

PEDAGOŠKI : LETOPIS :

NA SVETLO DAJE

SLOVENSKA ŠOLSKA
MATICA V LJUBLJANI

IX. ZVEZEK

UREDILA

H. SCHREINER IN DR. JOS. TOMIŠEK

:: V LJUBLJANI 1909 ::

NATISNILA „UČITELJSKA TISKARNA“ V LJUBLJANI

IX. zvezek.

Pedagoški Letopis

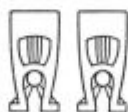
Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica
v Ljubljani.

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani, 1909.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Q VII Q 36480, c

VII Q 36480, c

030024232

Vsebina.

	Stran
I. Pedagoško slovstvo:	
Pouk francoščine in modernih jezikov sploh (<i>Friderik Juvančič</i>)	3
II. Razprave:	
1. O glasbeni vzgoji s posebnim ozirom na ljudsko šolo (<i>H. Družovič</i>)	57
2. Prve učiteljske skupščine na Slovenskem (<i>Dr. Fr. Ilešič</i>)	109
III. Teme in teze poročil pri društvenih in okrajnih učiteljskih skupščinah leta 1909. (Sestavil Jakob Dimnik)	151
IV. Poročilo o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1908. (Priobčil tajnik Fr. Gabršek)	165
V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov. (Uredil tajnik Fr. Gabršek)	173
VI. Zaznamek dozdej izdanih iz založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“	201
VII. Naznanilo	204

I. Pedagoško slovstvo.

Pouk francoščine in modernih jezikov sploh.

(Friderik Juvančič.)

Uvod.

V vsakdanjem govoru se izrazi: „živi jeziki“, „novi jeziki“, „kulturni, svetovni, moderni jeziki“ mnogokrat zamenjujejo, dasi so vsa ta nazivanja sama po sebi umevna in tako jasna, da bi moral biti vsak dvom o njih pravem pojmovanju izključen. Živ je vsak jezik, ki se dandanes v narodu še govori. Torej so živi jeziki: slovenski, nemški, francoski, italijanski, madjarski, albanski, malajski itd., mrtvi pa n. pr.: staroslovenski, starogrški, latinski, hebrejski. Izraz „novi jeziki“ bi naj veljal pravzaprav za one jezike, ki niso stari; ker je pa vsak jezik produkt organskega razvoja, čigar početki segajo v prazgodovinsko dobo, zato novih jezikov v strogem pomenu te besede v istini — ni, razen če tako imenujemo „Volapük“, „Esperanto“ in slične umetne tvorbe, ki sploh niso resnični jeziki.

Kulturni so jeziki vseh kulturnih narodov, torej jeziki: starogrški, latinski, hebrejski, francoski, angleški, ruski, nemški, slovenski, japonski in dr.; niso pa kulturni jeziki: samojedski, hotentotski, kafirski itd. Svetovne moremo imenovati le tiste kulturne jezike, ki so dandanes priznani v mednarodnem svetovnem prometu, torej pred vsem francoščino in angleščino. Tudi starogrščina in latinščina sta bili svoj čas svetovna jezika.

Izraz „moderni jeziki“ ima jako relativen pomen. Na Francoskem sta n. pr. najmodernejša jezika angleški in nemški, v Nemčiji francoski in angleški, v Rusiji so moderni jeziki francoski, nemški in angleški, v Bulgariji francoski in ruski itd. Ti jeziki se intenzivno poučujejo v dotičnih deželah in redki so naobraženci, ki bi poleg svojega materskega jezika ne znali vsaj enega izmed njih. V Parizu samem je n. pr. nad 200 javnih in brezplačnih angleških in okrog 150 nemških jezikovnih kurzov na teden; v teh številkah pa ni všteti niti pouk na javnih učnih zavodih, niti takozvane privatne ure, ki jih je na stotisoče.

V Avstriji je izmed tujih živih kulturnih jezikov najbolj enakomerno razširjena francoščina, poleg nje pa zavzema prvo mesto angleščina. Oba jezika sta pred vsem predmet privatnega uka, često že v prvi mladosti takoj poleg materskega jezika; tako osobito pri Poljaki, Nemci, Čehi in Madjari. Vrhu tega pa sta sprejeta tudi med deloma obvezne, deloma neobvezne učne predmete na skoro vseh srednjih in trgovskih šolah, učiteljskih, meščanskih šolah itd. Osobito francoščina je uvedena kot obližaten predmet na realkah (od prvega razreda dalje), na takozvanih reformnih realnih gimnazijah (istotako od prvega razreda dalje), ter na novih realnih gimnazijah (od tretjega razreda dalje), torej na treh od sedaj obstojajočih srednješolskih tipov, ako ne štejemo takozvane stare realne gimnazije, ki obstoja faktično le še na papirju. Z letos početim reformovanjem srednjih šol se je Avstrija na didaktičnem polju za korak približala modernejši Nemčiji, kjer se francoščina kot obvezen predmet poučuje na vseh srednjih šolah, t. j. na gimnazijah, na realnih gimnazijah in na realkah, in sicer v mnogo večjem obsegu nego pri nas.

Pri nas Slovencih o učenju angleščine, razen v Ameriki, do najnovejših časov skoro ni bilo govora. V privatnih krogih je zanimanje zanjo — kakor tudi za ruščino — šele v zadnjem času nekoliko naraslo. Na srednjih šolah

nadomešča angleščino laščina, ki je za nas, kot sosede Italije, večjega praktičnega pomena in tudi dosti laglja. A tudi kar se tiče učenja francoščine smo — ako morebiti izvzamemo Slovake in Litvance — daleč za ostalimi Slovani, osobito za Poljaki in Čehi. Nedostaje nam v tem oziru celo najprimitivnejših učil, kajti „Pozhetki gramatike francoske gospoda Lhomonda“, ki jih je „sa latinske francoske shole v Illirii“ preložil Vodnik in „na svitlobo dal“ leta 1811., zavzemajo za nas prvo in zadnje mesto na tem polju. Tem razmeram pa ni morebiti vzrok naša nenadarjenost ali malobrižnost, ampak v prvi vrsti dejstvo, da mora pri nas vsak olikanec itak znati že dva jezika, t. j. materinskega in nemškega, in to v skoro enaki meri. Poleg tega nimamo razen idrijske realke in ljubljanskega deklíškega liceja doslej nobenih slovenskih višjih učnih zavodov, kjer bi se francoščina resno gojila. Društvu „Cercle Franco-Ilyrien“ v Ljubljani pripada kot članu velike zveze „Alliance Française“ v tem oziru naloga eminentne važnosti.

Upajmo torej, da tudi v gojenju znanja potrebnih svetovnih jezikov ne bomo zaostali za drugimi kulturnimi narodi; kajti v svetu je poznavanje vsaj enega izmed njih pogoj in znak tiste znane „višje naobrazbe“, ki po njej vsi hrepenimo. Osobito slovenskemu dijaštvu se učenje francoščine in angleščine ne more dovolj toplo priporočati. Znaten del našega akademskega naraščaja na Dunaju, v Gradcu, v Pragi in drugod je navezan na postranski zaslužek s privatnim poukom, pisarniškimi in drugimi posli, pri katerih se splošno zahteva umevanje vsaj enega teh jezikov. Še veliko večjega pomena pa je znanje svetovnih jezikov za vse vrste visokih študij samih, za razvoj osebnosti sploh in s tem posredno za ustanovitev ter utrditev socijalne postojanke in ugleda vsakega naobraženca. S tem smo se že približali vprašanju o povodih in smotrih modernojezikovnih študij.

A. Zakaj in čemu se učimo modernih jezikov.

Kakor smo omenili, se dandanes učenje merodajnih kulturnih jezikov goji v vseh omikanih narodih. To dejstvo izpričuje, da mora biti znanje teh jezikov potrebno ali vsaj koristno, sicer bi se zanje ne trošilo tako ogromno časa in truda. S koliko vztrajnostjo se dandanes dela za izboljšanje in izpopolnitev modernojezikovne didaktike! V sodobnem času morebiti noben drug učni predmet ni deležen tolikega in tako vsestranskega zanimanja kakor moderni jeziki.

Vprašanje, zakaj se učimo tujih jezikov, se ne da za vse jezike rešiti na isti način. Slovenci se n. pr. učimo laščine, ker smo sosedi Italijanov in z njimi v vedni dotiki, torej iz praktičnih nagibov. Marsikdo se seveda tudi pri nas bavi s tem jezikom zaradi njegove notranje vrednosti, ker je izmed najblagozvočnejših in najstarejših kulturnih jezikov evropskih in ker njegovo slovstvo zavzema odlično mesto v svetovni književnosti. Ta, drugi vzrok, ki je pri nas torej samo sovzrok, ima veljavo glavnega vzroka za učenje laščine v krajih, ki nimajo direktnega stika z Italijo, n. pr. v Rusiji, v Angliji in drugod. Slično je z angleščino na Japonskem, kjer je ta jezik vsled gospodarskih in političnih odnošajev s Severno Ameriko jako razširjen, dočim se ga pri nas učimo iz čisto drugih vzrokov. Za vsak slučaj veljavno se torej na to vprašanje ne da odgovoriti z enostavnim odgovorom; da bi pa s tega stališča preotrivali vse moderne jezike, to bi bilo preobširno. Omejiti se moramo na one točke, ki veljajo v načelu za vse jezike.

Oglejmo si z ozirom na naše vprašanje le francoščino; zakaj baš ona je kot splošno priznan mednarodni jezik dandanes najbolj razširjena tudi v krajih, ki ne stoje

pod političnim vplivom Francije. Z nje se bo dalo v marsikaterem oziru sklepati na druge jezike ter najti mutatis mutandis vzporedna ali pa obratna razmerja, ki si jih bo razboriti bralec lahko pogodil sam.

Zakaj se torej učim o francoščini? Pred vsem, ker je, kakor opetovano naglašano, obče priznana kot resnični svetovni jezik. Govori jo na Francoskem, v Belgiji in v zapadnem delu Švice v kompaktni masi približno petdeset milijonov ljudi, razen tega je deloma kot deželnonavadni, deloma kot prometni in uradni jezik razširjena v francoskih kolonijah in pa deželah francoskega protektorata, torej v Alžeriji, v Tuniziji, na Madagaskarju in sosednih otokih, dalje v Zadnji Indiji, v Kajeni, na Novi Kaledoniji itd. Mnogo Francozov se nahaja tudi v Egiptu, ki je stal prej pod francoskim vplivom, in v Kanadi, ki je bila od l. 1534. do l. 1763. francoska. Toda razširjenost v krajih, ki so še ali so bili politično odvisni od Francije, bi francoščini še nikakor ne mogla dati imena svetovnega jezika, marveč ji daje pravico do tega naslova v prvi vrsti dejstvo, da je razširjena v inteligentnih slojih vseh narodov sveta. Pred vsem se je uče romanski narodi: Italijani, Španci, Rumuni; dalje med Slovani osobito Poljaki, Rusi, Čehi in Bolgari; od ostalih narodov Nemci, Angleži, Madjari, Turki, Perzijanci in Kitajci.

V treh četrtinah evropskih srednjih šol je francoščina obligaten predmet. V Madridu je poleg raznih čisto francoskih nižjih šol tudi višji učni zavod „Collège de France“. V zadnjem času pa se na Španskem celo snujejo visoke šole s francoskim učnim jezikom, tako fakulteti za primerjalno zgodovino in za zgodovino umetnosti. Slično se v krajih takozvane Latinske (Srednje in Južne) Amerike poleg nižjih in srednjih šol, kakršne imajo že Rio de Janeiro, Havana, Bogota, Buenos Ayres, Montevideo, Guadalajara, Mendoza in drugi kraji, snujejo francoske visoke šole, ki jih vzdržujejo dotične države s podporo Francije.

V Turčiji, Egiptu in Perziji je veliko število čisto francoskih učnih zavodov; tako v Carigradu, Smirni, Bejrutu, Jeruzalemu, Nazaretu, Urmiji, Bagdadu, Aleksandriji, Kajiri, Teheranu, Tebrizu. Tudi na daljnem vztoku, na Kitajskem in Japonskem, je dokaj francoskih učilišč; tako v Tientsinu, Šangaju, Kantonu, Jokohami itd. Mnogo teh šol vzdržujejo privatne družbe ter redovniki in redovnice.

Največjega pomena za razširjanje francoskega jezika in francoske kulture v tujini je velika zveza „Alliance Française“, ki ima svoje podružnice po vsem svetu in vzdržuje nebroj šol, knjižnic in dobrodelnih zavodov. V Evropi so posebno znani takozvani francoski ferialni kurzi — v Parizu in drugih vseučiliških mestih — kjer predavajo v poletnih mesecih izključno za tujce prve kapacitete na polju znanosti in umetnosti — omenimo le slovitega fonetika Rousselota in genialnega akademika Doumica — in ki štejejo vsako leto na tisoče slušateljev in slušateljic iz vseh delov sveta.

Poleg francoskih šol je jako razširjeno francosko časopisje. Nekateri pariški dnevniki izhajajo v izdajah, ki po številu presegajo vse avstrijske dnevnike skupaj. Noben jezik ne šteje v inozemstvu toliko časopisja kakor francoski. V Avstriji sta prej izhajala dva večja lista v francoskem jeziku: „Le Moniteur de Trieste“ in „Le Moniteur Autrichien“. Letos se je zasnova elegantna „Revue Franco-Autrichienne“, ki izhaja na Dunaju in v Parizu. Od ostalih evropskih časopisov naj omenimo „La Revue Slave“, „La Revue de Hongrie“, „La Gazette de Constantinople“, „La Turquie“, „Stamboul“. A tudi v Rusiji, v Perziji, na daljnem vztoku, v Afriki in v Ameriki je dokaj francoskih listov. Ako se še spomnimo, da je francoščina priznana po vsem svetu kot diplomatski in mednarodni prometni jezik, smo povedali o njeni razširjenosti in o njenem splošnem ugledu dovolj.

Kaj ji je dalo ta ugled? Pred vsem njena kulturna vrednost. Kot hčerka latinščine je podedovala vse vrline tega

jezika, ki se odlikuje po svoji imanentni logiki, svoji vzorni preciznosti in duhoviti jedrnatosti, vrhu tega pa se je v svojem poldrugo tisočletje trajajočem kulturnem življenju odičila s prednostmi, s kakršnimi se pač noben drug živi jezik ne more ponášati v toliki meri, namreč z nedosežno prožnostjo, jasnostjo, ljubkostjo in eleganco. Odkar je v križarskih vojskah francosko viteštvo pridobilo za svoje ideje vso tedanjo Evropo ter jo takorekoč zbudilo k prvemu skupnemu kulturnemu delu, so ostale francoske šege in navade merodajne za vse ostale evropske narode. Že v enajstem in dvanajstem stoletju so hodili mladi nemški plemiči na Francosko, da se tam izobrazijo in privadijo jeziku „des höveschen volkes“, kajti:

„Tousjours a esté
France la flours et la purté
d'armes, d'onnour, de gentillece,
de courtoisie et de largece.“

(Adenés li Rois: Li Roumans de Cléomadès.)

Od tistih časov je vpliv francoskega jezika neprenehoma rasel; dosegel je svoj višek v sedemnajstem stoletju, ko je imela Francija neomejeno politično in intelektualno oblast v svojih rokah. To je zlata doba francoske in v gotovem oziru tudi višek evropske kulture, vsekako klasični čas francoske književnosti in umetnosti sploh. Imena Corneille, Racine, Molière, La Fontaine, Descartes, Pascal, Bayle itd. bodo ostala, dokler bo živel spomin na evropsko kulturo. In ako so bili Francozi v osemnajstem stoletju manj delavni na strogo umetniškem polju, so bile njihove ideje tem plodonosnejše na filozofskem.

Tudi devetnajsto in dvajseto stoletje pomenita stalen napredek: francoska umetnost na literarnem kakor na upodabljalnem polju je tudi danes najbolj produktivna in francoska znanost ni od svoje vodilne vloge, ki jo je imela skozi stoletja, prav nič odstopila. Goethe je pred sto leti brez ovinkov priznal, da dolguje največji del svoje naobrazbe

francoskemu duhu in jeziku. Kar je veljalo zanj, velja, dasi morebiti bolj posredno, tudi danes za marsikaterega nabobraženca. Najboljša evropska gledališča so v tesni zvezi s francosko dramatiko, najjimenitnejše svetovne razstave so posredno ali neposredno plod francoskega duha in francoskega ukusa. Francoski jezik in francoska umetnost sta postala modernemu svetu to, kar sta staremu bila grški jezik in grški duh.

Vzrokov je torej dovolj, zakaj se ves svet zanima za kulturo Francozov in za njihov jezik. A poleg teh splošnih bi se dalo navesti še mnogo posebnih. Tako je na primer francoščina nad vse zanimiva s filološkega stališča, ker se da njen razvoj zasledovati skozi skoro vsa stoletja nazaj, tja do časov, ko se je govorila še pozna latinščina, „lingua rustica sive vulgaris“. Ako priklopimo tej dobi klasični in starolatinski čas, leži pred nami več nego dvatisočletno življenje jezika liki odprta knjiga. Marsikaj je v njej seveda še nejasno, nedognano; vendar ni dvoma, da ga ni jezika, ki bi se o njem bilo več raziskavalo in več dognalo. Proučevanje francoskega jezika tvori dandanes jedro romanske in moderne filologije sploh.

Seveda se bo v temeljite in obsežne jezikovne študije spuščal le oni, ki hoče postati na tem polju strokovnjak. Ostalim zadostuje znanje jezika v oni meri, ki jo zahteva smoter vsakega posameznika.

S temi besedami je že izraženo, da se tudi na drugi del našega vprašanja, namreč čemu se učimo modernih jezikov, ne da enostavno odgovoriti. Položaj ni le za vsak jezik, ampak celo za vsakega učečega se drugačen. Dosti jasno in precizno je načrtan namen jezikovnega pouka za trgovca, ki se bo omejil na vsakdanjo in strokovno konverzациjo in korespondenco. Tudi zasebnik, ki se hoče priučiti jeziku, da bi ga praktično uporabljal v družabnem življenju, na potovanjih itd., ne bo iskal poglobitve v duh in v zgodovino jezika, ampak se bo postavil bolj ali manj na stališče

koristnosti. — Drugače je s poukom tujih jezikov v srednjih šolah. Odgovor na navidez enostavno vprašanje, kakšen smoter zasleduj modernojezikovni pouk na teh, je vse prej nego enostaven in vkljub temu, da se je o stvari v strokovnjaških in nestrokovnjaških krogih že dovolj razmotrivalo, še danes ne moremo reči, da je zadeva popolnoma rešena ali da se v doglednem času reši na vsestransko zadovoljiv način. V sledečem poskusimo približati se z raznih strani rešitvi tega vprašanja ter določiti za naše razme najpraktičnejše stališče. Pouk v nemščini, ki je pri nas umerjen po svojih potih — ker se ta jezik poučuje kakor nekaka druga materinščina — je od naših razmotrivanj seveda a priori izključen. — V ostalem se hočemo tudi tu v prvi vrsti ozirati na francoščino.

Ideali, ki napolnjujejo razne pedagoške struje z ozirom na zmisel in smoter srednješolskega modernojezikovnega pouka, so bili in so kaj različni. V devetnajstem stoletju je veljalo skozi desetletja načelo, da si naj učenec s formalno osvojitvijo jezika v formalnem oziru izuri in poostri spomin in razum in si tako pridobi ono za vsako duševno delo potrebno formalno naobrazbo, o kateri se je bilo izpočetka mislilo, da je pred vsem plod učenja klasičnih jezikov in posebe latinščine (Melanchthon), o kateri se je pa pozneje s precejšnjo verjetnostjo dognalo, da v tej obliki ni dosti več nego fraza. Kdor si je pridobil sposobnost, da z gotovo spretnostjo prevaja s tujega na učni jezik in obratno bolj ali manj zamotane, z raznimi težkočami opremljene stavke ter jih s primerno ročnostjo gramatično analizuje, ta je dosegel vrhunec te naobrazbe. Kdor je bil pa v stanu iz sebe iztisniti o dani in predelani snovi kratek sestavek, takozvano prosto kompozicijo, ki v bistvu seveda ni bila drugo nego navaden prevod, tisti je prekosil vse nade. Bila je to nekaka gimnastika duha, zvezana s popolnim in načelnim zanemarjanjem duše, smoter, za čigar dosego je bil modernojezikovni pouk prav tako malo upravičen kakor staroklasični.

Proti formalizmu je nastopil realizem, ki se je postavil na diametralno nasprotno stališče ter izrekel načelo, da je edini smoter jezikovnega pouka uvajati učenca v pojmovanje tujih kulturnih proizvodov. Glavni zastopniki te struje se opirajo na Herbartov izrek, da jeziki nimajo sami na sebi nikake pedagoške vrednosti in da je učenje jezikov zaradi njih samih nezmisel. Izpočetka se je bil boj le za klasična jezika. „Jezik je samo sredstvo za umevanje tuje misli“, pravi Herbart; „ako bi se nam bila izgubila dela vseh grških pisateljev, bi grščina za nas ne imela prav nobenega pomena. Kvečjemu bi se zanjo zanimalo par učenjakov in zgodovinarjev. Jezik sam na sebi ni nič drugega nego navadno orodje.“ —

Proti trditvi, da je jezik le „navadno orodje“, je nastopil Willmann. „Ako je jezik samo orodje“ — pravi — „je to orodje tako genialno ustrojeno, da se njegovo poučevanje vsekako bogato izplača. Seveda se tudi negovanje duševnih proizvodov ne sme zanemarjati.“ Tako sta se zvezali formalistna in realista struja v skupni tok, ki je združeval prednosti obeh in je popolnoma zadostoval za mrtve jezike. Ne pa za žive. Tu se je z vedno večjo odločnostjo naglašala zahteva po „govorjenju“. „Živ jezik se mora učiti za rabo“ — se je poudarjalo bolj in bolj — „in ako srednje šole tega smotra ne morejo doseči, naj raje sploh opuste poučevanje živih jezikov!“

Iz slovnice in klasikov se je izvršil drzen skok v vsakdanjo prozo. Formalizem in realizem sta se čez noč odstavila in na njuno mesto je stopil utilitarizem. Praktična uporaba jezika je postala najvišji ideal srednješolskega moderno-jezikovnega pouka. Analiza in prevod sta se nadomestila s konverzacijo, z diktati, reprodukcijami in prostimi sestavki. V začetku je šlo seveda zelo težko. Nedostajalo je knjig in učiteljev; kajti stare francoske in angleške slovnice so se ozirale na praktično fonetiko samo toliko, kolikor latinske in grške, in učitelji so imeli o „izgovarjavi“ kaj primitivne

pojme. Saj se je bilo dotlej vedno poudarjalo, da pridejo komaj štirje odstotki srednješolcev v poznejšem življenju v položaj, ko bi morali govoriti francoski ali angleški. Zaradi te kopice dečakov naj se preustroji ves pouk in morebiti še zanemarja slovnica?!

Sčasoma se je opomoglo nedostatkom. Toda glej: s toliko samozavestjo obečani uspehi so izostali. Učenci so se pač naučili nekaj vsakdanjih fraz, o duhu jezika, o njegovem ustroju in o literaturi pa niso imeli pojma. Prezrlo se je bilo, da peturni tedenski pouk deset do petnajstletnim dečkom in deklicam ne more dati istega, kar nudi vsakdanja in skoro celodnevna konverzacija otrokom v nežni mladosti, ko so organi sluha in govora vnanjim vplivom še neprimerno dostopnejši nego v poznejših letih. Tudi se je prezrlo, da niti govor petletnega deteta, niti omenjene vsakdanje fraze še niso tisto, kar potrebuje odrasli, na neki kulturni višini stoječi človek, da niso jezik.

Zato se je v najnovejšem času zavrgel izključni utilitaristni princip in zmagalo je konkretnije naziranje o smotrih modernojezikovnega pouka. Jelo se je naglašati, da srednja šola sploh nima namena dajati strokovno, praktično, ampak splošno naobrazbo, ki bodi le podlaga poznejšim strokovnim študijam. Seveda je pri živih jezikih še vsekako posvečati govorjenju največjo pozornost, a ne smejo se zanemarjati drugi, še višji cilji. „Ako bi bila neposredna raba jezika najvišji smoter srednješolskega pouka,“ — pravi dr. J. Ruska „potem bi bili gimnazijci, ki se mučijo s takozvanimi mrtvimi jeziki, res pomilovanja vredni, potem bi bila vsa klasična filologija gol humbug“. Na nižji stopnji modernojezikovnega pouka je utilitaristno stremljenje seveda popolnoma na mestu, na srednji stopnji ga mora spremljati zdrav formalizem in višjo stopnjo naj zavzame realizem, da povede učenca, če ne dalje, vsaj do praga modernega humanizma.

Glavni vzrok, da se smatrajo učenci takozvanih realnih zavodov inferiornim v primeri z gimnazijci, leži baš v zane-

marjanju tega najvišjega cilja jezikovnega pouka. Materinski, oziroma učni jezik v dosego tega cilja pač ne zadostuje; to nam dokaže izkušnja z neovrgljivo jasnostjo. „Učenec naj se ne uči jezika le, da bi ga govoril“ — pravi nadalje Ruska — „ampak proučuje naj ga, da prodre z njim v nov kulturni svet, v zaklade pesniškega in znanstvenega slovstva velikega naroda. Dokler se zabavno berilo in časniki še ne smatrajo kot podlaga resne naobrazbe, naj bi zastopniki modernih jezikov ne stremili toliko po razširjenju kakor po poglobljenju pouka. S pomočjo skrbno izbranega štiva naj bi skušali povesti učenca do humanitete, do višjih nazorov o svetu in o življenju“. In dr. L. Baetgen pritruje Waetzoldtu, ki pravi, da mora modernojezikovni pouk v učencu zbuditi vsaj slutnjo o tem, da je tudi on poklican sodelovati pri skupnih nalogah človeštva. „Pri vsej globini narodnostnega prepričanja naj si mladi človek vendar pravočasno pridobi plodovite pojme o resnici, da je za dosego kulturnih smotrov treba sodelovanja raznih narodov in raznih jezikov. To je lepo jedro zdravega kozmopolitizma, ki v znamenju plemenitega humanizma varuje in čišča pošteno narodno zavest, prazni šovinizem pa prezira in zavrača“.

B. O metodiki in didaktiki modernojezikovnega pouka.

V najtesnejši zvezi s smotri modernojezikovnega pouka je njegova metodika in didaktika. Čim enostavnejši je cilj, ki za njim stremimo, tem enostavnejša je tudi pot. Čim višji so ideali, ki jih skušamo doseči, tem bolj zamotana, tem težavnejša bo pot.

Metodični znak takozvane formalne naobrazbe je bil slovniški formalizem. „Nulla salus nisi in grammatica“ — slovnica nas reši! — je bila njegova deviza, in ta je

veljala skoro neprenehoma do zadnjega desetletja preteklega stoletja za mrtve in dolgo časa tudi za žive jezike. Sploh se francoščina in angleščina, vsaj v šolah, v osemnajstem in devetnajstem stoletju nista skoro nič drugače poučevali nego grščina in latinščina. Nasprotno: čim podobnejši je bil pouk živih jezikov, osobito francoščine, onemu mrtvih, tem bolj so ga čislali. To je razvidno že iz učnih knjig. Rektor gimnazije v Trarbachu, Schatz, je napisal l. 1724. francosko slovnico z naslovom: „Erleichterte Frantzösische Grammatica, welche überhaupt nach der Lateinischen Grammatica Langiana dergestalt eingerichtet ist, daß nicht nur die darin befindliche Methode und Ordnung, sondern so viel möglich auch deren eigene Worte beybehalten worden“. Večje sličnosti dveh slovnic si pač ni mogoče misliti! Zadnji smoter te vrste pouka je bilo navidez slovniškonatančno znanje jezika, v istini pa le bolj ali manj razvito poznavanje njegove slovnice, osobito nje mehanskega dela. Ta metoda se imenuje sintetična, ker se po njej prehaja od elementov jezikovnega ustroja polagoma do komplikovanega slovniškega sistema, ki je gonilo skoro vsemu jezikovnemu pouku. Slovnica je zakonik, na katerega posamezne točke mora učenec misliti pri vsaki besedi, ki jo izpregovori ali zapiše v tujem jeziku, slovnica je vežbališče za edino zveličavno formalno naobrazbo, slovnica je hram, na katerega policah in poličicah se nahajajo v predalih in predalčkih, opremljenih z bolj ali manj umetnimi napisi, posamezne sestavine jezika, liki zdravila v lekarni. Ne preko jezika do slovnice vodi pot, ampak narobe!

Za vajo naj služi izpočetka prevajanje kratkih stavkov iz tujega na učni jezik in obratno, pozneje tudi prevajanje daljših odstavkov in čitanje večjih del, to pa ne toliko v svrhu materialne naobrazbe, ki bi jo morebiti mogla podati vsebina, kolikor v svrhu utrjevanja slovniških pravil. Tuji klasiki so lovišča, namenjena lovu na gramatične paragrafe! Zato mnogi pristaši te struje na vsebino štiva niso gledali

prav nič, da, bilo je celo takih, ki so trdili, da jim je ljubše, ako štivo ni posebno zanimivo, ker so potem učenci manj „raztreseni“. Zdi se, da je bil postulat vsestranske apercepcije, eden glavnih pedagoških principov naše dobe, tej struji docela neznan. Stavki, ki so jih morali prevajati učenci osobito na prvi stopnji, so bili navadno ne le za otroka, ampak tudi za odraslega človeka nezanimivi, mnogokrat docela nezmisljeni. V francoskih vadbah, ki jih je spisal dunajski ravnatelj Gustav Schelivsky (Braumüller, 1862) se nahajajo sledeči stavki zapored: „Un père a, une mère a. Père et mère ont. Le cousin a-t-il? Il n'a pas. Marie aura une tante; elle aura aussi un tuteur. Nous avons assez. Pas encore. Marie aura encore une cousine à Venise.“ — Človek ne ve, ali naj bi pomiloval učence, ki so se morali učiti iz takih knjig, ali pedagoga, ki jih je napisal. Vsekako se nam zdi nekaka ironija, kar čitamo v predgovoru iste knjige: „Nur was die Kinderseele fassen kann, das bieten der kluge Lehrer ihr. Das Kind lerne reden, mit-schlichten Worten ausdrücken, was es im Herzen fühlt.“ Kolika razlika med teorijo in prakso!

Taka in enaka učna sredstva so bila seveda pred vsem pripravna, da že v kali uduše razvoj misli in čustvovanja ter stavijo na njuno mesto brezmiselnost in plitvost. A tudi o kaki faktični osvojitvi jezika ni moglo biti govora. Francoz C. Monnard, ki je proučeval sredi preteklega stoletja modernojezikovni pouk na nemških šolah, je izrekel o njem uničujočo sodbo: „Bien des maîtres embarrassent cette étude; ils construisent autour de la langue un échafaudage grammatical si compliqué qu'ils empêchent de voir l'édifice. Les élèves ne sont exercés ni à parler le français ni à l'entendre parler“.

Gori omenjenim Herbartijancem se je v zadnji tretjini preteklega stoletja posrečilo potisniti, vsaj za pouk klasičnih jezikov, neomejeni gramaticizem nekoliko v ozadje ter pripomoči takozvanemu realističnemu ali historičnemu

principu kot nositelju materialne naobrazbe vsaj poleg slovnice do veljave, kar je plodonosno vplivalo tudi na pouk živih jezikov, katerih metodika je bila skoro do konca devetnajstega stoletja docela odvisna od latinske. Toda modernojezikovnemu pouku tudi ta korak ni mogel zado-
stovati. Šele v zadnjem desetletju prošlega stoletja se je iz-
vršil koreniti, celo prekoreniti preobrat, ki se je bil za mo-
derne jezike že dolgo pripravljaj.

Kot največji nedostatek pouka v živih jezikih se je v devetnajstem veku opazalo skoro popolno zanemarjanje živega govora. Vendar ne smemo misliti, da je bilo to vedno tako. Nasprotno. Že v sedemnajstem in tudi še v osemnaj-
stem stoletju se je bilo gledalo na korektni govor, seveda ne vedno in ne povsodi. Iz navodil, ki so jih razni „maîtres“, n. pr. Bernhard (1607), Chifflet (1659), Roux (1739), De la Vaux (1787), izdajali za pouk v francoščini, je to jasno razvidno. Njihov pouk se je navadno začel s pravili za izreko, ki so se vadila s pomočjo številnih primerov. Učitelj je v vsaki učni uri prečital učencu kake pol strani teksta ter empirskim potom določil dotične glavne zakone fonetike in ortografije. Izjeme so se izpočetka puščale ob strani, učenec si jih je osvajal po rabi. Po tem delu pouka je prešel učitelj na slovnico, ki se je predelala v kar naj-
krajšem obrisu. To je trajalo vse skupaj kakih pet tednov, potem se je začelo s prostim čitanjem, pri katerem se je začetkoma najraje uporabljalo Sveto pismo, pozneje L' Ariveyeve komedije, osobito pa Fénelonov „Télémaque“. Glavna točka pouka pa je bila na vseh stopnjah konverzacija, kar naglašajo mnogi viri, osobito Doergang, ki pravi: „Cum his omnibus praedictis exercitiis semper, et ubicumpue poteris, ingeras, associes te iis, qui gallice loquuntur, loquare et lo-
quendo exerceas te cum ipsis, sive bene, sive male, ab initio non cures vel erubescas.“ Toda med mnogoštevilnimi „maîtres“, ki so jih usode čudapolna pota zanesla čez mejo, je bilo tudi mnogo takih, ki o poučevanju lastnega

jezika, kakor se to še dandanes le prepogosto dogaja, niso še imeli nobenega pojma. Ti so s filološkim in literarnim neznanjem ter s pedagoško nezmožnostjo spravili svojo stvar ob ves dober glas. Namesto da bi se bil poruval pa le plevel, vrgel se je ves sistem v kot in se začel pouk po latinskem vzorcu. V že omenjeni Schatzovi knjigi „Frantzösischer Langius“ (1724) čitamo, da naj se tisti, ki ne iščejo drugega nego za silo uporabljati francoščino v vsakdanjem življenju, le dalje ukvarjajo s konverzacijo in s Francozi, tisti pa, ki žele jeziku priučiti se docela in temeljito, naj se ga popri- mejo na isti način kakor latinščine. Tako se je pričelo od- vajanje modernojezikovnega pouka na strogo slovniško polje. Gineval je v njem živi jezik in je bolj in bolj hiral, dokler ni v drugi polovici osemnajstega stoletja našel svojega groba v suhem, okornem, okostenelem gramaticizmu.

Ko se je proti koncu prve polovice preteklega stoletja uvedla romanska filologija v visokošolski pouk in je tudi v neromanskih deželah dospela do veljave, o kateri bi si prej nihče ne bil upal sanjati, se je začelo obračati na bolje. Stare učne knjige (Hirzel, Knebel, Ahn in drugi) so šle v koš, ali pa so se morale, kakor Ploetz, kolikor toliko prilagoditi novim zahtevam. V isti meri, v kateri se je začela splošno odrivati sintetična učna metoda ter se nadomeščati z novo analitično — pravzaprav ta učna struja ni bila nič novega, saj so jo, kakor omenjeno, že davno prej upo- rabljali De la Vaux in drugi — v isti meri se je začela potiskati v ozadje slovnica sploh, prej nositeljica toli hvaljene formalne naobrazbe, zdaj začetek in konec vsega zla. Bolj in bolj se je naglašala potreba živega govora in nepotreba gramatikovanja. Sicer so se že oglašali goreči zagovorniki stare struje, tako Imelmann (Z. f. d. G., 1867), ki rohni proti „nezmislennemu kultu francoské konverzacije“, odklanja „die Geist und Gemüt verwirrende Bonnenmanier“ in ki trdi, da prosta raba jezika sledi sama po sebi dobremu slovniškemu pouku.

Toda to so bile zadnje iskre udušenega požara. Navdušenost, ki so z njo Herbartijanci pobijali gramaticizem na klasičnofilološkem polju, se je zanesla v vrste „novih filologov“ in je tu započela pravcato revolucijo. Znamenje za splošno vstajo je dal spis „Quousque tandem“ (1882) znane nemškega fonetika Vietorja. Od vseh strani so jeli doneti klici: „Proč s slovnico! Smrt slovnici! Jezik hočemo!“ Z vedno naraščajočo enostranostjo se je začelo delovati na omejitev slovnice v modernem jezikovnem pouku, deloma celo na njeno popolno odstranitev. Čisto resno se je trdilo, da slovnica ni le nepotrebna za znanje živega jezika, ampak da mu je celo škodljiva, ker ovira njega naravno rabo s svojimi neznosnimi in neštetimi pravili, ki liki trnjeve mreže zabranjujejo vsako prostejšo gibanje. Tako je prišlo po mnogem pričkanju in pisarjenju tako daleč, da se je na dunajskem novofilološkem zborovanju l. 1898. izurjenost v ustni rabi francoščine in angleščine kratko in malo proglasila za glavni smoter modernojezikovnega pouka. Kot sredstvo v dosego tega cilja se je imenovala takozvana direktna ali imitativna metoda, na Francoskem znana pod imenom *méthode maternelle*.

Ideje teh ekstremnih reformatorjev na polju jezikovnega pouka niso nove. Imitativna metoda je tako stara kakor svet. Že stari Rimljani, vsaj imovitejši, so imeli navado dajati svojim otrokom grške odgojitelje; z njimi je bilo učenje grščine „igrača“. V srednjem veku so se dajali mladim plemičem, kakor še dandanes, francoski odgojitelji, ali pa so jih v to svrhu jezikovnega uka celo pošiljali na Francosko, kakor to čitamo že v romanu „Berte aus grans piés“ (Ade-nés li Rois, XIII. stoletje):

*Li rois et la roïne et Berte o le cler vis
sorent près d'aussi bien le françois de Paris
com se il fussent né au bourc à Saint Denis;
car li rois de Hongrie fu en France norris,
de son pays i fu menez moult très petis.*

Slično je bilo še v šestnajstem stoletju z latinščino na Francoskem. Henri Etienne, eden prvih francoskih filologov, in znani filozof Montaigne sta se učila latinščine po imitativni metodi. Starši so jima dali latinščine popolnoma zmožne učitelje in so strogo gledali na to, da z njima nikdo ni občeval v drugem jeziku nego v latinščini, dokler je nista gladko govorila.

Samo v enem oziru je moderna imitativna metoda vendarle novost, namreč kot učno sredstvo v šolskem pouku. Kar je namreč možno v vednem občevanju z enim otrokom v enem letu doseči, tega s pet- do šesturnim poukom na teden pri štiridesetih učencih ni mogoče doseči v desetih letih, tudi ako je učitelj tako spreten, da ve rabo otrokovega materinskega jezika pri pouku kar najbolj omejiti. Na mnogih nemških in tudi nekaterih avstrijskih zavodih se je poizkušalo s Francozi, ki niso bili zmožni učnega jezika. Uspehi so bili popolnoma negativni.

Vzrok temu pa ni samo razmeroma majhno število učnih ur. Pred vsem so, kakor že omenjeno, organi sluha in govora pri otroku le do petega ali šestega leta, to je v času, ki ga je narava človeku sploh odmerila za pridobitev elementov jezika, posebno nežni in sposobni, da se prilagode brez posebnih težav v kratkem času kakršnimkoli glasovnim pojavom. Od sedmega leta dalje se jame ta sposobnost manjšati, do desetega leta je navadno še zadostna, z dvanajstim letom že manjša, v začetku pubertete prav majhna in od tega časa naprej vedno nezatnejša. Vsaka naravna dispozicija pač ugasne z dosegom smotra, ki mu je bila namenjena. Konkretnih primerov se dogaja na tisoče. Vzemimo, da pride v obitelj s tremi otroki francoska ali angleška vzgojiteljica. Najmlajši, še ne petletni otrok brblja v osmih do desetih mesecih tujščino z izgovarjavo in naglasom, ki je učiteljičnemu do pičice enak, razlikuje se od njega skoro le v toliko, kolikor se vsak otroški izgovor razlikuje od govornice odraslega človeka. Desetletna deklica,

s katero se je bila odgojiteljica povprečno še več bavila nego s petletnim detetom, se tudi še dosti dobro izraža o vsakdanjih stvareh v tujem idiomu, toda njena izreka je manj čista, glasovi so za fino uho polni tuje primesi. Štirinajstletni deček, ki je imel ves ta čas še posebne učne ure v tujem jeziku, že dosti dobro čita, piše lahke diktate, toda izgovarjava je pogrešna in o konverzaciji skoro ne more biti govora. Starši, ki so bili vsak dan priča jezikovnemu pouka svojih otrok, so pa najbolj nerodni. Leta in leta je že odgojiteljica v hiši, a še se ne upajo govoriti z njo v njenem jeziku pred tujimi ljudmi.

Čisto naravnim potom se človek v svojem življenju priuči sploh samo enemu jeziku, namreč materinskemu. Pri tem delu ga v obili meri podpira narava. Vsak naravni nagon pa, kakor rečeno, počenja ginevati po izvršeni zadovoljitvi. Zato otrok v tem oziru ni primerjati z odraslimi ljudmi. Ženske, ki so jim glasilke v obče za oktavo višje ubrane nego moškimi, se v poznejši dobi še dosti hitro privadijo tujim glasovom. Med moškimi, osobito onimi, ki nimajo glasbenega posluha, je pa celo mnogo takih, ki po dovršeni mutaciji izgube skoro vso sposobnost za posnemanje tujih glasovnih pojavov. Čujejo pač še razliko kolikor toliko, vsaj približno točno posnemanje jim pa dela nepremagljive težkoče. Pisec teh vrst je imel na Dunaju v romanskem pro-seminarju kolego, ki je bil doma iz Linca. Štiri dolga leta je posečal vse mogoče francoske kurze, da bi se privadil francoskemu izgovoru; a zaman. Koncem svojih študij je poznal slovniški ustroj jezika in njegovo slovstvo od naj-starejših do najnovejših časov, tudi teoretično fonetiko je umel do dobrega. Ni pa se mu posrečilo samo eno francosko vrstico pravilno čitati. Slednjič se odloči iti za eno leto na univerzo v Grenoble. „Ali mislite, da se mu bo posrečilo priboriti si francosko izgovarjavo?“ je dejal lektor, ki se je bil štiri leta mučil z njim. „Prej bo govoril ves Grenoble linški dialekt nego on pošteno francoščino!“

A niso samo finejši organi, ki odlikujejo v tem oziru otroka pred odraslim. Otrok ima razen tega za posnemanje še nekak prirojen čut, ki ga označuje Michel Bréal v svojem zanimivem delu „De l'enseignement des langues vivantes“ z imenom „instinct simiesque“. Nevede posnema vse, kar vidi in sliši in ima vprav potrebo vse posnemati. Tudi se predstave, ki jih je otroku vezati z izrazi, gibljejo v ozkih mejah; zato je otroški govor absolutno lahek proces, dočim je psihični mehanizem odraslega človeka, posebno naobraženega, zelo zapleten in zahteva za izražanje vse drugačnih sredstev, nego so dana otroku. Otrok si dalje od vsega, kar sliši, nehote osvoji le to, kar potrebuje, vse drugo pušča na strani za poznejše čase. Odrasli človek bi pa za vse svoje neštevilne pojme imel rad takoj primerne izraze na razpolago; ker jih ne more imeti, si osvaja iz neskončne zakladnice jezika vse križem: težavno pred enostavnim, manj potrebno pred neobhodnim. Tako se jezikovno znanje pri otroku razvija naravnim potom genetično, dočim ostane pri odraslem človeku, osobito pri takem, ki se uči jezika brez veččega vodstva, dolgo časa nepopoln stroj, ki ni za nobeno rabo. In ta stroj je najčešče nepopoln pri srednješolskih učencih, ki so mnogokrat z drugim delom preobloženi, mnogokrat nepazni, včasih tudi nenadarjeni. Slednjič ne smemo prezreti, da znani čut sramovanja, ki ga otroci v prvi starosti ne poznajo, v poznejših letih učence bolj in bolj ovira v prosti ustni rabi jezika, deloma že v šoli, v še večji meri pa izven šole, kjer se osobito slabši učenci z občudovanja vredno vztrajnostjo ogibljejo vsake prilike, ki se jim nudi, da bi govorili tuji jezik.

Že iz teh razlogov je razvidno, da imitativna metoda v srednjih šolah ne more imeti takih uspehov, kakršne more brezdvomno doseči pri posameznem učencu v nežnejši starosti. A še marsikaj drugega je bilo, kar je jemalo tej metodi ugled.

Izhajajoč od čisto pravega stališča, da je dobra izreka bistveni del znanja vsakega živega jezika, so ekstremni reformatorji zahtevali, da se fonetiki odmeri kar najširši delokrog v jezikovnem pouku. Šli so pa v svojih zahtevah predaleč. Na Francoskem utemeljitelj moderne eksperimentalne fonetike, slavni abbé Rousselot, na Nemškem Vietor, Beyer, Lange in drugi — ti niso zahtevali ne več ne manj, nego da se ima v srednji šoli doseči popolna izgovarjava vsakega živega jezika. V kolikor to ne gre z imitativnimi sredstvi, naj se podpira z glasovnofiziološkimi razmotrivanji ter s takozvano artikulacijsko gimnastiko takoj na elementarni stopnji. Učenci se morajo poučiti o glasotvorbi, če treba tudi s pomočjo laringoloških priprav, zahtevati se ima od njih pojmovanje glasniške kompatibilitete itd. — same finoče, ki sploh ne spadajo v srednješolski, še manj pa v elementarni pouk. Vrhu vsega tega so zahtevali, da naj se učenec takoj na prvi stopnji že ukvarja s fonetično transkripcijo poleg historičnega pravopisa. Kaj čuda, če so otroci, boreč se s težkočami izgovarjave ter z dvema težavnima ortografijama obenem, omagali in če je stvar mnogokrat obtičala sredi pota.

Kar se tiče slovnice, so zahtevali zastopniki radikalne struje, da se ona dobiva vseskozi induktivno iz štiva. Vsaka dedukcija je bila izključena, vsaka ad hoc prirejena gramatična vaja sama ob sebi izobčena. V oblikoslovje so se n. pr. učenci uvajali tako, da so si morali posamezne oblike polagoma leksikalnim potom osvajati ter si iz njih sami sestavljati sistem, v kolikor so ga ekstremni reformatorji sploh smatrali potrebnim.

Ker pa so bila že na najnižji stopnji v rabi izključno celotna berila, ki jih že iz stilističnih ozirov ni šlo polniti z mnogimi sorodnimi oblikami, si je lahko misliti, koliko časa bi bilo trebalo, da bi si bil učenec mogel tem potem sestaviti recimo samo zgleda za konjugacijo najvažnejših glagolov.

Ekstremni reformatorji so pač računali le s teoretičnimi otroci, z nekakimi rojenimi jezikoslovci, kakršnih v istini ni. Navadno so tudi najboljši učenci z učitelji vred izgubili potrebni pregled stvarine in se je faktično znanje jezika slednjič razblinilo v neko voluminozno zmes, v kateri je učenec taval kakor v megli. Prevodi so bili na vseh stopnjah izključeni. „Das Übersetzen ist eine Kunst, welche die Schule nichts angeht“ — je rekel Vietor.

Izhajajoč od načela, da je glavni smoter modernega jezikovnega pouka tudi na srednjih šolah praktična uporaba jezika, so zastopali reformatorji nazor, da se mora tudi štivo postaviti na strogo utilitaristno podlago ter da se mora na vseh stopnjah pred vsem baviti z modernim kulturnim življenjem dotičnega naroda; a često so premlevali navadno vsakdanjo šaro brez kake estetske vrednosti. „Alltagsleben! La vie quotidienne! Every day life!“ so naglašali vse vprek. Da ta deviza vsaj za najvišjo stopnjo pouka, ki zahteva ozir tudi na humanistična stremjenja, ni bila prava, je že iz omenjenih ozirov dovolj jasno.

Tem notranjim vzrokom neuspehov nove struje so se pridružili še zunanji. Večina učiteljev ni bila kos svoji nalogi, kajti ta metoda stavlja na učno moč neprimerno višje zahteve nego katerikoli drugi učni način. Z nepreizkušenimi, v mnogih ozirih nedostatnimi knjigami v roki se je marsikak učitelj lotil eksperimenta, o katerega izidu ni imel in ni mogel imeti pravega pojma. Ker prevajanje ni bilo dovoljeno in je bila raba materinskega jezika učenčevega a priori izključena, so si pomagali učitelji kakor so vedeli in znali, navadno z nazornimi sredstvi.

Nazorni pouk ima, ko se prvič, t. j. pri pouku v materinskem jeziku upotreblja, na otroka gotovo velik vpliv. Ko se pa drugič ali celo tretjič otroku razkazujejo in z novimi imeni obkladajo stvari, ki jih davno pozna, potem uspehi niso več isti. Učenci postajajo raztreseni, delovanje njihovega psihičnega mehanizma je vsled tega, ker se jim

istočasno za isto predstavo nehote vrinjajo različni besedni izrazi — eden ali dva stara in še novi — močno ovirano. Zato so fiziološki pojavi tega kaljenega duševnega delovanja često pogrešni, včasih pa docela izostanejo.

Ne glede na te pomisleke ni vsak učitelj dovolj spreten, da bi sam takoj zadel pravo struno; kajti jezikovni pouk je umetnost, ki se mu ne da ab ovo priučiti, dar, ki ga je narava marsikomu docela odrekla. Nemški pedagog Gerhard Budde je o priliki svojih predavanj o moderni jezikovni metodiki avgusta meseca lanskega leta v Jeni navedel nekaj tipičnih slučajev zgrešenega začetnega pouka v francoščini, ki so izzvali splošno veselost. Pripovedoval je, da je neka deklica, ki jo je mati med kosilom vprašala, kaj se je naučila v prvi francoski uri v šoli, odgovorila takole: „Učiteljica je hodila od učenke do učenke in dotikaje se njihovih komolcev ponavljala: Kela, kela, kela (Qu'est-ce que c'est que cela?), na kar smo morale odgovarjati: Zebra, zebra (C'est le bras). In neki učitelj, ki je bil kazal in imenoval učencem mizo, desko, stol, klop, uho, nos, svinčnik, kreda itd. ter v naslednji uri, kažoč na svoj nos, vprašal: „Qu'est-ce que cela?“ je baje dobil točni odgovor: „C'est un crayon“.

Ni se torej čuditi, da so takoj v začetku tekočega stoletja praktiki in teoretiki jeli zapuščati ekstremno reformsko stališče in da je slednjič na vsej črti zmagala zmerna, posredujoča struja, ki stoji nekako v sredi med staro in novo smerjo, ki je sprejela v svoj program vse, kar je bilo najti dobrega in porabnega v formalizmu, realizmu, utilitarizmu itd., in ki si je v kratkem pridobila zupanje v vseh krajih. Že 1. 1905. izjavlja Steinmüller (Beymanns Neuspr. Reformlit., 3. zv.), da stoji velika večina modernih praktikov na zmernem stališču. Na zadnjem (trinajstem) zborovanju modernih filologov v Hannoveru (8. do 12. junija 1908), katero so izmed znanih učenjakov posetili tudi Münch iz Berlina, Pinloche iz Pariza in Schipper z Dunaja, so to stališče zastopali že skoro vsi govorniki.

Danes veljavna načela, po katerih se modernojezikovni pouk dejansko vrši povsodi, kjer ga imajo v rokah z duhom časa hodeči praktiki, so posledica in sad opisanih dolgotrajnih a plodonosnih bojev, ki spadajo brez dvoma med najzanimivejše faze novejšega pedagoškega življenja. Ta načela so v glavnih potezah sledeča.

Ves pouk sestaja iz treh koncentričnih krogov, t. j. iz nižje, srednje in višje učne stopnje. Jedro in smoter nižje stopnje modernojezikovnega pouka je pred vsem vpeljava učenca v kolikor mogoče pravilno izreko. Čim mlajši je učenec, tem lažje bo delo učiteljevo, čim starejši je, tem težji bo pouk in tem manjši bo v tem oziru splošni uspeh. Ako se je pouk pričel šele na srednji šoli, se bo prava narodna izreka s samim šolskim poukom sploh težko dala doseči. Tudi med izgovarjavo najboljših učencev in pravim francoskim izgovorom bo našlo fino uho „un abîme“.

Do pičice korektna idiomatična izreka pa naposled tudi ni naloga srednje šole, ampak ta se mora zadovoljiti s skromnejšimi cilji. Teh pa učitelj za nobeno ceno in pod nikakim pogojem ne sme puščati iz oči. Vse druge dele jezikovnega pouka, ki so ostali morebiti nepopolni, si bo mogel učenec, ako ima dobro voljo, tudi v poznejših učnih stadijih kolikor toliko sam izpopolniti, le slaba izgovarjava, ki se ji je privadil, se ga bo oklepala liki železna srajca skozi vse poznejše študije in mu bo ostala za vse življenje; kajti ako se iz gori omenjenih fizioloških in drugih vzrokov da pravilni izgovor v poznejši dobi težko doseči, se da še veliko manj popraviti ukoreninjena pogrešna izreka. Učitelj, ki pod katerokoli pretvezo, bodisi zaradi nedostatka časa, bodisi v mnenju, da bo zamujeno mogel v poznejšem času izpopolniti ali popraviti, okrajša to prvo in najvažnejšo fazo jezikovnega pouka, ta greši proti učencem in škodi tudi samemu sebi; kajti pozneje ga čaka dvojno delo. V obče veljaj pravilo, da so skoro vsi glasniki v tujem jeziku drugačni nego v domačem. To se osobito pri nas rado pušča

v nemar. Da malokateri Slovenec n. pr. razločuje med nemškimi **h**, ki je samo dih, a se pri nas docela guturalno izreka, in med velarnim in palatalnim **ch** (haben — machen — brechen), bodi le mimogrede omenjeno, kajti to za Nemca res ni lahka stvar. Toda tudi nemške vokale **ü**, **ö**, **eu**, ki našim organom ne delajo posebnih težav, le preradi zamenjujemo z **i**, **e** in **aj**. Med kratkimi in dolgimi, ozkimi in širokimi glasi se nam ne ljubi razločevati (Schiff — schief, offen — Ofen).

Kar se tiče francoske izgovarjave, je Slovenec mnogo na boljšem nego Nемеc. Posebno njegovi konsonanti so dosti milejši, francoskim podobnejši nego nemški. Nемеc trde konsonante rad aspiruje (tête izgovarja thät mesto tāt, père mu je phär mesto päř), kar Slovencu ne pride na jezik. Tudi rad zamenjuje trde in mehke konsonante, kar se Slovencu pripeti kvečjemu na koncu besede (dommage bo Nемеc rad izgovarjal to maš, dočim bo Slovenec govoril do maš, mesto pravičnega do maž). Velike težkoče dela Nемcu konsonant ž, dočim ima Slovenec ta glas v svojem jeziku. Tudi mehki **z** marsikateremu Nемcu noče iz ust. Nasprotno pa Slovenec nima vokalov **ü** in **ö**. Slovenski hipni nosniki (zanka, cvenk, potonka) se dajo le za silo primerjati s francoskimi. Labiodentalni **v** Slovenec rad bilabialno izreka, osobito Gorenjec izgovarja dosledno epau mesto epav (épave), eläu mesto eläv (élève), dočim Nемец rad zaide v nasprotni ekstrem ter izgovarja epaf in eläf. Kakor Nемcu, dela tudi Slovencu v francoskem govoru preglavico hipni odmor (Kehlkopfschluß) pred in med vokali sledečih si besed, ki je lasten onima dvema jezikoma, francoščini pa ne (il/y/a/eu mesto il_y_a_eu).

Kar pa provzroča vsakemu tujcu, ki se uči francoščine, največje težkoče, to je negibčnost njegovih govornih organov, osobito usten, ki igrajo pri govorjenju francoščine veliko vlogo. Romanskim narodom je prožnost usten prirojena, v manjši meri je že lastna Nемcem, v še manjši

Slovanom, v najmanjši pa Angležem. Zato se Anglež dobri francoski izgovarjavi, ki zahteva gibčnost usten v najvišji meri, privadi najtežje. „Energija mišičevja“ — pravi znani fonetik F. Beyer — „je pri angleščini veliko manjša nego pri francoščini, tako z ozirom na jezik kakor z ozirom na ustni. Ustna lega ostane v angleščini, osobito pri nezaokroženih glasih, skoro indiferentna. Poleg tega je spodnja čeljust malo naprej pomaknjena in skoro nepremična. V celoti povzročuje ta artikulacijski način tisti znani, za naše uho zamolkli, neodločni in neprijazni značaj angleščine, ki ga opaža vsak pozoren poslušalec. Nasprotno pa doni francoščina znatno višje, jasneje, rekel bi rezkeje. Jakost in čistost njene mehanične glasotvorbe povzroča lepše glasovne produkte, ki so za izurjeno uho tudi v hitri govoricu natančno razločljivi. Ta okolnost podeljuje v zvezi z nazalno resonanco francoskemu jeziku tisto odločnost in harmonijo ob enem, ki je v drugih modernih kulturnih jezikih zaman iščemo in ki je osobito pripomogla, da se je francoščina vsej omikani Evropi tako zelo priljubila.“

Umljivo je, da se dajo take in enake zapreke le z dosledno in sistematsno vajo premagati. Čim bolj so okorna usta, tem vztrajnejša in intenzivnejša gimnastika jezika, grla, osobito pa usten in čeljusti je na mestu.

Začetek pouka naj tvori glasovni kurz, ki veljaj v prvi vrsti sluhu in glasovnim organom ter šele v drugi vrsti očem in pravopisu. Pri zaprtih knjigah izgovarjaj učitelj z natančno artikulacijo posamezne besede, začenjajoč z najlagljivi (tir, fil) in nadaljujoč z vedno težavnejšimi ter prehajajoč v lepem sistematsnem redu od čistih vokalov na diftonge, na nosne vokale, nosne diftonge itd. Vsako besedo ponavljajo učenci toliko časa, da jo kolikor mogoče pravilno izgovarjajo, šele potem jo zapiše učitelj na desko in podčrtaj črko, ki je znamenje za glas, o katerem se razpravlja. Ta beseda, katere pomen naj si učenci takoj zapomnijo, bodi odslej primer za dotični glasnik in za njegovo ortografsko znamenje.

Pri tem bo imel učitelj priliko do sledečega opazovanja: bržko učenci spoznajo historični pravopis kake besede, ki so jo prej že pravilno izgovarjali, začutijo nagon, izgovarjavo kolikor toliko prilagoditi pravopisu in jo s tem pokvariti. Vzrok temu je oko, ki moti uho in jezik. Zato se mora vaja imitativnim potom nadaljevati toliko časa, da učenca ortografija ne moti več in da mu ostane kljub znanju pravopisa izreka dotične besede pravilna. Fonetično transkripcijo treba na tej stopnji omejiti na najpotrebnejše podatke. V nekaj tednih je glasoslovni kurz dovršen in učenec si je z vednim ponavljanjem in sestavljanjem raznih primerov pridobil že celo majhen leksikalen zaklad, ki mu bo pozneje dobro služil.

Zdaj se šele začne pravi jezikovni pouk; naslanjaj se že od začetka na celotna, a enostavna berila, ki jim mora biti vsebina kolikor možno zanimiva in starosti učencev primerna. Tudi v tej fazi se začenja obdelovanje vsakega berila pri zaprtih knjigah. Učitelj izgovori s primerno natančnostjo in razločnostjo stavek ali del stavka ter ga nazornim potom ali z interlinearnim (doslovnim) prevodom, ki pa mu mora vedno slediti stilistično dovršen prevod, raztolmači učencem. Ti stavek ponavljajo v odlomkih in v celoti, dokler ga ne izgovarjajo pravilno. Potem se stavek zapiše na desko in se zopet ponavlja. Ko je kratko berilce na ta način predelano, se odpro knjige in se čita. Pri tem je treba strogo paziti na artikulacijo, na govorne takte in akcent v stavku. Ko gre čitanje gladko in ni več dvoma o pravilnem umevanju, dvigne učenec pod učiteljevim vodstvom iz berila slovniško vsebino, ki se nanjo naslanja dotični odstavek. Začelo se bo navadno s sedanjikom pomožnega glagola *avoir* ali *être*. Kar se ne da doseči induktivnim potom, se naj izpopolni deduktivnim. Vse, kar so učenci v stanu umevati v tujem jeziku, naj se jim tudi v tem obrazloži. Sploh se poslužuj učitelj tujega jezika, kolikor mogoče, in učnega le, kolikor potrebno.

Tako predelano berilo se dalje z ozirom na oblikoslovje in pravopis prevaja, ako mogoče, iz singularja v plural ali obratno, pozneje se prelaga v razne čase itd. Slednjič se ga učenci uče na izust, učitelj jim stavlja z ozirom nanje umljiva vprašanja, učenci odgovarjajo, in tako se razvije malo po malem konverzacija, ki spremlja jezikovni pouk odslej na vseh njegovih potih. Vsakdanjosti so sicer na tej stopnji, ki obsejaj dve, če mogoče, tri leta, glavna stvar, vendar naj se štivo ozira tudi na otrokova čustva, ki jih na nobeni stopnji pouka ne gre zanemarjati. Izbiranje primernih sestavkov, pesmic itd. zato baš za začetni pouk ni lahka naloga. Boljše stvari naj se pred razredom s primernim naglasom recitujejo. Tako izgubi učenec sčasoma nezaupljivost do tujega mu idioma in se jame v njem čutiti domačega. Prevajanje na učni jezik bodi dovoljeno na prvi učni stopnji le v toliko, v kolikor je za umevanje tujega jezika učencu neobhodno potrebno. Pri tem se seveda ne sme zanemarjati korektnost učnega jezika, ker bi čut zanj vsled neizpiljenih prevodov sčasoma mogel trpeti. Ako se da s pomočjo opisa, definicije, sinonimike izhajati tupatam brez prevajanja, je še boljše. Prevodi na tuji jezik naj obsegajo enostavne diktate, odgovore na lahka vprašanja (nekaka pismena konverzacija) in obnovitve kratkih, dobro predelanih beril. Pri ustnih in pismenih nalogah veljaj učitelju načelo, da učenec v produktivnem delovanju v obče ne bo dosegel dosti več nego polovico tega, kar se mu v aperceptivnem zmislu sme prisojati.

Druga stopnja pouka, na kateri mora učenec kazati že večje samostojnosti, imej kot smoter izpopolnitev slovniške tvarine, osobito z ozirom na frazeološke in sintaktične posebnosti, uvrstitvev onih elementov, ki si jih je bil učenec na nižji stopnji prilastil le leksikalni, potom, v sistem, slednjič poglobitev v duh jezika sploh. Na tej stopnji, ki bodi stopnja refleksije, se more začeti s prevajanjem lahkih primerov, katerih snov je učencu v morfološkem, frazeolo-

škem in sintaktičnem oziru popolnoma znana, na tuji jezik. Ker se da pri tem s pridom ozirati na vse slovniške posebnosti jezika, moremo imenovati ta del pouka snov, ki jo je novi pouk prevzel *mutatis mutandis* iz formalistne struje. Vendar tudi na tej stopnji ne gre pozabiti, da je induktivno postopanje načelo in da dedukcija stopi na mesto indukcije le, kadar bi ta pomenila ovinek. Poleg prevodov imej še vedno odlično mesto pretvarjanje v razne čase, iz singularja v plural itd. Pri obdelovanju številnikov se mora vsekako poglobiti znanje s pomočjo glavnih računskih operacij, ki so bile že predmet enostavnejših vaj na prvi stopnji. Poštevanko morajo znati učenci v tujem jeziku prav gladko, istotako jim mora seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje itd. z vsemi potrebnimi tehničnimi izrazi iti lahko izpod rok. Ako dobi pri tem ta ali ona jezikovna ura nekoliko matematično zunanost, to nič ne de.

Štivo, obširnejše in globlje nego na elementarni stopnji, zasleduj v prvi vrsti utilitarnorealne smotre. Temeljiti in zanimivo pisani nastavki naj učenca seznanijo s šegami in navadami tujega naroda, z njegovo zgodovino in deželo. Vsako berilo bodi predmet obširne konverzacije, ki naj, dasi v ozkih mejah, zahteva od učenca vendar že neko razsodnost in samostalnost. V tem oziru mora učitelj staviti odslej do učenca polagoma vedno višje zahteve; kajti imitativna metoda, ki je bila podlaga vsej prvi stopnji pouka, je vcepila otroku nekako odvisnost od učitelja; ta je bila v začetku potrebna, sčasoma pa se je mora učenec iznebiti, sicer ostane duševno neokreten in neproduktiven. Učenčeve notranjosti štivo tudi na tej stopnji ne sme zanemarjati. Krajši spisi pripovednega značaja in primerni lirski in epski umotvori naj skrbje med in nad realijami za harmonski razvoj duše. Pismene vaje naj se omejujejo še na diktate, na prevajanje v učni in v tuji jezik ter na redakcijo kratkih, vsestransko temeljito predelanih predmetov iz štiva. V občevanju z učenci se poslužuj učitelj tujega jezika, kolikor

možno; vendar mu ne sme nikoli ostati dvomljivo, ga je li učenec razumel ali ne.

Na višji stopnji pouka naj stopi slovnica v ozadje in tudi v štivu morajo odstopiti realije prvo mesto leposlovju. Ako se je učenec na srednji stopnji seznanil z zunanjo kulturo tujega mu naroda, si mora na višji stopnji pridobiti vsaj osnovne pojme o njega notranji kulturi, o njegovem duševnem življenju. Knjiga plemenitega humanizma, v kateri moderna slovstva gotovo ne zavzemajo zadnjega mesta, ne sme srednješolcu ostati zaprta, sicer bi srednja šola ne zadostila svoji nalogi, ki leži ravno v podajanju splošne naobrazbe, kar se osobito na realkah često prezre. Na podlagi priznanih del ali vsaj karakterističnih odlomkov iz njih, spoznavaj učenec imena, življenje in vrednost aristokratov duha. Osebnosti kakor Molière, La Fontaine, Voltaire, Hugo mu ne smejo ostati neznanе ne po imenu ne po mestu, ki ga zavzemajo v svetovni kulturi, sicer se njegova naobrazba ne bo mogla imenovati splošna, ampak enostranska in nepopolna. V zadnjem oziru je seveda treba opreznosti; kajti bilo bi brez hasni in celo v gotovem oziru škodljivo, ko bi učencu polagali v usta kritične sodbe, o katerih upravičenosti se sam ni mogel prepričati. Preskrupulozen pa pri tem učitelj tudi ne sme biti, saj učenec onega, kar se mu n. pr. v zgodovinskem pouku pripoveduje, takisto ni sam doživel, ampak se mora zanašati na tujo objektivnost. O kakem sistematsnem slovstvenem pouku pa pač tudi na višji stopnji modernojezikovnega pouka na srednjih šolah ne more biti govora, kajti za to nedostaje časa in dovolj globokega umevanja tujega duha. Saj more obsegati zadnja stopnja pouka na vseh onih zavodih, kjer se z njim ne začinja že v prvem razredu, k večjemu eno leto in pri triurnem pouku na teden se pač ne da mnogo doseči. Le z vprav idealnim materialom bi se moglo priti v danih razmerah tako daleč, da bi se poleg manjših stvari iz La Fontaina, Hugoa in modernejših utegnila čitati v polnem

obsegu kaka krajša drama. Višek, ki se v pisemenih vajah da doseči, je pravilno prevajanje srednjetežkih predmetov na tuji jezik, prosto obnavljanje obdelanih snovi in — v najugodnejšem slučaju — lahki prosti nastavki, listi i. dr.

C. Organizacija modernojezikovnega pouka na avstrijskih srednjih šolah.

V mnogojezični Avstriji pouk v živih jezikih ni in ne more biti enakomerno urejen. Ako izvzamemo humanistne gimnazije, na katerih se navadno od živih jezikov poučujeta obvezno dva deželna jezika, v čistonemških krajih samo nemščina, od ostalih modernih jezikov pa navadno kot neobvezen predmet francoščina in poleg nje tuptatam angleščina ali italijanščina, preostajajo nam še trije srednješolski tipi, na katerih je modernojezikovni pouk obligaten, namreč sedemrazredna realka, osemrazredna realna gimnazija in osemrazredna reformna realna gimnazija. Od teh zavzema, kot najbolj razširjena, prvo mesto realka, ostala dva tipa se šele razvijata.

Na realkah je pouk v modernih jezikih odvisen od učnega jezika. Na čistonemških zavodih Gorenje in Dolenje Avstrije, Štajerske, Solnograške, deloma tudi Češke (Praga, Heb itd.) se poučuje francoščina od 1. do 7. razreda, poleg nje pa angleščina od 5. do 7. razreda. Na Kranjskem in na Koroškem nadomestuje angleščino laščina. Na tirolskih nemških realkah se poučuje laščina od 1. do 7., poleg nje pa francoščina od 5. do 7. razreda. Na nemški realki v Črnovicah je vpeljana francoščina (1.—7.), poleg nje pa fakultativno rumunščina ali maloruščina (1.—7.), tako da ima ta realka v vseh razredih uvedene tri žive jezike, namreč nemščino in francoščino za vse učence ter rumunščino za Rumune in maloruščino za Maloruse. Na moravskih nemških realkah se poučujeta poleg nemščine češčina (1.—7.) in

francoščina (2.—7.). Na realkah s češkim učnim jezikom se navadno poučujeta nemščina (1.—7.) in francoščina (3.—7.). Isto velja za slovenske, srbohrvaške in poljske realke. Na realkah z italijanskim učnim jezikom se poučujeta nemščina (1.—7.) in francoščina (5.—7.).

Vsem realkam skupna je torej samo francoščina. Največji obseg njenih učnih ur (na čisto nemških zavodih) je 28 (6, 5, 5, 3, 3, 3, 3), kar je še vedno zelo neznatno število v primeri z (devetrazrednimi) realkami v Nemčiji, ki imajo navadno 47 francoskih učnih ur (6, 6, 6, 6, 6, 5, 4, 4, 4). Na onih avstrijskih realkah, na katerih se pričinja francoski pouk šele v tretjem razredu, pa znaša število učnih ur celo le 18 (5, 4, 3, 3, 3), torej 29 manj nego na realkah v Nemčiji in celo za 2 manj nego na pruskih gimnazijah, kjer se poučuje francoščina kot obligaten predmet s skupaj 20 tedenskimi urami. In vendar se naš učni smoter bistveno ne razločuje zelo od nemškega.

Da so zahtevani uspehi vsled tega in vsled že omenjenih starostnih razmer na zadnji vrsti avstrijskih realk skoro nedosegljivi in da pouk pri tem jako trpi, ne more biti dvomljivo.

Skoro do konca preteklega stoletja so veljali pri nas za pouk modernih jezikov nazori, ki so se vsaj za njegovo zadnje desetletje mogli imenovati docela zastareli. Normalni učni reč in instrukcije, ki jih je bilo izdalo ministrstvo za uk in bogočastje potom odredbe z dne 15. aprila 1879., št. 5607, naglašajo kot smoter francoskega pouka pred vsem znanje slovnice, zmožnost prevajati v tuji jezik in iz njega ter sestavljati lahke spise, primerno izurjenost v ustni rabi jezika z ozirom na predelano snov ter poznavanje važnejših del francoskega slovstva od sedemnajstega stoletja sem. Instrukcije poudarjajo pred vsem negovanje formalne naobrazbe in se povsodi naslanjajo na pouk v klasičnih jezikih. Terminologija bodi latinska. Učenje vokabulov se predpisuje na vseh stopnjah pouka. Vaje v konverzaciji so po teh predpisih

dopustne šele, „kadar je učenec dovolj trden v sintaksi“. Učitelj se poslužuj francoskega jezika le „prilичno“ pri pouku v najvišjih dveh razredih. „Die österreichischen Instruktionen“ — pravi l. 1898. Münch — „vertreten im wesentlichen Anschauungen, von welchen sich die didaktische Bewegung seitdem grundsätzlich entfernt hat. Es liegt diesen Bestimmungen durchaus ein älteres, abstraktrhetorisch-grammatisches Schulbildungsideal zugrunde.“

Še preden se je pa ta obsodba natisnila v tretjem delu Baumeistrovega „Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen“, je izšel potom ministrske odredbe z dne 23. aprila 1898, št. 10.331, nov normalni učni red za avstrijske srednje šole in z odlokom od 1. marca 1899, št. 5546. so se mu dodale primerne, popolnoma predelane, še danes veljavne instrukcije, ki se gibljejo v okviru stremljenj zmernih reformatorjev. Imitativnorefleksivna, s konverzacijo zvezana metoda se priporoča za vse stopnje francoskega pouka. Štivo naj tvori nazorno snov, ki se iz nje potom indukcije dobivajo slovniška pravila. Indukcijo podpiraj dedukcija. Slovnica ni namen, ampak sredstvo jezikovnega pouka. Učna snov se podajaj najprej ušesu, potem šele očesu. Poleg vokabulov se je treba vedno ozirati na frazeološki in sintaktični moment. Terminologija bodi za francoščino francoska. Učitelj se pri pouku poslužuj tujščine, kolikor mogoče, in učnega jezika samo, kjer to jasnost brezpogojno zahteva. Štivo sestojaj že na prvi stopnji iz celotnih beril in služi na vseh stopnjah realnim, na višji pa osobito estetskoliterarnim smotrom. Pouk v tujem jeziku se razvijaj vzporedno z onim v materinskem. Pismene vaje, ki so bile prej omejene skoro le na prevajanje z učnega na tuji jezik, naj obsegajo diktate, spisovanje zapamtenih odstavkov, slovniško pretvarjanje, odgovarjanje na stavljena vprašanja o predelani snovi, na srednji stopnji tudi prelaganje na tuji jezik, na višji pa redakcije in lahke spise.

Za angleščino, oziroma italijanščino, ki se poučujeta kot drugi tuji jezik na realkah od 5. do 7. razreda po 3 ure na teden, je učni smoter po ministrski naredbi z dne 23. aprila 1898, št. 10.331. sledeči: Pravilna izgovarjava, znanje oblikoslovja in najvažnejših pravil skladnje, umevanje lagljih slovstvenih del, primerna izurjenost v ustni in pisni rabi jezika. Metodnodidaktična načela pouka veljajo seveda ista kakor za francoščino. Instrukcije same pravijo, da je naloga, ki jo stavi normalni učni red, z ozirom na angleščino le v najugodnejših slučajih izvedljiva.

Brez dvoma temelji ta učni red na izvrstni podlagi in bodo načela, ki jih zastopa, še dolgo merodajna na polju modernejezikovne didaktike. Podrobnosti bodo seveda sledile toku časa, duh pa bo ostal. Proti koncu preteklega stoletja so še visoko pljuskali bojni valovi in nikdo takrat ni natančno vedel, kako se stvari končno zasučejo. Tem večjega priznanja je vredno dejstvo, da se je ubrala pot zmerne reforme, ne da bi se bile individualnim težnjam stavile preozke meje. „Kar se posameznosti tiče“ — pravijo instrukcije — „mora ostati marsikaj prepuščeno praktični preizkušnji učiteljev. Pouk novih jezikov dovoljuje v sedanjem stadiju svojega razvoja učiteljem v gotovih mejah sploh precej prosto gibanje. Jako je pa želeli, da se individualne izkušnje objavljajo tudi širšim krogom.“ — Gotovo moderna poteza, ki je rodila obilo dobrega sadu!

Z naredbo ministrstva za uk in bogočastje z dne 8. avgusta 1908, št. 34.180. so se ustanovili poleg obstoječih realnih gimnazij novi osemrazredni zavodi te vrste in razen tega so se odredili poizkusi z osemrazredno takozvano reformno realno gimnazijo. Oba tipa sta največjega praktičnega pomena zaradi tega, ker od učenca ne zahtevata, da bi se tako zgodaj odločil za vseučiliške ali tehnične študije, kakor je to na gimnazijah in realkah potrebno.

Na novi realni gimnaziji se poučuje poleg učnega jezika latinščina v skupnem obsegu 45 ur (6, 6, 6, 6, 6,

5, 5, 5), s tretjim razredom pa se ji pridruži „drugi živi jezik“; tu se misli pred vsem na francoščino (le zanjo se je izdelal namreč normalni učni red), mogoča bi pa bila tudi angleščina, italijanščina, češčina itd. Odmerjenih ji je skupaj 22 ur na teden (5, 4, 4, 3, 3, 3). Za francoščino se določa kot učni smoter: izreka, ki bodi nacionalni kolikor možno slična; znanje najvažnejših pravil iz oblikoslovja in skladnje; poznavanje najznamenitejših del iz francoskega slovstva zadnjih treh stoletij in na tem temelječe poznavanje kulturnega in duševnega življenja francoskega naroda; primerna izurjenost v ustni in pisni rabi francoskega jezika v okviru predelane snovi s posebnim ozirom na vsakdanje potrebe. Na paralelni latinski pouk naj se učitelj ozira, v kolikor to more učencu koristiti. Učitelj se poslužuj pri pouku, kolikor mogoče, francoščine, učnega jezika le, kolikor potrebno. Vsekako mora gledati na to, da ga učenec razume. V didaktičnem oziru se priporoča induktivno postopanje; kjerkoli pa vodi direktna ali deduktivna pot hitreje do cilja, naj se ubere ta. Štivo obsezaj vseskozi enotna berila, ki naj služijo na nižji stopnji kot podlaga ustnim in pisnim vajam, na srednji stopnji realnim smotrom, na višji stopnji pa osobito uvajanju v duševno življenje tujega naroda. Zato se za sedmi in osmi razred priporočajo berila reflektujoče in filozofske vsebine ter poleg teh dramska in lirski dela. Ako mogoče, naj se čita vsaj ena drama v popolnem obsegu. O najvažnejših klasikih naj se podavajo biografske črtice. Tuja literatura naj se, kjer je to mogoče, primerja z domačo. Pismene vaje obsegajo na nižji stopnji diktate, ki naj se izpočetka naslanjajo tesno na štivo, pozneje pa od njega bolj in bolj oddaljujejo, nadalje odgovore na stavljena vprašanja iz predelane snovi in slovniško pretvarjanje. Na srednji stopnji se začenjaj s pisnim prevajanjem na tuji jezik, na višji s prostimi redakcijami krajših pripovednih spisov, izpočetka le predelanih, pozneje pa tudi takih, ki so se učencu le enkrat ali dvakrat čitali in obrazložili.

Temu učnemu redu je, kar se modernih jezikov tiče, docela sličen in skoro doslovno enak najnovejši normalni učni red za realke, proglašen z odlokom ministrstva za uk in bogočastje z dne 8. aprila 1909, št. 14.741, samo da se na realkah francoski pouk začneja v prvem razredu in da hodi vzporedno s poukom v materinskem jeziku, dočim se na novih realnih gimnazijah, kar se slovnice tiče, naslanja na pouk v latinščini. Tudi je zaradi obilice časa v višjih razredih predpisanega več štiva. Pismene naloge za red so se učencem in učiteljem v prid znatno omejile.

Reformne realne gimnazije bodo imele v prvih štirih razredih isti učni red, kakor ga imajo realke, v višjih štirih razredih pa poleg francoščine 30 ur latinskega pouka (7, 7, 8, 8). Francoščina bo imela na tej vrsti zavodov skupaj 31 učnih ur (6, 5, 5, 3, 3, 3, 3, 3), torej več nego na kateremkoli drugem avstrijskem srednješolskem tipu. Normalni učni red bo v nižjih razredih enak onemu realk, v višjih pa bo, kar se tiče živih jezikov, sledil onemu realnih gimnazij. Pruske reformne realne gimnazije (z devetimi letniki) imajo skupaj 42 francoskih učnih ur na teden (6, 6, 6, 4, 4, 4, 4, 4, 4).

D. Učna sredstva.

Sredstva, ki se jih poslužuje učitelj pri pouku modernih jezikov, so odvisna od učnega smotra in od metodnih nazorov učiteljevih. Učna knjiga bodi vezilo med učencem in učiteljem. Individualnosti tega naj ne stavi preozkih mej in v samostalnost onega naj ne zaupa preveč. Knjiga, ki ni zanesljiv pripomoček učitelju in ob enem trdna opora učencu, nima kot učno sredstvo nikake vrednosti. Osobito učencu bodi učna knjiga kolikor možno umljiva in simpatična. Mnogim učencem se pripeti, da so tuptam v šoli nepazni, da učiteljevega predavanja iz kateregakoli vzroka

niso umeli, da so bili vsled bolezni odsotni, da so dobili drugega učitelja ali da so morali sami izpremeniti učni zavod. V takih in enakih slučajih učencu ne preostaje drugega nego za silo izpopolniti svoje znanje po učni knjigi. Tudi staršem je ljubo, ako jim daje učna knjiga od časa do časa zanesljiv vpogled v stadij pouka. Ako je pa učna knjiga taka, da mora učitelj njeno snov vsak trenotek črtati, izpopolnjevati ali celo izpreminjati, da ne odgovarja ne v metodnem zmislu, ne z ozirom na razporeditev snovi smotrom pouka, potem je za učitelja in za učenca nerabna.

Osobito veljaj za srednje in njim sorodne šole načelo, da naj se pouk vrši od prvih početkov pa do najvišje stopnje po knjigah enotnega sistema. Učnim uspehom je neenotnost pouka silno v kvar. V takem slučaju izgubi učitelj navadno potrebni pregled in tava z učencem vred v negotovosti. Na zavodih z več letniki nikakor ne gre uvajati knjig, ki jih v predpisanem času ni mogoče predelati; kajti ako se morajo pri takem pouku tekom let menjavati učitelji, česar mnogokrat skoro ni mogoče preprečiti, nastanejo v sistemu vrzeli, ki zelo motijo naravni razvoj pouka; novi učitelj namreč nikoli ne more dobiti čisto jasne slike o snovi, ki jo je bil predelal njegov prednik. Nasprotno pa je nadaljevanje pouka za učitelja in učenca lahko, ako dobro predelani knjigi sledi taka, ki ne stavlja zahtev, kakršnim bi prejšnja ne bila zadostila v polni meri. Na nižji stopnji pouka ne obsezaj posamezna učna knjiga (vadbe z dodanimi najpotrebnejšimi slovniškimi pravili) ne manj, ne več nego učno snov, ki se ima v določenem roku predelati. Slovnica, ki se kot samostojno učno sredstvo daje učencem šele na srednji stopnji v roko, bodi sestavljena vsekako v duhu, v katerem so pisane vadbe, osobito naj so potrebni primeri po možnosti vzeti iz teh. Šele na višji stopnji, ko je slovniški sistem že predelan in stoji jezikovna stavba dodelana pred učenčevimi očmi, naj se mu dajo v roko primerne druge knjige, ki jih bo pod nadzorstvom

učiteljevim in opiraje se na dober slovar mogel odslej s pridom uživati.

Učitelju, ki hoče pri elementarnem pouku ali vsaj v njegovih početkih upotrebljati nazorna sredstva, bodo dobro služila dela kakor: Bechtel, Enseignement par les yeux (Leçons de choses) basé sur les Cartes murales d' Ed. Hölzel; Méthode Berlitz, Edition illustrée pour les enfants (tudi za pouk v angleščini, nemščini itd.); Méthode Camil pour l' enseignement pratique des langues modernes; Méthode Pernot (za razne jezike). — Za otroke, ki so imeli v nežni starosti priliko, direktnim potom se vsaj nekoliko priučiti francoščini, je priporočati sledeča sredstva: Méthode Cuissart, Enseignement pratique et simultané de la lecture, de l' écriture, de l' orthographe et du dessin; Guyau, L' année enfantine de lecture courante, Leçons de choses; Bruno, Premier livre de lecture et d' instruction pour enfant. — Vsa ta sredstva pa so z uspehom rabljiva le pod vodstvom jezikovno in metodno naobraženega učitelja in osobito za otroke, ki niso prekoračili dvanajstega leta.

Izmed učnih sredstev, ki so na srednjih šolah pri nas v rabi, je treba pred vsem omeniti Boerner-Stefanove francoske učne knjige, ki obsejajo pet delov (vsak je namenjen pouku enega leta) ter kratko slovnico, ki podaja vse, kar naj v tem oziru nudi srednješolski pouk. Prva knjižica uvaja učenca najprej v fonetične in ortografske posebnosti francoskega jezika. Temu predkurzu sledi 31 lekcij, katerih vsaka vsebuje štivo (enotno berilo), dialog o štivu, vokabular, slovniške opazke, slovniške vaje in prosto konverzacijo v podanih mejah. Na ta način se učenec večinoma induktivnim, deloma tudi deduktivnim potom uvede v oblikoslovje imen, pomožnih glagolov ter pravih glagolov na **er**. Kot dodatek prinaša prvi del konverzacijo s pomočjo dveh Hoelzelovih slik, dalje šest lahkih beril v prozi in pet v verzih; tem slede nekatere važnejše „Locutions de classe“,

slednjič slovniški pregled in mal francosko-nemški in nemško-francoski slovarček. Druga knjiga ima gradivo v koncentričnem krogu razporejeno okoli gradiva prvega dela, ki se nanj v vsakem oziru naslanja. Prvi dve lekciji sta namenjeni ponavljanju. Potem se natančneje obdeluje tvarina o števnih, razlagajo se glasovne in grafične posebnosti prve konjugacije, nato se preide k drugi, tretji in četrti konjugaciji ter k pasivu in subjunktivu. Dodatek obsega zopet dve Hoelzelovi sliki in konverzacija o njih, nekaj prozajskih in poetičnih beril ter melodij, *Locutions de classe*, slovnico in slovar. Tretji del se intenzivnejše peča z oblikoslovjem in se ozira posebno na nepravilnosti, dalje uvaja v prelaganje z učnega jezika na francoščino. Četrti del vsebuje že daljša berila in obdeluje početke skladnje. Peti del temelji docela na realni podlagi in dovršuje skladnjo v glavnih potezah. Slovnica, ki naj se je učenec poslužuje šele na srednji stopnji, podaje vsa važnejša pravila v francoskem in nemškem jeziku in se opira na dobre in zanimive primere. Z ozirom na izredno praktično in premišljeno razporeditev snovi ter z ozirom na dejstvo, da učenca v nobenem oziru ne preoblagajo, učitelja — osobito metodno manj izkušenega — pa izdatno podpirajo, dalje z ozirom na lepo vnanjo opremo se morajo Boerner-Stefanove učne knjige staviti na odlično mesto med avstrijskimi modernojezиковnimi učnimi sredstvi. Za gimnazijce je prirejena posebna skrajšana izdaja v enem delu poleg slovnice (Boerner-Kukula), za dekliške liceje pa izdaja v šestih delih s slovnico (Boerner-Kukula-Stefan). Za realne gimnazije se prireja posebna izdaja (A. Stefan).

Boerner-Stefanovim učnim knjigam so v ustroju precej slične Fetter-Alscherjeve. Tudi te sestojajo iz petih delov in imajo dve izdaji; prva je namenjena realkam in gimnazijam, druga dekliškim licejem in sorodnim zavodom. S tretjim letom dobi učenec poleg vadb popolno slovnico v roke, nekoliko obširnejšo, nego je Boerner-Stefanova.

Razen tega je za najvišje razrede na razpolago cvetnik, ki se naslanja na snov, predelano v vadbah, in ki sta ga sestavila Fetter in Ullrich. Fetterjevo ime je znano izza časa reformnega gibanja, ki se ga je udeleževal z veliko vnemo. Fetter-Alscher-Ullrichove učne knjige so zelo priporočljive, a vsled svoje obširnosti in visokih zahtev, ki jih tuptam stavijo na učenca, z uspehom porabne le na zavodih z boljšim materialom.

Med učnimi knjigami, ki so na avstrijskih srednjih šolah dandanes v rabi, stoje one Weitzenböcka in Duschinskega na najbolj ekstremnoreformskem stališču. Od štirih delov, katerih prva dva je izdelal G. Weitzenböck, ostala dva pa W. Duschinsky, je prvi (za dve leti) še najboljši. Weitzenböck stoji na strogo imitativno-induktivnem stališču ter stavi do učenca in učitelja zelo visoke zahteve. Posebnega glasoslovniškega dela nima, zato pa že takoj na prvi stopnji toplo priporoča fonetično transkripcijo. Od prvega do drugega dela je precejšen skok, tretji in četrti del pa s prvima dvema sploh nista v nikaki tesnejši zvezi. — Tudi Weitzenböck se je udeleževal reformnega gibanja. Znan je njegov spis „Zur Reform des Sprachunterrichtes“.

V trgovskih šolah se s prav dobrim uspehom lahko rabijo Bechtel-Glauserjeva učna sredstva: *Französisches Lese- und Übungsbuch für Handelsakademien und höhere Handelsschulen* (dva dela in *Abrégé de Grammaire*); *Französisches Sprech- und Lesebuch für kommerzielle Lehranstalten* (zweiklassige Handelsschulen); dalje Dr. Charles Glauser: *Cours élémentaire de Correspondance et d'opérations commerciales avec formules, modèles, devoirs et plans de lettres détaillés suivis d'un vocabulaire français-allemand, à l'usage des Écoles de Commerce et des cours inférieurs et moyens des Académies de Commerce*.

Med starejšimi knjigami, ki temelje v bistvu na slovnici, bi bila omeniti učila metode Gaspey-Otto-Sauer. Metoda se sama imenuje „nova sintetična“ ali „konver-

zacijska" in je posebno pri privatnem pouku slovniško naobraženih učencev s pridom rabljiva. Na razpolago so učne knjige za skoro vse kulturne jezike v nemški, francoski, angleški, italijanski, ruski, španski, grški, poljski, češki, rumunski, srbski, bulgarski, švedski, nizozemski, turški, arabski in arabski izdaji.

E. O samoučenju.

Marsikomu, ki ima zmožnost in veselje baviti se z učenjem tujih jezikov, iz kateregakoli vzroka ni na razpolago učna moč. Postati mora, ako hoče ugoditi svoji želji po jezikovni naobrazbi, avtodidakt, t. j. sam svoj učitelj. Gotovo vodi tudi ta pot do cilja, osobito ako jo je ubral inteligenten in vztrajen človek. Saj se vsak jezikovni pouk opira kolikor toliko na samoučenje. Učenci marsikakega učitelja, ki omejuje svoj posel na to, da po predpisani knjigi „nalaga" in „izprašuje" — so pravzaprav avtodidakti. Mrtev jezik si bo priden in umen človek kot samouk prilastil gotovo do najvišje možne popolnosti, drugače pa stoji stvar z živimi jeziki. Tu mrtva črka sama ne zadostuje, podpirati jo mora, ako učenec stremi po popolnosti, viva vox. Najboljša transkripcija nima sredstev, da bi podala točni kolorit tujega jezika in kdorkoli se izključno nanjo zanaša, živi v manjši ali večji zmoti.

„Jezik je glasba", pravi Léon Pierre. „Uho, ki nič slišati ne more, in uho, ki nima prilike nič slišati, sta enako pomilovanja vredni. Samoučne metode so brezdvomno prav čedne iznajdbe. Na Nemškem jih kar mrlogi. Ena teh fonetičnih metod se lahko šteje med najlepša zlata teleta, okoli katerih fonetični fanatiki plešejo. Slovar iz istega vira podaja gotovo skoro povsod pravilno izgovarjavo. Naj se torej oni, ki drugače ne morejo, mučijo s to mrtvo izgovarjavo. Sila kola lomi, in če natanko pomislimo, je slaba izgovarjava še vedno boljša nego nikakršna."

Onim pa, ki le količkaj utegnejo, je svetovati sledeče: Nabavijo si naj potrebnih učnih sredstev za samoučenje, prečitajo naj začetne lekcije, ki se bavijo s takozvano izreko, potem pa naj se obrnejo na koga, ki pozna pravilno izgovarjavo, da se prepričajo, ali so transkripcijo vsaj približno prav umeli. Kjer in kadarkoli se jim med učenjem nudi prilika slišati ali govoriti tuji jezik, naj dragocene priložnosti ne zamude. Koncem uka pa naj vsekako vsaj za nekaj časa potujejo v tujino, ali pa naj sicer skrbe, da si omogočijo nekoliko vaje v konverzaciji, ki bo njihovo znanje vsestranski poglobila in poživila.

Ker torej samouku učne moči popolnoma nedostaje, si morata učiteljevo delo učenec in knjiga medseboj deliti. Otroci so takega dela seveda nezmožni, pravi samouki so le odrasli, in sicer inteligentni odrasli. Učna knjiga za samouka mora biti, osobito v metodnem oziru, sestavljena še z mnogo večjo vestnostjo in natančnostjo nego ona, ki je namenjena za učno sredstvo pod učiteljevim vodstvom. Žalibog pa ni vedno tako. Velika večina učnih knjig, ki se z bolj ali manj kričečo reklamo priporočajo za samouke, ni sploh za nobeno rabo. Mnogo je takih, ki obljubujejo lahko-vernemu kupcu „perfektno“ znanje tujega jezika v nekaj tednih ali najkasneje v dveh, treh mesecih. Kdor ve, kaj se pravi jezik znati, bo perfektno, t. j. relativno popolno obvladanje kakega jezika pričakoval le od večletnega trudapolnega in vestnega dela. Marsikdo, ki mu je poliglotija nekak šport, ima v svoji biblioteki cele vrste drobnih knjižic, katerih vsaka vsebuje zanj vse, kar je potrebno za „perfektno“ znanje jezika. Ker je vestno predelal vse te knjižice, je seveda trdno prepričan, da vse tiste jezike zna tudi. Takemu nabiralcu tujih jezikov razdirati iluzije bi bilo ravnotako tesnosrčno kakor jemati zbiralcu starih pismenih znamk njegovo veselje. Poliglote so imeli vsi časi in vsi narodi. Zgodovina nam pripoveduje o raznih Mitridatih, Mezzofantih, Čopih, katerih vsak je znal nebroj jezikov. V resnici

jih vsi skupaj niso znali mnogo več nego se jih pripisuje vsakemu posameznemu izmed njih; kajti človeško življenje je tudi za najbolj nadarjenega jezikovnega ženija prekratko, da bi mogel poleg svojega materinskega jezika še dodobra proučiti večje število tujih narečij. Marsikomu seveda zadostuje par sto vokabulov za popolno znanje jezika. Tak poznavalec jezika je do pičice sličen človeku, ki pozna po imenu par šahovskih figur, pa misli, da zna igrati šah. Razumnemu človeku ne bo težko razločevati pravo in namišljeno znanje, niti dobro in slabo učno knjigo. Kakor poliglota „beseda razodeva“, tako označuje liki varnostno znamenje slabo knjigo bobneči naslov. Vse „metode“, ki obetajo v „najkrajšem času“, „v nekaj tednih“ ali celo v „štirinajstih dneh“ popolno znanje tujega jezika, temelje na znanosti, ki se ji pravi trgovska špekulacija. Tudi s „čudovito hitrostjo in lahkoto“ se še nihče ni priučil tujemu narečju, marveč je za to treba brezdvomno obilega časa in truda.

Med najboljša sredstva za samouke spada kljub gori omenjeni Pierrovi opazki gotovo Toussaint-Langenscheidtova metoda, ki nudi pripomočke za samouk francoščine, angleščine, nemščine, italijanščine, ruščine, španščine itd. Najstarejša je francoska izdaja, ki je izšla prvič l. 1856. in ki sta jo priredila ustanovitelja metode, Charles Toussaint in Gustav Langenscheidt sama. Kakor je Herbart pričel pouk v grškem jeziku s čitanjem Homerjeve „Odi-seje“, tako pričinja ta metoda pouk v francoščini kar s čitanjem Chateaubriandovega romana „Atala“, ki združuje, kakor obče priznано, „l'intérêt du sujet et le mérite du style“ (Larousse). Tekst, opremljen v začetku z interlinear-nim prevodom, je podlaga fonetičnemu, morfološkemu in sploh jezikovnemu razmotrivanju. Osobito v prvem oziru je metoda uprav epohalne važnosti: Toussaint in Langenscheidt sta Nemcem prva sestavila poraben sistem fonetične transkripcije, brez katere je učenje francoskega in angleškega jezika za avtodidakte skoro izključeno. To je

prva prednost, ki odlikuje metodo. Poleg nje je treba omeniti izborno razporeditev snovi, ki se učencu podaje v malih količinah, da ga ne utruji, in ki se v lepem didaktičnem redu sestavlja iz čitanja, ponavljanja, gramatične in logične analize, pravopisa, prevajanja itd. Ker od učenca zahteva pridnosti, vztrajnosti in skrajnega napora, ima metoda tudi v splošnopedagoškem oziru visoko vrednost.

Motil bi se pa, kdor bi mislil, da je Toussaint-Langenscheidtova metoda kot taka nova. V bistvu se docela sklada z že omenjeno analitično učno metodo, katere početki segajo nazaj do Komenskega in Ratichija (Najprej stvar, potem pravilo!) in ki sta jo že v 17. stoletju upotrebljala Bernhard in Chifflet, v 18. pa Roux in De la Vaux. V začetku 19. stoletja ji je dal poseben ugled Francoz Jacotot, ki jo je, sklicujoč se na Komenskega, znanstveno obdelal v svojem „Enseignement universel“ (1823), dočim jo je na angleškem vpeljal Hamilton („The Hamiltonian System“, 1829). Jacototov učni tekst je že omenjeni Fénelonov „Télémaque“, dočim upotreblja Hamilton pri pouku latinščine tekst evangelija sv. Janeza. Metoda je dolgo časa nosila ime Jacotot-Hamiltonova metoda, ali — ker je zanjo značilen prevod med vrstami — interlinearna metoda.

Komur je v prvi vrsti ležeče na znanju književnega jezika, temu bodi Toussaint-Langenscheidtova metoda kar najtopleje priporočena. Med mnogobrojnimi učnimi sredstvi, ki se v metodnem oziru nanjo opirajo in ki se osobito odlikujejo po Toussaint-Langenscheidtovi dobri fonetični transkripciji, je treba pred vsem omeniti izborni Sachs-Villattov francosko-nemški in Muret-Sandersov angleško-nemški slovar. Pri tej priliki pa omenimo, da je dvojezične slovarje, če mogoče, že na srednji, vsekako pa na višji stopnji nadomeščati z enojezičnimi. Za francoščino je zelo priporočljiv mali Laroussov slovar, ki ima tudi to prednost, da je zelo ročen in ne drag.

Toussaint-Langenscheidtovi metodi dokaj slična je metoda Dunker-Bellova (za francoščino in angleščino). Francoska izdaja sestaja iz 32 pogovorov z enotno, prav zanimivo vsebino. Kdor se zanima v prvi vrsti za občevalni jezik, bo prišel potom te metode morebiti prej do cilja nego potom Toussaint-Langenscheidtove, katere tekst je pisan mestoma v velepoetičnem, vsakdanji govorici tujem jeziku Chateaubriandovem.

Tudi Haeusserjeva metoda (Selbstunterrichtsbriefe zur Erlernung moderner Sprachen) je Toussaint-Langenscheidtovi dokaj slična. Razločuje se od nje po svoji enostavnosti ter po tem, da se snov podaje v obliki vprašanj in odgovorov, vsled česar je posebno pripravna za skupno učenje dveh začetnikov; tako učenje pa ima prednost, da je konverzacija vedno glasna in se sluhala in govorila vadijo istočasno.

Glavna načela Schliemannove metode so: glasno čitanje, učenje na izust in spisovanje po spominu. Kakor pri Haeusserjevi metodi, se tudi tu priporoča, osobito za konverzacijo, tovariš pri učenju. Tekst francoske izdaje ima naslov „La grande année“, angleška pa „In the Struggle of Life“.

F. O učitelju modernih jezikov.

Učne moči, ki se pečajo s poučevanjem modernih jezikov, se dele v tuje in domače.

Tuje ali nacionalne učne moči so ponajveč osebe, ki v svoji domovini iz kakršnegakoli vzroka niso našle potrebne eksistence. Veliko večino njih tvorijo dame z nižjimi ali višjimi izpiti, mnogokrat tudi brez vsake usposobljenosti. Ni ga skoro mesta v srednji in vzhodni Evropi, in bodi še tako majhno, ki bi ne imelo svoje „Francozinje“ in „Angležinje“, navadno pa jih ima celó več. Take učne moči se pečajo v rodbinah navadno v prvi vrsti z odgojo otrok in

le v drugi z jezikovnim poukom; na tem mestu morejo delovati prav uspešno, osobito ako jih pri njihovem težavnem poslu podpirajo starši. Drugače pa je presojati one, ki se omejujejo samo na takozvane privatne lekcije. Tu je uspeh že v precejšnji meri odvisen od strokovne in pedagoške naobrazženosti učiteljeve. Seveda v tem oziru nadkriljuje vsako šolo prirojena nadarjenost; toda ta je zelo redka. Najvišje zahteve stavi na učitelja pouk v šolah, osobito v razredih z velikim številom učencev. Temeljito strokovno in pedagoško znanje v zvezi s prirojeno nadarjenostjo za te vrste pouk in z zadostnim poznavanjem učenčevega materinskega jezika je tu neizogibni pogoj za istinite uspehe. Učitelj, ki teh prednosti nima, ne more biti kos svoji težki nalogi.

Kar se tiče javnega pouka, se to dandanes vsestranski upošteva. Ne pa pri zasebnem. Tu se ravna občinstvo le prerado po cenah, ne vedoč, da je najceneji učitelj navadno najdražji. Najboljši izmed privatnih učiteljev so ravno dobri dovolj; saj je znano, da se celo za lektorska mesta na univerzah le s težavo pridobe tuje učne moči z res primerno naobrazbo in kvalifikacijo. Misel, da vsakdo, ki kak jezik zna, zna istega tudi poučevati, je žalibog tako razširjena in tako ukoreninjena, da se o njeni napačnosti prepričajo navadno ljudje šele, kadar uvidijo, da so izgubili mnogo dragega časa in lepe novce za — nič. W. Falkenberg pripoveduje, da je čital v nekem nemškem listu pred kratkim sledeči inserat: „Francoz, doslužen podčastnik, temeljito poučuje svoj materinski jezik.“ — „Kaj je moral biti mož pač v civilnem stanu“ — pravi poročevalec — „ako misli, da mora svojo vojaško šaržo v reklamne svrhe naglašati! Izvedel tega nisem nikoli, a ne bilo bi težko uganiti.“

Toda tudi za modernojezikovni pouk na javnih zavodih se šele v novejših časih res povsodi zahteva primerna usposobljenost. Da to ni bilo vedno tako, priča sledeča zgodbica, ki jo pripoveduje Michel Bréal v svojem že imenovanem delu „De l'enseignement des langues vivantes“.

„Leta 1832. je buknila, kakor znano, na Poljskem vstaja. Po njeni udušitvi je zbežalo mnogo Poljakov na Francosko, kjer so jih pristrčno sprejeli. Skoro vsakemu je bilo treba najti primerno službo. Enemu izmed njih se je bilo posrečilo s priporočilom priti do naučnega ministra. Komaj se mu je bil emigrant predstavil, že mu ponudi minister mesto učitelja nemščine. — „Oprostite, gospod minister“, pravi Poljak, „toda moram vas opozoriti, da ne znam dovolj nemški.“ — „Ej, toliko boste že znali!“ — „Zagotavljam Vas, da ne umem niti besedice nemški!“ — „Pustiva to!“ . . . Nič ni pomagalo. Poljak je moral za učitelja nemščine na malo gimnazijo v Provenci. Ker pa o tem jeziku res ni imel pojma, je premišljal, kaj bi storil. Slednjič stori junaški sklep poučevati — poljščino! Nihče se ni brigal za njegove uspehe. Deset, petnajst let preteče. Slednjič pride v tisti kraj nadzornik, ki slučajno zna nemški. Poslušaj, pazi, a ne razume besedice. Po uri pokliče profesorja: Povejte mi vendar . . . ? — Učitelj s tresočim glasom prizna, kaj in kako, na kar ga človekoljubni nadzornik pošlje v zasluženi pokoj.“

Zahteve, ki se dandanes stavijo do učitelja modernih jezikov, so docela drugačne nego nekaj. Pred vsem je skoro povsodi prodrlo načelo, da so za jezikovni pouk na višjih učiliščih sposobne le domače učne sile. Le tisti more s popolnim uspehom delovati na učenca, ki pozna njegov jezik, njegov značaj, njegov narod, ki ve primerjati tuje šege in navade z domačimi, z eno besedo, ki v vsakem oziru nadkriljuje učenca in mu ni le v eni, čisto posebni stvari merodajen, v ostalem pa tuj in nedostopen. „Da mora učitelj jezik, ki ga poučuje, znati,“ — pravi Münch — „to je navidez enostavna in jasna zahteva, a pomenja vendar neskončno veliko . . . Druga nemala zahteva je, da si je učitelj s temeljitimi študijami pridobil znanje v zgodovini jezikovnega razvoja z ozirom na stoletja in narečja, na vire in tipe Poznavanje velikanske sodobne in zgodovinske literature vsaj

v njenih glavnih zastopnikih bi bila tretja točka. Splošna, tudi filozofska, in seveda tudi fiziološka jezikovna naobrazba je vrhu tega potrebna . . . Z vsem tem se mora družiti osebna, telesna in duševna spretnost, katero ta pouk vseskozi zahteva; dalje fizična jakost, ostrost čutil, izurjenost organov, neumorna živahnost in energija. Slednjič učitelju ne sme nedostajati fini čut in ukus, ki bi brez njega zaman pričakovali potrebnega umevanja tuje književnosti, istotako mora imeti zmisel za konkretno, resnično življenje in njegove mnogoštevilne pojave, za neizčrpne „realije“, za tuje narodno življenje in njegovo razmerje z onim ostalih narodov. Ker se pa življenje živega naroda neprenehoma razvija, ker poraja vedno nove pojave in se vse, kar je, od trenutka do trenutka izpreminja, mora modernojezikovni učitelj to življenje pazno zasledovati, svoje znanje vedno in vedno izpopolnjevati in preurejati ter gledati na to, da njegova osebnost v nobenem oziru ne zaostane in ne okori.“

To gotovo niso malenkostne zahteve. „Velika je nevarnost“ — pravi dalje Münch — „da učitelj v boju z vedno obnavljajočimi se težkočami svoje tehnične naloge samega sebe prerano uniči. Da se telesno obvaruje pogube, treba zelo skrbne opredelitve delovanja. Mnogo, kar bo učitelja samega izvršiti mikalo, mora n. pr. razred, morajo boljši učenci poskrbeti. Tudi varovanje zdravja in štedenje moči je del njegove didaktične umetnosti“.

Učitelj pa, ki ve premagati te in druge težkoče, ki zna ubrati pravo pot v prosep svojih učencev in v procvit svoje umetnosti in vede, tak jezikovni učitelj sme gojiti zavest, da zavzema eno najlepših mest v modernem kulturnem življenju, in nikakor ni optimizem, imenovati ga med prvimi bojevniki za narodnostno zблиževanje, za prijateljstvo in slogo.

Slovstvo.

- M. Bréal*: De l'enseignement des langues vivantes. Paris, 1893.
- Dr. A. Baumeister*: Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen. Dritter Band. V. Französisch. Von Dr. W. Münch. München, 1898.
- W. Rein*: Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik. Dritter Band. Französischer Unterricht. Von K. Dorfeld und L. Baetgen. Langensalza, 1905.
- G. Budde*: Der Kampf um die fremdsprachliche Methodik. Hannover und Leipzig, 1908.
- G. Weitzenböck*: Zur Reform des Sprachunterrichtes. Wien, 1888.
- W. Falkenberg*: Ziele und Wege für den neusprachlichen Unterricht. Cöthen, 1907.
- Dr. J. Ruska*: Was hat der neusprachliche Unterricht an den Oberrealschulen zu leisten? Heidelberg, 1908.
- Dr. R. Wahle*: Vorschlag einer universellen Mittelschule. Wien und Leipzig, 1906.
- O. Willmann*: Didaktik als Bildungslehre nach ihren Beziehungen zur Spezialforschung und zur Geschichte der Bildung. Braunschweig, 1889.
- H. Breymann*: Neusprachliche Reformliteratur. Drittes Heft. Bearbeitet von Steinmüller. Leipzig, 1905.
- A. Štritof*: O metodiškem pouku nemščine. Izvestja c. kr. nižje gimnazije v Ljubljani, 1892 in 1893.
- Dr. H. Angerer*: Der realistische Unterricht in Österreich. Jahresberichte der k. k. Staatsoberrealschule in Klagenfurt, 1901—1904.
- Dr. J. Tomišek*: O pouku latinskega jezika. Ljubljana, 1906.
- A. Darmesteter et A. Hatzfeld*: Le seizième siècle en France. Paris, 1886.

- L. Pierre*: Über Festsitzende und Zugvögel. Causerie für Studierende und Lehrer der französischen Sprache. Leipzig, 1906.
- F. Beyer*: Französische Phonetik für Lehrer und Studierende. Cöthen, 1908.
- V. Vodnik*: Pozhetki gramatike to je pismenosti francoske gospoda Lhomonda. Lublana, 1811.
- G. Schelivsky*: Anschauungsunterricht in der französischen Sprache für Elementarschüler. Wien, 1862.
- A. van Hasselt*: Li Roumans de Cléomades par Adenès li Rois. Bruxelles, 1865.
- A. Scheler*: Li Roumans de Berte aus grans piés par Adenès li Rois. Bruxelles, 1874.
- F. Juvančič*: Über Gallizismen. Laibach, 1906.
- A. Bechtel*: Enseignement par les yeux. Vienne, 1892.
- M. D. Berlitz*: Méthode Berlitz. Edition illustrée pour les enfants. Paris, 1905.
- M. Camil*: Méthode Camil pour l'enseignement pratique des langues modernes. Berlin, 1908.
- A. Pernot*: Méthode Pernot. Enseignement par l'aspect. Schreiber, Esslingen.
- Pernot-Akehrst*: Teaching by Picture. Schreiber, Esslingen.
- Metodo Pernot a base intuitiva adattato alla lingua italiana dal Dr. G. Panconcelli-Celzia*. Schreiber, Esslingen.
- E. Cuissart*: Méthode Cuissart. Enseignement pratique et simultané de la lecture, de l'écriture, de l'orthographe et du dessin. Librairie d'Éducation nationale. Paris, 1906.
- M. Guyau*: L'année enfantine de lecture courante. Armand Colin, Paris, 1907.
- G. Bruno*: Premier livre de lecture et d'instruction pour enfant. Eugène Belin, Paris, 1907.
- Boerner-Stefan*: Lehr- und Lesebuch der französischen Sprache für österreichische Realschulen und verwandte Lehranstalten. 5 Teile und Grammatik. K. Graeser, Wien, 1904—1908.

- Boerner-Kukula*: Lehr- und Lesebuch der französischen Sprache für die österreichischen Gymnasien. 1 Teil und Grammatik. K. Graeser, Wien, 1899.
- Boerner-Kukula-Stefan*: Lehr- und Lesebuch der französischen Sprache für Mädchenlyzeen. 6 Teile und Grammatik. K. Graeser, Wien, 1902—1904.
- Fetter-Alscher*: Lehrgang der französischen Sprache für Realschulen und Gymnasien. 5 Teile und Grammatik. Pichlers Witwe und Sohn, Wien, 1899—1903.
- Fetter-Ullrich*: La France et les Français. Lehrgang der französischen Sprache für Realschulen. 1 Teil. Pichlers Witwe und Sohn, Wien, 1909.
- Fetter-Alscher*: Übungs- und Lesebuch für Mädchenlyzeen und verwandte Lehranstalten. 5 Teile. Pichlers Witwe und Sohn, Wien, 1902.
- Fetter-Ullrich*: Französisches Lesebuch für die oberen Klassen der Realschulen, Gymnasien und Mädchenlyzeen. Pichlers Witwe und Sohn, Wien, 1905.
- Weitzenböck-Dusdinsky*: Lehrbuch der französ. Sprache. 4 Teile. F. Tempský, Wien, 1900—1902.
- Bedtel-Glauser*: Französisches Lese- und Übungsbuch für Handelsakademien (höhere Handelsschulen). 2 Teile und Abrégé de Grammaire. Manz, Wien, 1904—1905.
- Bedtel-Glauser*: Französisches Sprech- und Lesebuch für kommerzielle Lehranstalten (zweiklassige Handelsschulen). Manz, Wien, 1903.
- Dr. Charles Glauser*: Cours élémentaire de correspondance et d'opérations commerciales avec formules, modèles, devoirs et plans de lettres détaillés suivis d'un vocabulaire français-allemand, à l'usage des Écoles de Commerce et des cours inférieurs et moyens des Académies de Commerce. Manz, Wien, 1900.
- Methode Gaspey-Otto-Sauer*: Lehrbücher zum Studium der neueren Sprachen. Julius Groos, Heidelberg.

- Methode Toussaint-Langenscheidt*: Brieflicher Sprach- und Sprechunterricht für das Selbststudium Erwachsener. Für alle wichtigeren europäischen Sprachen. Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung. Berlin-Schöneberg.
- Sachs-Villatte*: Enzyklopädisches französisch-deutsches und deutsch-französisches Wörterbuch. Mit Angabe der Aussprache nach phonetischen System der Methode Toussaint-Langenscheidt. Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung. Berlin-Schöneberg.
- Muret-Sanders*: Enzyklopädisches englisch-deutsches und deutsch-englisches Wörterbuch. Mit Angabe der Aussprache nach dem phonetischen System der Methode Toussaint-Langenscheidt. Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung. Berlin-Schöneberg.
- Larousse*: Petit dictionnaire illustré. Librairie Larousse. Paris.
- Methode Haeusser*: Selbstunterrichtsbriefe zur Erlernung moderner Sprachen. Bielefelds Verlag, Karlsruhe.
- Methode Dunker-Bell*: Französische und englische Gespräche samt Wiederholungsgrammatik. Herrcke und Lebeling, Stettin.
- Methode Schliemann* zur Selbsterlernung fremder Sprachen. Violet, Stuttgart.

II. Razprave.

in bolj vpoštevati in to tudi v takih slojih, ki so se doslej le pomilovalno, dá, skoraj zaničljivo ozirali nanjo. Istina je, da so baš uspehi tehnike in drugih eksaktnih ved povzročili — čeprav nehote — oživiljanje zmisla za lepoto tudi v širjih krogih ljudstva.

Vpliv umetnosti na različne ljudi je sicer različen; vzroka tej prikazni pa ne smemo iskati toliko v umetnosti sami, kakor v različnosti osebnosti ter njihovem umstvenem in čuvstvenem žitju. Ni se nam čuditi, da nekateri ljudje nimajo prav nobenega zmisla za lepoto in da jim mnogo bolj ugajajo stvari prav problematne umetniške vrednosti. To izvira iz tega, da se pri njih ni izobrazil pravi ukus in se jim nikoli ni nudila prilika, uživati učinke prave umetnosti. Krivdo je torej iskati drugje, nego pri njih samih.

Vprašati se moramo: kako so ti ljudje prišli do toli popačenega ukusa? Velik del krivde pripada našemu javnemu pouku in javni vzgoji. Na izobrazbo pravega zmisla za umetnost se moramo ozirati že pri vzgoji otrok, kakor tudi pri pouku. To se doseže tem laglje, ker je človeku nagnenje k lepoti že nekako prirojeno; treba ga je le zbudjati in pravilno gojiti.

V čem obstoja bistvo umetnosti, uvidimo najhitreje, če primerjamo umetnost z vedo. Smoter vsake vede je stremljenje po resnici, smoter umetnosti pa je izraževanje lepote in to na različne načine. Veda odgovarja zahtevam razuma in praktičnih potreb, umetnost pa hoče v prvi vrsti služiti našemu čuvstvenemu žitju. „Umetnost za življenje ni neizogibno potrebna. Potemtakem tudi umetnost ne ustreza potrebam življenja,¹ marveč ga samo lepša. Njen namen ni drug, nego izvajati ali stvarjati lepe stvari. Na kolikor na-

¹ Res je, da služijo nekatere umetnosti, sosebno takozvane obravnavne umetnosti (stavbarstvo, kiparstvo) tudi praktičnim koristim; korist pa se v tem slučaju, če se gre za izraževanje lepote, ne sme postavljati v ospredje.

činov moremo čutno izražati svoje ideje v posebnih ali individualnih stvorih, toliko je umetnosti.“ (Dr. F. Lampe.)

Umetnosti delimo v dve glavni vrsti, in sicer v oblikovne ali obrazovalne (stavbarstvo, kiparstvo, slikarstvo) in v govorne (glasba, pesništvo).

Prve vplivajo na naše oko ter izražajo ideje z vidnimi predmeti. Umotvori te vrste so namenjeni v veliki meri tudi našemu umstvenemu žitju in nato šele čuvstvenemu. Ideje in čuvstva, ki jih izražamo potom glasbe, kakor tudi potom govornice, vplivajo zopet v večji meri na naše srce. Taki vtisi so pa le nekake časovne prikazni, nekaki umetniški trenotki, ter vsled tega minljivi. Baš v tem leži njihova moč na naše čuvstveno življenje.

Nas zanima v tem oziru le glasba. O njej piše dr. F. Lampe¹: „V glasbi se nam kaže umetnost v najčisteji obliki. Glasba ne služi nikaki potrebi (kakor stavbarstvo), ne poučuje (kakor semtertja pesništvo), ne nagiblje in ne prepričuje (kakor govorništvo), marveč samo zato deluje, da ugaja in razveseljuje. Tudi se zdi, kakor bi bila glasba nadčutna stvar: nevidno prihajajo glasovi k nam, pa se izgubljajo nevidni v daljavo. In marsikaj, česar ne pove nobena beseda, česar ne izrazi noben čopič, izrazi glas. Glasba razširja človeškemu duhu moči, težnje in obzorje daleč čez vsakdanji, tudi čez znanstveni svet. Kdor je gluha za glasbo, ne pozna najlepšega življenja in najčistejšega uživanja. In modroslovje glasbe je v tem, da poznamo njen pomen v vesoljnosti in posebe v človeškem življenju.“

„Na prvem mestu je človeško petje. Med vsemi glasovi je človeški glas najlepši, ker ga imamo popolnoma v oblasti in tako z njim naznanjamo določno in umevno svoja čuvstva. Kaj je petje v življenju človeškem, kaj v zgodovini človeške omike, to se ne da povedati z malo besedami. To le rečemo, da je petje, s katerim se lahko bavimo vsak

¹ „Cvetje s polja modroslovskega“. „Dom in Svet“ I. 1897.

trenotek, nekak neusahljiv vir veselja, zabave, vzvišenega našega življenja, neprestan dokaz, da nismo ustvarjeni za trdo materialno življenje, ampak da nam je tudi umetnost dana v razvedrilo in povzdigo."

Kakšna je medsebojna zveza in sorodstvo posameznih panog umetnosti? Slikarstvo nagiba nekako h glasbi, ker slika more vplivati na nas tudi nekako poetično-muzikalno. Krasen predmet iz narave, ki ga je slikar umetniško izrazil, izvablja lahko pri glasbeniku izraževanje istih misli v obliki muzikalne črtice. Isto misel izraža lahko vsak umetnik v svoji stroki. Zmagovitega junaka nam lahko predstavlja pesnik, kipar in slikar; pa tudi skladatelj nam ga naslika s svojimi muzikalnimi sredstvi, četudi v manj določeni obliki. Vprav zaradi tega ne poznamo razlik v važnosti umetnosti. Vse so enakopravne, zakaj vsaka se more povzpeti v svojem okviru do najvišjega vrhunca. Razlike so edinole glede starosti. Stavbarstvo in glasba (oziroma petje) sta najstarejši umetnosti. Iz obeh so se razvile tekom časa še le druge, a so ostale še dolgo časa v najtesnejši zvezi z njima. Tudi danes smo prepričani, da zamorejo umetnosti le v prvotni in najtesnejši zvezi doseči najvišji uspeh; stavbarstvo v zvezi s kiparstvom in slikarstvom, glasba spet v zvezi s pesništvom. Zadnjo misel je krasno uresničil Beethoven v svoji 9. simfoniji, in ideal zveze vseh umetnosti je bila vodilna misel reformatornih stremljenj R. Wagnerja na polju muzikalne drame. — — —

Zakaj in na kak način torej vpliva glasba na naše čuvstvovanje?

Znano nam je, da učinkuje glasba na nas vsled raznovrstne zveze tonov; ta zveza pa je nekaj tajinstvenega. Včasih učinkuje že najpreprostejša in najenostavnejša melodija z največjo silo na našo dušo. Mislimo n. pr. le na koralni miserere, ki obsega istinito le zveze štirih tonov. Da zamore melodija navzlic tej enostavnosti vplivati, k temu pripomore njena globoka vsebina, kakor tudi njena oblika.

Poglejmo si vsebino! Vsebina glasbenega umotvora so toni, ki jih zapisujemo z notami. V melodijah najdemo daljše in krajše tonove vrste, izpreminjave tonovih višin kakor tudi izpreminjave tonove moči; istotako izpreminjave glede hitrosti, v kateri slede toni drug za drugim i. t. d. Vse to pa še ne more napraviti zaželjenega učinka na nas. Ko bi ne imele skladbe svojega izvora v globoko čutečem srcu skladateljevem, ko bi ne bile takorekoč nekake čarobne slike njegove duše: nikoli bi ne bil mogoč oni veliki vpliv na srce poslušalčevo. Le skladbe, ki so nastale na tak način, morejo dosežati omenjene učinke. Tudi govornik, ki je vnet za svoj predmet in ki mu besede prihajajo takorekoč iz srca, si zamore pridobiti poslušalce. Kakor je smatrati besede in besedne zveze za izraževalno sredstvo misli, oziroma pojmov, tako smatramo lahko tudi tonske skupine (motive) za izraze raznih momentov čuvstvenega življenja. Vprav zaradi tega vplivajo različni motivi in harmonične zveze tudi prav različno na poslušalca. A ne samo to; tudi vpliv raznih tonskih načinov je različen. Nikakor ni slučajno, da so veseli plesni komadi spisani večinoma v *d*-, *a*- ali *e*-duru in da je sanjavomelanholični Chopin spisal svoje najlepše klavirske skladbe v tonskih načinih z *be*-predznaki. Motivi in tonski načini, sploh vsa oblika skladbe je nekako izraževalno sredstvo in skladba sama je le takorekoč telo, čigar oživljajoča duša so čuvstva skladateljeva. Ton in čuvstvo sta torej v nerazdružljivi zvezi. Tolstoj pravi o tem: „Umetnik je isti, ki je v veliki meri estetično čutiljiv in ki najde sredstva in poti, da vtise, ki jih sprejema va-se, tudi kot estetične energije v umetniško podobo (v našem slučaju torej v skladbe) preustroji in z njeno pomočjo slično vpliva na druge. Največji učinek pa bo povzročila ona umetnost, ki nam predstavlja človeka samega, torej njegovo notranje žitje — njegovo dušo. In to je baš glasba. Kakor išče človeška duša tešilo in pomoč v nadnaravnem, v božjanstvenem, tako sili tudi glasba kot umetnost k najvišjemu bitju“.

Nikakor torej ni slučajno, da je n. pr. spisal Beethoven svojo „missa solemnis“, Mozart „requiem“, Rossini „stabat mater“, R. Wagner „Parsifala“, Liszt „Krista“, Haydn „Vstajenje“, Händel biblijske oratorije in da je Bruckner posvetil svojo zadnjo simfonijo „ljubemu Bogu“.

Čarobno moč glasbe so spoznali že stari narodi; glasba jim ni mogla biti kaj drugega, nego najlepši dar nebes. In ker si kristjani predstavljamo nebesa kot kraj največjega veselja, mislimo si ga obljudenega z množico pevajočih angelov. Iz tega sklepamo, da je ljudstvo že od nekdanj opazovalo čudovito in nekako nerazumljivo učinkovanje glasbe na poedinca — v večji meri, nego govornica sama.¹

Navzlic temu dejstvu pa se dobe še danes ljudje, ki zanikajoč pravo bistvo glasbe, jo smatrajo le za formalizem. Vsled tega odrekajo glasbi vsako usposobljenost za izraževanje čuvstev. Kaj takega more seveda trditi le enostranski mislec, ki živi v svetu golih predstav in pojmov. Taki ljudje ne pomislijo, da izraža glasba svoje misli in čuvstva na svoj način in da vsled tega tudi ne rabi drugih zunanjih sredstev (absolutna glasba). V hipu, ko se začne glasba naslanjati na zunanji svet in na zunanje dogodke, ko se začne spajati z različnimi momenti, ki ne leže več v okviru čutnega žitja, tedaj neha biti to, kar bi morala po svojem pravem bistvu biti; ona prehaja na polje umstvenosti in razuma. In to pot je ubrala programska glasba, ki je danes v dobi naturalizma in secesije v umetnosti tudi nekako vodilna v naši umetnosti. Istina pa je, da

¹ O tem bi rad navedel nekaj primerov iz zadnje dobe. V nekem rudokopu na Angleškem so bili zasuti rudarji. Prepričali so se, da ne bo rešitve. Vrhu tega se jih je poprijela obupnost in hoteli so si siloma končati življenje. Medtem začne eden nesrečnežev popevati in baš ta spev je druge tako ojačil, da so sklenili, čakati morebitne rešitve. In ta jim je tudi došla.

Ko se je ponesrečil pred par leti parnik, na katerem so se vozili operni pevci iz Londona v Hamburg, so zapeli nesrečneži ob največji burji koral, medtem ko so valovi drugega za drugim pometali v morje.

ima bodočnost le absolutna glasba, čeprav ima programska glasba za razvoj glasbe sploh tudi velike zasluge.

Preidimo k drugemu sredstvu učinkovanja: k obliki glasbenih umotvorov.

Že na prvi pogled vidimo pri skladbah neko razporedbo, oziroma uravnavo tonovskih vrst v večje ali manjše skupine (frazе), ki so med seboj ločene, pri tem pa v neki notranji, ozki zvezi. Psihološko je taka razdelba melodije v manjše oddelke utemeljena v dejstvu, da človeški razum ne more shvatati večjih členov; tudi govornika razumemo laglje, če govori v jedrnatih in krajših stavkih, nego v dolgih periodah. Poslušalec sledi torej glasbenemu proizvanju tudi z umom in učinek je tem večji, čim lepše se razvijajo misli, ki so podlaga glasbenemu umotvoru. Tudi govornika poslušamo rajši, če govori po strogo logično urejenem načrtu.

K obliki, v širšem pomenu, štejemo še harmonijo in ritmiko. Glasbena harmonija ima svojo podlago v zakonih akustike, ritmika pa je človeku bistveno že prirojena. Menjavi dneva z nočjo, našemu dihanju, naši hoji in utripanju srca je podlaga določen ritem. Posebno merodajno pa je pri določevanju ritma delovanje srca. Vsako gibanje, ki se vrši hitreje nego utripanje srca, se nam dozdeva naglo, in vsako drugo, čigar ritem ne doseže 70 do 80 mahljajev v minuti, učinkuje kot vtis počasnosti.

Oblika je v glasbi torej važen činitelj, vendar ga ne smemo postavljati nad vsebino. A to so storili takozvani formalisti v početku druge polovice minulega stoletja. Njih nauki so postali usodepolni za razvoj glasbe in še danes se jih širje občinstvo ni otreslo. Zlasti dunajski estetik in glasbeni kritik Hanslik je čezmerno naglaševal pomen formalnih momentov v glasbi. Enako so postopali tudi v drugih umetnostih, kjer se je trdilo, da lepote umotvora ni toliko iskati v vsebini, nego v obliki. Glasba torej ni izraz našega čuvstvenega življenja in vsled tega tudi ne more imeti na-

mena, nekaj izraževati; glasbeni umotvor je samo neka lepa zaporedba glasečih se gibljivih oblik (tönend bewegte Formen) in te oblike tvarjajo v svoji celoti, liki arabeskam, neko vsebino. Pri poslušanju glasbenega proizvajanja ima torej tisti človek užitek, ki shvata take oblike; estetični moment glasbe je po formalistnih nazorih le v obliki.

Vpliv glasbe na naše čuvstvovanje je zaradi tega le podrejenega pomena in samo neka posledica delovanja našega živčevja. Oblika ima edino-le umetniško veljavo, zakaj njo je ustvaril umetnik; vsebina umotvorom pa se najde tudi v zunanjem svetu, ona ni umetnikova duševna last in vsled tega tudi ni umotvor.¹ Najugodnejše polje so našli formalisti v glasbi, zakaj ona je najbolj subjektivna od vseh umetnosti. Za glasbo samo, osobito pa za glasbeno vzgojo in glasbeni pouk so imeli nauki formalistov slabe posledice. Glavna pozornost poslušalcev, kakor tudi izvršujočih glasbenikov se je začela obračati na zunanje oblikovne momente, osobito pa na razvoj tehnike pri uporabi godal.

Tudi skladatelji so začeli spisovati one prazne skladbe, ki naj le mikajo ušesa in ki pri tem virtuoziem nudijo priliko, kazati svojo atletiko prstov. Niti današnja doba se ni mogla popolnoma otresti teh spon in največji del občinstva

¹ Potrebno je, povedati na tem mestu nekaj o različnih nazorih glede početka glasbe. Dokazovali smo že, da je iskati izvora glasbi v našem čutnem življenju. Znano je tudi, da je navadna govorica v svoji najpreprostejši obliki melodiozna in to tem bolj, čim bolj razburjen je človek, ki govori. Pri kulturno nizko stoječih navodilih najdemo še neko mešanico govora in petja, kajti petje se še ni odcepilo od govora. Na ta dejstva je osobito opozarjal angleški filozof Spencer.

Formalisti pa iščejo začetek glasbe v posnemanju ptičjega petja, oziroma živalskih klicov. Tudi Darwin je to trdil. Vemo pa, da se tudi ptičje petje tekom časa izpopolnjuje in da je pač težko dognati, kako je popeval ta ali oni ptič v pračobi.

Nekateri učenjaki vidijo začetek glasbe v ritmiki, oziroma v ritmičnem kretanju pri delu kakor tudi pri plesu (Bücher, Wallaschek). Vsekakor je ritmika v veliki meri vplivala na razvoj glasbe.

pričakuje od izvršujočega glasbenika le atletike. Površnost in podcenjevanje glasbene umetnosti sta posledici tega usodapolnega formalizma v glasbi. Vsled tega se čuti danes skoro vsak olikanec usposobljenega, izreči o glasbenih vprašanjih „merodajno“ sodbo in to tudi tedaj, če se ni nikoli učil glasbe; saj je glasba vsled formalistnih naukov postavljena na nivo ročnosti. Od glasbenih učiteljev se mnogokrat ne zahteva nič drugega, nego omenjena ročnost v uporabi godala, oziroma vsakteri, ki zna nekaj igrati, se smatra usposobljenim za poučevanje.

V šolskih učnih načrtih zavzema petje in glasba takisto mesto „ročnosti“. Dočim se je pri vseh drugih predmetih začela negovati strokovna metodika in se zahteva od učiteljev čimdalje več višje naobrazbe, ni bilo do zadnje dobe ne duha ne sluha o kaki glasbeni pedagogiki. —

Vzroki tem neprijaznim prikaznim so še različni drugi, čeprav imajo svoj glavni izvor v že omenjenih usodapolnih formalistnih nazorih o glasbi. Potemtakem se nam ni čuditi, da ima občinstvo ponajveč tako naivne nazore o naši umetnosti. Baviti se nam bo torej najprej z vprašanjem, kako je tej prikazni priti v okom. Pečati se nam bo pri tem predvsem z vprašanji, ki se tičejo glasbenega pouka in glasbene vzgoje, in to na najširši podlagi.

Pravega glasbenega pouka nam je treba ne samo v to, da se priučimo igranja na kakem godalu, nego v prvi vrsti nam ga je treba, da se vse naše zmožnosti (in k tem štejemo tudi večjo ali manjšo nadarjenost za glasbo) harmonično razvijajo. Vzgoja bodi torej v pravem pomenu besede splošna. Estetska naobrazba, ki je med drugim posledica tudi glasbenega pouka, je za razvoj našega čustvenega žitja istotako potrebna; ona spravi umstveno in čutno vzgojo v ravnotežje, in to je potrebno tem bolj, ker se prva dandanes vse preveč naglaša.

Potrebno pa se nam zdi omeniti, da tudi glasbena vzgoja lahko postane enostranska in vsled tega škodljiva;

tudi ona lahko nadkriljuje umstveno življenje. Nepraktični sanjači, ki kaj radi precenjujejo svoje moči, so plod take vzgoje. Razen tega se pri teh ljudeh vsled vednega razdraževanja živcev javljajo lastnosti, ki nimajo z umetnostjo prav nobenega stika. Umevno nam je torej dejstvo, da izvajajoči glasbeniki danes v društvenem življenju često ne uživajo potrebnega ugleda. Tako hudo pa seveda ni, kakor v srednjem veku, ko so takozvani „potujoči muzikanti“ bili izobčeni iz cerkvenega občestva.

V strokovnem glasbenem pouku, kakršnega podajajo razni glasbeni zavodi, se zaradi tega bolj in bolj neguje tudi temeljita splošna izobrazba; na ta način se hoče v osobito glasbeni vzgoji doseči neko ravnotežje. Slabih posledic morebitnega enostranskega negovanja glasbe v javnih učilnicah se nam pa zato še ni bati, ker je glasbi, oziroma petju, odmerjen jako pičel čas in smo glede metode še na nekakem prazgodovinskem stališču.

Zato ne moremo dovolj poudarjati in dokazovati važnosti in potrebe glasbene vzgoje in glasbenega pouka; prav na tem polju smo danes še zelo zaostali, v škodo vsestranske naobrazbe in vzgoje naše generacije. Ni se nam čuditi, da se od toliko strani glasneje sliši klic: Umetnost vsemu narodu, ne pa samo tistim slojem, ki si vsled udobnih materialnih razmer zamorejo sami pripraviti umetnostne užitke. Vzporedno s to zahtevo se tudi naglašuje potreba popularizovanja raznih ved, zakaj tudi te naj bodo dostopne širšim krogom. Zahteva po umetniški vzgoji je postala kulturno vprašanje.

Vredno je omeniti, da se je rodila misel o umetniški glasbeni vzgoji na najširši podlagi v izrazito tržnem mestu Hamburgu. (Od tam izhajajo tudi stremjenja po novodobnem risanju.) V prvem hipu ne bi nihče bil pričakoval, da se bodo našla ugodna tla za pretežno idealna stremjenja v pomorskem mestu; a baš materializem, ki je po-

sledica velikega svetovnega prometa v tem mestu, je pomagal, uresničiti take ideje. Mnogo je seveda pripomoglo k temu še blagostanje meščanstva, kakor tudi neodvisnost mestne uprave. Od Hamburga se je začela širiti misel o muzikalni estetski naobrazbi ljudstva, tako da se danes vsi pedagoški krogi, pa tudi učne uprave pečajo z njo. Marsikatero reforme glede pevskega pouka na ljudskih šolah ter glasbenega pouka na učiteljskih so posledice omenjenega stremljenja. Veliko več pa je še pričakovati. Pri nas v Avstriji se sedaj v večji meri negujejo reformatorne težnje glede pouka v risanju, torej vprašanje umetniške vzgoje potom upodablajočih umetnosti.

Umetniška vzgoja potom pevskega, oziroma glasbenega pouka pa nima namena, vzgojiti umetnike (tega vobče na podlagi našega pouka doseči ni mogoče). Potom urejenega pouka in vzgoje naj se le poedinu učenci dovedejo do tega, da bodo spoznavali in razumevali, kar je lepše.¹ Daljših smotrov naš šolski glasbeni, oziroma pevski pouk imeti ne more.

Posledica umetniške vzgoje je tudi pospeševanje vsega dobrega in blagega v človeški naravi, zakaj naša volja in nrvnost sta v najtesnejši zvezi s čustvenim in estetičnim življenjem. Na ta moment je opozarjal že F. Schiller v svojih filozofskih spisih. Dokazoval je, da je nrvstvena vzgoja mogoča potom umetniške, torej estetske vzgoje. Lepota je po njegovem mnenju poklicana, da človeka nrvnostno oplemeniti, kakor zamore umetnost sploh vsako enostranstvo v človeški naobrazbi izpopolnjevati. Prav lepo izraža L. Ganghofer namen umet-

¹ Malenkostna se bo morda marsikateremu dozdevala zahteva, da naj bodo n. pr. razni napisi, lepaki i. dr. nekako umetniško opremljeni. In vendar ima tudi to nek pomen, ker s temi sredstvi se prav lahko spaja že umetniško stremljenje. Takisto se ne sme podcenjevati zahteva, naj se hreščeči, neskladni in zoprni žvižgi in piski raznih tovarov, avtomobilov, motorjev i. dr. nadomestijo s svežimi in ubranimi glasovi.

S tako menjavo pride takoj nekak kolorit in novo življenje v celo okolico. Zmislino se le lepim melodij starih poštnih voznikov!

niškemu stremljenju. On pravi: „Vsako umetniško delovanje je staro kakor človeštvo samo, pri vsem tem pa vendar zmiraj še mlado in čilo, kakor kako hrepenenje, kakor veselje. Mislim, da je umetnost v svoji celoti nastala vsled nekake naravne potrebe, iz ljubezni do življenja — in mislim, da naj vpliva na človeka kakor solnce v jasnem jutru, kakor oživljajoča kopel, kakor čisti oblaki in kakor kaka pot v proste višave“.

II. Gojitev glasbe v zasebnem in javnem življenju.

„V srcu, ki je za lepoto dovzetno, ni prostora za nizkotnost in sirovost.“

Glasbo kot izraz človeškega čustvenega žitja nahajamo pri vseh narodih prav tako, kakor se nam odkrivajo povsod priče verskega življenja. Kamorkoli pridemo, povsod slišimo glasbo in petje, četudi v najenostavnejši obliki. Najpopolnejše se izraža muzikalni moment v narodnih pesmih; le redkokdaj naletimo na take, ki bi ne imele napeva. Narodne pesmi se ohranjajo tradicionalnim potom, one se razširjajo in pri tem tudi tekom časa izpreminjajo. Izpreminjava, oziroma popolnitev je vselej posledica izpremenjenih življenskih odnošajev in nazorov narodovih; vsebina narodnim pesmim torej ni v vseh dobah ista. Narodna pesem nam poda sliko duševnega razvoja narodovega.

Ker je pesem izraz duševnega žitja, sklepamo prav lahko iz narodnih popevk na značaj, mišljenje in hotenje dotičnega ljudstva. Vsak narod ima svoje značilne pesmi. Pesmi tlačenih narodov so otožnega značaja; pesmi narodov, ki žive v svobodi ali pa pod vedno jasnim južnim nebom, izražajo veselje v živahnih in melodioznih ritmih; pesmi prebivalcev step in ravnin so enolične kakor vsa narava in pesmi planincev so polne veselja, globokih čuvstev. Glasba takih na-

rodov, ki niso dosegli višje stopnje kulture in duševnega življenja sploh, je burna in hrupna; na ta način se zbuja v poslušalcih nizkotni čuti.

Izmed zgodovinskih narodov so bili na višjem stališču glede glasbe že stari Izraelci in to vsled njihovega razvitega verskega življenja. Glasbo so uporabljali v obilni meri pri verskih obredih, kakor tudi v zasebnem življenju.

Pri Grkih je bilo v tem oziru drugače. Ta narod je že zgodaj uvidel pravi namen glasbe; gojil ni glasbe v posebne namene, ampak v prvi vrsti le zaradi tega, ker je imel na njej veselje. Ker je imel Grk veliko zmisa za lepoto in soglasje, je vpošteval glasbo i kot odgojevalno sredstvo. Grška vzgoja je bila predvsem estetska. Tudi gimnastične vaje so se gojile v to, da se telo lepo in udobno razvije, da postane mladenič kdaj tudi krasna in krepka postava. Vsled gimnastičnih vaj naj bi si pridobil mladenič tudi potrebne samozavesti in potrebnega poguma, kajti le v zdravem telesu je i veder duh. Vprav zaradi svoje živahne narave in ugodnih državnih in drugih življenskih razmer je imel Grk toliko dopadanja na lepoti glasbe; ta bi naj vplivala na uho v istem zmislu, kakor vsi lepi predmeti na oko. Glasba je bila torej predvsem narodna in se je poučevala v elementarnih učilnicah, kakor tudi v šolah filozofov. Deček se je moral učiti brenkati na kitaro ali liro ter pevati pri tem narodne pesmi, osobito junaške; na ta način naj bi se njegovo čutno življenje ublažilo in krotile naj bi se razne strasti. Pa tudi v vzgoji deklic se je vpoštevalo petje. Grkom je bilo že znano, da ne vplivajo vse pesmi v enakem zmislu in da zamorejo nekatere človeka celo omehkužiti. Take pesmi so bile torej izključene. Grki so zametavali pri pouku tudi vsako umetno in virtuožno igranje, zakaj tako igranje ni pristojalo svobodnemu, bodočemu meščanu, ampak je bila le stvar plačanih najetnikov. Glasbena vzgoja je bila torej le del splošne estetske vzgoje; odraslim pa je imela glasba služiti v razvedrilo in užitek. Ker so stremili Grki v

svoji vzgoji za drugim smotrom (za estetsko naobrazbo) ko mi danes (za splošno naobrazbo), umemo lahko, da današnja doba glede nazorov o vzgojevalnem pomenu glasbe ne zavzema istega visokega stališča kakor za časa Grkov, oziroma, da se važnost glasbenega pouka kot vzgojevalno sredstvo ne vpošteva v taki meri. Zagazili smo preveč na umstveno stran, dočim naj bi bila vzgoja vsestranska.

Pri Rimljanih je bila v vzgoji zopet druga misel vodilna; to praktično navdahnjeno ljudstvo je vrednost glasbe podcenjalo. Pred Puskimi vojskami so se dečki zraven čitanja, pisanja in računanja učili v privatnem pouku še petja in piskanja na flavto. Pozneje pa se je tudi to opuščalo, zakaj v dosego političnih namer so se rabili hrabri bojovníki in zvesti državljani; smoter vzgoje je bil torej: zbudjati v mladih srcih zraven plemenitega mišljenja ljubezen do domovine. Pouk in vzgoja sta torej slonela predvsem na praktični podlagi; vzgojevali so se bodoči državniki in bojovníki. Umevno je, da Rimljan tudi v zasebnem in javnem življenju ni vpošteval glasbe; celo duhoviti možje niso bili prepričani o kakem vzgojevalnem pomenu glasbe. Gojila se je samo še pri verskih obredih, pogrebih, pojedinali i. dr. ali pa je služila praktičnim namenom (trobci na rog in flavtisti pri vojskah). Noben prost Rimljan se ni pečal z njo, ampak je prepuščal ta pouk sužnjem.

Iz prve dobe krščanstva dobimo zopet drugo sliko. Cerkev je zmiraj gojila in pospeševala glasbo in petje, in to v prvi vrsti v svoje lastne namene. Narodni glasbi in narodnemu petju je cerkev v prvem tisočletju svojega obstanka nasprotovala; zakaj v njih so bili ohranjeni sledovi poganskih časov. Vsled tega se je začela v tej dobi ločitev cerkvene od pristne narodne glasbe. Ljudstvo je narodni pesmi in narodni glasbi ostalo seveda zvesto in naklonjeno in je zaradi tega tudi z veseljem sprejemalo potujoče pevce, godce in glumače, ki so ob raznih prilikah nastopali. Zaradi tega je cerkev te muzikante izključila iz svojega ob-

čestva. Preklical je to odredbo šele papež Evgen IV. (1437 do 1447). Drugo vlogo so zopet igrali minnesängerji in francoski trubadurji.

O kakem vzgojevalnem pomenu glasbe v celi tej dobi ne moremo govoriti. Tudi takrat, ko se je začela vpoštevati glasba v večji meri pri meščanih (Meistersinger), ni bilo bolje v tem oziru. Ti so popevali, da se razvedrijo in okrepcjajo po storjenem delu. Glasba seveda pri tem ni mogla napredovati, pač pa se je izdatno razširjala; tako so se pripravljala tla razvoju narodne pesni. Saj je bila v tej dobi vsa glasbena veda in umetnost, v kolikor ni služila cerkvenim smotrom, ozko spojena z narodnim življenjem. Po mestih so se sčasoma nastanjali stalni godci, ki so ob raznih prilikah ljudstvo razveseljevali; pozneje so ti godci začeli tudi poučevati v igranju na godalih in baš iz teh primitivnih početkov so se izcimile mestne godbe s posebnimi dirigenti in kapelniki. Pa tudi pri cerkvenih slavnostih so ta godbena društva začela sodelovati. Glasba se je bolj in bolj širila, tudi v domače hiše. Slika, ki jo dobimo v tem oziru iz te dobe, nikakor ni nepovoljna; 16. do 18. stoletje prekaša glede splošne gojitve glasbe v marsičem celo današnjo dobo. Vplivale so seveda jako ugodno tedanje socialne razmere; takrat je vse živelo in se gibalo v manjših krogih, ne pa v tako širni javnosti kakor danes. Zvečer se je zbrala vsa domača družina, pomnožena včasih s prijatelji in sosedi, in takrat je bila prilika, igrati in popevati. Ljudje so bili v to tudi zmiraj razpoloženi; zakaj pereča politična in socialna vprašanja niso s tako silo segala do vsake posamezne meščanske hiše ter niso razburjala duhov, kakor se to godi dandanes. Razen tega tudi borba za ljubi kruhek ni bila tako ljuta, kakor v sedanjih časih. Mirno in udobno življenje so le motili bojni nemiri, in v takih časih zapazimo vselej nazadovanje v glasbi.

Vsa posvetna glasbena umetnost je bila v početku nove dobe v povojih in skladbe so se držale vseskozi na-

rodnega duha. Prav zaradi tega so se tudi tako lahko razširjale ter ugodno vplivale na muzikalno umevanje v širših krogih prebivalstva.

Od 18. stoletja naprej je to že vse drugače. Cerkvena glasba je dosegla v 16. stoletju pod Palestrino vrhunec svojega umetniškega razvoja. Posvetna glasba, ki se je od cerkvene ločila, se je jela hitrim korakom izpopolnjevati in je postala v pravem pomenu umetnost. Pri tem pa je izgubila polagoma poprejšnji stik z narodnim življenjem; ljudstvo ni moglo umeti več glasbenih proizvodov in razdalja med obema je postajala večja in večja. K temu so pripomogle tudi izpremenjene socialne razmere. Precenjevanje na eni, podcenjevanje na drugi strani sta bili posledica te prikazni in danes smo dospeli zares tako daleč, da često nahajamo omikance, ki imajo o pravi glasbi le naivne, da ne rečemo napačne nazore. Take razmere so seveda nezdrave in usodapolne tako za glasbo kakor za občinstvo.

Poglejmo, kako se je gojila glasba v novejši dobi, počenši od 19. stoletja naprej. Proti koncu 18. stoletja naletimo na prve poizkuse popularizovanja glasbene umetnosti, akoprav ne moremo trditi, da bi pri tem dotične kroge vodile iste misli in namere, kakršne ima v tem oziru današnja doba.

Prvi povod k temu koraku so dali Händlovi oratoriji, ki so zahtevali pri proizvodjanju veliko število pevcev in pevk. Da so bile take prireditve vobče mogoče, je bilo treba ustanavljati pevske zveze, takozvane mešane zборе. Leta 1790. že najdemo tak stalen mešan zbor v Berlinu, leta 1800. v Lipskem i. t. d. Po vzorih teh mešanih zborov so se začetkom 19. stoletja začeli ustanavljati tudi moški zbori, ki se lahko smatrajo za nekako nadaljevanje v prejšnjih stoletjih obstoječih, a takrat že popolnoma izumrlih pevskih šol mojstrov-pevcev. Sicer pa se ta moška pevska društva niso razvila neposredno iz omenjenih pevskih zvez mojstrov-pevcev, ampak vodilna misel pri ustanovi je bilo stremljenje

po društvenem življenju, v prvi vrsti moških med seboj. Skladb za moške zборе še ni bilo, torej tudi niso mogle provzročiti ustanovitve takih društev, ampak naopak, treba je bilo baš že zaradi obstoječih društev spisovati skladbe tudi za moške zборе.

Prvo moško pevsko društvo je bila Zelterjeva akademija v Berlinu (ustanovljena leta 1808.), ki je štela 24 članov, med temi večinoma pevce po poklicu, kakor tudi skladatelje. V Švici je v istem času ustanovljal moška pevska društva založnik muzikalij, G. Nägeli (1773 do 1836) v Zürichu. Ta mož ima za razvoj narodnega petja v tej državi nevenljivih zaslug. Marljivo je zalagal razne skladbe za zborovo petje in je, da bi jih i primerno proizvajal, ustanovil v Zürichu „Singinstitut“ (1805), ki je odgovarjal nekako berlinski akademiji. Poučeval je sam v petju in to ne le na omenjenem zavodu, temveč tudi v ljudskih šolah. Vse njegovo delovanje je bilo namenjeno širšemu narodu in baš zaradi tega je moglo tudi roditi tako obilega sadu, zakaj danes po preteku enega stoletja trdimo lahko, da je Švica glede splošne pevske naobrazbe prebivalcev na najvišji stopnji, in ne samo glede društvenega petja, ampak tudi glede šolskega petja. In vendar v tem oziru niso bili v Švici predpogoji mnogokaj ugodnejši nego drugod. Tu se vidi uspeh sistematsnega in vztrajnega delovanja.

Skladatelji so se zdaj marljivo poprijeli spisovanja moških zborov in ta vrsta skladb se je v ljudstvu udomačevala. Prirejale so se narodne pesmi, pa tudi skladatelji sami so se trudili, da so pisali kolikor toliko v narodnem duhu. To je dalo vzpodbujajo in povod, da so se nagloma po raznih mestih in večjih krajih ustanovljala moška pevska društva; njih število je raslo hitro in neprestano. V Švici je bilo n. pr. leta 1834. že 20.000 izšolanih pevcev, združenih v raznih društvih. Danes pa šteje največja pevska zveza, zveza nemških moških pevskih društev, nič manj nego 80.000 pevcev, od katerih je doslej pri

raznih slavnostih, ki jih prireja zveza, nastopilo naenkrat do 10.000 pevcev.¹ Kolikega pomena so take organizacije za razširjevanje glasbene umetnosti, o tem pač nihče ne bo dvomil; pa tudi za razvoj narodnega življenja so največjega pomena. Trdimo lahko, da so take zveze nepremagljiva politična moč. Pri tem se seveda tudi kulturni namen takih društev ne sme ceniti prenizko; pevska društva naj bi skrbela za glasbeno in estetsko izomiko najširših slojev prebivalstva. Prav zaradi tega se nam zdi umestno, da posvetimo pevskega društvenemu življenju nekaj več besedi.

V Avstriji je vlada v prvi polovici 19. stoletja iz političnih vzrokov nasprotovala ustanovi moških pevskih društev. Dunajsko pevsko društvo se je smelo ustanoviti šele leta 1843. Tudi odslej se razvoj pevskih društev pri nas ni vršil tako nagloma ko drugje. Ker pa so tla za glasbeni procvit pri nas ugodna in ljudstvo za glasbo jako nadarjeno, je delo obrodilo tem večji sad. Dunaj n. pr. šteje danes 170 pevskih društev (moških in mešanih) ter nadkriljuje v tem oziru Berlin z njegovimi 106 pevskega zbori (72 moških, 31 mešanih in 3 ženskih). Vsa dunajska pevska društva so združena v „Dunajski Pevski Zvezi“; zanimivo je izvedeti, da so med temi društvi zastopane skoraj vse obrti (čevljarji, krojači, podobarji, mizarji, slaščičarji, slikarji in barvarji, zlatarji, jermenarji, mesarji, strugarji i. dr.). Petje se torej goji takorekoč v vseh slojih družabnega življenja. Pevska društva imajo še delavci posameznih tovarn, kakor tudi policija, finančni stražniki, železniški uslužbenci, poštni uradniki in seveda tudi učitelji. Da pa vsako pevsko društvo, sosebnost isto, ki sloni na stanovski organizaciji, ne more doseči zaželjenega umetniškega viška, je umevno, in to posebno pri manjših pevskih društvih; na vrhuncu stoje torej le taka pevska društva, ki so mnogobrojna in kjer se pri sprejemu udov ozirajo v prvi vrsti na pevske zmožnosti.

¹ Učiteljskih pevskih društev je v Nemčiji 76 z okroglo 8000 pevci. Med njimi se nahajajo največja in najznamenitejša pevska društva.

Po vzoru nemške pevske zveze so se leta 1903. tudi združila slovenska pevska društva v svojo „Zvezo“. Ta je leta 1907. štela 41 društev s 621 pevci in 274 pevkami. Ako primerjamo število pevcev, ki so društveniki omenjenih zvez, s številom prebivalstva, tedaj najdemo, da je 0·17 % vseh Nemcev v pevskih društvih zedinjenih, Slovencev pa le 0·06 %. Pri tem pa je pomisliti, da tvorijo nemška socialnodemokratska pevska društva še svojo pevsko zvezo, ki se ni vpoštevala pri določitvi števila za Nemce.

Med Slovani imajo najbolj organizovano pevsko-društveno življenje Čehi. Kako razvito je pevsko-društveno življenje pri Čehih, dokazuje dejstvo, da štejejo češka pevska društva okolo 12.000 pevcev in pevk. Med društvi je 30 takih, ki broje nad 80 (med temi 3 nad 200) izvršujočih članov. (Ponavječ najdemo pri Čehih mešane zборе, medtem ko goje Nemci v prvi vrsti moško zborovo petje.) Ako primerjamo število društvenih pevcev s številom prebivalstva, najdemo, da je okolo 0·2 % vseh Čehov združenih v pevskih društvih.

To impozantno število dosega samo še Švica.

Zveza čeških pevskih društev „Ustředna Jednota“ šteje nad 450 društev, ki so razdeljena zopet v 17 žup. Povsod, kjer bivajo Čehi, se nahajajo njih pevska društva. — „Savez hrvatskih pjevačkih društava“ šteje okolo 70 društev. — Povodom „Slavčeve“ petindvajsetetnice (leta 1909.) se je sklenila v Ljubljani resolucija glede zveze slovenskih pevskih društev. Z ozirom na prosep slovenske glasbe in glasbene izomike bi ta zveza mogla biti najdalekosežnejšega kulturnega pomena.

Da se izvezbajo dobri dirigenti za zborovo petje, uvedeni so n. pr. v Berlinu in drugje posebni strokovni tečajji. Tudi strokovno slovstvo in časopisje je tam dokaj razvito. Število knjig, ki obravnavajo vse panoge društvenega petja, raste neprenehoma. Nemci imajo 16 časopisov, ki so name-

njeni pevcem-lajikom; naši tako izborno urejevani in na moderni podlagi sloneči „Novi Akordi“ pa komaj životarijo.

V svrhu uspešnega razvoja pevsko-društvenega življenja na Slovenskem namerava „Glasbena Matica“, oziroma „Zveza Slovenskih Pevskih Društev“ ustanavljati posebne pevske šole (kot podružnice Matične šole v Ljubljani) ter s tem vzgajati mladi naraščaj; istotako hoče urediti posebne tečaje v (stvarno in metodično) izobrazbo društvenih pevovodij. Treba je namreč, da tudi dirigentje postopajo pri izberi gradiva nekako metodično.

S tem se prihrani mnogo časa pri vežbanju, ki se inače trati pri mehanskem vtepanju pretežkih zborov. Omeniti moramo, da se že nahajajo zbirke zborovih skladb, ki so urejene metodično, in sicer po teh načelih: 1. Pesmi, ki uporabljajo le trizvoke dura. 2. Pesmi v molu. 3. Pesmi, v katerih se nahajajo harmonsko-tuji toni. 4. Pesmi, v katerih nastopajo slučajna predstavna znamenja. 5. Pesmi z modulacijami.

Ako premotrivamo delovanje pevskih društev, dobimo že precejšnjo sliko o gojitvi glasbe v zasebnem življenju; pevska društva so pa najvažnejšega pomena, zakaj ona so v najtesnejši zvezi z narodnim življenjem. Veliko so pri Nemcih in Čehih pripomogla k probuji narodne zavesti; za razširjavo glasbene kulture so pa potrebne večje glasbene prireditve, ki so mogoče, ako se združi več društev v skupno delovanje. (Vsaka provincija, pa tudi več mest skupaj prireja v Nemčiji „Musikfeste“.)

Drugače pa je z instrumentalno glasbo. Kakor smo omenili na drugem mestu, se je ta tekom svojega razvoja v umetniškem oziru tako oddaljila od narodnega življenja, da je izgubila že skoraj ves stik z njim. Še pred 200 leti so se naslanjale vse umetniške instrumentalne oblike na obliko narodnih pesni; kar je čutil narod, to je bila tudi vsebina umetnih skladb.

Glavno torišče glasbenega proizvodjanja je bila domača hiša in ne kakor danes koncertna dvorana. Toda glasba se

je razvijala hitreje, nego jo je mogel slediti narod v svoji muzikalni izomiki, in danes smo na stališču, da modernih skladb ne more več umeti navaden lajik, ampak le tisti, ki je glasbeno vsaj nekoliko naobražen. Tako razmerje je seveda skrajno nezdravo, usodepolno za glasbeno umetnost in za glasbeno kulturo. Ker je narodu zmanjkalo tečne in zdrave hrane, je našel več in več dopadanja na puhlih glasbenih umotvorih, ki so pa le nestvori in le nekako popularno posnemanje glasbe po zunanosti. To so kupleti in predvsem plesne skladbe. K sreči se pri nas kupleti le težko udomačijo, a še tiste, ki se vtihotapljajo, je treba takoj zatreti.

Glede gojitve instrumentalne glasbe je rodila novejša doba idejo takozvanih ljudskih koncertov; zakaj uvidelo se je, da je treba tudi koncerte popularizovati. Na takih koncertih se proizvajajo le orkestralne skladbe, o katerih se ve, da jih more umeti tudi prosto, glasbeno manj naobraženo ljudstvo. To so navadno skladbe starejših mojstrov, pa tudi takozvana lahka novejša glasba se na sporedih ne sme pogrešati. Pomisliti je le, koliko tečne hrane in zdravega humorja je najti v Lannerjevih in Straubovih valčkih. Da ne postane spored takih ljudskih koncertov preenoličen, se med posamezne orkestralne točke navadno vplete še kak zbor ali pa solospjev. To seveda ne odgovarja današnjemu stremljenju po enotnosti programa, a v tem slučaju, ko se mora vpoštevati apercepcija poslušalcev, je sestav takih pestrih sporedov utemeljen. Nekateri dirigentje pripravljajo poslušalce še posebe na posamezne točke, nkratko razloživši vsebino in obliko dotične skladbe. Ako še omenimo, da so si ljudski koncerti priborili celo pot v bolnišnice, v zavode za umobolne, v kaznilnice (v Belgiji) i. dr., si pač moremo misliti, da se uvideva velik pomen glasbe, in to ne samo v zmislu razveseljevanja, ampak tudi v zmislu vzgoje.

Iz sporedov ljudskih koncertov izključena je še komorna glasba; zakaj ta zahteva precejšnje uglabljanje v umotvor in tega ne moremo pričakovati od vsakega lajika.

Kakor smo torej videli, je gibanje na polju popularizovanja glasbene umetnosti dandanes že v toku in že se uresničuje klic: dajte umetnost tudi širšemu narodu.

V prvi vrsti ima od tega stremljenja dobiček le prebivalec mesta, in sicer večjega mesta; tu delujejo razne organizacije, dobrodelna društva i. dr. Drugače je na deželi. Vendar najdemo tudi že ondi poskuse, da bi se udomačila prava glasba. Berlinsko društvo: „Verein für ländliche Wohlfahrts- und Heimatspflege“, si je stavilo nalogo, širiti v najbolj meri narodno glasbo, in sicer v prvi vrsti na deželi. Sedaj še ne moremo zabeleževati uspehov, kajti proučuje se še, katera glasba bi bila za preprosto ljudstvo najpripravnejša in katera godala najbolj priporočljiva.

Več se je doseglo v Švici. Tam se uprizarjajo vsako leto na različnih krajih „ljudske veselice“, ki pa so v prvi vrsti nekako umetniško vzgojevalno sredstvo za narod. S sodelovanjem diletantov se vrše gledališčne predstave in orkestralni kakor tudi pevski koncerti, ki vpoštevajo v prvi vrsti le v narodnem duhu sestavljene skladbe domačih skladateljev. Ako se bo gojilo to tako naprej, bomo sčasoma v glasbi mogli govoriti tudi o švicarsko-narodnem slogu, ki bo v istini umetniški slog na narodni podlagi.

Sedanja doba torej uvideva važnost glasbeno-umetniške vzgoje najširših slojev ljudstva, akoprav tozadevna stremljenja še niso povsod enako živahna. Treba bo še precej časa, da prodre sploh misel, preden ji bodo mogla slediti dejanja.

Glavno pozornost pa je že danes posvečavati glasbeni vzgoji mladine; zakaj v mladini je prihodnost in v njeni glasbeni naobrazbi je temelj bodoče naše glasbene kulture. O glasbenem pouku — v najširjem pomenu — nam je zdaj govoriti.

Dostavek. Važen faktor v glasbeni vzgoji narodovi je tudi cerkvena glasba. Na mnogih krajih, osobito na deželi, je cerkev edini kraj, kjer sliši narod tudi glasbo in kjer se mu nudi prilika, tudi samemu se pečati z njo. Od dobrih cerkvenih zborov, kakor tudi od strokovno zadostno izobraženih organistov je zavisen precejšen del napredka na polju narodne glasbe. — Na polju gojitve cerkvene glasbe se more zabeležiti že lep napredek. V tem zmislu deluje Splošno Cecilijansko Društvo (ustanovljeno 1. septembra 1868); v posameznih škofijah skrbi za to Cecilijansko Društvo za obseg dotične škofije; to sestoji iz krajevnih cerkveno-pevskih društev. Naloga Cecilijanskih Društev je, skrbeti za povzdigo cerkvene glasbe in to v zmislu in v duhu cerkve ter na podlagi liturgičnih predpisov. Posebno pa jim je gojiti gregorijanski koral, menzuralno petje starejše in novejše dobe, cerkveno-narodno pesem, pa tudi cerkveno instrumentalno glasbo. V vsakem sedežu škofijstva se snujejo posebne komisije, ki imajo nalogo, nadzorovati in pospeševati delovanje na polju cerkvene glasbe. V boljše naobrazbo organistov se ustanavljajo orglarske šole in nadaljevalni tečaji za organiste. Predlaga se tudi, da se uvedejo posebne konference, ki bi preresetavale glasbena vprašanja, in da bi se vpoštevalo cerkveno petje i pri duhovnih izpitih.

Najbolje organizovano je protestantsko cerkvenopevsko društvo, ki šteje v 25. letu svojega obstanka 21 provincialnih zvez z 20.000 krajevnimi zbori in 70.000 pevci. Vsako leto se prirejajo večji cerkveni koncerti. Vobče moramo trditi, da je cerkvena glasba, osobito cerkveno-narodna glasba, kakor tudi umetniško izkoriščanje orgel, v Nemčiji, v Švici in na Francoskem na jako visoki stopnji. Pri nas se cerkveni koncerti šele začenjajo udomačevati, a prav polagoma.

III. Privatni glasbeni pouk in glasbene šole.

„K največjim užitek, katere nam nuja življenje, štejejo u m e t n o s t. Iстина je, da je jako pomanjkljiva vsaka vzgoja, ki pri normalnem človeku ne vpošteva tudi zbujanja zmisla za umetnost; na ta način vzamemo človeku najplemenitejše sredstvo, s katerim se more okrepiti in povzpeti nad težave vsakdanjega življenja.“
Lange.

V dobi, ko glasba še ni dosegala današnjega viška, se je gibal ves glasbeni pouk le v ozkih mejah mehničnega posnemanja. Od učitelja se ni zahtevalo drugega, kakor da zna sam dobro igrati; sploh je bil tisti učitelj tudi najboljši, ki je kazal največjo spretnost v uporabi glasbila. Da ti nazorji še danes niso izumrli, in da še prav bujno cvete, smo omenili na drugem mestu; vendar se nagiblje tudi v tem oziru ponekod na boljšo stran. Kaj rado se še podcenjuje in prezira delovanje dobrih glasbenih učiteljev, dočim se v drugih predmetih kvaliteta učiteljev bolj in bolj naglaša. V vsakem pouku se gleda poleg obravnavene tvarine tudi na metodiko, da se izpopolnjuje, dočim o kakih glasbenih pedagogiki do zadnjega časa ni nihče niti govoril. Zdaj smo tudi v tem oziru dospeli na drugo stališče; če pregledujemo n. pr. različna navodila, oziroma „šole“ za pouk v poedinah godalih, najdemo tam že bolj metodično razvrstitev tvarine. Vpošteva se tudi že zahteva glede nazornosti pouka apercepcija, pot od lagljega do težjega, dá, tvarina se hoče podajati učencem tudi na umljiv in zanimiv način; učenci naj bi se učili — igraje.

Da nam bo slika razvoja glasbene pedagogike jasna, je treba malce pogledati, kako so poučevali godbo v prejšnjih dobah, oziroma pogledati v zgodovino glasbenih šol.

Od 16. do 18. stoletja je poučeval glasbo večinoma kantor, oziroma učitelj-organist. Ta je imel v poučevanju že vsled svojega poklica neko večjo sposobnost in je navadno dosegel tudi lepe uspehe.¹ Poučevali pa so tudi godci raznih mestnih glasbenih društev in to posebno na poedinih godalih. Še le sčasoma se je razvil v mestih poseben stan glasbenih učiteljev, katerim so se pozneje še pridružile učiteljice. Prvi so bili navadno ponesrečeni virtuozni, komponisti, operni pevci i. dr., torej ljudje, ki si niso prvotno tega poklica izbrali, ampak so bili zanj prisiljeni.

Pri učiteljicah je navadno merodajno stremljenje po samostojnosti in borba za vsakdanji kruh.

Da taki ljudje niso najboljši učiteljski naraščaj, je pač umevno; zakaj o kaki pedagoški naobrazbi pri njih navadno ni misliti. Reakcija vsled tega ni izostala; danes se že naglašča zahteva po pedagoški in metodični naobrazbi glasbenega učiteljstva.

Ko bo enkrat tudi občinstvo o potrebi te zahteve prepričano, tedaj se bo šele lahko govorilo o istinitem napredku na polju glasbene vzgoje. Pri občinstvu se pa vrhu tega še preveč poudarja materialna stran, cenenost pouka; baš zaradi tega se velikokrat daje prednost kakemu šušmarju, ki se zraven tega še vklanja vsem željam.

Takim nedostatom se odpomore le potom strokovne organizacije. Za Nemčijo se je v to svrhu osnovala v Berlinu „Glasbeno-pedagoška Zveza“. Smoter te zveze je: izboljšanje vsega glasbenega pouka ter povzdig stanu glasbenih učiteljev. Ta namen pa se naj doseže s temeljito naobrazbo učiteljev po enotnih načelih, z uvedbo nadaljevalnih tečajev, z vpeljavo enotno-določenih honorarjev i. t. d.

¹ Uvaževati pa je, da se je v tej dobi učil glasbo navadno le tisti, ki se ji je hotel pozneje posvetiti. Zaradi tega so se vpoštevali le nadarjeni učenci in baš pri teh ni bilo treba posebnih metodičnih načel v pouku. O kaki splošni glasbeni vzgoji in metodi torej ni bilo ne sluha ne duha.

Z delovanjem te pedagoške zveze se bomo še pečali na drugem mestu; sedaj si pogledjmo naše današnje glasbene šole, v katerih se velik del naše mladine, osobito mestne, poučuje.

Kot prvo glasbeno šolo smatramo lahko stare cerkvene šole, ki jih nahajamo že v prvi dobi krščanstva v samostanih na Jutrovem; najznamenitejše so bile one v Antiohiji in v Aleksandriji. Znano je, da je papež Gregor I. po vzoru teh šol ustanovil pevsko šolo v Rimu in da ga je posnemal v tem cesar Karel Veliki. Pevske šole te dobe so imele namen, ohranjati in razširjati liturgično petje po enotnih načelih ter obenem vzgajati cerkvene pevce.

V samostanskih in katedralnih šolah srednjega veka se je ta misel nadaljevala in baš ti zavodi so bili edini, ki so gojili v srednjem veku glasbeno umetnost in glasbeni pouk. Do 14. stoletja je poučeval petje kak redovnik. Pozneje se je ta pouk prepuščal posebnim posvetnim učiteljem, kar je pa bilo stvari sami jako v kvar; zakaj odslej je opazati vedni propad glasbenega pouka v redovnih šolah. Ker se je oddajal pouk v petju najetim lajikom, zato smemo sklepati, da tudi uprava šol tega predmeta ni vpoštevala več v toliki meri ko poprej. Instrumentalnega šolskega pouka v tej dobi ni; zakaj instrumentalna glasba je bila šele v prvih svojih povojih ter se vsled tega tudi ni mogla uvesti kot učni predmet.

Šele tedaj, ko je dosegla instrumentalna glasba v širjem razvoju nekak višek (16. stoletje), je dala povod ustanovitvi posebnih glasbenih šol (konservatorijev).

Prve konservatorje nahajamo v Italiji (od 16. stoletja naprej). V Napolju so se glasbeno nadarjeni dečki neke sirotiščnice poučevali tudi v igranju na raznih godalih. To se je posnemalo tudi drugod in začelo se je z ustanavljanjem posebnih glasbenih šol, ki so se imenovale konservatoriji. Svoj višek so dosegli ti italijanski zavodi v 17. in 18. stoletju, v dobi umetnega in virtuoznega petja in nekateri njih učiteljev

so tedaj uživali svetovno slavo. Pri pouku se je vpoštevala neka temeljitost, kakor tudi določena učna pot, po kateri so se, dasiravno je bila dolgotrajna, dosegali vendarle sijajni uspehi (bel canto).

Po vzoru italijanskih glasbenih, oziroma pevskih šol so nastale polagoma tudi po ostalem svetu slične šole in italijanski mojstri so bili na njih najodličnejši učitelji. Zanimivo je zasledovati vrsto, po kateri so se ustanovljale take šole. Prvo izvenitalijansko glasbeno šolo najdemo v Stockholmu (1771); nato slede: Paris (1784), Würzburg (1800), Praga (1811), Bruselj (1813), Ljubljana (1815, Filharm. Društvo), Inomost in Berlin (1818), Dunaj in Varšava (1821), London (1822), Haag (1826), Madrid (1820), Lissabon (1833) in Budimpešta (1834). Vsi našteti zavodi so bili v početku organizovani popolnoma po italijanskem vzoru; bili so v prvi vrsti le šole za umetno petje.

Ščasoma se je začela na teh zavodih bolj vpoštevati tudi instrumentalna glasba in pozneje ustanovljeni konservatoriji imajo že drugo lice; stari, že obstoječi, pa so se polagoma primerno preustrojili. To se je vršilo v dobi od leta 1830.—1860. V instrumentalnem pouku se je v tem času, v že omenjeni dobi formalistnih nazorov, poudarjala osobito tehnična izobrazba; vzgajali so se predvsem virtuozii. Klavir in violina sta bili glasbili, ki sta se na teh zavodih izdatno vpoštevali. Naslednji konservatoriji imajo svoj pričetek v tej dobi: Lipsko (1843), Draždani (1856), Amsterdam (1862), Moskva (1864), Peterburg (1865).

Vedno večji razvoj instrumentalne glasbe je zahteval tudi času primerno preustrojbo glasbenih šol, ki se je vršila v dobi od leta 1860. do 1880. Glasbene šole so se sedaj začele postavljati na najširšo podlago in poučevalo se je v vseh orkestralnih godalih. Oddelek pevske šole se je prelevil v operno šolo ter kot tak priklopil konservatoriju. Namen takih zavodov je, vzgajati i orkestralne godce in dramatične pevce. Iz učencev so se začeli sestavljati

sinfonski šolski orkestri, ki naj bi uvajali gojence v prakso. Velikega vpliva na razvoj glasbenih šol v omenjenem zmislu so bila stremljenja R. Wagnerjeva na polju muzikalne drame. Začela se je pri pouku naglaševati v prvi vrsti umetniška naobrazba, ne pa, kakor poprej, virtuozna; prišli so do prepričanja, da je treba tudi izvršujočemu glasbeniku, da se vglubi v predmet. Ustanovili pa so se v tem času glasbeni zavodi v Budimpešti (1867, muzikalna akademija), v Atenah (1872), v Ljubljani (1872, „Glasbena Matica“) i. dr.

V zadnjih desetletjih minolega stoletja se je zraven umetniške naobrazbe začel vpoštevati tudi še način pouka t. j. strokovna didaktika. Merodajni krogi so pričeli uvidevati, da je pri glasbenem pouku treba v prvi vrsti metodično izobraženih učiteljev in da ni vsak virtuoz obenem usposobljen učitelj. Vendar je glasbena didaktika danes šele v prvih svojih povojih in strokovna literatura se šele pričinja razvijati.

V moderno organizovanih glasbenih šolah se danes naglašuje vsestranska glasbena odgoja; sistematičnim potom se tukaj vzgojuje ritmični čut, posluš in sploh muzikalna zavednost. V ta namen služijo posebni predmeti: muzikalni diktat, ritmična gimnastika i. dr. Da je s tem načinom pouka odklenkalo staremu mehničnemu postopanju pri glasbenem pouku, je pač umevno in to bo razveselilo gotovo vsakega, ki se še spominja časov, ko se je tudi njemu vtepala glasbena vednost ter se mu je s kaznimi vcepljala „ljubezen“ do glasbe. Vendar smo šele ob začetku preosnove celega glasbenega pouka in mnogo je še glasbenih zavodov, kjer se ne vpoštevajo prav nobena didaktična načela. Veliko je na tem kriva seveda odvisnost glasbenih zavodov od širšega občinstva. Glasbeni zavodi so pri nas privatna uvedba¹ (z večjo ali manjšo gmotno podporo od strani dežel, države i. dr.) in se morajo vsled tega

¹ Konservatorij na Dunaju se je podržavil še-le s 1. januarjem 1909. („C. k. akademija za glasbo in upodabljajočo umetnost.“)

v marsičem ravnati po željah staršev, kakor tudi boriti s konkurenco drugih sličnih zavodov.

Da se vzgojé potrebni glasbeni učitelji, imajo večji glasbeni zavodi zraven solistnih razredov še posebne semeniške oddelke, nekaka učiteljska izobraževališča.¹ Podlaga takemu glasbenemu zavodu je torej najširša. Vzgajajo se tukaj solisti, operni in koncertni pevci, pri tem pa se prejemajo tudi učenci, ki nimajo namena, posvetiti se glasbi, ampak se v glasbenih strokah šele izpopolnjevati.

Večji glasbeni zavodi tudi ne sprejemajo glasbeno slabo nadarjenih učencev.

Podlaga modernemu glasbenemu pouku pa je pouk v (zborovem) petju, ki je na vseh bolj urejenih glasbenih zavodih obvezen učni predmet. Razen tega sta pouk v glasbeni teoriji in glasbeni zgodovini večinoma obvezna predmeta. Ko učenci dosežejo potrebno sigurnost v uporabi godala, vstopijo v šolski orkester ter se sistematsno urijo v komorni glasbi. Muzikalno obzorje se na ta način čimdalje bolj širi in splošna glasbena vzgoja zadobi neko realno podlago.

Tudi za splošno izobrazbo takih učencev, ki žele poslati glasbeniki po poklicu, se primerno skrbi s posebnimi nadaljevalnimi tečaji. Tu se predava o slovstvu, zgodovini, zemljepisju i. dr. Potrebo večje splošne naobrazbe glasbenikov danes prav močno naglašajo, zakaj prišli so do prepričanja, da je glasbena vzgoja sama zase zelo enostranska. Glasbenik, kojega duševno obzorje je širše, se more temeljiteje vglobiti v svoj predmet in ga tudi umetniško ume-

¹ Na učiteljskem izobraževališču dunajskega konservatorija se predavajo predmeti: Splošna pedagogika, glasbeno vzgojstvo, metodika, strokovna literatura, glasbena literatura. Zrelostno izpričevalo tega zavoda usposablja k vodstvu glasbenih šol dotične stroke (glasovir, gosli, petje, orgle) ter za pouk v dotičnih predmetih na učiteljskih in nižjih šolah. Da si pridobi zrelostno izpričevalo še večjo veljavo, in to v umetniškem oziru, je dovoljeno slušateljem tega tečaja, delati absolutorij iz glavnega predmeta na konservatoriju.

vati in izkoriščati; pa tudi v javnem in družabnem življenju si pridobi s tem laglje potrebnega ugleda. Glasbeno-pedagoška zveza za Nemčijo zahteva vsled tega od vsakega glasbenega učitelja (tudi od zasebnega), da je njegova splošna naobrazba enakovredna oni, ki daje pravico do enoletne vojaške službe, oziroma pri učiteljicah enaka isti, ki jo dajejo višje deklinške šole. (Pri nas v Avstriji se zahteva od takih, ki se oglašajo k državnim glasbenim izpitom, dovršena meščanska šola ter takozvani inteligenčni izpit.)

Glavna reformatorna vprašanja glede glasbenih šol so sledeča:

Mnogi reformatorji si žele postaviti elementarni glasbeni pouk na najširšo podlago; tak pouk bi moral služiti v glasbeno vzgojo najširših slojev ljudstva. Ljudske šole naj bi prevzele del te naloge, ter bile v tem oziru nekaka pripravnica poznejšim glasbenim šolam. S svojim pevskim poukom naj bi ljudske šole sistematično razvijale muzikalne zmožnosti učencev, osobito pa čut za ritem in posluh.

Namesto dosedanjih glasbenih šol bi bilo ustanoviti takozvane glasbene srednje šole, v katerih bi se naglaševala predvsem tehnična izobrazba. Take srednje šole bi bilo treba deliti v dva oddelka, in sicer v oddelek za diletante in v oddelek za izobrazbo glasbenikov po poklicu.

Glasbene višje šole (akademije) naj bi gojile le umetniško izobrazbo.

Misel o razširjanju omenjenega delokroga glasbenih šol se je obistinitila najprej na Ruskem in sicer v Moskvi. Glasbeni učni zavodi naj bi služili najširšim masam prebivalstva; v ta namen se je leta 1906. v tem mestu ustanovil takozvani ljudski konservatorij, ki šteje danes precejšnje število učencev. Zavod ima v različnih delih mesta podružnice; poučuje se na moderni podlagi; sprejemajo se učenci vseh slojev in nastavljajo se le pedagoško usposobljeni učitelji. Pouk se vrši večinoma zvečer in glasbeno nardarjeni učenci se združujejo v posebne oddelke. Šolnina je

nizka (3 rublje na leto) in javne prireditve naj zbudajo zanimanje širšega občinstva za to kulturno podjetje.

Iz navedenega smo razvideli, da se stremi danes na glasbenih šolah v prvi vrsti po metodično urejenem pouku; tu se zraven umetniške izobrazbe bolj in bolj uvaža tudi pedagogika in namen teh zavodov je ta: služiti na eni strani strokovni, na drugi strani pa splošno-glasbeni naobrazbi. Glasbene šole so kulturni zavodi v najširšem pomenu.

IV. Glasbeni pouk v ljudski šoli.

„Dá, glava, glava, gospoda moja! Ali poleg glave tudi srce! Ne glava sama, ne srce samo; glava in srce v pravem ravnotežju, v lepem soglasju: to stoprav je človek po božji podobi in po volji božji!“

Stritar.

„Naloga pevskemu pouku v šolah mora biti samo smoter, za katerim stremi ves umetniški pevski pouk, to je, on naj kolikor mogoče pospešuje umetniško-dovršeno umevanje in izvajanje muzikalno-lepega“. (Lobmann.)

Iz dosedanje razprave smo razvideli, da je glasbeni strokovni pouk pri nas pretežno privatna zadeva. V javnih šolah pride v poštev edinole petje, ki zastopa v tem oziru tudi javni glasbeni pouk. (Po § 12 učnega reda z dne 29. septembra 1905 se v ljudskih šolah z dovoljenjem deželnega šolskega sveta tudi lahko uvede neobvezni pouk v igranju na gosli.) V splošnem moramo trditi, da je danes gibanje po izboljšanju ljudskošolskega pevskega pouka najživahneje v Nemčiji in v Švici, dočim se pri nas, kakor smo že omenili, v pretežni meri preresetuje vprašanje o reformi pouka v risanju. O tem nam priča tudi dejstvo, da se je prvi avstrijski kongres za umetniško vzgojo, ki se je vršil meseca oktobra leta 1908. na Dunaju, bavil izključno le z risanjem

na osnovnih in srednjih šolah. S tem večjo energijo se pa bavijo učne uprave, kakor tudi pedagoški krogi, v Nemčiji z reševanjem vprašanja o izboljšanju šolskega pevskega pouka, ki naj bi bil nekak temelj glasbeni naobrazbi narodovi. Seznaniti se nam bo torej v prvi vrsti s temi novodobnimi nazori o našem predmetu.

V pedagoških krogih se danes že močno naglaša potreba o umetniški vzgoji. Umetnosti naj se pripravi pot v vse sloje ljudstva; njej se naj na ta način poda zdrava in trdna podlaga, ki je edini porok vsakemu nadaljnjemu in krepkemu razvoju. Pri tem pa se, kakor smo že omenili, pri nas vpošteva v prvi vrsti le upodabljavača umetnost, ki ima v ljudski šoli v risanju svojega zastopnika. Glede tega predmeta lahko trdimo, da se je njega metoda, kakor tudi smer, docela izpremenila. Pri starem pa je ostalo vse glede pevskega pouka, da si ta predmet glede svojega umetniško-vzgojevalnega pomena nikakor ne zaostaja za risanjem. Zahteva po vpoštevanju umetniškega momenta tudi pri našem predmetu je pri nas šele v prvih početkih razvoja. Res je sicer, da se v nekaterih šolah mnogo in marljivo poje: pa kako in iz katerih vzrokov?

Tudi v stari dobi moremo zabeležiti povsod intenzivno negovanje petja v osnovnih šolah, čeprav s tem ne moremo govoriti o kaki splošni glasbeni vzgoji. Pred nekaj stoletji je bilo petje za veronaukom najvažnejši predmet in popevati se je moralo vsak dan, večkrat na dan. Učitelj petja (kantor) je bil za ravnateljem najodličnejši ud učiteljskega zbora. In zakaj vse to? Petje je služilo v cerkvene namene in cerkev je potrebovala izurjenih pevcev. Smoter je bil torej povsem stvaren. Vzgojevalni pomen se je našemu predmetu začel pripisovati šele v dobi renesance, ko so se bili učenjaki temeljiteje seznanili s starogrškimi pisatelji in njihovimi poročili o velikem vplivu grške glasbe. Iz sebičnih namenov je bila tudi doba reformacije ugodna pevskega pouku. Ko se je pa tok časa začel nagibati na realno stran,

je jel tudi naš predmet izgubljati svojo vrednost. V dobi pietizma in filantropinizma se to bolj in bolj opaža; petje se ne neguje več z isto vnemo kakor popred, dá, ponekod se celo opušča. Ko se je z delovanjem slavnega Pestalozzija preporodila cela didaktika, ustvarila se je na podlagi pedagoškega načela o nazornosti tudi podlaga novi metodi šolskega pevskega pouka. Kakor pri drugih predmetih, tako se je začela naglaševati tudi tukaj *f o r m a l n a s t r a n* in predmet je prišel do veljave kot faktor splošne vzgoje, a kot sredstvo umetniške vzgoje se poudarja šele v najnovejši dobi. Stvarni smoter stare dobe se je prelevil torej v formalnega (oziroma idealnega); ta se izraža tudi v učnih načrtih.

Posledica tega prevrata pa je bila v enem oziru za naš predmet usodapolna: zakaj odkar se ni več naglašal stvarni moment, se je začelo prav močno opuščati prejšnje intenzivno negovanje petja, oziroma petju se ni nič več darovala tista pozornost kakor poprej.

Metoda, ki se je bila ustvarila na podlagi Pestalozzijevih načel, se ni mogla povsem udomačiti in še danes trdim lahko z mirno vestjo, da se izvečine pri pevskem pouku ne vpošteva prav *n o b e n a m e t o d a*. Mi smo torej na istem stališču, kakor pred več stoletji — v dobi mehaničnega vtepanja. Temu dejstvu so pa krive razne okolnosti. Da se učiteljstvo ne poprime vsake novotarije — in baš teh je na polju metodike v izobilju — je utemeljeno; večina se hoče poprej uveriti o koristi novih zahtev. Stvari torej ne pomaga mnogo tisti, ki jo najglasneje in morda tudi v preobilni meri zastopa. S tem povzročuje odpor. Ravno v razvoju metode pevskega pouka moremo zabeležiti take prikazni.

Pred kakimi 50 leti je zavladovalo na našem polju posebno živahno gibanje, ko je Francoz Cheve s svojo številčno metodo stopil na dan. Trdil je, da se učenci le težko priuče not in da jih je treba nadomestiti s številkami, ki baje predstavo o tonovi višini izdatno olajšajo. Vse se je oprijelo

nove metode (tudi v slovenščini je izšla pesmarica s številkami), razširila se je z naglimi koraki v to, da je zopet — zaspala. Vse se je pri tem prepričalo, da predočujejo le note na najbolj enostaven in umljiv način tonovo višino, t. j. razvoj melodije. Danes stojimo torej na stališču, da se pevski pouk naj naslanja na poznavanje tonske pisave, t. j. na notacijo.

Kakor pa se povsod rado pretirava v zahtevah, tako gredo nekateri metodiki glede zahtev popevanja po notah očitno predaleč. Gojiti ga hočejo v takem obsegu, da naj bo vsak učenec v stanu samostojno popevati po notah (Treffsingen). Pri tem pač ne pomislijo, da znižajo s tem vrednost predmeta, katerega stavijo v eno vrsto z ročnostimi, kajti kakor vsake ročnosti, tako naj se priuči učenec tudi pevanja po notah. Po preteku šolske dobe, ko se ne bavi več s petjem, pozabi vse to, česar se je priučil. Da se učencem olajšuje priučenje sigurnega pevanja po notah, izumili so nekateri metodiki prav čudna učila, da bi z njimi poočitovali intervale, akorde, tonove lestve i. dr., sploh celo teoretično šaro, ki ne spada v ljudsko šolo. Domišljjujejo si, da napravijo s tem predmet „zanimiv“. Vse te naivne izumitve pa soglašajo le v tem, da jih navadno nihče ne uporablja in kupuje. Hvala Bogu! Navadno so namreč tako zapletenega sestava, da že sama uporaba zahteva posebne spretnosti, kar seveda v otrokih zbuja nekako radovednost.¹

¹ Umestno se mi dozdeva, da nekaj takih diletantskih izumitev, oz. učil navedem:

Noten-Setz-u. Lesevorrichtung. (Scheffer-Leipzig. 12-50 M.)

Tönende Noten. (Vertikales Harmonium mit Notenklaviatur.) Prinz-Berlin. 65 M.

Veranschaulichtes Notensingen. Singleiter. (E. Thum-Joachinstal. 13 M.)

Singemaschine. Wewiorka.

Gusindes Singemaschine. Notenapparat zur Darstellung von beliebigen Gesangstücken. Berlin. 50 M.

Pri tem se spominjamo O. Ernstovega izreka: „Es ist das unvermeidliche Schicksal neuer und guter Gedanken, daß sie bornierte und fanatische Anhänger finden, die sie bis zum Unsinn übertreiben; es ist die Tragik großer Ideen, daß sie in den kleinen Köpfen klein werden müssen.“ Res je: na 3. glasbeno-pedagoškem kongresu v Berlinu, je povzročilo nekaj teh učil mnogo — smeha.

Glede petja po notah moramo biti danes na stališču, da so note le nekako sredstvo za reprodukcijo predstav tonov. Vrsta not naj nam podaja sliko razvoja melodije; ona naj nam olajšuje shvatanje in ponavljanje. K temu pa je treba le malo teoretičnega gradiva in za ljudsko šolo zadostuje, če poznajo učenci le elementarno pisavo not. Struja, ki se naslanja na omenjene zahteve ter ne poudarja á vista-petja po notah, se postavlja na drugi strani na moderno smer umetniške vzgoje in obrača svojo glavno pozornost na muzikalno-pravilno, vsebini primerno in lepo predavanje pesniškega gradiva. Pri tem se poudarja seveda v večji meri izobrazba glasu ter se vpoštevata tudi uporaba fonetike. Fonetika stopi s tem v službo umetniške vzgoje; zakaj lepa govorica, ki je posledica pravnega uporabljanja glasbila, odgovarja tudi zahtevam estetike. Da se pri pravilni rabi govoril tudi estetika neguje in zraven še vpoštevata higiena omenjenih organov, to je umevno.

Moderni pevski pouk pa mora še sistematičnim potem izobraževati posluš in čut za ritmiko. To je treba osobito zaradi tega, ker se udeležje našega predmeta vsi učenci, ki so pa za glasbo v različni meri nadarjeni. Napačna je torej trditev, da se glasbeno manj nadarjeni učenci

Ton- u. Akkordzeiger. Lehrmittel F. d. mehrstimmigen Gesangsunterricht. (Halama-Berlin.) 6 M.

Notenlesemaschine (Zimmer 6 M.)

Skalenaautomat (Lottenberger-Villach 40 h.)

Wand- u. Tischharmonium (Leber.)

Glockenspielapparat (Parecke) i. dr.

ne morejo priučiti petju. Njim v prvi vrsti so namenjene omenjene vaje za izobrazbo posluha in ritmičnega čuta. Docela nenadarjenih učencev je le malo. Še celo slaboumneži imajo kolikor toliko muzikalne zmožnosti. Poizkusi so dognali, da celo idiotje često ljubijo glasbo in predvsem živahne ritme, da se vesele, če slišijo petje. A ne samo pasivno vpliva glasba na take ljudi; tudi njih duševne moči — pozornost, spomin — se s tem negujejo in izboljšujejo. Res pa je, da je glasovni obseg pri takih revežih manjši in se tudi ne razvije v isti meri kakor pri normalno razvitih otrocih. Navzlic temu dejstvu je velik del slaboumnih otrok v isti meri nadarjen za glasbo, kakor normalno razviti otroci — da, včasih jih v tem celo prekose. Glasba se v zadnjem času zaradi tega i v izdatni meri vpoštevava v zavodih za slaboumnike; zakaj s tem hočejo vzdriniti te nesrečneže iz običajne letargije in v njih zbudjati zanimanje ne le za glasbo, ampak za ves zunanji svet.

Vrnimo se zopet k stvari — k sistematičnemu izobraževanju posluha in čuta za ritmiko. Dober posluh je predpogoj vsakemu muzikalnemu uživanju in slišali smo, da se v moderno urejenih glasbenih zavodih ta moment bolj in bolj uvažuje (muzikalni diktat).

Istotako je še izobraževati ritmični čut, oziroma učence je treba vzgajati k ritmu. Ritmika ima tudi nekak odgojevalen pomen; ritmične vaje krepijo živce, zbudjajo voljo in vplivajo s tem v veliki meri na razvoj značaja in temperamenta.¹ Učenec postane pri takih vajah vedno bolj samo-

¹ O vplivu ritmike sploh in osobito ritmiške gimnastike na človeško voljo je spisal zanimiv članek M. Böthig (Über rhythmische Gymnastik* v časopisu „Neue Bahnen, 20. Jahrgang, Leipzig, 1908—1909, pag. 208 id. Nemara pisatelj včasih predaleč sega, ker hoče vso vzgojo volje naslanjati na ritmične vaje. Da pa ima ritem velik vpliv na našo voljo, o tem se prepričamo, ako mislimo na ritmiko pri korakanju vojakov, na ritmično petje stavbenih delavcev, na telovadbo i. t. d. Gori omenjeni pedagoški časopis pri tej priči prav toplo priporočamo. — Vse vprašanje je sprožil

stojen, kar je velikega pomena za praktično življenje, ki večkrat zahteva, da se storjeni sklepi tudi pravočasno izvrše. Ritem pa je v glasbi tudi tisti element, za katerega se učenci zanimajo; znano je, da je n. pr. plesna godba zavoľjo izrazitih ritmov otrokom, kakor tudi glasbeno manj olikanim ljudem najljubša glasba. Istotako nam je umevna prikazen, da obračajo mnogi poslušalci svojo pozornost edinole ritmičnemu taktovanju dirigenta, nikakor pa ne vsebini glasbe; dečki tudi kaj radi posnemajo kretnje kapelnikov in vojaških tamburjev. To dejstvo bi se moralo v večji meri izkoriščati v ljudski šoli pri izobrazbi ritmičnega čuta. Ritmično naj se vadijo učenci opravljati vse kretnje, kakor: gibanje rok, nog in prstov. Pesmice v zvezi z ritmičnimi kretnjami napravijo učencem prav veliko veselja.¹ Nekateri metodiki negujejo posebne gimnastične vaje, ki imajo namen, izobraževati ritmični čut. V prvi vrsti je v tem oziru omeniti prof. Jacques-Dalcroze² v Genevi. Za posamezne ritmične elemente ima D. posebne gimnastične kretnje. Tako n. pr. store učenci pri četrtnski noti korak, ki se izvrši pri vsakem težkem taktovem delu s poudarkom; za polovne note ima pripogib kolena i. t. d. Pri pavzah se ne izvrši nobena kretnja. Za razširjanje te metode in naobrazbo učiteljstva so uvedeni v Genevi vsakoletni tečaji.

Vsi navedeni momenti naj provzročujejo, da postane učenec pri petju samostojnejši. Ako se to doseže pri drugih predmetih, zakaj bi tega ne mogli doseči pri petju! Učenec naj bo v stanu, popevati tudi brez pomoči godala; ako pa uporablja učitelj gosli, služijo naj le v intonacijo in kontrolo. Poprej, ko se je popevalo edino po sluhu, so bile gosli potrebne, če ni hotel učitelj popevati ves čas sam; a

K. B ü c h e r v svoji slavni knjigi „Arbeit und Rhythmus“. (3. izdaja 1902. K 960.) Uredništvo.

¹ Kot vzor omenim: Erk: 80 Spiellieder. Baedeker-Essen.

² J. D. „Methode für rhythmische Gymnastik“. Založba: Sandez-Neuchâtel.

danes, ko hočemo učence navajati k umnemu in samostojnemu delovanju, stopa glasbilo v ozadje. Potreben pa je v šoli klavir ali harmonij v spremljavo pesmi. S spremljevanjem se veliko vpliva na umetniško naobrazbo učencev. (Ker še nimamo sličnih slovenskih skladb, omenim vprav klasične skladbe Reineckejeve in Schmittove, kot vzor ljudskošolskim pesmim s spremljavo klavirja.)¹ Da je posamezno petje potrebno in da se v zboru učenec nikoli ne priuči lepemu petju, priča nam dejstvo, da se tudi v orkestru samem še ni izvežbal noben glasbenik, ampak vsak se je moral prej učiti svojega godala samostojno.

Ker pa je uspeh v našem predmetu odvisan v prvi vrsti od osebnosti učiteljeve in njegovega muzikalnega znanja, kakor tudi od njegove metodične spretnosti, naglašujejo metodiki uvedbo strokovnega pouka v petju. Najbolj za to sposoben učitelj naj prevzame ves pevski pouk, ki postane na ta način tudi enoten.

Poprej imenovane sistematne vaje je uporabljati praktično v pesmih. Pesem naj vzgaja in plemeniti učenčev ukus. To pa zamore pesem le tedaj, če ima v sebi muzikalno jedro in umetniško vrednost. Za ljudsko šolo so najbolj pripravne preproste narodne pesmi in v narodnem duhu zložene umetne pesmi. Pri pesmaricah naj se ne vpoštevata število pesmi, ampak edinole njih kakovost. To velja tudi o številu pesmi, ki jih pojo učenci. Zbirka narodnih pesmi, ki jo pripravlja učna uprava, bo nudila našim skladateljem obilo gradiva, da spišejo poljudne pesmi za ljudske šole. To bo velike važnosti in baš zaradi tega ima to podjetje za naše namene neprecenljiv pomen. Mnogo narodnih pesmi ne moremo v šoli rabiti zaradi vsebine, druge ne zaradi pomanjkljive oblike. V šolo spada le pesem v uglajeni, dovršeni obliki. Na ta način je spisal Erk, znani nabiratelj nemških narodnih pesmi, najlepše svoje ljudskošolske pesmi, ki se še

¹ C. Reinecke: *Kinderlieder* I. II. Breitkopf & Härtel. Leipzig.

C. Schmitt: *Lustige Lieder für die Jugend*. W. Schmid. Nürnberg.

danes, po preteku 50 let, pojo. Pesnik Freiligrath mu je preskrbel pripravna besedila, h katerim je zložil na podlagi narodnih motivov svoje pesmice, ki se nahajajo po vseh ljudskošolskih pesmaricah. (Objavljene so pod naslovom narodnih pesmi, v istini so pa umetne pesmi v narodnem duhu).¹

S tem smo očrtali v glavnih in splošnih potezah stremljenja na polju ljudskošolske metode pevskega pouka. Treba pa se bo še podrobneje vglobiti v predmet ter poučiti se o gibanju, ki ga na tem polju opažamo; zakaj le na ta način nam bo jasno, na katerem stališču še stojimo sami in katera pota nam bo treba ubrati, da povzdignemo ta predmet tudi v naši ljudski šoli. Omeniti bo treba tudi dotično slovstvo, kakor tudi vse prikazni, ki so v dotiki z reformo pevskega pouka.

Za povzdigo ljudskošolskega pevskega pouka delujejo danes zraven pedagoških listov še muzikalni časopisi kakor tudi posebni strokovni listi.² S predmetom se torej bavijo metodiki-lajiki kakor tudi glasbeniki-umetniki. Iz vzajemnega delovanja je pričakovati tudi stvarnih uspehov in ideje, ki jih ustvarjajo umetniki, pretvarjajo didaktiki takorekoč v prakso.

Če premotrivamo novejše metodične knjige, najdemo v njih zastopane sledeče smeri:³

¹ Ali bi se ne našli slovenski pesniki in skladatelji, ki bi nam oskrbeli kaj sličnega. Lepih narodnih napevov imamo na izbero, ki bi se dali v to porabiti. In sposobnih pesnikov nam tudi ne manjka. Poznamo jih! — Slovenskih narodnih pesmi z napevi je po iniciativi ministrstva poseben odbor s pomočjo raznih sotrudnikov po vsem slovenskem ozemlju dotlej nabral že nad 3000! (Pojasnilo bi dalo v potrebi uredništvo tega „Letopisa“.) Uredništvo.

² Die Stimme. Zentralblatt für Stimm- und Tonbildung, Gesangsunterricht und Stimmhygiene. Trowitsch-Berlin. 5 M.

Monatschrift für Schulgesang. Baedeker-Essen. 5 M.

³ O zgodovinskem razvoju metode pevskega pouka je priobčil „Pedagoški Letopis“ l. 1904. posebno razpravo.

Pevski pouk se že s prvega početka naslanja na poznavanje not. (P. Schöne: Denksingen. Holze. Dresden.) Drugi učence šele pripravljajo na petje po notah. (Kot ponazorovalno sredstvo jim služijo poprej številke ali pa zlogi.) Ta struja je razširjena osobito v Švici; uspehi, ki se na ta način dosežejo, priporočajo to metodo. S petjem po notah se prične potem navadno v tretjem šolskem letu.

Glede metode pouka petja po notah opazamo zopet dve glavni struji: absolutno in relativno metodo. Pri prvi se imenujejo note z običajnimi imeni in vsaka nota zaznamuje tudi nji določeno tonovo (absolutno) višino. Kar se n. pr. poje v d-duru, zapiše se tudi v d-duru. Učenci imajo torej poznati tonove načine. Ta metoda odgovarja dejanskim potrebam in je danes nadvladujoča.

Relativna (transponujoča) metoda je bistveno nekaka številčna metoda, pa v drugi obliki. Vse se zapisuje v c-duru, pa c nima absolutne vrednosti, ampak je po potrebi višji ali nižji (ima relativno vrednost). Na ta način si prihranimo poznavanje tonovih načinov in metoda postane enostavnejša. Ako pa pomislimo, kako tesno je spojena tonova višina z imenom tona in njegovim znakom (z noto), moramo takoj reči, da ta metoda nima psihološke podlage. Saj rabimo tudi pri čitanju vselej iste črke za dotične glasove. Če pomislimo še na praktično uporabo tega, kar se učenec v šoli uči, se pač ne moremo ogreti za to metodo.¹

Kakor smo že omenili, imajo metodiki izvečine neko pripravljalno stopnjo za pouk po notah; drugi pa uvajajo učence takoj v petje po notah. Pri tem postopajo jako različno. Začnejo ali s temeljnim tonom osnovne tonove lestve s , ter razširjajo tonovo vrsto stopoma navzgor (Kühne: Gesanglehre für schweizerische Volksschulen. O. Füssli. Zürich. Gusinde: Theoret.-praktische Anleitung zur Erteilung des Gesangunterrichtes nach den

¹ Wewiorka: Elementar-Wegweiser zum Singen nach Noten. Selbstverlag. Rosdzin.

Grundsätzen der Kunsterziehung. Oehmigke. Berlin), ali pa vpoštevajo tonski obseg učencev in začnejo z tonska vrsta se potem razširi navzgor in navzdol.¹ (Ran: Praktischer Lehrgang für den Gesangunterricht. Folk. W. Neustadt.).

Tonski obseg pa se tudi lahko razširja skokoma, to je na podlagi trizvokov (Quintenraummethode). Piber: Schule des Treffsingsens. Manz. Wien. Peter von der Au: Neueste Gesanglehre. Roth. Gießen.

Zopet drugi metodičarji poudarjajo v izdatnejši meri tonovo izobrazbo in fonetiko. (Gast-Hastung: Neue Gesangschule. Vieweg. Berlin. Scholze: Theoret.- praktische Singlehre. Pichler. Wien.)

Staro solmizacijsko in angleško tonsko-do-metodo posnema Eitz v svoji tonsko besedni metodi (Tonwortmethode). Ta metoda je v Nemčiji, osobito na Saksonskem, že precej razširjena in nikakor ne bo neumestno, seznaniti se z njenim bistvom. Eitz tvarja nove zloge namesto starih solmizacijskih (do, re, mi, fa, sol, la, si), ki pa naj označujejo natanko razdelbo tonove lestve ter enharmoniko. Podlago omenjenim besedam dajo soglasniki, ki se v govoru največkrat nahaja in ki se najlaže tvarjajo; ti so: b, r, t, m, g, s, p, l, d, j, k, n. Ti glasniki odgovarjajo posameznim poltonom tonove lestve (torej: c, cis, [des], d, dis, [es], itd.) Tem soglasnikom pridenemo samoglasnike, da označimo zopet različne tonove lestve. Razporedba samoglasnikov je pri tem: i, o, u, u, a, e, i (u in i se nahajata dvakrat, ker ju je težje tvarjati; vsak teh samoglasnikov odgovarja eni stopnji tonove lestve). C-dur tonova lestva se torej glasi: bi, to, gu, su, la, fe, ni, bi. (Tonske besede od g do fis se pišejo z veliko, one od iis do **fis** z malo začetnico). Hromatične izpreminjave poočituje Eitz tako:

¹ Po tem načelu je sestavljena tudi „Druzovičeva Pesmarica“ II. in III. del. Izšla je v državni založbi šol. knjig.

Soglasniku izpremenjenega tona se pridene vokal sledečega, zvišanega tona, oziroma vokal predstoječega znižanega. G-dur lestva se torej glasi: Le, Fe, Ni, Bi, To, Gu, Pa. (P-konsonant za fis, oziroma ges, a-vokal za naslednji ton g; zlog „pa“ zaznamuje torej ton fis, ne pa ges.) Avtor je pri sestavi zlogov zasledoval načelo, podajati take zloge, ki jih učenci lahko pojo. Ti zlogi so nekako ponazorovalno sredstvo za absolutne tonove višine ter spajajo izobrazbo glasu (in fonetiko) s predvajami za petje po notah. Na višji stopnji stopajo seveda note v svojo veljavo. (Eitz: Deutsche Singfibel. Nach der Tonwortmethode. Breitkopf & Härtel. Leipzig.)

Glede dvoglasnega petja nahajamo v metodičnem oziru istotako različnosti. Nekateri metodičarji smatrajo vsak glas kot samostojen glas, ki se ga uče vsi učenci. Če je vsak glas do dobrega utrjen, potem se šele začne s skupnim petjem. Napram temu pa smatrajo zopet nekateri alt kot nekako harmonično podlago sopranu, n. pr. Gusinde. Za tako dvoglasno petje je treba potem otroke sistematično vzgojevati in uriti; oni morajo biti v stanu, k vsakemu napevu popevati tudi drugi glas. Na podlagi takih vaj se je usposobil posluš, da pojmuje nakrat več harmonskih glasov ter se je tudi uril v zasledovanju njih pravih postopov.

Zastran pesemskih zbirk omenimo, da se izdajajo take same za se ali pa v zvezi s teoretičnim gradivom. V prvih je razvrstitev gradiva večinoma na podlagi nazornega nauka, oziroma realističnih predmetov.

Od učnih slik, ki naj pripravljajo na pevske ure, omenimo: K. R o e d e r: Vorbereitungen auf die Gesangstunde. Vieweg. Berlin. C. K ü h n h o l d: Acht Lehrproben. Ein Beitrag zur Hebung und Förderung des Schulgesanges. Zickfeldt. Osterwick.

Toliko bi bilo omeniti o slovstvenem delovanju na polju metode ljudskošolskega pevskega pouka. Treba bo še nekoliko zasledovati reformatorno gibanje, in sicer v

učiteljskih, kakor tudi v glasbeniških krogih. Prilичno se hočemo tudi seznaniti z raznimi odredbami učnih uprav, kolikor se tikajo povzdige našega predmeta.

Naši učni načrti naglašujejo v prvi vrsti formalno stran predmeta. Formalen smoter delimo pri tem lahko na dva dela, in sicer: 1. zbujanje in izobraževanje zmisla za glasbo in 2. v oplemenitev srca in oživljanje patriotičnih čuvstev (čuvstvena naobrazba). Materialen smoter (priučenje eno- in dvoglasnih pesmi) se naglašuje šele na drugem mestu.

Drugače je to v učnem načrtu za Prusko. Tam se poudarja predvsem umetniška in materialna stran predmeta. Zahteva se: Lepo pevanje izbranih narodnih in cerkvenih pesni po notah, da si pridobe učenci neizgubljiv zaklad pesni za življenje. Ta smoter zahteva: 1. lepo petje, 2. samostojno petje in 3. priučenje večjega števila pesmi.

Da se to doseže, je treba pričeti že z drugim šolskim letom s poukom petja po notah. Prve vaje se ne ozirajo na ritmične momente, ampak le na melodične. Pričeti je s temeljnim tonom *c*. V tretjem šolskem letu se seznanijo učenci s *c*-dur tonovo lestvo. Razločujejo med celim in pol tonom. Pri obravnavi nove tvarine se postopa razvojno. Novih pesmi se otroci ne smejo priučiti na podlagi mehničnega posnemanja (po sluhu), ampak samostojno na podlagi metodičnega postopanja. Že na nižji stopnji se goji posamezno petje.

Na višji stopnji se učenci seznanijo z glavnimi trizvoki obravnavanih tonovih načinov. Pri petju je vpoštevati vse momente, ki pospešujejo lepo petje (čista intonacija, natančna ritmika, pravilno dihanje, jasno izgovarjanje glasnikov, zmislu primerno poudarjanje posameznih zlogov in dinamika). Učni načrt določijo za petje od tretjega šolskega leta počenši po dve tedenski uri. V Berlinu je dovoljeno, v eni tedenski uri združiti po več razredov v to, da se vežbajo večji zbori. (Petje se torej deli v razredno in zborovo petje.) Vodja zborovega petja poučuje tudi v takih razredih, ki se navadno združujejo.

V Švici, kjer je ljudskošolsko petje na jako visoki stopnji in kjer se metodično postopanje pri pouku že goji skozi celo stoletje, se reformatorne težnje opirajo bolj na individualni moment. Razen že na drugem mestu omenjene ritmične gimnastike se zahteva tam delitev učencev po muzikalnih zmožnostih. Znano je, da so učenci glede ritmičnega čuta, kakovosti glasu i. dr. jako različno nadarjeni. Nekateri učenci so v tem oziru vsestransko, drugi zopet jako enostavno razviti. Če se eno leto skupno poučujejo, se seznanjeni učitelj prav lahko z njihovimi posebnostmi in na podlagi teh opazovanj jih more v prihodnje deliti. Slabo nadarjeni učenci se združijo v posebnem oddelku, drugi pa tvorjajo (po predlogih Dalcrozeja) sledeče oddelke:

V oddelku *A* so učenci z ritmičnim čutom, dobrim posluhom in sposobnim glasom.

V oddelku *B* učenci s pomanjkljivim glasom in v oddelku *C* učenci s pomanjkljivim posluhom, pa s čutom za ritmiko in z dobrim glasom.

Učenci s pomanjkljivim ritmičnim čutom, pa z glasom in posluhom, so združeni v oddelku *D*.

Skupini *A* in *B* ter skupini *C* in *D* se poučujeta vzporedno.

Učenci skupine *D* se uče ritmične gimnastike in, če se določi po preteku enega leta pri njih napredek, pridružijo se boljši skupini.

Od četrtega šolskega leta se delijo učenci v dva oddelka: v muzikalno nadarjene in manj nadarjene. V prvem oddelku je pouk strokoven pouk, v drugem pa se vrši na podlagi obstoječih učnih načrtov.

Največ gibanja glede preosnove šolskega petja opazujemo danes v Nemčiji. Zaradi tega se moramo z ondotnim reformatornim stremljenjem natančneje baviti.

Že več časa so v raznih mestih v navadi večji šolski koncerti. K tem seveda ne prištevamo uprizarjanja raznih spevoiger i. dr. (ki se v zadnjem času tudi spajajo z rodi-

teljskimi večeri), ampak mi mislimo nastop večjega števila učencev v obliki zborovega koncerta. Tako je n. pr. pred leti popevalo v Berlinu (v prostorih cirkusa Busch) v navzočnosti cesarjevi 2000 dečkov in deklic. Na sporedu so bili skupni zbori, kakor tudi deški in dekliški zbori. Slične priredbe so bile tudi že po drugod. (Na Dunaju je nastopil 26. aprila 1908 prvič „Dunajski otroški zbor“ z dvo- in triglasnimi zbori.)

Dočim so v omenjenih slučajih učenci izvršujoč del, tvarjajo isti v takozvanih koncertih za mladino poslušalce. S temi prireditvami je začelo mesto Hamburg in kmalu so sledila tudi druga večja mesta. Rekli smo že, da je Hamburg glede uresničenja vprašanja umetniške naobrazbe v ospredju, k čemer pač veliko pripomorejo ondotni ugodni socialni odnošaji. (Značaj prebivalstva, inteligenca, blagostanje in lokalni patriotizem.) Mestni zastop daruje v ta namen letnih 100.000 mark; vsako leto se priredi pet do sedem koncertov. Ustanovila se je tudi zveza za mladinske koncerte (*Verband für Jugendkonzerte*), ki ji je pristopilo že 24 mest. Podjetje ima seveda tudi nasprotnike, ki naglašujejo, da se pri teh koncertih neguje le nekaka zunanost in da otroci sploh še niso zreli, vglabljati se v vsebino večjih skladb. Spored je vendar sestavljen tako, da mu morejo slediti tudi otroci, ki so se poprej že pripravili na vsebino. Na sporedu posameznih koncertov so: overture, simfonski stavki, plesi, moški in mešani zbori. Razen tega poslušajo učenci vsako leto eno opero (navadno Weberjev „*Freischütz*“). Odbor „Učiteljske zveze za negovanje umetniške naobrazbe“ je prišel po večletnih izkušnjah do zaključka, da je celo podjetje najdalekosežnejšega pomena, ter je tudi izdelal načela, po katerih je sestavljati spored takim koncertom in kako je treba učence pripravljati nanj.

Tudi v nekaterih avstrijskih mestih so se že priredili po hamburškem vzoru mladinski koncerti (tako n. pr. v Gradcu,

v Zagrebu i. dr.). V Moskvi služijo v ta namen takozvani historični koncerti. Slonoffov ensemble prireja namreč ob nedeljah v različnih šolah koncerte s kamornoglasbenimi in solistnimi sporedi. Vsi dosedanji poskusi so se vrlo obnesli. Omeniti je še, da se je po vzoru ljudskih knjižnic ustanovila v Hamburgu tudi muzikalna ljudska knjižnica.

Posledica reformatornega gibanja so tudi združitve učiteljev, ki imajo namen, razmotrivati metodična in strokovna vprašanja, odobravati učne knjige in učila ter se sploh posvetiti preosnovi ljudskošolskega petja. Take zveze so razen že omenjene hamburške: „Vereinigung zur Förderung des Volksschulgesanges“ (Berlin), „Freie Lehrervereinigung zur Kunstpflege“ (Berlin), „Kommission für Schulgesang des Dresdener Lehrervereines“ in dr. V Avstriji se bo s tem vprašanjem bavilo novoustanovljeno društvo glasbenih učiteljev na učiteljskih.

Da se učitelji seznanijo z novodobnimi reformatornimi težnjami ter da se obenem strokovno naobrazujejo, so uvedeni v Nemčiji posebni počitniški nadaljevalni tečaji (Berlin, Halle, Frankfurt, Lipsko i. dr.). Spored teh tečajev obsega navadno sledeče točke: tehnika govorenja na podlagi fonetike. Odstranitev govornih hib. Izobrazba glasu na podlagi umetniškega petja. Metodika ljudskošolskega pouka. Praktični nastopi in hospitacije. Teoretična predavanja o fiziologiji glasu, harmoniji, glasbeni estetiki, glasbeni zgodovini i. dr. Vaje v zborovem petju in dirigovanju. — Tudi za pevske učitelje višjih šol prireja učna uprava posebne tečaje.

Nasproti tem večtedenskim počitniškim tečajem je uvedel mestni zastop v Frankfurtu stalne nadaljevalne tečaje za nadaljnjo izobrazbo mestnih učiteljev v petju. Tak tečaj traja 1 1/4 leta in poučuje se v eni tedenski uri po 10 učiteljev. Ti se seznanjajo s principi umetniškega petja, ter se vadijo v lepem govoru v pravilni uporabi dihal, muzikalnem diktatu, sploh: vpoštevajo se vsestranska glasbena naobrazba.

Pa tudi zdravniki se bolj in bolj pečajo z boleznimi, ki se javljajo v govorilih. Govorimo že danes lahko o takozvanih „pevskih zdravnikih“. (Ponekod si pridevajo i ta naslov.) Taki zdravniki so takorekoč teoretiki petja, ki so na podlagi raznih poskusov marsikatero vprašanje glede funkcij in higijene glasbila rešili. Dognali so nadalje, da se dado mnoge bolezni, osobito v jabolku, odstraniti najsigurneje potom racionalnega pevskega pouka in da potemtakem postanejo učitelji umetniškega petja nekaki zdravniki bolezni v govorilih. Dokazalo se je že, da ima mnogo bolezni v grlu svoj izvor v neokretni in napačni uporabi dotičnih organov. Radi tega pošilja n. pr. nemška vojaška uprava tako obolele častnike z uspehom k pevskim učiteljem in tudi v vojaških zavodih se mladi naraščaj poučuje v pravilnem uporabljanju glasbila.

Da je pa treba enotnih načel in določenega načrta v dosego sporazumnega in skupnega delovanja na polju glasbeno-umetniške naobrazbe naroda, o tem nam pričajo razni shodi in kongresi, ki so se doslej v ta namen že prirejali.

Že poprej omenjeni zdravniki specialisti (laringologi) so se leta 1908 sešli na Dunaju v svrhu skupnega posvetovanja. (Internationaler Laryngo-Rhinologen-Kongreß). Na dnevnem redu 75. skupščine nemških naravoslovcev in zdravnikov v Draždanih (1907) so bile tudi naslednje točke: Dihanje, s posebnim ozirom na izpreminjave telesa; muzikalni posluš pri slaboumnih; pevski glas pri učencih; obolenje pevskega glasu in postrežba takih bolnikov.

Važnejši so za nas shodi umetnikov-strokovnjakov ter pedagogov. Ideji umetniške vzgoje mladine so služili doslej trije shodi za umetniško vzgojo. (Kunsterziehungstage.) Nas zanima osobito tretji, ki se je vršil leta 1905 v Hamburgu ter se je bavil z glasbeno vzgojo. Ker so temu shodu prisostvovali odposlanci učne uprave, učiteljskih društev, glasbeniki, zastopniki časnikarstva i. dr., sklepamo

lahko, da je ideja že dokaj razširjena, da je postala mednarodna last in da lahko upamo na uspeh. Od predavanj, ki so se vršila na tem shodu, omenimo: Glasba in gimnastika; gojitev glasbe v domači hiši; šolsko petje kot izobraževalno sredstvo umetniškega ukusa; mladina v koncertu in v operi. Sprejele so se pri tem sledeče teze: 1. Iz šolskega petja je iztrebiti vse, kar je neumetniško. Neumetniško je vsako podlaganje in spreminjanje besedila, osobito pa v narodnih pesmih. 2. V ljudski šoli naj se goji v prvi vrsti narodna pesem, pesem v narodnem duhu ter preprosta narodna pesem a capella. 3. Pripravne enoglasne pesmi je spremljati s klavirjem; v vsaki šoli naj bo klavir. 4. V pevskem pouku naj se izključi vsako mehanično vežbanje pesmi po sluhu. Mladino je navajati, popevati pesmi po notah; razume naj tudi ritmični in formalni sestav melodije. Čut za harmoniko je razvijati potom večglasnega petja in klavirske spremljave. 5. Vsak otrok, ki zapusti šolo, mora slišati poprej vsaj enkrat ali dvakrat primeren orkestralni koncert v umetno dovršeni obliki. (Mogoče seveda samo v večjih mestih.) 6. V svrhu pospeševanja učne metode naj se uredi na učiteljskem semenišču v Hamburgu vzoren razred za petje.

V zvezi s kongresom se je vršil tudi koncert za ljudsko-šolske učence. Vsako točko sporeda je poprej poslušalcem razložil dirigent, in sicer v lahko umljivi obliki.

Enakega pomena, kakor omenjeni kongres, so tudi shodi muzikalno-pedagoške zveze v Berlinu. Bili so doslej štirje. Muzikalno-pedagoška zveza združuje v sebi skoraj vse znamenite pedagoge na glasbenem polju in si je postavilo nalogo, delovati na to, da se izboljša ves glasbeni pouk, in sicer privatni kakor javni. Društvo sloni potemtakem na najširši podlagi. Omenjeni smoter se hoče doseči: potom temeljite naobrazbe glasbenih učiteljev, po enotnih načelih, z upeljavo izpitov, uvedbo nadaljevalnih tečajev, z reformo ljudsko-šolskega pevskega

pouka, s pregledovanjem in ocenjevanjem novejših spisov didaktične vsebine, z objavljanjem primernih spisov v strokovnih listih in dnevnikih ter s shodi, kjer se vrše strokovna predavanja in debate. Udje te zveze so ravnatelji konservatorijev in glasbenih šol, glasbeni učitelji na javnih in zasebnih zavodih ter zasebni glasbeni učitelji in učiteljice. Shodov se udeleže še ljudskošolski učitelji; na ta način zadobe tozadevni sklepi glede preosnove ljudskošolskega pevskega pouka aktualno vrednost.

Navesti hočemo vse teze, ki so se sprejele glede ljudskošolskega pevskega pouka na dosedanjih shodih.

(Drugi shod, l. 1904.) 1. Način današnjega šolskega pevskega pouka ni v nobenem razmerju z njegovo važnostjo. V splošnem se poučuje mehanično; pri tem se učenci ne urijo v mišljenju. Istotako se ne ozira na jezikovno stran pouka, na tehniko dihanja in izobrazbo glasu. Vzrok tej prikazni je, da nam primanjkuje glasbeno naobraženih učiteljev. V pevskem pouku naj se uvede strokovni pouk in za nadaljnjo izobrazbo učiteljstva naj skrbi država z uvedbo posebnih tečajev.

2. Glasbeni pouk v učiteljskih semeniščih bodi temeljit; semenišče naj ne vzgaja posetnikov za bodoče organiste, temveč za dobre in rabljive učitelje petja. K temu pa je tudi treba temeljito naobraženih glasbenih učiteljev, ki se nastavljajo na semeniščih. Nastavljajo naj se le glasbeni pedagogi, ne pa solisti na raznih godalih. Temeljito naobražen bodi tudi semeniški glasbeni učitelj glede teorije glasotvorbe; on bodi vzoren učitelj umetniškega petja.

3. Pomanjkljiv je tudi pevski pouk na višjih šolah. Učna uprava naj izda učne načrte za ta predmet.

4. V zmislu umetniške naobrazbe naj se opusti v petju vse, kar nasprotuje novodobnim umetniškim nazorom. Pri petju se ne sme kričati in kot nazorno sredstvo naj služi v prvi vrsti nota. Otroci, ki učnega smotra iz katerihkolih

razlogov ne morejo doseči, naj se združujejo v posebne oddelke (oddelki mrmračev).

Prvo mesto zavzema v ljudski šoli eno- in večglasno petje brez spremljave, drugo mesto pa petje s spremljavo klavirja.

5. Metoda bodi naravna. Ljudska šola nima namena vzgajati soliste. Teoretične vaje naj se skrčijo ter spajajo s predvajami za obravnavo pesmi. Na nižji stopnji ljudske šole je fonetika velike važnosti. Zahteve strokovnjakov glede izobrazbe glasu naj se vpoštevajo le v toliko, v kolikor se strinjajo s smotrom ljudskošolskega pevskega pouka; take vaje so le priprave v dosego lepega petja. Pesmi elementarne stopnje morajo imeti majhen obseg; v elementarni razred ne spadajo prav nobene teoretične vaje. Troglasno petje na najvišji stopnji naj se uvede le tedaj, če je zadosti nizkih altov.

6. Javne muzikalne produkcije imajo svoje prednosti, večkrat pa tudi niso v prid, posebno če pri tem trpi redni pevski pouk.

7. Pevski pouk bodi strokoven pouk; treba pa je tudi posebnega strokovnega nadzorstva.

8. Na višjih šolah naj se nastavljajo le usposobljeni učitelji petja. K državnim izpitom usposobljenosti za ta pouk naj se pripuščajo tudi taki kandidatje, ki niso obiskovali konservatorija.

(Tretji shod l. 1906.) Obravnavale so se med drugimi sledeče teme: Vzgoja k ritmu; pomen dihanja pri govoru in petju; glasba v njenem kulturnem pomenu; reforma glede ljudskošolskega pevskega pouka; učni načrt za pouk v petju na ljudskih šolah; učni pripomočki. — Teze glede preosnove učnega načrta so:

1. Učenci ljudske šole naj se kolikor mogoče zgodaj seznanijo s pisavo not.

2. Pri pevskem pouku naj se tudi ozira na zvezo z drugimi predmeti.

3. Pesni naj se izbirajo z ozirom na letne čase in cerkvene praznike.

4. Gledati je na metodično razporedbo pri izbiri pesmi.

5. V ljudski šoli je obravnavati tonove načine od 3 ♯ in ♮, in sicer v duru in v molu.

Teze glede metode:

1. Šolski pevski pouk naj sloni na umetniški podlagi. Metoda naj se vsled tega ozira na zahteve umetniškega petja.

2. Otroke je navajati k zavednemu pevanju po notah.

3. Teoretične vaje niso smoter, ampak le priprave na pesmi, ki se bodo popevale. Zaradi tega naj se število teh vaj omeji.

4. Pri obravnavi novih tonovih načinov postopaj učitelj razvijajoče.

5. V ljudski šoli je potrebna pesmarica, v kateri se nahajajo tudi teoretične vaje.

Zbor je predlagal sledeče teze:

1. Država naj skrbi za boljšo naobrazbo učiteljskega naraščaja glede petja že v semeniščih.

2. Istotako naj skrbi za primerno nadaljnjo strokovno naobrazbo učiteljev.

3. Na večrazrednicah in takih krajih, kjer je nameščenih več učiteljev, je uvesti strokovni pouk.

4. Naj se sestavijo enotni učni načrti, ki se ozirajo tudi na krajevne in verske razmere.

5. Nastaviti je treba strokovne nadzornike. (Za ta predlog se ni dobila večina.)

6. Iz šolskega petja je iztrebiti vse, kar ni umetniško. Neumetniške so izpreminjave v besedilu in napevih kakor tudi podlaganje besedila. Iz šolskih pesmaric je treba odstraniti take nestvore.

7. V ljudski šoli naj se goji v prvi vrsti narodna pesem, kakor tudi pesem, ki je v narodnem duhu zložena; preproste umetniške pesmi imajo tam tudi svoje mesto. Za spremljavo pesmi je rabiti klavir.

8. Vsakem otroku naj se tekom šolske dobe nudi prilika, poslušati primeren koncert.

Četrty shod l. 1908.

Teze: 1. Ljudskošolski pevski pouk mora biti v službi umetniške narodne naobrazbe ter naj sloni na enotnem učnem načrtu.

2. Učni načrt naj se na isti šoli izvršuje po enotnih metodičnih načelih.

3. V višje organizovanih šolah naj poučujejo strokovni učitelji, ki se morajo v to naobraževati na učiteljskih seminarjih.

4. Država naj prireja nadaljevalne tečaje za ljudskošolske učitelje petja. Taki tečaji naj trajajo 8—10 tednov ter vpoštevajo sledeče discipline: fonetiko, glasotvorbo, vajo za izobrazbo posluha, metodo petja in muzikalno teorijo. (Za vzor nadaljevalnim tečajem služijo oni, koje prireja mesto Frankfurt.)

Dasi je gibanje na polju izboljšanja glasbenega pouka najživahneje v Nemčiji, vendar tudi Avstrija ni popolnoma zaostala. „Muzikalno-znanstveni kongres“, ki se je bil sešel l. 1909. ob stoletnici Haydnove smrti na Dunaju, je sklenil resolucijo o reformi in času primernem izboljšanju vsega glasbenega pouka, in to v vseh šolskih kategorijah. Kmalu nato se je sklicala v to svrhu tudi enketa.

Kakor smo torej videli, je gibanje glede preosnove ljudskošolskega petja prav živahno in nadejati se je, da se tekom časa tudi glede tega predmeta marsikaj obrne na bolje. Akoravno nazorji glede metode še niso enotni, se vendar vse strinja zastran smotra ljudskošolskega petja, ki bodi: priprava za umevanje glasbenih umotvorov in razširjanje prave glasbene izomike naroda. Glasbeni pisatelj Störck pravi o tem: „Naše stremljenje bodi, podajati tudi nižjim slojem prebivalstva po možnosti zaklade glasbene umetnosti, ter v njih zbujati veselje do

petja. To, kar se poje, ni treba, da je vselej zgodovinsko-pristna narodna pesem, a biti mora prava in plemenita umetnost. Naša domača odgoja, cerkev in šola, vojaško in javno življenje, vse to mora podpirati, da se zviša število tistih, ki hočejo vstopiti v domovje umetnosti, razen tega pa mora tudi olajšati razširjanje glasbene prosvete. Ako se to doseže, se bode izlival tok prave lepote po krajinah, ki hočejo dandanes v umetniškem oziru usahniti."

Za naše slovenske razmere zlate besede!

2. Prve učiteljske skupščine na Slovenskem.

(1848/1849.)

(Priobčil dr. Fr. Ilešič.)

Prve učiteljske skupščine je dalo Avstriji leto 1848.

Ob splošnem vstajenju tega leta je vstal ali vsaj vstajal tudi učitelj, šolnik ter začel govoriti o sebi in o svoji šoli.

A.

Slovenske javne šole pravzaprav ni bilo, ko je napočilo l. 1848. Za cesarice Marije Terezije in cesarja Jožefa II., ko se je v Avstriji prvič zakonito uredilo ljudsko šolstvo, se je pojem „ljudske šole“ istovetil s pojmom „nemške šole“ in tako je stvar bistveno ostala do sredine 19. veka.

„Pred 30 leti nisi našel v naših šolah slovenskega katekizma, kvečjemu je bil otrokom v rokah kak medel mali katekizem, na pol nemški, na pol slovenski; pa otroci so znali le nemško stran gladko čitati, slovenske strani pa

malo ali celo nič, zakaj abeceda je bila za mlade Slovence nemška. Molili smo pred šolo in po šoli, pa le po nemško. Celo sv. rožni venec smo v procesijah nemški žebrali in se bahali svoje mrzle nemške molitve. Peli smo v cerkvi tudi nemški in tako Slovencem nekako zmedli službo božjo. Vsled tega najdemo mala mesta (Slovenji Gradec), trge in sela slovenska, v katerih je po taki nemškutariji vsa služba božja zblojena. Nekoliko cerkve moli litanije nemški, rekoč: Bitt für uns!, drugi pa slovenski, rekoč: Prosi Boga za nas!, eni pojo „Sveto!“, drugi „Heilig!“ ali pa najrajši molče —“ je pisal Slomšek l. 1850.

„Redek je bil, ki je pred 40 leti slovenski čital, čuda redek, ki je slovenski pisal“, je poročal Slomšek l. 1857. „Vprašaj može, ki so hodili v take nemškutarske šole; izmed 100 takih šolarjev jih v 25 letih težko 5 podpiše svoje ime“ (Slomšek, 1862).

Še l. 1848. in 1849. so slovenski vojaki iz tujih krajev domov pisali „večinoma vse napačno z nemškim pravopisom“.

Narodno mislečega učitelja skoro ni bilo.¹ „Nemškutarji v naših domačih šolah, školniki trdi Nemci ali ponemčeni Slovenci, ostudijo deci materni jezik ter otrokom le po nemško svoje nauke vtepajo v glavo, domači jezik pa jim je pastorek. Za del slovenske besede otroke psujejo, jim zasmehljivo znamenje obešajo, pometajo mladini materni jezik iz glave in ji iztrgajo iz srca ljubezen materno. Tako se šolajo pogosto naši otroci v narodnih šolah!“ (Slomšek, 1862).

¹ O malonedeljskem učitelju okoli 1840. pripoveduje V. Spindler („Slovan“ II, 322), da je bil nemškutar in je ovadil Kremplja v Ljutomeru, češ, da ima Ruse pri sebi. „Učitelj je petolizen vladinovec. Ta zasleduje z orlovskim očesom vsak moj korak.“ — Ali je to zgodovinsko?

„Za male šole na Slovenskem (v sekovski škofiji) se tudi ni nič storilo. Na mejne fare ino večkrat tudi v čisto slovenske so bili učitelji postavljeni, ki niso znali besedice slovenski. Na slovenske pripravnike v Mariboru in v Gradcu nikdo ni pomislil.“ (Vlastimil v „Slov. Nov.“ 25. I. 1849).

Pokojnega Božidarja Flegeriča oče, ki je hodil okoli l. 1827/28 v Središču v šolo, je pripovedoval, da je nadučitelj Karničnik vsak ponedeljek prinesel v šolo lepo škatlico. In tisti učenec, ki je prvi izpregovoril slovensko besedo, si je moral to škatlico deti v žep in jo dotle imeti pri sebi, dokler ni slišal katerega drugega svojih sošolcev govoriti slovenski. Tako je šla ta škatlica od ponedeljka do sobote iz roke v roko in ker je bila lepo pisana, so se je otroci veselili — toda gorje tistemu, ki ga je zadela usoda, da jo je imel v soboto pri sebi! Zakaj temu so po šoli nametali nekaj prav vročih. Toda učiteljem ni bilo dosti, da je bil samo eden tepen; moral je marveč vsak, ki je dobil med tednom škatlico, vanjo podpisati svoje ime; v soboto so jih potem nesrečnežem merili.¹

Poleg teh in takih javnih šol, pravega pohujšanja Slomškeku in onim, ki so z njim vred bili uverjeni, da se „slovenski vinograd po nemško ne obdeluje prav“, so se iz sile rodile šole, kjer je slovenska šolska avtonomija prišla do veljave. Bile so to nedeljske šole, ki jih je gojil zlasti Slomšek in njegovi učenci.

Nedeljske šole so bile l. 1816. uvedene kot nekake ponavljalne šole, a so ostale na papirju, ker učitelji na njih navadno niso dobili nikake nagrade. Tega sredstva se je lotila Slomšekova svečeniška generacija ter je ob nedeljah poučevala ne le mladino, ki ob delavnikih ni mogla ali ni hotela v javne šole, ampak tudi odrasle, hlapce in deklice. In te šole so bile slovenske in v teh slovenskih šolah se je v 10 letih za občo omiko storilo in doseglo več nego v javnih ponemčevalnicah v 50 letih. V te nedeljske šole ni posezala državna roka; te so snovali sinovi naroda iz ljubezni do njega in tako, kakor so želeli sami in je ustrezalo njegovim potrebam. Bila je to prva naša šolska avtonomija, porodivša se iz sile.

¹ V Središču so baje morali otroci, če se je učitelju kihnilo, reči: „Zur gene!“ (menda: zur Gene-sung!), a iz tega je nastalo: Zur gele!

Tu pa je pripomniti: kakor so Slomšek in njegovi učenci bili vneti za zares narodno, slovensko šolo, duhovništvo v celoti vendarle ni trebalo, ni moglo in deloma ni hotelo trebiti nemškutarskega parasitstva iz šol po naših deželah in da ga zato zadene očitek kakor učiteljstvo. Duhovništvo je imelo nadzorstvo šol v svojih rokah: okrajni nadzornik je bil dekan, „deželni“ nadzornik pa eden izmed korarjev vsake vladikovine — in kot nadzorniki bi bili imeli več moči in prilike ustvarjati ideale.

Tako izza l. 1820. so počeli poedini učitelji poučevati tudi slovenski, „pa skoraj vsak šolski ogleda je pri polletnem izpitu trobil le nemščino, le nemški pravopis in nemško slovnico in slovenščina je morala zopet v kot pobegniti ali se celo skriti.“¹ „Marsikateri učitelj bi se bil (prej) rad nemščine iznebil, pa joj, prejoj, nemški šolski nadzornik, nemški politični komisarji so regetali silneje nego vrabci za sovo“, nam poroča rodoljubno pero l. 1848.

Nekdanji slovničar in pisatelj, dekan velikonedeljski Peter Danjko je, užaljen radi poraza v črkarski pravdi, izgubil — vso slovenščino. „Pri maši imenovanega gospoda, t. j., pri pozni očitni božji službi po nedeljah in praznikih se mora nemško popevati. Neki dve nemškutarici zijata na shodih (Chor), medtem ko morajo slovenske dekllice molčati, in šele po dovršeni božji službi se oglasijo naše Slovenke, ki po navadi prav lepo pojejo, da le nekoliko zadostijo svoji petiželjnosti. — Pri šolskem ogledovanju so povsod v pričo prostih ljudi priporočali nemščino za neobhodno potrebno v malih šolah. Nekateri so se g. dekanu posmehovali, nekatere pa so vendar le zmotili“, poroča izvestitelj iz okolice Sv. Ruperta v Slov. Goricah v „Sloveniji“ 1848, 29. dec. ter poudarja, da tu pri Sv. Rupertu (Danjko je imel nadzirati tudi ptujsko dekanijo) ni pozabil „na samozveličavno nemščino“.

¹ Jadr. Slavjan 1850, 76—78.

Tudi o baš l. 1848. v Ljutomeru ustoličenem ljutomerskem dekanu Cvetku se je govorilo, da je pri nadzorovanju priporočal posebno nemščino. Cvetko je bil Vrazu eden izmed „prednikov duha slovanskega prejšnje dobe“, a z Gajem se ni zlagal.

Tudi ribniški dekan Holzapfel je v deco naravnost silil nemščino.

In Rozman, izza l. 1851. višji („deželni“) šolski nadzornik Lavantinske vladikovine, prijatelj Slomšekov, zatrjuje, da bi nadzornik mogel mnogo storiti, „ali kaj, ko so mi bile roke zvezane in nisem bil drugega nego stroj v vladinih rokah, sem naznanjal in izpeljeval le, kar so mi v Gradcu in Celovcu velevali.“

Po takem je treba konstatovati: „Mnogi duhovniki-nadzorniki in skoro vsi učitelji-šolniki so vlekli za voz, na katerem je kučiral državni polist in nemški absolutist, knez Metternich“ — s to razliko, da so učitelji vlekli malo nižje. Bila je to državno-cerkvena birokracija, birokracija v talarju ali talar v birou.¹

Vsako prisposodabljanje obeh stanov v tej stvari je hromo, ker prisposodabljana predmeta nista drug poleg drugega, ampak eden pod drugim; učitelji, obenem mežnarji in orglarji, so bili odvisni od svojih župnikov. Čim nižje je bilo njih stališče, tem manj odgovornosti pada na njih.

Nadalje je treba uvaževati, da so duhovniki takrat že imeli svojo, in tudi slovensko izobrazbo, dočim je učitelji niso imeli. Na graškem vseučilišču in na ljubljanskem bogoslovju je bila javna stolica za slovenski jezik. Sploh je dalo življenje ob visokih šolah, kakor v Gradcu ali Dunaju, kjer so se zbirali in takrat že bratili razni Slovani, kakor posebe

¹ Vsekakor je že l. 1848. bilo potrebno in mogoče razločevati „rodoljubno“ duhovništvo od ostalega. Zato pravi poročevalec v „Slav. Centralbl.“ z dne 5. in 6. marca 1849: „Überhaupt hat sich unsere slov. Geistlichkeit, d. i. der patriotische Teil derselben, unschätzbare Verdienste um die nationale Sache erworben.“

Slovinci, Hrvati in Srbi, več narodne pobude nego življenje v krajevno omejenih normalkah.

Končno ne moremo pričakovati, da bi človek, ki ga vleče k tlom vsakdanja beda in nedostatek naobrazbe, gojil javne ideale.

Učiteljem je manjkalo duševnih sil. Bili so učitelji, ki so jedva znali čitati in pisati ali pa so slovenski govorili tako-le: Buštabi, silbe, abcianje.¹ „Mnogi učitelji nič ne čitajo, ne vedo kar nič, kar se godi po svetu; zato ne morejo razumeti, zakaj bi sedaj naenkrat morali v šolah izpremeniti jezik. Med njimi in med najvišjimi Pohorci je samo ta razloček, da ti-le ne znajo nemških imen sklanjati in ne sprepati glagolov.“²

Učitelju pa je nedostajalo tudi gmotne trdnosti. Šolnik je dobival na leto 130 fl., podučitelj „pomočnik“ pa 70 fl., a od te svote se je odštel ostali zaslužek, kakor: mežnarija, zvonjenje in bira. Dogajalo se je, da so si bedni učitelji „s pisarjenjem, z nespodobnimi kupčijami in še celo z odrtijami skušali pomagati in puščali šolo v nemar.“³

Iz življenja dunajskega učiteljstva (očividno) čitamo v „Wiener Kirchenzeitung“, 7. februarja 1850; poročevalec je sam videl nekoč učiteljskega pomočnika umirati v mokri, temni čumnati, na napol gnili slamnici — moral bi bil umreti, kolnoč svet, ako bi se ne bil spravil s svojo bridko usodo spričo križa in trpljenja Odrešiteljevega — ob njegovi postelji je stala njegova mati in je molila z njim, ista mati, ki jo je bil izza nekoliko let redil od krvavo zaslužene plače za nekatere privatne ure in od krvavo zasluženih mesečnih 4 fl. Ko je zbolel, je živel z materjo le od miloščine dobrih ljudi.

Drug učitelj je cel mesec redil svojo rodovino le s krompirjem; slučajno je ta učitelj razumel neko rokodelstvo, nekdo mu je kupil orodje in nato je mož delal polovico noči.

¹ Svečan-Einspieler v „Slov. Bčeli“ 1850.

² „Slov. Novine“ 1. febr. 1849.

³ Tako poroča Svečan-Einspieler v „Slov. Bčeli“ 1850.

Študijska dvorna komisija in vlade poedinih dežel so 50 let proučavale vprašanje učiteljskih plač, a mu niso prišle do živega. In tako je učitelj s svojim župnikom šolnikoval in mežnaril. Bili so to poedini učitelji, a ni bilo učiteljstva. Samostalnosti, zavesti o posebnosti dela in stanu ni bilo; zato tudi ni bilo splošnega predmeta, ki vidno veže ljudi v skupine, skupščine in društva: ni bilo ideala, ki ga more imeti samega sebe se zavedajoč stan.

V „Osnovah javnega pouka v Avstriji“ (Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Österreich), ki so bile objavljene julija 1848, je bilo določilo, da je učiteljstvu dati višjo naobrazbo in višjo plačo. Ta določba ni bila nič novega, temveč je le nadaljevala s tem, s čimer se je bavil že absolutizem, a septembra meseca je izšla odredba, ki je bila v diametralnem nasprotju z načeli absolutizma, ki je torej pomenila preklic absolutistnih principov.

Absolutizem je red od zgoraj. Po volji od zgoraj, z vrha naj se ravna vse tisočero življenje, ki je spodaj, ki raste iz zemlje. Po jeziku vrhov (gospodarjev) naj se ravna jezik „podložnikov“. Pedagogiko določa le teoretični pomislek filozofa, ne tudi izkustvo prakse, izkustvo učiteljev.

A ministerska odredba z dne 2. septembra 1848. je določila: In den Volksschulen soll künftighin der Unterricht den Schülern in ihrer Muttersprache erteilt werden. Dieses hat, wo kein Hindernis in der Beschaffenheit der Lehrer oder der Schüler entgegensteht, sogleich zu beginnen, im entgegengesetzten Falle sind die nötigen Einleitungen zur Durchführung dieser Maßregel unverweilt und so zu treffen, daß dieselbe mit Beginn des nächsten Schuljahres 1849 in Ausführung komme.“

Razen tega je odredba z istega dne učiteljstvu ukazala učiteljske konference, zborovanja, skupščine („naj imajo učitelji skupščine ter se posvetujejo o vsem, kar bi bilo hasnovito za povzdigo in napredek šol, in da uspehe prijavijo“).

Odsle naj bi torej veljal v šoli jezik, ki ga govore narodi (prej „podložniki“) in naj bi o smereh šolstva imeli besedo tudi „mali“, ki sami opravljajo šolsko delo, namreč učitelji.

B. Organizacija skupščin.

Pokret šolskih skupščin se je razvil tudi po Slovenskem. Že 3. oktobra 1848. je bila učiteljska skupščina cele Krške vladikovine in te so se udeležili tudi slovenski koroški učitelji. Vršilo se je pa tudi več okrajnih učiteljskih skupščin; o vseh nimam poročil (imam jih le o 12); kolikor jih imam, mi dajo tole statistiko:

Še l. 1848. sta bili dve v Komnu na Krasu, ena v Radovljici in ena v Vidmu ob Savi ...

L. 1849. sta bili dve v Ptujju, štiri v Slivnici pri Mariboru, ena (ozir. tri) na Bledu, dve v Vipavi, ena v Dobrli Vasi na Koroškem.¹

Večkrat so se zbirali slovenski učitelji tudi v napol nemški Kanalski dolini na Koroškem, a trditi smemo, da je bilo na Štajerskem še l. 1849. več skupščin, zakaj septembra je čitati v časopisu, da se žal „učiteljske skupščine mlačno obiskujejo“. „V več dekanijah celjskega okrožja so že učitelji zborovali, a o njih sklepah še ni bilo nič slišati.“ („Slovenija“ 2./II. 1849.)

Na Štajerskem mi je znanih najmanj sedem, na Kranjskem šest, na Primorskem dve, na Koroškem ena. Štajerska torej prednjači; odlikujeta se pred vsem Slivnica in Ptuj po številu skupščin in po intenzivnosti dela.

¹ V Komnu: 18./X. in 21./XII. 1848; — v Radovljici 13./XII. 1848; — v Vidmu 28./XII. 1848; — v Ptujju 25./I. in 22./II. 1849 (tudi 31./V.?). — v Slivnici 15./II., 17./V., 9./VIII. 1849 (čas prve mi ni znan); — 21./V. 1849 na Bledu (dve že prej); — 14./VI. v Vipavi (čas prve mi ni znan); — 18./VII. v Dobrli Vasi.

1. Predsednik skupščini, čas in kraj.

Odredba z dne 2. septembra 1848. je določala: „Die Lehrerversammlungen sollen unter der Leitung des Schulbezirksaufsehers oder des von ihm bestellten Stellvertreters und daher nur über seine Einladung oder mit seiner Genehmigung abgehalten werden.“ Ta odredba ima v mislih čisto uradne konference. V istini pa so vsaj v prvih letih svobode ta zborovanja bila mnogo avtonomnejša.

Šolski okrajji so se takrat krili z dekanijami in so bili dekani okrajni šolski nadzorniki. Zato so se skupščine običajno vršile na dekanijskem sedežu.¹ Skupščina v Vidmu je bila pri dekanu A. Reitzu, skupščina Blejska v grajski šoli. Sklicevali so jih pač tudi dekani (skupščina v Komnu je bila „po ukazu ministerstva in Goriške škofije“) — tako je na pr. dekan ogovoril, to je, otvoril skupščino v Radovljici.

„Lehrerversammlungen sollen womöglich alle Vierteljahr, wo es aber von Mitgliedern selbst gewünscht wird, können sie auch in kürzeren Zeiträumen gehalten werden. Wo dagegen die Abhaltung durch Ortsverhältnisse erschwert ist, können auch zwei Jahreskonferenzen, ja es kann auch eine einzige im Jahre genügen . . . Zu häufige Versammlungen können dem Institute leicht Nachteil bringen und die Teilnahme an denselben erkalten.“ V zmislu teh določil so o številu skupščin sklepali učitelji sami; tako so sklenili v Komnu, naj bi bilo zborovanje „vsake kvatre“ enkrat, v Radovljici naj bi bilo „vsake tri mesece“. Na prvi ptujski skupščini so sklenili, da se snidejo vsako četrto leta v Ptuj. V Radovljici so za kraj prihodnje skupščine določili Bled. Učiteljska skupščina „za tretje kvatre“ je bila na dan pred

¹ Določba z dne 2. septembra 1848 se je glasila: „(Es) ist die Bestimmung der Zahl der Jahresversammlungen sowie des Ortes, wo dieselbe abgehalten wird, dafern nicht eine absichtliche Außerachtung zum Vorschein kommt, überall der freien Selbstbestätigung der Konferenzmitglieder freizulassen.“

Vidovim v Vipavi.¹ — Predsednike so si izbirale naše skupščine same, kakor sploh funkcionarje. Predsednikom prve skupščine v Slivnici je bil soglasno izvoljen domači dekan Standegger, predsednikom radovljiške skupščine begunjski kaplan Jos. Volk, tajnikom pa radovljiški učitelj M. Juretič. Prvi ptujski skupščini je izmed katehetov predsedoval bolfanski provizor Juri Kajnih („poznati domorodec in goreči prijatelj ljudske šole“), izmed učiteljev pa A. Šmer („že dolgo goreči prijatelj slovenščine“). — Na četrti slivniški skupščini so si nazadnje izvolili „novega zbornega predsednika, njegovega namestnika, urednika in zapisnikarja“ ter določili dan bodoče skupščine. Ti funkcionarji torej niso bili ad hoc, za dotično zborovanje, temveč že nekak odbor: iz skupščine se je razvijalo društvo.

Odredba z dne 2. septembra 1848. je določala, naj bode „die Einleitung, periodische Veranstaltung, Überwachung und Leitung solcher Versammlungen einer der vornehmsten Gegenstände der Schulbezirksaufseher,“ a je vendar tudi dovoljevala, da naj „vsaka skupščina iz svoje srede voli načelnika, ki bo volil posle.“ V teh določitvah je bilo dosti nejasnosti; skupščine so si jo tolmačile v zmislu svoje avtonomije. Toda preobrazba na pr. ptujske skupščine v društvu je mogel biti eden izmed pojavov, ki so rodili odredbo z dne 26. maja 1851: „Es ist von den Schulbehörden mit Sorgfalt darüber zu wachen, daß die den Lehrerversammlungen eingeräumten Befugnisse nicht überschritten werden . . .“

2. Skupščinarji.

„Zum Erscheinen bei und zur Teilnahme an den Konferenzen sind die sämtlichen Lehrer . . . berufen. Eine strenge Verpflichtung zum Besuch findet nicht statt.“ (2. sept.)

¹ Če so „tretje kvatre“ junija meseca, je sklepati, da so se ravnali po šolskem letu. O tej Vipavski skupščini je poročal v „Sloveniji“ „M. K.“

Že l. 1849. (4. junija) se je dovolilo, da se sme namesto okrajnih skupščin vršiti več manjših teritorialnih skupščin, ako bi sicer s potom izgubili učitelji preveč časa ali imeli preveč stroškov. Obratno pa je zopet druga ptujska skupščina bila „važnejša in veselejša, ker so tudi iz drugih dekanij prišli gostje.“

V Vidmu je bilo navzočih deset duhovnih in osem posvetnih učiteljev; tajnik je bil dobovski dekan Štefan Korošec. Strože organizovali so se v Ptuj. Tudi v Ptuj je (prvič) bila „skupščina učiteljev in katehetov“, in sicer 12 katehetov, 11 učiteljev in osem podučiteljev. „Vsaka stran ima dva odbornika, enega zapisnikarja, in enega blagajnika.“ Na isti prvi skupščini je bilo sklenjeno, da naj se učitelji in kateheti vsekdar vkup znajdejo, 1^{1/2} ura bodi določena katehetom za njih pogovore, 1^{1/2} pa učiteljem za njihove.

Tretja skupščina gorjanske dekanije na Bledu je sklenila, da so odslej kateheti in učitelji te dekanije kot pravi člani zavezani, k vsaki skupščini sami priti, sicer pa kateremu drugemu naznaniti vzrok, zakaj kdo ni mogel priti. Tudi tuji učitelji in vsi prijatelji šol in slovenščine smejo na prihodnje skupščine priti.

Na učiteljski skupščini za „tretje kvatre 1848/49“ v Vipavi je bilo vsega skupaj osem učiteljev in katehetov. V Dobrli Vasi so imeli „učitelji in kateheti tamošnje dekanije“ 18./7. svoj prvi zbor. Na Bledu je bila skupščina „katehetov in učiteljev gorjanske dekanije“.

Na prvi(!) slivniški skupščini se je sklenila resolucija, da so župniki ne le pravi člani, ampak vsak sleherni ostani tudi v svoji župi pravi predstojnik svoje šole in da morajo zato v vseh zborih (skupščinah?) „posredkovati“; to se je poudarjalo nasproti novi učni osnovi, po kateri so samo duhovni-učitelji, to je kateheti (v onem okraju sami kaplani) in posvetni učitelji pravi člani šolskega predstojništva in „učnega odbora“, a župniki se v njej ne omenjajo.

Na tretji slivniški skupščini se je sklenilo, poprositi župnike, naj odslej pohajajo skupščine.

V Radovljici je bilo 24 katehetov in 12 učiteljev (med duhovniki tudi znani pisatelj L. Pintar). — Na drugi skupščini v Komnu jih je „radi zime“ (21./XII.) bilo premalo in so bili „nesklepčni“; zato so se učiteljem dekanije razposlala vprašanja, na katera je učiteljstvo moralo dekanu kot nadzorniku odgovoriti do 31./I. 1849. — V Kanalski dekaniji so se učitelji večkrat zbrali in „se posvetovali tudi z duhovniki, ki so prijatelji šole“. Izredno vnet za šolo kot prvi pogoj napredka je A. Einspieler na Koroškem, ki je napisal oni čas veliko število člankov narodno-kulturnih (često pod šifro „Svečan“). — Na tretji slivniški skupščini je bilo 17 zborovalcev, med njimi en župnik.

Po odredbi z dne 2. septembra 1848 so imeli vsi skupščinarji enako pravico glasovanja.

3. Dnevni red.

Kakor v kakem društvu se je na prvi slivniški skupščini, ki imamo o njej poročilo, najprej prečital zapisnik prejšnje skupščine. V Vipavi (14. junija) so se najprej pogovarjali o tem, kako in koliko so se ravnali po navodilih, izrečenih v adnji skupščini. (Šlo je za jezik, za verouk, za uvedbo event. drugih predmetov.) Na prvi ptujski skupščini, so odredili vprašanja, ki naj se rešijo na drugi. Na četrti glavni skupščini slivniški so sklenili, naj bi člani predmete, ki bi jih želeli videti na dnevnem redu prihodnje skupščine, rano dostavljali zapisnikarju, ki jih bo potem mogel skupščinarjem razposlati „v primerni premislek in pripravo“.

4. Pred skupščino in po skupščini.

Skupščinarji na Bledu so imeli na vse zgodaj na otoku mašo. V Slivnici (na prvi skupščini, ki imam o njej poročilo) se je sklenilo, naj se učitelji pred vsako skupščino javno

pokažejo („producirajo“) s cerkvenim narodno-ljudskim petjem in z godbo, da bi se bolj izvežbali v teh umetnostih. V Komnu so nekateri daljni učitelji povpraševali po odškodnini za pot na skupščini; seveda nikdo ni znal, „iz katere blagajne naj se jim podeli“.

Po oficijelni „sednici za zeleno mizo“ je na Vidmu predsednik skupščinarje poklical k sebi „za drugo“, pri tej so se pa počutili tako dobro, „da bi bili radi to skupščino permanent napravili“; pri tej drugi „seji“ so bili vsi ene misli enega duha. Napivali so cesarju, Slomšek, Jelačiču banu, predsedniku itd. Drugo ptujsko skupščino je zaključilo veselo jarno popevanje lepih kvartetov iz slovenske „Grlice“, izmed katerih je bila „Zvonikarjeva“ večkrat ponovljena. Na tretji slivniški skupščini se je sklenilo, naj se za vsakega umrlega člana služi maša. Na četrti slivniški skupščini je bilo dano poročilo o vaji v cerkvenem petju pri Sv. Lovrencu, ki je bila določena na prejšnji skupščini. — Šentlovrenški učitelj, Libert, ki ga je bila skupščina izbrala voditeljem godbe („Musikdirektor“), je poročal, da je „kakor onekrati tudi k tej pevski vaji prišlo skupščinarjev malo iz sicer znanih vzrokov“. Ta četrta skupščina pa je, uvažujoč korist in potrebo takih vežb, zaključila, da naj bo vselej pred skupščino samo vežba v cerkvenem petju in godbi, kakor se je zgodilo že tega dne za preizkušnjo; zbrani učitelji so namreč takrat prav dobro peli novo zložene lavretanske litanije, eno lepo mašno pesem, namenjeno, da bi jo „med opraviлом“ pelo vse ljudstvo, in pa miserere, kakor ga pojo v Gradcu velikega tedna („da bi vsaj v večjem okraju bilo enako“).¹ Sploh je Libert na tej skupščini vneto priporočal go-

¹ Libertov govor je natisnjen v „Slov. Nov.“ 1849, str. 180; izpodbujal je učitelje in duhovnike, naj zbirajo cerkvene pesmi iz več „različnih krajev“ in si jih medseboj izmenjujejo. „Tudi pristojne družabne pesmi za dobro voljo bi nam včasih brez druge zabave utegnile biti ugodna pobuda.“ Klical je: „Proč z vsemi puhlimi napetostmi, nataktnjenostjo, oholostjo in skopostjo s pesmimi.“

jitev cerkvenega narodnega petja. („Jaz skupnemu narodnemu spevanju v cerkvi ne morem hvale dopovedati“).

Čaf, ki je poročal o tem v „Slov. Novinah“, je govoru Libertovemu dodal: „Kaj bi človek o takih pahnjenih učiteljih rekel, kateri še tudi sedaj čisto slovenskim podložnikom (!) v cerkvi večejo in igrarijo le nerazumne nemške pesmi. Treba bi bilo, njih imena na svetlo potegniti in javno okarati, ako jim prizadeto predstojništvo uradno ne ustavi tega napačnega ravnanja.“

Na poseben način so nekoliko let pozneje dijaki izlečili nekega takega učitelja v Slov. Goricah.¹ Zapeli so mu namreč pod oknom travestijo² nemške pesmi, ki jo je v cerkvi pel skoro vsako nedeljo. Peli so:

Wir werfen uns darnieder
im Wirtshaus auf die Bank, itd.

Ta dogodek je pobožnega učitelja tako zganil, da je takoj opustil nemško petje in se naučil slovenskih pesmi.³

¹ O tem poroča Kos v svoji „Uspomeni na Sloveniju“ (Zagreb, 1860), str. 26 id. Kos zatrjuje, da so nekateri učitelji one dobe, ako se jim je videl župnik na nemško stran, zapeli eno ali drugo nemško pesem („variatio delectat“). — Učitelji-organisti so za vsak Božič in za Veliko noč zlagali nove pesmi prigodnice. Neki učitelj je za polnočnico zložil pesem o rojstvu Kristovem in je srečno in lepo došel do hipa, ko Jožef in Marija iščeta v Betlehemu zaman prenočišča; tu pa je realistično zapel:

Marija se je jokala,
svet' Jožef pa je klel.

² To na Štajerskem in Koroškem, sploh v Alpskih deželah, v dijaških in učiteljskih krogih že vsaj pol stoletja znano parodijo (ne travestijo) so oni dijaki vsekako prinesli iz šole in je niso ad hoc skovali. — Manj znana je parodija iz ljudskošolskih krogov: „Wir werfen uns darnieder [Beim Lehrer vor die Tür [Er hat uns außag'schmissen [Wir können nichts dafür.“ Tako smo jo slišali v Waltensteinu pri Wolfsbergu.

Uredništvo.

³ Izvirne nemške melodije taki čini seveda niso odpravili; tudi bi je bilo škoda: s slovenskim besedilom („Pred Bogom poklekimo“) jo nahajamo še sedaj v Ceciliji I. št. 10 in jo slišimo povsod pri nas peti. Komponist ji je Mihael Haydn, brat Josipa Haydna, naposled stolni organist v Salzburgu († 1806).

Uredništvo.

5. Zveza društev.

Druga ptujška skupščina je spoznala, da je treba pravil in poslovnika (neki skupščinar jih je sestavil in poročevalec „Slovenije“ jih je poslal temu listu v presojo), naj bi vse skupščine slovenskih učiteljev na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem imele enaka pravila. Nadalje se je na tej drugi ptujški skupščini sklenilo, druge skupščine poprositi, naj o svojih razpravah poročajo po časopisih ali direktno njim (Ptujčanom), oni da bodo radi isto storili. Na koncu druge ptujške skupščine so vsi navzoči učitelji izrekli željo, da bi bila jeseni, ko so počitnice, vsako leto v drugem mestu splošna skupščina (Generalversammlung), vseh slovenskih učiteljev; o teh prilikah bi bile slovenske besede in koncerti in tako bi se slovenski duh bolj razširil v nemška mesta.

*

Ako naj na podlagi dosedanje razprave določimo pravi značaj teh skupščin, moramo reči: Bile so bolj skupščine nego uradne konference, bolj le skupščine nego društvena zborovanja. Bilo je navzočih več duhovnikov nego posvetnih učiteljev. Pravil, kakor jih imajo društva, ni bilo; do „zaveze“ še ni prišlo, a vse to je bilo že kakor v zametkih zasnovano.

C. Skupščine in slovenščina.

Na prvi slivniški skupščini se je „slovenstvo veselo razvijalo“.

1. Poslovni jezik.

Ko so v Radovljici začeli predlagati kaplana Volka predsednikom, „se je slišalo vprašanje: ‚Ali je Slovenec?‘ Ko se je potrdilo („pa še kakšen!“), je bil skoro soglasno izvoljen.“ Istotam je bilo enoglasno sklenjeno, naj se na skupščini razpravlja slovenski.

Druga skupščina v Komnu je sklenila, naj učitelji na vprašanja, ki so bila s skupščine razposlana, odgovore „v slovenskem jeziku, če mogoče“. Na isti drugi komenski skupščini se je določilo, odslej protokole pisati slovenski, češ, „do zdaj so se pisali nemški protokoli po naših skupščinah“.

Na Vidmu je dekan predlagal, naj se razpravlja slovenski in naj se napravi slovenski zapisnik, na kar „so se z glasnim ‚živio‘ grla vseh dobromislečih odprla. Vendar je bilo tudi nekoliko ljuljke, ki so se ob tem zarezali“, češ, naj se razpravlja nemški, dokler oblasti ne odločijo drugače. Bila je torej opozicija; med 19 zborovalci je bilo troje „migorepcev“: F. T., I. K., I. L., posvetni učitelji. Ta opozicija je hotela dokazati, da odredba z dne 2. septembra ni nič vredna, češ, da pod njo ni podpisan noben minister in da sploh ni več tisti minister, ki jo je izdal.

Prva slivniška skupščina je sklenila, „nemški besediti in zapisovati“ (= nemški razpravni jezik in zapisnik), a četrta je zaključila, naj bo članom „iz več ozirov na voljo dano v skupščini poljubno govoriti, zapisnik pa je narediti v obeh jezikih in v ta namen se izvoli poseben „urednik“; zaključili so to, ker je izobrazba slovenščine, „naše premile materinščine po ustavi zagotovljena in bode 1. odsihdob enakopraven učni jezik, 2. ker javni pogovori o učnih stvareh dajejo skupščinarjem ugodno priliko, izpodbudo in pogon, se skrbneje urediti v narodnem jeziku, 3. ker odpravljajo tisto narodno plahost in okornost, ki tako rada prestreza in pači Slovenca, kadar bi imel bolje in očitno govoriti.“

Pregled: Mnogokje so skupščine prvič razpravljale in protokolovale nemški, a nadvladala je nazadnje slovenščina. Bilo je to vežbanje v slovenskem jeziku, tem zaslužnejše in potrebnejše, ker skupščinarji niso bili slovensko šolani. (Opozicija v Vidmu.)

2. O slovenskem jeziku v šoli.

V Radovljici so posebe pozdravili uvedbo materinščine v šole, ki se je izvršila baš l. 1848.

Na tretji vipavski skupščini so učitelji poročali, kako so se držali navodil druge skupščine o jeziku v šoli. V vipavski župni šoli so se bolj izurjeni otroci učili tudi nemščine, istotako so se v Šturju nekoliko ozirali na nemščino, ker so tamošnji šolarji večjidel deca rokodelcev in tvorniških delavcev, ki si utegnejo danes ali jutri po svetu iskati kruha; v Št. Vidu in pa na Črnem Vrhu se drže samo slovenščine, ker so tamošnji otroci večjidel le začetniki in bo menda malokateri kdaj potreboval nemščino.

Vprašanje o nemščini v šoli („ali bo nemški jezik čisto moral preiti iz naših šol“) se je v Vidmu rešilo v tem zmislu, da tega leta še ni mogoče pustiti nemščine, ker ni primernih slovenskih knjig, a samo letos se bodo pri končnih izpitih ozirali na nemščino. Dalje se je sklenilo v Vidmu, da naj se pred šolo in po šoli moli in poje slovenski. Predlagalo se je istotam, naj bi se „signum“, s katerim so učence radi slovenske govornice kaznovali, slovesno zažgal, vendar se je to nekaterim zdelo preostro in se je le sklenilo, da se z nobeno rečjo ne sme več nemščina siliti v šolah.

Učiteljske skupščine celjske kresije so (po poročilu „S.“ v „Novicah“ 24./l. 1849) sklenile, da naj se nemščina še zmeraj uči, toda po „slovenskih ravnilih“ in le kot posamezen predmet, ves pouk pa naj ima popolnoma slovensko podlago. — V prvi ptujski skupščini so deli na dnevni red druge skupščine vprašanje, „kako dolgo in koliko naj se rabi nemški jezik v šolah in kako bi se slovenski jezik uvedel v mestne šole“. — Iz druge ptujske skupščine poroča poročevalec v „Sloveniji“: „Nemški jezik se v naših šolah dalje ne bo rabil, ostane samo poznanje nemških črk, branje in pisanje z nemškimi črkami. Nemška slovnica ostane izvenreden predmet za tiste, ki se menijo dalje učiti, ali navadno se ne bo

učila. Namesto nje so učitelji začeli učiti slovensko slovnico in pravijo, kako dobro napredujejo in kako radi se je učijo."

Na tretji skupščini gorjanske dekanije je bilo le vnovič poudarjeno, kar je priporočila že prejšnja skupščina, da naj se namreč po naših šolah „rabi in obdeluje le čista slovenščina“. Četrta skupščina v Slivnici je sklenila, da naj se v „potrebno popravo naših narodnih šol“ v njih vse uči v domačem jeziku. Nemščina bodi le poseben učni predmet, to tembolj, ker izkušnja kaže, da se učenci tudi nemščine tam bolj uče, kjer se slovenščina kot učni jezik vpleta vmes.

Posebe se je slovenski učni jezik poudaril na tej skupščini za verozakon in za pouk o „lepem zadržanju“. „Koliko učiteljev krščanskega nauka in nabožnosti se je, (dotle) ne pozna je svoj visoki poklic, globoko pogreznilo nad navadno vrsto golih jezikoučnikov! Ali je tedaj čudo, da so šole same sv. vero, ki naj bi po občutju nagibala voljo k spoznani resnici, majale in izpodkapale, ker se je nemški katekizem phal le v ubogo pamet, srce pa se je puščalo v ledino vseh srasti?“

V Dobrli Vasi so učitelji, spoznavši prid in korist materinščine, sklenili enoglasno, uvesti materinščino v šolo, vendar tako, da ostane v trgih in krajih, kjer tudi nemški otroci pohajajo v šolo, še vedno nemški jezik glavni učni jezik in da se bo slovenski jezik učil le kot predmet po 4 ure na teden. Krepko sta se za slovenščino zavzela Hofbauer, „vzorni učitelj“ (Musterlehrer) v Dobrli Vasi, in učitelj pri Sv. Mihelu. Tudi kateheti so sklenili, verozakon učiti kolikor mogoče v materinščini.

Poročevalec o tej skupščini A. Skerjanc („Slovenija“, 20./VII. 1849) pripominja: „Za prvi začetek ni zavreči tega sklepa, ker z enim mahljajem ne pade dob; v pol leta bo slovenščina otročičem, ki vsi za njo gorijo in plamtijo, tekla tako gladko kakor medica. Da, zares čuditi se moramo, kdo je našo mladino navdal s takim slovenskim duhom. Ali mar nje starši? Rekel bi, da ne, ker so njih nekateri še vedno

nemškutarji in mlačni za uk svojih otrok in jih, ne da bi jih zanj izpodbujali, marveč od njega odvrčajo, kakor se mali sami pritožujejo . . . Odkod torej tako veselje do slovenščine? Drugače tega ni razumeti, kakor da vodi božja previdnost sama mladino našo . . . Bog sam varuje enakopravnost narodov in če Bog za nas, kdo na nas? . . . Želeti bi bilo zares, da bi se učitelji enkrat po celi Sloveniji zdramili in ustregli željam svojih učencev . . .“

Junija meseca istega leta pa poroča učitelj Bal. Lesjak iz Perave pri Beljaku, da se tudi v Zilski dolini skoro vsi duhovniki z učitelji vred marljivo gibljejo v slovenščini, A. Šeinig pa iz Borovelj, da se i tam „v trdo slovenski Rožni dolini“ večji del učiteljstva trudi, deco poučevati v materinščini.

Kako pa so se torej v praksi držali učitelji v narodnem oziru l. 1848.? — Nemško opozicijo smo videli le na videmski skupščini, a bila je v veliki manjšini. „Drugod pa ima slovenstvo med posvetnimi učitelji veliko več nasprotnikov“, pravi izvestitelj v „Slov. Novinah“ dne 25. januarja 1849, a kljub vsemu priznava, „da se pod Slavi sovražno zastavo zbirajo samo neokretni, pristarni ali pa šupljeglavi (votloglavi) mladi učitelji, dočim vsi bistrumnejši učitelji prisegajo na častno bandero Slave.“

Krški konsistorij je dne 22. septembra 1848. poslal učiteljem ukaz, da se jim je v slovenskih občinah vsaj v enem letu naučiti slovenskega jezika. A koliko jih je to storilo! Dopisnik v „Sloveniji“ z dne 15. maja 1848, Einspieler, pozna le 4 učitelje, ki so takoj uvedli slovenščino, in to so: Somer, učitelj v Borovljah, Wigele v Štabnu, Kotnik v Ločah in Pečnik v Tinjah.

O početku šolskega leta 1848/49 so skušala oblastva in nemško misleči učitelji z vsakovrstnim rovarjenjem nemščini očuvati mesto v šoli, ki ga je imela („izjeme so jako redke“). Roditelji šolarjev so bili povprašani, v katerem jeziku hočejo dati učiti svoje otroke; toda brž jim je bilo

zaseženo v besedo in so se jim v vseh le mogočih barvah slikale prednosti znanja nemščine, govorilo se je o tem in onem in „pol vsled prošenj, pol vsled pretenj je ostalo pri starem, t. j. učitelji, ki so prekomodni, da bi se temeljito naučili slovenščine kot učnega jezika, učijo nadalje nemški“ (Slav. Centralbl., 23. I. 1849/).

V nobeni šoli (razen v Celju) se naredba z dne 2./8. 48 ne izpolnjuje („Slov. Nov.“ 6./12. 48). Zato se dopisnik „F. K.“ obrača do „svojih bratov učiteljev“, ki se nekaj iz plašnosti, nekaj iz navade še vedno ne upajo drugače nego se po starem ravnati v šolah. „Tudi jaz sem nekdej — pravi — nemščino imel in priporočal za zveličavni jezik med Slovenci, pa v poznejših letih sem se prepričal, da večjih krivičnikov niso imeli Slovenci med seboj, kakor smo bili mi učitelji. Mi smo vnanjim posilživcem z nemščino na stežaj vrata odpirali v svojo domovino, kjer so postali oni gospodje, a mi Slovenci njih hlapci... Mi smo slovenski jezik užugali samo za peč in v štale, a nemškega smo posadili za gosposko mizo. Bratje, to je naše sramotno delo! Sicer se ne sme samo nam pripisovati ta krivica, ker smo bili samo slepo orodje tistih, ki so nam našo voljo ob nastopu naše službe zaprli v kurnik“.

Na stare, v navadah otrple ali mlade nesposobne učitelje misli tudi štajerski dopisnik v „Slav. Centralbl.“ 5.—6. marca 1849, ko v izprevodu motri grešnike zoper novo ustavno življenje. „Nun kommen die eigentlichen Bücherwürmer und Kinderquäler mit ihrem deutschen Lesebüchlein und deutscher Sprachlehre etc. und dem Korporalstock für solche, die sich erkühnen sollten, in und neben der Schule slovenisch zu sprechen. Ihr Glaubensbekenntnis ist der volksfreundliche Schulplan für deutsche Schulen, an dem sie der eigenen besseren Einsicht zum Trotz mit unerschütterlicher Treue haften. Sie können durchaus nicht begreifen, wie denn die „tollen Schreier“ die slovenische Muttersprache zur Unterrichtssprache machen wollen, im Schulplan steht von a

bis z kein Wörtlein davon, überdies sind sie auch nicht willig, in ihren alten Tagen noch etwas Neues zu lernen — es ruht sich so gut im sorgenlosen Großvaterstuhl. Ihnen folgt auf der Ferse der leibhafte Gehilfe des privilegierten Hirnverderbers, um ja keinen Laut seines nachahmungswürdigen Vorgängers zum Schaden der Menschheit zu überhören“, ta se je v Mariboru v treh mesecih nagulil na pamet pedagoških načel, a ni nič razumel „von dem kurzen Sinn der vielen deutschen Worte“ in učil ga je učitelj, ki ne razume besedice slovenske. In ta pomočnik nese „mit den deutschen Kindern des slovenischen Schullehrers die ABC-Täfelchen mit lauter eckigen Buchstaben und die Vorschriften im schön sein sollenden Kurrend, was alles den armen Kindern, für welche es keinen Anhaltspunkt vom Bekannten an das Unbekannte gibt, wenigstens halbwegs ohne Pardon eingekeilt werden muß“. (Slovenski učitelji so imeli nemške otroke!) — Neki šolski pomočnik (pač ljutomerski!) je bil l. 1848. pozvan na primicijo, a se je mahoma obrnil, ko je ugledal tam slov. trobojnico. „Einen solchen Mann muß man weiterempfehlen, wir gratulieren ihm zu einer recht dauernden Hungerleiderei, wenn erst die Kommunalverfassung uns das Recht geben wird, unsere Lehrer selbstständig zu wählen“ (Slav. Centralbl., 1. okt. 1849). —

Min. odredbe z dne 2. sept. 1848. tudi nadzorniki niso prav umeli, zakaj poslali so jo bili učiteljem le kakor na ogled in niso naročili, da bi se po njej ravnali. Kako naj bi bil te ministerske naredbe v izvrševanje ukazal kak škofijski nadzornik, kakor je bil nadzornik Sekovske vladikovine Gruber, ki je dejal nekemu šolskemu pomočniku: „Wartet nur, Ihr Windischen Gehilfen und Katecheten, die ihr das Deutsche aus den Schulen verdrängen wollet, wir werden euch schon Deutsch unterrichten lehren“. Slično je ozmerjal neki dekan v okolici celovški učitelja, ki je l. 1848. gojil tudi slovenščino, češ, v šoli v „V.“(ölkermarkt?) se mora

učiti le nemščina, ker so otroci slovenščine dovolj vajeni z doma.“ (Südslav. Zeitung“ z dne 1. dec. 1849.)

Učitelj „F. K.“ govori v „Slov. Nov.“ dne 6. XII. 1848. svojim tovarišem: „Težko Vam bo, verjamem, slovo dati nemški slovnici, ki jo imate v glavi kakor vsnovano med prste, pa ne bodite enaki Izraelcem, ki so, rešeni sužnosti, na potu v obljubljeni deželo milo zdihovali za egiptovskim česnom in čebulo.“

»

Pregled: Načeloma se je odobraval uvedba materinščine kot učnega jezika in predmeta. Celó na Koroškem so učili slovenski, ali pa vsaj slovenščino kot predmet. Najodločneje so se izrekli v Ptuj in Slivnici.

Lokalni oziri in nedostatek šolskih knjig je oficijelno držal nemščino, bolj pa še neoficijelno jaki kulturni in ne-kulturni faktorji. (Gl. zadí razmerje do duhovništva!)

3. Izobrazba učiteljev v slovenščini.

Nekateri učitelji so se ustavljali slovenščini, ker jim je bila nemška slovnica pravo sveto pismo. „V njej so iskali največjo čast in so jo tudi dosegli pod nemčaronskimi predstojniki. Nemščini, ki se preleva po njih žilah, o kateri se jim večkrat sladko sanja, po kateri so na debelo posrkali vse svoje znanje, s katero se je njih duša obrastla kakor s trdo skorjo — nemščini slovo dati in jo zameniti s slovensko slovnico, v kateri se ne morejo ganiti na nobeno stran, to velja življenje!“

Izpremembe teh nevšečnih razmer je bilo pričakovati, ko je (jeseni 1848) izšla ministerska odredba o jeziku na „preparandovskih kurzih“ (učiteljiščih): „Da die Unterrichtssprache in den Volksschulen überall die Muttersprache der Kinder sein soll, so ist der Unterricht in der Sprachlehre (na učiteljišču) auf die Muttersprache zu beziehen und auch der Unterricht in den übrigen Lehrgegenständen ist den

Kandidaten, soweit dies jetzt möglich ist, in der Landessprache der Schulen zu erteilen, für welche sie bestimmt sind. Wo daher mehrere Landessprachen bestehen, ist dahin zu wirken, daß für jede derselben ein solcher Präparandenkurs eingerichtet wird.“

V zmislu te odredbe je četrta slivniška skupina zahtevala, da bi se učitelji pripravljali v slovenskih pripravnicah.

Jeseni 1849. se je na Štajerskem že raznesel glas, da bo slovensko učiteljišče v Celju („Slovenija“ z dne 27. nov. 1849). Zoper germanistično rovarjenje in zaletavanje šolskih oblastnikov se je zdela slovenska preparandija in slovenski šolski svetniki primeren pomoček („Südsl. Zeitung“, 1./12. 1849).¹ Iskali so se pa tudi pomočki za zasebno izobrazbo učiteljev v slovenščini. Tako je četrta slivniška skupščina priporočila učiteljem, da bi se učili materinščine in se izpopolnjevali v poučevanju, te-le knjige: 1. Blaže in Nežica; Drobtinic vse tečaje, Kmetijske in rokodelske Novice; Vedež; Predpise gg. Majarja in Levca itd. 2. Kranjski vrtnar; Kranjski čbelarček; Vinoreja! Kmetijska kemija; Bukve za kmeta; Naravoslovje, Zlata vas; Kranjska čbelica; Slov. narodne pesni; Devica orleanska; Slovenija; Pravi Slovenc; Slov. novine; vsi prevodi Kr. Šmidovih spisov; vsi spisi kneza in vladike Slomška; Sv. pismo Javornikovo itd. 3. Slovnice: dr. Muršeca; Janežiča; Potočnika; Malavašiča, dr. Murka, Metelka, Danjka itd. Berliča; Pravila, kako izobraževati ilirsko narečje. 4. Slovarje: dr. Murka; Jarnika; Drobniča itd.

Posvetovali so se potem tudi prijateljski, kako bi si skupščinarji vzajemno posojali te knjige in časopise ali si jih na novo omišljali „v družbi“.

¹ Priporočala se je tudi ustanovitev konvikta („oskrbilnice“) za učit. pripravnike kakor sta duhovniščnica in Alojzijevišče v Ljubljani, „ker starši s kmetov svojim sinovom, ki nočejo stopiti v duhovski stan, večjidel odrečejo podporo“ („Novice“, 31./V. 48).

4. Šolske knjige in pravopis.

L. 1848. je zalotilo Slovence pri dvojezičnih ali čisto nemških šolskih knjigah. „Novice“ so izhajale že par let le v gajici in v gajici so bile tiskane vse novine, ki so vzkliče l. 1848, a šola je v svojem konservatizmu še poznala staro bohoričico. Le Trst je imel že šolske knjige v novem pravopisu,¹ a niti tako poučen mož, kakor je bil Matija Majar, ni vedel l. 1848. nič gotovega o njih. Majar je o tej stvari privatno pojasnila poprosil Ivana Macuna, ki je služboval takrat na gimnaziji v Trstu. Macun je nato odgovoril javno v „Sloveniji“ z dne 21. nov. 1848, imenoma navajajoč vse tržaške šolske knjige. Vse so bile samo slovenske in tiskane v gajici.² Naročiti si jih more vsakdo — pravi Macun — z gotovimi novci pri tržaškem magistratu. „Seveda je najbolje, ako se cela škofija ali barem cele dekanije ali pa kresije ex offo obrnejo sem, ker se tedaj lahko kaj pri pošti olajša, posebno ako bi se deželna vlada obrnila na tukajšnjo.“

Izvečine so pač že pridni rodoljubni učitelji na Štajerskem ob Dravi l. 1848. svoje učence učili pisati v novem pravopisu, knjige pa so bile po starem kopitu. Učiteljske skupščine naj bi se oglasile za knjige v novem pravopisu, ki so že izšle v Trstu. Želeti bi bilo, da se po vsej Slo-

¹ Gl. „O pouku slov. jezika“ na pr. str. 14. in 86.

² 1. Vodnikova kranjska pismenost, okrajšana za male šole (5 kr.). — 2. Nemška pismenost za male šole (t. j. pismenost po slov. se nemško naučiti). (8 kr.). — 3. Povestice za prvo začetno šolo (6 kr. Močno verlo pisana.) 4. Napeljevanje, iz glave poštevat. Za prvi klas ljudskih šol (6 kr.). — 5. Abecednik (Namenbüchlein) za šole po mestih. (5 kr.). — 6. Keršanski katoliški nauk za drugo pervinskih šol, (6 kr.). — 7. Mali katekizem u prašanjih in odgovorih (2 kr.). — 8. Abecednik za šole na kmetih (3 kr.). — 9. Berilo za drugi klas malih šol na kmetih (12 kr.). — 10. Berilo ali listi in evangelji u nedelje in praznike celiga leta (16 kr.). 11. Napeljevanje v računstvo za drugi in tretji klas farnih in glavnih šol. (10 kr.). — 12. Abecedna tabla (1 kr.). — 13. Poštevanka (1 kr.).

veniji rabijo enake šolske knjige.“ („Ž“ od Dravave v „Sloveniji“ dne 5. dec. 1848).¹

Dakako da so nato o pravopisu in o šolskih knjigah izpregovorile tudi učiteljske skupščine. Tako je bila v Radovljici večina za to, da bi se za sedaj učilo v obeh pravopisih.

V Vidmu se je sklenilo, oblastvo prositi, naj oskrbi šolske knjige v novem pravopisu. Iz skupščine v Ptujju je izšlo javno vprašanje na vse nadzornike, katehete in učitelje, ali mislijo tržaške knjige uvesti ali drugih čakati — gre za to, da bi po vsej Sloveniji bile iste knjige. Skupščine naj bi svoje misli o tem priobčevale v „Sloveniji“. Obenem je bilo na dnevni red druge ptujjske skupščine dejano vprašanje, „kako bi se najpoprej in najbrže uvedel novi pravopis v šole“.

Ta druga ptujjska skupščina je „radostno“ odgovorila, da pozna vsaka šola novi pravopis. Skupščina je več 100 abecetablic in abecednikov naročila iz Trsta; tudi so vneti učitelji in kateheti iz lastnega nagiba tržaške šolske knjige z novim pravopisom delili med pridne učence. — Četrta slivniška skupščina je konstatovala, da je „ilirski pravopis povsod znan in ljubljen; Bog, da bi v njem le tudi bilo določenih knjig;“ napredka ne bo, ako ne bodo učenci imeli v rokah „sedanjim potrebam primernih učnih knjig“.

Novi pravopis je torej zmagovito prodiral v šoli. Poedinci so seveda grešili še dalje: O Božiču leta 1849 je „Rešetar“ poročal in Štajerske, da učitelji sicer čisto dobro napredujejo, da pa ipak pozna šolo, kjer še slovenska deca slovenski spis pišejo z nemškimi črkami, ker učitelj ne pozna slovenskih.

Šolskih knjig je bilo še čakati; za sedaj so pač ostale večinoma v rabi še stare. S Trstom očitvidno ni bilo pravega občevanja. Tretja skupščina vipavska je bila za to, da

¹ Ribniški dekan Holzapfel, ki je pri izpitu vprav silil v otroke nemščino, jim je obenem delil knjige v starem pravopisu. — Tudi pri izpitu v Vipavi se je čitalo iz knjig v stari ortografiji, nekaj se je čitalo tudi po novem pravopisu.

bi se bolj odrasli deci dala v roke Malajšašičeva slovnica, češ, da ima poleg lahko umljivih pravil („naukov“) tudi vsakršne primerne izdelke iz spisja, ki lahko kmetu pomagajo pri njegovih potrebah. — Učiteljske skupščine celjske kresije so sklenile, naj za tekoče šolsko leto (1848/9) še ostanejo stare knjige, ker novih še ni in pa da šolska zaloge ne bo oškodovana — medtem pa si učitelji sami hočejo vse nabaviti, kar je izšlo ali izide koristnega za slovenske šole, in se tako pripraviti, da nastopijo „prihodnjo jesen popolnoma narodno stezo“. („Novice“ 24. I. 49.)

Med tem pa si je Slomšek začel dopisovati s Thunom in nam prirejati nove šolske knjige. Slovenci in Hrvati smo pisali tudi po šolah enako.

5. Slov. šolski svet.

Na drugi ptujski skupščini je bil sprejet predlog vse skupščine na Slov. Štajerskem, Kranjskem, Koroškem in Primorskem, povabiti na podpis adrese na državni zbor in ministerstvo, kjer bi se izražala potreba enega edinega šolskega sveta za slovenski narod, ki naj bi se sestavil pri naučnem ministerstvu iz praktičnih šolnikov, „kateri so si v šolah, ne v pisarnah prilastili, pridobili svoje izkušnje in ki so prijatelji in poznavalci slovenščine.“¹

Poročevalec o drugi ptujski skupščini v „Sloveniji“ je prosil ljublj. „Slov. društvo“, naj izjavi v „Sloveniji“ in v „Novicah“, ali bi hotelo sestaviti in tiskati adresu o slov. šolskem svetu. Enega slov. šolskega sveta si je želel tudi poročevalec o tretji slivniški skupščini v „Celjskih Slov. Novicah“. Četrta slivniška skupščina je poudarjala, da naj se „obljubljeni šolski svet“ sestavlja samo iz domorodcev, „ki narod resnično brez sebičnosti ljubijo in z njim čutijo.“

¹ Poročevalec pravi v „Sloveniji“ (2 III.), naj bi ljublj. društvo sestavilo to adresu in jo dalo natisniti; za Štajersko bi ptujska skupščina drage volje pobirale podpise in iz svojega fonda prispevala za tiskarske stroške.

Klic po enem slovenskem dež. šolskem svetu je klic po narodni šolski avtonomiji in se zлага s klicem po „Zedinjeni Sloveniji“. S Ptuja in Slivnice je zadonel oni klic.

D. O čem so razpravljali.

Ministerska odredba z dne 2. septembra 1848. je določala: „Der Zweck (der Lehrerversammlungen) ist wechselseitige Belehrung der Mitglieder über alle Fächer der Volksschule, Methoden des Unterrichtes, Disziplin der Schüler; Beratungen über Beischaffung von Lehrbehelfen, Büchern, pädagogischen Zeitschriften, gemeinsame Lektüre und freie gegenseitige Besprechung aller Volksschulinteressen.“ Kdor je hotel, je pod to-le zadnjo točko mogel spraviti na pr. tudi razpravljanje o enem slovenskem šolskem svetu. Kdor pa je hotel preprečiti tako široko razlago omenjene točke, jo je moral direktno omejiti in tako je izšla dne 26. maja 1851 odredba: „Kritik der bestehenden Schulgesetze und Schuleinrichtungen, Anträge auf Abänderung derselben und dergleichen bilden keinen Gegenstand der Beratung und Besprechung in den Lehrerversammlungen und es ist von den Schulbehörden mit Sorgfalt darüber zu wachen, daß die den Lehrerversammlungen eingeräumten Befugnisse nicht überschritten werden. Ebenso kann die Diskussion von Fragepunkten, welche mit dem Wesen des Lehrerberufes nicht im Zusammenhange stehen und nur Leidenschaften aufzuregen geeignet sind, nicht im Schoß der Lehrerversammlungen geduldet werden.“

No, sedaj hočemo videti, o čem so še razpravljale slovenske učiteljske skupščine razen o svoji organizaciji in o materinščini.

1. Razširitev učnega načrta.

Čitanje, pisanje in računanje so bili poleg verouka edini pravi učni predmeti; pridružiti se jim je smelo le še

petje in praktično navodilo za nekatere spisne sestavke. „Takovzane realije ne spadajo kot posebni predmeti v trivijalko.“

Čez to zakonito stališče niso segale razprave naših učiteljskih skupščin. Tako je slivniška skupščina z dne 15. februarja 1849 spoznala risanje za v onih krajih nepotrebno, češ, da se ljudstvo bavi tam s poljedelstvom in vinarstvom (drugače je po mestih). Telovadbo je kratkoma lahko pogrešati, važna pa so na kmetih navodila o poljedelstvu, čebelarstvu itd. „To vse se poda od sebe, kakor hitro se slovenski svet iztrebi, ko bodo le domači življi pregibali narod.“

Istotako so se z ozirom na razgovore v drugi vipavski skupščini na tretji vsi skupščinarji očitno in naravnost izrekli v tem zmislu, da ni misliti na kako razširitev učnega načrta preko čitanja, pisanja, računanja in „nekoliko jezikoslovja“, češ, dosedaj je bila že velika težava, starše pripraviti do tega, da so pustili otroke v šolo in, dokler ne bo v resnici sile, da bi otroci hodili v šolo, ne bo na to misliti, da bi se v posebno izurjenje otrok počenjalo kaj.

Šlo je le za snov, ne za moč, le za direktno korist, ne za miloto.

2. Metoda.

Ministerska odredba z dne 2. septembra 1848. je učitelje opozarjala na glaskovalno metodo poleg dose danjega zlogovanja. Umevno je, da so nato o tej metodi izpregovorili tudi učitelji na svojih skupščinah.

V Radovljici so bili skoro vsi skupščinarji zoper glaskovanje. Po navodilih druge vipavske skupščine so na tretji poročali učitelji o poizkusih s to metodo, pa je niso nič kaj hvalili. Načelno so pač priznavali, da je glaskovanje naravno uvajanje v čitanje in da bi ob glaskovanju skladanje besed moglo biti lažje, nego je bilo ob dosedanjem zlogovanju; toda glaskovanje velja le, ako se soglasniki ne imenujejo s samoglasniškim elementom; to pa je v vipavskem okraju

težavno, ker otroci, v šolo prišedši, že večjidel poznajo črke, ki so jim jih doma bratje ali sestre po starem vtepli v glavo.

O glaskovanju so tudi govorili na skupščinah v Slivnici; na drugi (na prvi, ki imam o njej poročilo) je večji del učiteljev hvalil glaskovalno metodo, vendar pa stvar tudi v tem okraju ni prav uspevala, kakor je razvideti iz poročila o četrti slivniški skupščini. „Zvokovanje, od vlade sicer le priporočeno, pa ne ukazano, res veselo uspeva v nekaterih šolah, v drugih pa netečno leži v pušči, in sicer po lastnem izpovedanju učiteljev iz sledečih vzrokov:

a) Ker se dosedanji učitelji v učiteljiščih nič niso učili o zvokovanju in se jim ta nova reč zdi pretežavna;

b) ker daje otrokom prilike za glumljenje ali šale in tudi celo za hudobno zasmehovanje;

c) ker jezi starše, ki otroke doma pripravljajo za šolo v črkovanju po stari metodi;

d) ker so baje učitelji zaradi tega imeli izkusiti že več neprijetnosti.

Čujemo pa tudi besedo o metodi veronauka. (O učnem jeziku pri tem predmetu smo govorili že gori.) Posebe pa se je o metodi verouka govorilo na tretji vipavski skupščini; tu so se kateheti enoglasno izjavili, „da je posebno v današnjih časih, ko se črez vse in tudi črez najsvetejše reči toliko modruje in beseduje, pred vsem skrbeti za to, da si otroci krščanski nauk dobro vtisnejo v glavo in v spomin in da se ga ne uče le po izpraševalnem navajanju ali katekizovanju. Saj ni krščanski nauk sama modrija, da bi jo kdo le po zaključevanju ugibal; dan nauk je, ki ga je treba znati, ki naj človeku trdno ostane v spominu, da mu iz te zaloge razsvetljuje um in mu ogreva srce za dobro; seveda se morajo otrokom vtisnjeni nauki, kar se da, storiti razumljivi.“ To je, v dobi revolucije je treba dogmatične metode in absolutne pozitivnosti, ako naj nastane zopet red. — O bogoslužnih vajah se je na slivniški skupščini dne 17. maja 1849 sklenilo, da naj se

sveta maša za učence služi pogostoma, kolikorokrat pripuščajo prilike kraja; tu se ravnaj po svoji vesti.“

O učilih im a m le dvoje beležk: Učiteljstvo kanalske dekanije na Koroškem je v svoji prošnji na ministerstvo poudarjalo, naj vsaka šola dobi vrt, da bi imel učitelj od njega užitek in bi se deca mogla poučevati v poljedelstvu,¹ in predsednik tretje skupščine gorjanske dekanije na Bledu je nasvetoval, naj se odslej vsak član potruži na skupščino prinesiti in vsem skupaj v presojo predložiti kaj od učiteljske oprave, kako se da to ali ono šolarjem bolje dopovedati, kako naučeno na dejanje obrniti itd.“

3. Šolski prostori.

Trivijalke so bile l. 1848. zakonito eno- ali dvorazrednice. Zato so bili otroci razne starosti in razne izobrazbe združeni v enem razredu. Bil je potreben pouk po oddelkih. Spričo tega je umevno, če se je druga skupščina v Komnu bavila z vprašanjem, koliko oddelkov da imajo poedini učitelji v razredih. V Radovljici je neki katehet (posebno radi težave, učiti več oddelkov) predlagal nerazdeljeni poldnevni pouk; ta predlog se je sprejel enoglasno in odkazal oblasti.

4. Stega (disciplina).

Na četrti slivniški skupščini je govoril Maurus, učitelj šentjanževski, o „šolam primernem strahovanju“ (o stegi — disciplini). V „gladkem in krepkem govoru je vneti g. učitelj“ ločil opomin, svarilo, grožnjo, obljubo in kazen, pri kaznih pojasnil, kateri pregreški se smejo in morajo kaznovati in kateri ne itd., ter končal s trditvijo, da „trden značaj in dober zgled učiteljev močno podpira red in lepo vedenje in večinoma iz šole uklanja kaznovanje“.

¹ Želji po vrtu je pozneje ugodila ministerska odredba z dne 23. marca 1854.

5. Ovire šolstva.

V Komnu so razpravljali o tem, kako je kaznovati otroke, ki „zapuste šolo brez vzroka“. Tu je nekdo omenil, da starši in otroci, ki nimajo prave ljubezni do učitelja, ne bodo nikdar imeli prave ljubezni do šole; zato naj bi si soseska izbirala učitelja. Učiteljem ta predlog ni bil kaj po godu.

Na tretji skupščini vipavski se je konstatovalo, kako je v Šturju tamošnja tvornica šoli jako na poti, ker jemljejo v njo baš šoloobvezno deco; šturska učitelja sta zato izrekla željo, naj bi se „od zgoraj“ prepovedalo, nedoraslo deco jemati v take službe, ker jih potem ne v delavnik in skoro tudi ne v praznik ni dobiti za šolo. Na isti skupščini so vsi zborovalci to potrdili, da je šolnina silna ovira šolskih uspehov. „Dokler ne bodo učitelji kako drugače dostojno prekrbljeni, bo vse drugo besedovanje in svetovanje izdalo malo.“

O vzrokih, da otroci nemarno hodijo v šolo, je razpravljala četrta slivniška skupščina. Skupščina to tolmači tako-le: Naše slovensko ljudstvo, duševno potlačeno do mrtvega, narodnosti skoro čisto oplenjeno, ne čuti potrebe izobrazbe in omike; izučeni in izobraženi stanovi so mu po jeziku, sicer najnaravnejšem sredstvu izobrazbe, odtujeni, zato velja: „Ignoti nulla cupido“. Iz velikoletne izkušnje pa narod dobro ve, da so le redke dobre glavice, ki se po nemščini vrinejo v boljši stan. — Skupščina torej to sicer prežalostno, a naravno prikazen priznava in razlaga: da nekoliko slovenskega prostega ljudstva resnično nima drugega pojma o izobrazbi, nego da je to edino nemški jezik sam, ker se dosihdob le v njem vodi ves pouk in vse uradovanje; baš zaradi tega pa tudi hrepeni po njem,

¹ Na četrti slivniški skupščini je bila „pritožba in prošnja vzeta v zapisnik, da bi vrlih in godnih učiteljskih drugov ne otimali šolam in ne jemali v vojsko.“

kakor jetnik po ječnem ključu.¹ Drugi, večji del ljudstva pa puščen brez izpodbude, ki bi mu segla do živega, nemarno trohni v mlačnosti do vsega, kar mi v svojem jeziku izza nekoliko let imenujemo omiko — oliko — izobrazbo — prosveto. Treba in dolžnost je tedaj, da se po izrečeni enakopravnosti vseh narodov v omlajeni Avstriji tudi slovenščini na stežaj odpro vrata v svetišče vsekoliške učenosti in narodne izobrazbe, ker se le na ta način izobraženci ne ločijo več od svojega roda, ampak se, kakor zelene, cvetne in plodovite veje vcepijo vanj, v veselo rast domačega življenja.“ — Drugi vzrok, ki nam razjasnjuje protivnost ljudstva proti šoli, je njih svrhi čisto neprimerna nemškujoka uredba; ljudje znajo nemški pisati in čitati, ne znajo pa jezika (torej si morajo vendarle uradne dopise dati tolmačiti!), razumejo slovenski jezik, a ga ne znajo čitati in pisati (torej so jih šole celo ob slov. molitveniku pustile na cedilu) — „za prazen mak“ pa kmet ne bo dece pošiljal v šolo; rajši nego da bi podpiral tako „jalovo napravo“, zadržuje otroke za pašo in koristnejša opravila.²

Tretji vzrok so slabe učne knjige, ker so v tujem jeziku in ovrženem pravopisu in ker jim vsebina ni mikavna in za prihodnje delavno življenje koristna. — Četrti vzrok: učitelji se za svoj imenitni stan grešno slabo pripravljajo in za svoj trpki trud nedostojno plačani; to jih dela za pouk nekaj nerodne, nekaj razmišljene in nevoljne. — Peti vzrok: dr-

¹ Dopisovanje cerkvenih in posvetnih uradov se je v Vidmu konstatovalo kot glavni vzrok, da se kmetje upirajo slovenskemu šolanju, in na skupščini v Borovljah je rekel neki učitelj: „Starši mojih učencev me zmeraj spominjajo, le po nemško jih učiti, da jim bodo potem mogli kako šrifto iz kanclije prebrati in razložiti.“

² „Pišejo, bi rajši rekel, malajo slovenski učenci v šolah res lepo, a čemu? da se čez nekaj let več ne znajo podpisati? Ali kje se najde kmet, ki bi si zapisoval svoje potrebne gospodarske reči? Lansko in letošnje leto so slovenski vojaki iz tujih krajev obiloma pisali na svoj dom. Pa kako? Večinoma vse napačno z nemškimi pravopisom ali jim je kdo najet, seve za plačilo kaj napisal, njim, ki so se sami več let učili pisati.“

žavna oblast se je premalo brigala za to, da bi silila v šolo hoditi. Zato je ta skupščina zahtevala, naj državna oblast pošiljanja otrok v šolo ne pušča staršem na voljo. — Na isti skupščini je bila „pritožba in prošnja vzeta v zapisnik, da bi vrlih in godnih učiteljskih drugov ne otimali šolam in ne jemali v vojsko“.

Torej lokalne razmere, učiteljeva oseba, splošna duševna potlačenost duha, nemški pritisk od zgoraj na ljudstvo in ustroj šole, neprimernost učne tvarine za poedine kraje, slaba učiteljska plača, šolnina, nedostatek šolske obveznosti.

Moramo reči, da so to točko posebno v Slivnici precej dobro obdelali; vse še stoji dandanes.

6. Učiteljske plače.

A. Praprotnik je oktobra 1849. pisal v „Sloveniji“ o učiteljskih dohodkih, češ, da so isti kakor pred 60 leti (130 fl.) . . . vratar pa ima v uradih po novih uredbah 300 fl, hišni hlapec 250 fl.

In dr. Orel je v „Novicah“ z dne 31. maja 1848 pisal: „Kateri pridni učenec (gimnazist) se bo v (učit.) stan podal, ki je pri sedanjih slabih dohodkih z dokaj težavami obdan?“ Učiteljski dohodki naj se po možnosti povišajo (Komen, Radovljica . . .) — V Radovljici je begunjski učitelj Gogola predlagal, naj bi učitelji, ki nočejo sami pobirati bire, jo dobivali po okrajni gosposki ali županih, dohodki naj bi se povišali, da bi učitelji bolj ljubili svoj poklic in se mogli izobraževati. Šolnina naj se odpravi in učitelj za njo drugače odškoduje (Radovljica).

Učitelji Kanalske dekanije na Koroškem so vložili na minist. prošnjo 1. za povišanje plače, 2. učitelj naj ne iztirjava sam šolnine, ker to budi mržnjo, 3. zaslužek mežnarski naj se ne vračunava v plačo ali vsaj ne tako visok, 4. za šolo naj prispeva vsakdo, najsi ima otroke ali ne. Četrta slivniška skupščina je videla potrebo, da se da učiteljem

pristojna, dovoljna in nezavisna plača“ in da se zasluge učiteljev spodobno priznavajo in obdarujejo. Ista skupščina se jo o „učnem plačilu“ (šolnina? učiteljska plača?)¹ izrekla tako-le, da je ovreči dosedanji način plačevanja učiteljev, in sicer iz teh-le razlogov: 1. Ako so učitelji plačevani kakor najeti težaki, se jim jemlje primerno in potrebno spoštovanje. 2. Pri pobiranju „učnine“ (bira? šolnina?) pridejo učitelji s kmeti v neposredno dotiko in v zelo neprijazne položaje, posebno, če je treba siliti. 3. Učitelji pridejo često ob svoje pravice, ker premožni večkrat nočejo plačati, a ubogi ne morejo pravočasno. 4. Tako plačevanje ovira večkrat šolski obisk. Zato je skupščina nasvetovala, naj učiteljem njih zaslužek izplačuje občinska (srenjska) gosposka.

L. 1848. je prenehala desetina za cerkev in šolo. Ljudje so si sedaj mislili, da so sploh oproščeni vseh davkov. „Vse je proč, nič ni več nobenemu odrajtati, samo cesarju imamo še nekaj dati, saj on že vse plačuje; če farju nič ne dajem, še šolmastru toliko manj; tudi on dobi cesarsko plačo“. Tako so ljudje „venomer godli“, „jezike brusili itd. vpili, da je dostikrat cela vas letela vkup.“ To je slika o nekaterih krajih Dolenjskega. Učitelj je bil odvisen od graščinske gosposke, od župnika in občine, od vseh poedinih občinarjev. Njim vsem naj bi prodajal „um, glavo in srce“ — da, tudi srce. Ako naj ima želodec kaj, pa se mora srce odreči.

Značilna je v tem oziru pesem, ki jo je v „Novicah“ z dne 28./6. 1848 priobčil Bernard Tomšič:

Prošnja učiteljev.

Vsim je učiteljev beraštvo znano! —
Krog u jeseni moramo hoditi,
se hliniti seljanam, jih prositi:
de b' zmesi dali kako pest za hrano.

Kaj 'z kase je le malokje spoznano. —
Težko, prijatli, je, obenim lačen biti

¹ „Lehrgeld“, „Slov. Novine“ 1849, str. 181.

in s šolskim ukam glavo si beliti!

S součniki se ozrem v Ljubljano:

Nikar, poslanci, nas ne pozabite,
poboljšanja dohodkov nam sprosíte,
ko zbora beškiga zasveti zarja;
de se tud' mi radujemo ustave,
de mi tud' v krono miliga cesarja
ven'c pletemo nepreventljivi slave.

Dekan komenski je spravi! v razgovor nedeljsko šolo, a več učiteljev, ki je dotlej v njej učilo, se je izjavilo, da brez remuneracije dalje ne bodo poučevali v nedeljski šoli.¹

7. Učiteljsko glasilo.

Vse misli, pravkar navedene, vsi ti predlogi so bili izneseni pred omejenim številom skupščinarjev. Ako naj bi rodili bogatejši plod, bi se morali iz tega kroga dalje širiti.

Učiteljem je trebalo glasila. Na tretji slivniški skupščini se je priporočalo, naj bi bile „Celjske Slov. Novine“ učiteljski organ.

G. P. (pač Pintar!) je na tretji skupščini gorjanske dekanije potrebo lastnega učiteljskega časopisa „s prav mило besedo zelo v živo priporočil“ in podal o tem vprašanju referat; list naj bi prinašal navodila didaktična, vzgojna in verska, poročal o učiteljskih skupščinah itd.; tak list bi jih mnogo „vnel za šolstvo in v prid mladosti“. Lotil naj bi se tega v Ljubljani „kateri v tej reči iznajden in izkušen, za prid in blagost človeštva vnet duhovnik“, ali pa naj bi se zraven še drug učitelj privzel za urednika; da bi pa, ako že ne sam, vsaj sourednik lista moral biti duhovnik, je očitno iz tega, kar je baš povedano o vsebini. — V gnotnem oziru bi bilo za list poskrbeti s prenumeracijo; „ako bi se jih pa

¹ Dopisnik „A. B.“ ki poroča o tem in o zahtevani odškodnini za pohajanje skupščin, dodaja: „Dragi učitelji, dobro preudarite, da ako tudi kaj malega za domovino storíte brezplačno, to ne bo zavrženo, gotovo prejmete svoje plačilo.“

premalo nabralo, bi bilo znamenje, da se v tej reči še nismo zbudili“. Na vsak način pa bi mogel list biti pisan le slovenski.

A. Praprotnik, ki je v „Sloveniji“ poročal o tej skupščini, v svojem poročilu živo pritrjuje tej nameri, češ, da slovensko šolstvo take obče koristne stvari ne more pogrešati! „Ako bi zaželeni časopis zavoljo kakih vzrokov ne mogel dosti često izhajati, naj bi se pa to redkeje godilo . . . Stopite na noge, dragi prijatelji, pričnite lepo delo, dober tek bo gotovo imelo, celo človeštvo Vam bo hvaležno. Bog Vam bo plačal!“ — V „Sloveniji“ je pet mesecev pozneje isti A. Praprotnik tožil: „Priporočali in priporočili smo že mnogokrat lasten učiteljski časopis. Ni ga še sedaj“, a par tednov pozneje je pisal Skerjanc iz Koroške, da bi bil učiteljski list sicer dober, a da zadošča tudi „Slovenija“.

Na tretji vipavski skupščini je bilo svetovano, naj bi vsaka šola imela en „Vedež“, ter ga čitala z deco ali ga dala čitati. „Tone P . . ., začasni učitelj na Štajerskem, je pisal marca meseca l. 1849. v „Novicah“: „Učenci so nas preskosili — berejo namreč lastne novice „Vedež“ — ali pa imamo mi učitelji še kaj lastnih novic“ o pedagogiki in šolstvu? Ko bi imeli učitelji svoje glasilo, bi se učiteljske skupščine izkazale potrebnejše in koristnejše, „nego jih sedaj mi učitelji na Slovenskem sploh obrajtamo“. A. Praprotnik mu je na to odgovoril v istem listu (4. aprila): „Davno smo imeli to potrebo tudi pri nas že na jeziku, radi bi jo bili izustili, ko bi se ne bili bali nemškunov preveč splasiti. Zdaj pa, ko so ti s snegom vred že precej skopneli in so že tu in tam slovenske cvetlice veselo prikazale, smemo svoje potrebe naravnost očitno odkriti. Drugega nimamo zdaj več preskrbeti nego to, da bi temu našemu časopisu dobili učenega pa poštenega urednika.“

Čaf je Navratilu priporočal, naj bi njegov „Vedež“ postal obenem učiteljsko glasilo; Navratil je to misel odbil, ker mu „Vedež“ čita šolska mladina. Navratil je že l. 1848. od treh slovanskih učiteljev dobil dopise o izdajanju peda-

goškega lista, a spričo slabih plač učiteljskih se je zbal nedostatka predplatnikov. — „Vlastimil“ iz Koroške je tudi mislil, da je tako posebno učiteljsko glasilo nemogoče, ker niso vsi učitelji narodni.

Faktično se misel o učiteljskem, oz. šolskem listu takrat ni ostvarila. Ostvarila pa sta jo malo let pozneje moža, ki sta se že l. 1849/49. vneto poganjala za šolstvo, namreč Andrej Einspieler („Šolski Prijatelj“ izza l. 1852.) in Andr. Praprotnik („Uč. Tovariš“ izza l. 1861.).

E. Sklepi skupščin in oblasti.

Ministerska odredba z dne 2. septembra 1848 je določala: „Über alle Verhandlungen werden Protokolle geführt, über welche nach je 3 Monaten ein Bericht an die Landesbehörde zu erstatten ist.“ Mnogo sklepov učiteljskih skupščin je bilo takih, da so jih mogli izvršiti učitelji sami, ako bi hoteli; drugi sklepi so se tikali kompetence oblasti.

Učitelji Kanalske dekanije so vložili prošnjo na ministerstvo, druga ptujška skupščina pa na državni zbor in na ministerstvo. Na državni zbor je prišlo mnogo peticij avstrijskega učiteljstva. O usodi peticij slovenskega učiteljstva ne vem nič. Res pa je bil v državnem zboru stavljen predlog, naj ministerstvo čim preje poviša učiteljske plače. — Dne 20. februarja 1849 se je v državnem zboru obravnavala ena peticija, a ta se je tikala odvisnosti učiteljstva od cerkvenega nadzorništva in od občin. O tej točki se je oglasila tudi cerkev, posebe episkopat salcburške nadškofije¹, ni pa izpregovorila o njej nobena slovenska učiteljska skupščina.

Drugače je bilo na nemških skupščinah, kjer niso imeli jezikovnih pritožb. Sodobnik poroča:

„Na nemški strani (Koroške) se v učiteljskih skupščinah posebno radi prepirajo o duhovnikih (nekateri so

¹ Strakosch-Graßmann, Geschichte des österr. Unterrichtswesens.

namreč za to, da bi šole vselej bile pod zapovedjo duhovnikov).

Bila pa je baš na Koroškem, in to že dne 3. oktobra 1848. velika skupščina vseh učiteljev cele Krške vladikovine v Št. Vidu, ki je izpregovorila tudi o tem vprašanju. Skupščine, ki so je sklicali učitelji sami (ne šolska oblast), potem „Klagenfurter Zeitung“, so se udeležili tudi slovenski učitelji, a večina je bila nemška. Že par tednov prej se je po škofiji pošiljala peticija, ki so jo podpisovali učitelji, zahtevajoč v njej, da bi se jim plača povišala, da bi se meznarija in orglanje ločilo od učiteljstva in da bi odslej duhovniki z učiteljem in s šolo ne imeli nič opraviti in tam nič ukazovati.

Že junija 1848. se je čulo, da je po Sekovski in Lavantinski škofiji krožila peticija z istimi tremi zahtevami („Novice“, 28. VI, 1848). Brezdvomno so se zanjo pobirali podpisi v mariborski in ptujski okolici, a bilo jih je doslej le 28. „Kaj je nekaterim šolskim učiteljem v mariborski in ptujski okolici v glavo padlo?“ je pisal učitelj uredništvu „Novic“, češ, da se veliko število učiteljev ne zлага s peticijo. „Če bi bilo upati pečenih ptic s tem dobiti, bi gotovo vsi stopili na noge. Ali bati se je, da mačka v mehu ne kupite!“ — „Kaj delajo šolski gospodje na Štajerskem“ o tem je „Novicam“ poročal tudi „Ljubomir“ (Slomšek, gl. njegove „Spise“, IV. 424), ki je o peticiji čital v „Gratzer Zeitung“, ter dejal: „Vi (učitelji) se hočete duhovne gosposke otresti ter mislite svobodnejši biti, če zopet, kakor za rajnega cesarja Jožefa pridete celo pod deželno oblast? Možje, varujte se, da ne pridete iz dežja pod kap!“

Delalo pa se je z istim sredstvom tudi obratno. Že septembra 1848 je po Štajerskem krožila peticija, kjer se je tudi zahtevalo, „da bi se ne vzela duhovnikom skrb o šolah“. Poziv za to je prišel od Lavantinske škofije same, kakor je priznaval A. Lipovšek, župnik na Selah v Slovenjegraški dolini („Slov. Novine“ 11. X. 18). Lipovšek se je o tem

pred župniščem s kmeti razgovarjal, a ljudstvo je (po njegovem poročilu) takorekoč enoglasno vpilo: „Šole se ne smejo nikdar od cerkve ločiti. V take šole ne bo noben katoliški kristjan hotel pošiljati svojih otrok.“ Vsi so radi podpisali tozadevno spomenico na državni zbor.

Opreka med učiteljstvom in duhovništvom je torej vsekakor bila, dasi se ni kazala na naših skupščinah. Zlasti gmotni položaj učiteljstva je bil vzrok, da je vstalo proti onim, ki so mu rezali kruh¹. Na Francoskem si je bila takrat država že vzgojila milijone mladih komunistov in socialistov. Jedni „šolski pomočniki“ so po l. 1848. pri nas dobili naslov „podučitelji“ — naslov za žejo in glad. In baš ti „šolski pomočniki“ so se l. 1848. često stavili v bojne vrste zoper cerkev, videč v njej birokracijo, ki se jih ni usmilila; stali so na strani demokracije, ki je rušila stebre starega reda; in jasno je, da se podučitelj „s 4 fl. mesečne plače ni mogel postaviti na stran denarne aristokracije“.

Nasprotje med učiteljstvom in cerkvijo je imelo neugodne posledice za narodnost. „Ker duhovniki večji del podpirajo slovenščino,“ pravi poročevalec v „Slov. Novinah“ (25. jan. 1849), „so ji posvetni učitelji sovražni; zakaj z duhovnikom v tej reči biti ene misli, enega duha — to ne gre več, ker so svobodni“. V moderni jezik prestavljeno, se to pravi: Ker Slovenci niso naprednjaki, zato mi učiteljji-naprednjaki ne maramo biti Slovenci. Mnogi vrstniki onega časa pa niso verovali v to (rečimo: optimistno) razlago učiteljskega nemškutarstva, marveč so trdili: „Ker so učitelji

¹ Razsodni cerkveni krogi so uvidevali, da je nejevolja učiteljstva upravičena. Tako je „Wiener Kirchenzeitung“ l. 1850. pisala o učiteljski bedi: „Ko je gospod videl ljudstvo, ki je okoli njega in nima nič jesti, je poklical svoje učence in jim rekel: „Smilijo se mi ljudje; glejte, tri dni so pri meni in nimajo nič jesti“. In zopet: „O zeiget der Schule doch einmal die Braut Christi in ihrem herzlichen Gewande und nehmet weg von ihr den entstellenden Spottmantel der Burokratie und das Schilfrohr der Vielschreiberei.“

nemškutarji, zato vlečejo z Nemci (tudi v cerkvenih stvareh in sicer na liberalno stran). Zato ne ločimo šole od cerkve! Ločitev šole od cerkve bi na stežaj odprla vrata „den fast durchgehends deutschtümelnden Lehrern für ihr heillosos Treiben“¹.

Faktum je: Slovenski misleče učiteljstvo ni javno nastopilo proti duhovništvu.

To se zdi umljivo vsakomur, kdor samo uvažuje sestavljenost skupščin: bilo je očitvidno na vseh več duhovnikov nego učiteljev. Pa tudi formalno ni spadala stvar pred forum okrajnih skupščin, dokler te niso imeli nikakih stikov med seboj in nikakega skupnega glasila. Vprašanje je bilo vseobče in državno, skupščine pa so bile lokalne. Končno pa je pač mogel in moral vsakdo uvideti, da se je pri nas bilo boriti predvsem zoper poglavitno oviro vsega našega šolstva, zoper nemški sistem, ki je oviral vsak uspeh, najsi bi bil cilj tak ali drugačen, najsi bi bila šola verska ali ne.

Dopisnik iz Koroške (*) je v „Sloveniji“ z dne 10. oktobra 1848. z ozirom na krško učiteljsko skupščino pisal o zaželjeni odcepitvi šole od cerkve, ki je baje potrebna, ker sta učitelj in duhovnik sedaj med seboj v prepiru: „To ni nič kaj posebnega, ako se vzdigne kje kak prepir — vsak človek ima svoje slabosti, včasih je prepira kriv eden, včasih drugi, včasih obadva. Ako sta se začela doma prepirati, se zopet doma izmirita — ministerstvo ima važnejša opravila, kakor presoјati take babje prepire; ako pa, učitelj, tožiš, toži enega, toži tistega, ki te je razžalil, toži ga samo za to, kar je zakrivil . . . Brez višje oblasti učitelji ne bodo in tudi ne morejo biti; ako nočejo duhovnih, bodo dobili pa oblasti svetovne . . .“

Pregled. Skupščine l. 1848. so bile napol uradne konference, napol avtonomna učiteljska zborovanja. Do organizacije „Slov. Zveze“ še ni prišlo. V narodnem oziru so se

¹ „Slav. Centralbl.“ z dne 5. 6. marca 1849 v dopisu iz Štajerske.

poprek postavile odločno na slovensko stališče. Slovenski je bil poslovni jezik, slovenski naj bi bil učni jezik v šoli; naj bi se vstvaril slovenski šolski svet, učitelji naj se v slovenščini izobražujejo. Debatovali so o učnem načrtu, o metodi, o šolskih knjigah in o pravopisu, o disciplini, o ovirah šolstva, o učiteljskih plačah, o učiteljskem in pedagoškem glasilu. Vsi sklepi so ostali na papirju. Skupščin so se udeleževali kateheti in učitelji; bila je na njih včasih kaka nemška opozicija, a vprašanje o cerkvi in šoli ni bilo nikjer na dnevnem redu, dasi so se učitelji zanimali zanje.

F.

Po marčnih dneh l. 1848. je prišla slana. Spomladi l. 1849. je bila oktroovana ustava, ki je imela v sebi še vse zametke absolutizma, politično življenje je umiralo. („Politično življenje pri nas celo spi“, glas iz Štajerske septembra 1849.)

Kanarček je bil zletel, a se je vrnil; ostre so bile sape in vse polno sovražnikov. Zaman sta ga vabila, zvala neustrašena pobornika napredka in branitelja šole, vrla svečenika, koroški A. Einspieler in štajerski Oroslov Cafov, z njima tudi Davorin Trstenjak.

„Že je mnogo vode steklo po Dravi, kar o učiteljskih skupščinah ni bilo nič čuti,“ je tožil A. Einspieler maja meseca 1849. in Caf je o zadnji slivniški učiteljski skupščini baš radi tega v celjskih „Slov. Novinah“, septembra meseca poročal obširneje, ker je hotel dati „pobudo in pogon v uspevanje ukazanih učiteljskih zborov“. Zakaj „o učiteljskih zborih vlada pretihota ... učiteljski zbori so po Slovenskem malo čislani, še manj obdržavani“.

Bilo je na tej četrti skupščini v Slivnici zborovalcev nekoliko manj kakor drugekrati; Caf toži („Slov. Novine“ 13./X. 1849), da se tudi tam vriva lena mlačnost; ljudje pravijo: „Poleg vsega klicanja in kričanja o preosnovi

šolstva smo še vedno pri starem piravem kopitu. Kaj pomaga, za daljše skupščine trošiti čas in novce, tam besedovati in se pripraviti in kompetentnim uradom dajati nasvete! Saj še toliko nismo opravili, da bi se nam le ena slovenska knjižica, n. pr. čitanka, uradno določila ali vsaj dovolila, akoravno nam domorodci od vseh krajev priporočajo slovenske knjige za šole“.

Čaf se je tej malodušnosti ustavljal, češ, da sploh to ni vnetost za dobro in imenitno reč, ako se o prvem napotju ohladi.

Izmed vseh učiteljskih skupščin sta bili ptujski in so bile slivniške najvažnejše. Na slivniških je bil kolo vodja znani jezikoslovec Oroslav Čaf, na ptujskih je predsedoval Juri Kajnih, a uverjen sem, da je o skupščinah poročal in za njih delal ptujski kaplan Davorin Trstenjak.

Vsi ti trije so bili znanci, ožji zemljaki in duševni bratje Stanku Vrazu, vzgojeni v tistem ognju narodne misli, ki ga je palil Lj. Gaj, in dediči lepih narodnih tradicij svoje ožje domovine med Mariborom, Halozami in Ljutomerom, svoje ožje domovine med Muro in Dravo.

Sedanost te pokrajine žal ni taka kakor njena prošlost.

III. Teme in teze

poročil pri društvenih in okrajnih učiteljskih skupščinah leta 1909.

(Sestavil Jakob Dimnik.)

A. Društvene skupščine.

a) Na Kranjskem.

I. Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev na Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem. (Predsednik: Luka Jelenc, učitelj v Ljubljani.)

Teme: 1. Prof. dr. I. Pivko in 2. Engelbert Gangl: „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“.

II. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za Kamniški okraj. (Predsednik Lovro Leinar, nadučitelj v Mengšu.)

Teme: 1. I. Božič: „Slovani“. 2. Lj. Stiasny: „Spisne naloge v vsakdanji in ponavljalni šoli“.

III. Slovensko učiteljsko društvo za Kočevski okraj. (Predsednik: Štefan Tomšič, nadučitelj v Ribnici.)

Teme: 1. Fr. Štefančič: „O izpremembi državnih šolskih zakonov“. 2. M. Vrbič: „O šolskem redu“.

IV. Učiteljsko društvo za Kranjski šolski okraj. (Predsednik: Fran Luznar, nadučitelj na Primskovem.)

Teme: 1. V. Rus: „Pevski zbori“. — 2. J. Lapajne: „Posojilnice in mlekarne“. — 3. J. Stupica: „Bralna društva“. — 4. Janja Miklavčič: „Vzgoja deklet po šolski dobi“. — 5. Fr. Luznar: „Kmetijska društva“. — 6. Fr. Luznar: „O samopomoči v bolezni“. — 7. Prof. Fr. Komatar: „Kranjsko okrajno glavarstvo“.

V. Pedagoško društvo v Krškem. (Predsednik: Karel Humek, strokovni učitelj v Krškem.)

- Teme:* 1. Bohinc: „O praktični uporabi skioptikona v ljudski šoli“. — 2. A. Lunaček: „Kako privabimo ptice pevke v naše sadovnjake?“ — 3. Hočevnar: „O vzgojnem pomenu šolskih odrov“. — 4. Fr. Levstik: „Socialno delo učiteljstva v Krškem okraju“.

VI. Litijsko okrajno učiteljsko društvo. (Predsednik: Josip Zajec, nadučitelj v Velikem Gabru.)

Tema: Prof. Fran Suher: „Risanje po moderni metodi“.

VII. Ljubljansko učiteljsko društvo. (Predsednik: Jakob Dimnik, nadučitelj v Ljubljani.)

Teme: 1. „Petje in telovadba.“ — 2. „Učiteljski sestanki.“

VIII. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev Logaškega okraja. (Predsednik: Leopold Punčuh, nadučitelj v Gor. Logatcu.)

Teme: 1. Dr. Fran Hešič: „Narečje in knjižni jezik“. — 2. Iv. Bezjak: „K reformni deželni šolski zakonov“. — 3. M. Kabaj: „Šola in kmetiško vprašanje“.

IX. Učiteljsko društvo za Postojnski okraj. (Predsednik: Dragotin Česnik, nadučitelj v Knežaku.)

Teme: 1. Anton Skala: „O šolskih zamudah“. — 2. Prof. Fran Orožen: „Domoznanstvo“. — 3. Janko Grad: „Podrobni učni načrt za kmetijski pouk v naših ljudskih šolah“.

X. Učiteljsko društvo za Radovljški okraj. (Predsednik: Ivan Šega, učitelj v Radovljici.)

Teme: 1. Ivan Erbežnik: „Kako odvadimo mladino surovosti“. — 2. Ivan Šega: „Preosnova kmetiškega pouka“. — 3. Ivan Šega: „Preosnova deželni šolski postav“.

XI. Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo. (Predsednik: Davorin Matko, nadučitelj v Toplicah.)

Teme: 1. Prof. Majcen: „Slovensko slovstvo in slovenski učitelj“. — 2. Fr. Grm: „O fonetiki“.

XII. Slovensko deželno učiteljsko društvo. (Predsednik: Juraj Režek, učitelj v Ljubljani.)

Tema: Fr. Štefančič: „Preosnova deželni šolski zakonov“.

XIII. „Slomškova zveza“ v Ljubljani. (Predsednik: Fran Jaklič, nadučitelj, državni in deželni poslanec, v Dobrepoljah.)

Teme: 1. Dr. J. Bezjak: „Poezija in nje estetični vpliv na učence“. — 2. Lj. Stiasny: „Kmetijsko nadaljevalna šola“.

Teza: Sedanja ponavljalna šola se preustroji v kmetijsko nadaljevalno šolo.

XIV. Dolenjska podružnica „Slomškove zveze“. (Predsednik Iv. Štrukelj, nadučitelj v Dobrepoljah.)

Tema: A. Vode: „Učitelj-umetnik in njegova avtoriteta“.

XV. Gorenjska podružnica „Slomšekove zveze“ v Kranju. (Predsednik: prof. A. Dokler.)

Tema: V. Mihelič: „Risanje po naravi“.

XVI. Podružnica „Slomšekove zveze“ v Idriji. (Predsednik Josip Novak.)

Teme: 1. M. Jurjevčič: „Stanovska izobrazba ženskega naraščaja“. — 2. J. Bajec: „Kako starši sami vzgoje izprijeno mladino in je možno tako mladino poboljšati“. — 3. J. Novak: „Učitelj in ljudstvo“. — 4. A. Šabec: „Ljudskošolski učitelj kot domači zdravnik“. — 5. J. Novak: „Izvršilni predpis in šolski voditelj“.

b) Na Štajerskem.

I. Učiteljsko društvo za Celjski okraj. (Predsednik: Ludovik Černež, nadučitelj v Grižah.)

Teme: 1. Tilka Brinar — Gotovlje: „Nekaj iz življenja naših malih“. — 2. Fran Brinar — Gotovlje: „Nekoliko črtic iz zgodovine učiteljskega društva za Celjski okraj“.

II. Kozjansko učiteljsko društvo. (Predsednik: Valentin Pulko, nadučitelj v Dobju.)

Teme: 1. Staufer: „Kako je učence navajati na pravilno čitanje zemljevidov?“ — 2. V. Pulko: „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“.

III. Učiteljsko društvo za Laški okraj. (Predsednik: Anton Gnus, nadučitelj na Dolu.)

Teme: 1. Robert Košar: „Tajna kvalifikacija“. — 2. Blaž Jurko: „O avtohtonosti Slovencev“. — 3. H. Rieger: „Kočljivo vprašanje“.

IV. Učiteljsko društvo za Svetlenartski okraj. (Predsednik: Jakob Kopic, nadučitelj pri Sv. Lenartu v Slovenskih Goricah.)

Teme: 1. Anton Ogorelec: „Kako zbudimo zanimanje staršev za šolo?“ — 2. Jakob Kopic: „V proslavo štiridesetletnice državnega šolskega zakona“. — 3. Jurij Železnik: „Naša bodočnost“. — 4. Josip Klemenčič: „Šola in kmetiško vprašanje“.

V. Učiteljsko društvo za politični okraj Ljutomer. (Predsednik: Janko Tomažič, nadučitelj na Stari Cesti pri Ljutomeru.)

Teme: 1. Tomo Pušenjak: „Kako je urediti tuokrajni ljudskošolski pouk, da bo ustrežal željam in potrebam prebivalstva?“ — 2. Fran Cvetko: „Prosto spisje v ljudski šoli z ozirom na najnovejše struje“.

Teze: a) Snov za prosto spisje naj se jemlje iz otroškega in šolskega življenja in iz narave. b) Za prosto spisje ni treba nikakršne posebne priprave; merodajen je le naslov dotičnega prostega spisa.

c) Naslov, ki se napiše na šolsko tablo, bodi kratek in določen, zanimiv in budilen. *č)* Poleg prostega spisja pa se mora vaditi tudi učno spisje na podlagi slovenskih jezikovnih vadnic, oziroma po zahtevah normalnega učnega načrta, ki zahteva proste povesti, popise, primerjatve, liste itd. — 3. Ravnatelj Robič: „Osnova vzornega šolskega reda za Ljutomerski politični okraj“, in sicer: a) Vedenje otrok v šoli (pokornost, pazljivost, marljivost, spravljalivost, snažnost, red). b) Vedenje otrok zunaj šole (dostojnost, negovanje zdravja, čitanje dobrih knjig, odkritosrčnost, varčnost, veselje do prirode, bogaboječnost, domoljubje). c) Začetek in doba učnega časa (učne ure, počitniški dnevi). *č)* Šolsko obiskovanje (opravičevalni izgovori). — 4. S. Cvahte: „O potovanju v Prago in o bivanju med brati Čehi“. — 5. K. Mavrič: „O glavni skupščini ‚Zaveze‘ v Gorici“. — 6. Fr. Cvetko: „Kako je usposobljati otroke, da v zvezi in samostojno govore“.

VI. Učiteljsko društvo za Mariborsko okolico. (Predsednik: Avguštin Požegar, nadučitelj v Zatečki Vasi.)

Teme: 1. Š. Vodnik: „Ljudska šola in kmetiško vprašanje“. — 2. Prof. L. Lavtar: „O svojih računicah“.

VII. Okrajno učiteljsko društvo v Ormožu. (Predsednik: Josip Rajšp, nadučitelj v Ormožu.)

Teme: 1. Josp Rajšp: „Kako naj učiteljstvo in krajni šolski svet obravnava zamude po novih izvršilnih predpisih?“ — 2. Anton Pesek: „O našem položaju“. — 3. Prof. L. Lavtar: „Lavtarjeva računska metoda“. — 4. Ludovik Šijanec: „Učiteljeva prostost“. — 5. Anton Kosi: „Kako je urediti tuokrajni šolski pouk, da bo ustrežal željam in potrebam prebivalstva?“ — 6. Josip Rajšp: „Vzorni šolski red za Ptujski okraj“.

VIII. Slovenjebistriško učiteljsko društvo. (Predsednik: Josip Koki, nadučitelj v Studenicali pri Poljčanah.)

Teme: 1. Kitek: „Socializem in šola“. — 2. Dr. M.: „Šolska higijena“. — 3. M. Štibler: „Zadružništvo in učiteljstvo“.

IX. Učiteljsko društvo za Slovenjegraški okraj. (Predsednik: Ignacij Kaffon, nadučitelj v Št. Ilju pod Turjakom.)

Teme: 1. Fr. Vrečko: „Iz poljedelskega tečaja v Grottendorfu“. — 2. Fr. Vrečko: „Kmetijski pouk v ljudski šoli“. — 3. Ign. Kaffon: „Prosto spisje“.

X. Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo. (Predsednik: Tomo Kurbus, nadučitelj v Slivnici pri Celju.)

Teme: 1. Fr. Zidar: „Repatice ali kometi“. — 2. Prof. L. Lavtar: „O Lavtarjevih računicah in njega metodi“. — 3. T. Kurbus: „Šola in kmetiško vprašanje“.

XI. Saleško učiteljsko društvo. (Predsednik: Ivan Koropec, učitelj v Šoštanju.)

Teme: 1. Košutnik: „Sodelovanje učiteljstva pri društvih za varstvo otrok“. — 2. Prof. L. Lavtar: „Lavtarjeva računski metoda“.

XII. Sevniško-brežiško učiteljsko društvo. (Predsednik: Janko Knapič, nadučitelj na Vidmu.)

Teme: 1. Ignacij Šijanec: „Pogled v švicarsko šolstvo“. — 2. Jamšek-Knapič: „Ob štiridesetletnici državnega ljudskošolskega zakona“. — 3. M. Jurko: „Največja napaka domače vzgoje“. — 4. Prof. L. Lavtar: „O novi računski metodi“.

XIII. Savinjsko učiteljsko društvo. (Predsednik: Rudolf Vrabl, učitelj na Vranskem.)

Teme: 1. J. Jakše: „Potovanje na Severni tečaj“. — 2. J. Jakše: „Savinjske Planine“. — 3. S. Meglič: „Učitelj in njegov značaj“.

c) Na Primorskem.

I. Učiteljsko društvo za Goriški okraj. (Predsednik: Ignacij Križman, nadučitelj v Dornbergu.)

Teme: 1. A. Možina: „Doneski k izvenšolskemu delovanju ljudskega učiteljstva“. — 2. Fr. Mrmolja: „Doneski k izboljšanju socialnega stanja ljudskošolskega učiteljstva“. — 3. Prof. Fran Finšger: „O biološki metodi v ljudski šoli“. — 4. P. Medvedšček: „Ljudska šola in kmetijstvo“.

II. Učiteljsko društvo za Sežanski šolski okraj. (Predsednik: ravnatelj Anton Berginec, nadučitelj v Sežani.)

Teme: 1. Anton Mervič: „Zrakoplovi“. — 2. Al. Bajec: „Zakaj ne uživa naš stan ugleda, kakor ga zasluži?“ — 3. Matko Kante: „Odpustnice in odhodnice v ljudski šoli“. — 4. M. Volkov: „Razvoj biološkega principa“. — 5. Al. Hreščak: „Izvenšolsko delovanje učiteljstva“.

III. Tolminsko učiteljsko društvo. (Predsednik: Josip Rakovšček, nadučitelj pri Sv. Luciji.)

Teme: 1. Anton Kutin: „O računski metodi“. — 2. Josip Rakovšček: „O učiteljski organizaciji“.

IV. Učiteljsko društvo za Trst in okolico. (Predsednik: Štefan Ferluga, nadučitelj in deželni poslanec, na Opčinah.)

Teme: 1. Bratož: „Socialno delovanje učiteljevo“. — 2. Verščaj: „Meščanski kurzi v Trstu“.

V. Slovensko učiteljsko društvo za Istro. (Predsednik: Josip Valentič, nadučitelj pri Sv. Antonu.)

Teme: 1. Urbančič i. dr.: „Preosnova deželnih šolskih zakonov“. — 2. Urbančič: „Roditeljski večeri“. — 3. Valentič: „Šola in kmetiško vprašanje“. — 4. „Osemletna šolska obveznost; poddržavljenje ljudske šole; preustroj učiteljišč“.

B. Uradne učiteljske skupščine.

Okrajne učiteljske konference.

a) Na Kranjskem.

I. Kranjski in Radovljiški šolski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik: vadniški učitelj Janko Janežič.)

Teme: 1. „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“. Govoril e. kr. okrajni šolski nadzornik Janko Janežič, ki je med drugim poudarjal: Osnova tega zakona je tako popolno in dojmljivo delo, s kakršnim se ne more ponašati nobena druga država. Imena vrljih mož, ki so si stekli za izboljšanje tedanjih šolskih razmer nevenljivih zaslug, kakor vitez pl. Hasner, dr. Beer, dr. Unger in drugih, bodo blestela v zgodovini avstrijskega šolstva vsekar. Najvažnejše točke državnošolskega zakona so: 1. osemletna šolska obveznost, 2. uredba učiteljišč in 3. oskrba učiteljev, njihovih vdov in sirot. — 2. Ivan Erbežnik: „Praktični nastop v risanju“. — 3. Ivan Šega: „Podrobni učni načrt o spisu za I. in II. šolsko leto“.

II. Krški in Litijski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik: nadučitelj Ljudevit Stiasny.)

Teme: 1. Lj. Stiasny: „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“. — 2. Vinko Berce: „Kmetijski pouk v ponavljalni šoli“. (*Teze* so natisnjene v zbirki „Predavanja učiteljev krškega in litijskega okraja v šol. l. 1908/09“ na str. 36.) — 3. Fortunat Lužar: „Učenci naših ponavljalnih šol so večinoma otroci poljedelcev ter postanejo večinoma poljedelci. Zato se naj pripravijo že v ponavljalni šoli na ta stan“. (*Teze* so natisnjene na navedenem mestu str. 40, 41, 42.) — 4. Marija Račič: „Gospodinjski pouk v ponavljalni šoli“. (*Teze:* glej istotam str. 48!) — 5. Marija Tomc: „Kako se naj goji v ponavljalni šoli veselje do poljedelstva in ljubezen do domače grude?“ (*Teze:* glej istotam str. 61, 62!)

III. Ljubljana in slovenski del Kočevskega okraja. (C. kr. okrajni šolski nadzornik: vadniški učitelj Anton Maier.)

Teme: 1. A. Maier: „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“. — 2. Fr. Grm: „Fonetika s posebnim ozirom na pravilni izgovor“.

glasov v zvezah". — 3. J. Cepuder: „Kako naj šola podpira delovanje ‚Društva za varstvo otrok?‘“ — 4. M. Meškova: „Podrobni učni načrt za ročna dela v zmislu določil normativnega razpisa c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 27. svečana 1909, št. 904“. — 5. Fr. Černagoj: „Kako je postopati pri lepopisnem pouku, oziroma kaki so uspehi sedaj veljavne učne metode?“

IV. Ljubljanska okolica in Kamniški okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik Franc Gabršek.)

Teme: 1. Fr. Gabršek: „Nagovor ob štiridesetletnici državnega zakona o ljudskih šolah“. — 2. „Podrobni učni načrti: a) za nazorni nauk v 1. in 2. (oziroma v 1., 2. in 3.) šolskem letu“, poročala nadučitelj Franc Kr. Trošt in učitelj Rajko Božič; b) „za domoznanstvo v 3. (oziroma v 4.) šolskem letu“, poročala nadučitelja Fran Lavtižar in Janko Toman; c) „za ženska ročna dela“, poročali Antonija Rott in Frančiška Stepischnegg. — 3. Josip Gregorin in Ignacij Tramte: „Enotna samoučila“. — 4. Jernej Čenčič: „Šolski red za učence in učenke ljudskih šol v Kamniškem šolskem okraju na podstavi § 86 dokončnega šolskega in učnega reda“. — 5. Viktor Mihelič: „Risanje po narodi“. *Teze:* a) Vse učiteljstvo naj deluje na to, da se razširja risanje po narodi. b) Risanje po narodi naj se ozira na poznejšo potrebo v življenju. c) Predvaje za risanje naj se izvršujejo v velikem formatu v vseh šolskih letih. Izvajajo naj se na papirnate tablice s kamenčkom ali pa na razvijalni papir s svinčnikom. d) Uporabljajo naj se pastelni svinčniki že od prvega šolskega leta nadalje. e) V višjih razredih je priporočati barve, toda tudi le v omejenem obsegu. f) Pri risanju v višjih razredih se je ozirati posebej na individualnost učencev. g) Enketa naj sestavi natančni podrobni učni načrt za risanje na podstavi predloženega učnega načrta. h) Na podstavi tako sestavljenega učnega načrta naj se narišejo risbe za posamezna šolska leta, ki naj gredo od šole do šole. Za zgled se naj porabijo predložene risbe. i) Mlajše učiteljstvo, ki pozna risanje po narodi, naj poučuje starejše učiteljstvo v novi metodi.

V. Logaški in Postojnski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik: šolski ravnatelj Ivan Thuma.)

Teme: 1. Ivan Thuma: „Štiridesetletnica državnega šolskega zakona“. — 2. Št. Legat: „Praktična uporaba za ljudsko šolo predpisanih fizikalnih učil“. — 3. M. Jug: „Vpliv šole na vedenje šolske mladine zunaj šole“. *Teze:* a) Šola ne bodi le učilnica, ampak tudi vzgojilnica. b) Šolarske knjižnice in izleti so velike važnosti v dosEGO namena. c) Središče vse vzgoje bodi učitelj, ki naj daje otrokom

v vsem lep zgled. *d)* V šolskem redu so označili tudi določbe glede vedenja otrok zunaj šole. *d)* V dosego namena služijo učitelju: pohvala, graja in kazen, nadzorovanje otrok zunaj šole. *e)* Šola in dom se morata medsebojno podpirati. — 4. A. Stritar: „Biološka metoda pri prirodoepisnem pouku“. — 5. Pavla Vilhar: „Roditeljski sestanki“. *Teze:* *a)* Stik med šolo in domom je potreben. *b)* Na vsaki šoli naj se priredi vsako leto vsaj en roditeljski sestanek. *c)* Najprimernejši čas zanj je v nedeljo popoldne po službi božji. *d)* Vse delo naj izvršuje učiteljstvo vzajemno. *d)* Starši se k roditeljskim sestankom primerno povabijo. *e)* Predavanje se oziraj na vzgojo pred in med šolsko dobo in po šolski dobi otrok, na domači pouk, šolsko obiskovanje, na bodoči poklic otrok, na zdravstvo itd. Skrbno se je izogibati vsakih osebnosti. *f)* Po predavanju naj se vrši prost razgovor.

VI. Novomeški in Črnomaljski okraj. (Predsednik: c. kr. okrajni šolski nadzornik Josip Turk.)

Teme: 1. „Podrobni učni načrt za pouk v ženskih ročnih delih za posamezne kategorije šole ter kako naj se ta pouk uravna, da se zanj pridobi ljudstvo“. Glavna poročevalka za Črnomaljski okraj: Leopoldina Bavdek, za Novomeški okraj: Gizela Ekel in Marija Bučar. — 2. „Kako navajamo učence k samostojnosti pri spisnem pouku?“ Poročevalec za Črnomaljski okraj: Miško Kosec, za Novomeški okraj: Josip Mihelič in Karel Perko. — 3. Šolski vrt, in kmetijski pouk v ljudski šoli“. Poročevalec za Črnomaljski okraj: Konrad Barle, za Novomeški okraj: Davorin Matko. Ta je stavil sledeče *teze:* *a)* Vsaka šola imej dovolj velik šolski vrt, oziroma poskusno polje. *b)* Stroške obdelovanja vrta naj plača kraj, šolski svet. *c)* Na vsaki šoli naj se poučuje kmetijstvo. Na kmetijstvo naj se ozirajo vsi predmeti, osobito prirodoznanski pouk. *d)* Ponavljalna šola naj se izpremeni v kmetijski nadaljevalni tečaj. *d)* Kmetijskemu pouku na učiteljišču naj se posveti več pozornosti. *e)* Učiteljstvo naj bo vsestransko delavno za blagor naroda. *f)* Sestavi naj se za okraj primeren podroben učni načrt za kmetijski pouk. *g)* Odhajajoči učitelj-vrtnar ne sme nikakor vrta opustošiti, odškoduje naj ga krajni šolski svet, oziroma učitelj, ki vrt prevzame. *h)* Kmetijski tečaji za učitelje naj bi zopet oživel. V tečaje naj bi se sprejemali učitelji, ki se sami za sprejem prijavijo.

b) Na Štajerskem.

I. Brežiški, Kozjanski in Sevniški okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik, ravnatelj Gustav Vodušek.)

Teme: 1. A. Skalovnik: „Najvažnejše napake domače vzgoje in kako jim lahko šola uspešno v okom pride“. *Teze:* 1. Najvažnejše napake domače vzgoje so: *a)* Z otroki se ravna preveč popustljivo ali pa prestrogo in sirovo. *b)* Otroci se zavajajo k samoglavnosti, nepokorščini in trdovratnosti. *c)* Navajajo se lagati, kleti itd. *č)* Duševni in nravstveni pregreški v spolnem življenju. *d)* Napake pri telesni odgoji so: omehkuženje, nesnažnost v telesni odgoji, v obleki in stanovanju, nepravilna hrana, prezgodnja uporaba otrok pri napornem delu. 2. Navedeni pogreški se lahko pobijajo z marljivim občevanjem šole z domom. Občevanje šole z domom se goji tako, da običe učitelj starše na domu, da jih pouči pri opravičevanju šolskih zamud, da jih o potrebi pokliče v šolo, pri šolskem popisovanju in pri obiteljskih večerih. 3. Posredni pripomočki so: *a)* vestno delovanje v šoli, *b)* razširjanje primernih letakov, *c)* izdajanje „roditeljskega pisma“. — *Dodatne teze* nadučitelja Ivana Krajnika: *a)* Naj se neutrudljivo deluje na to, da prevzame država šolo v svojo upravo. *b)* Učiteljstvo naj sestavi kompendij onih napak, ki se pri domači vzgoji najčese dogajajo in pokaže obenem pot, kako jih je uspešno odpravljati. *c)* Šolska oblastva naj ta kompendij moralno in denarno podpirajo. *č)* Ta kompendij bi naj imela vsaka šola, vsak učitelj in vsaka hiša, ki se bavi z vzgojo otrok. *d)* Učiteljstvo naj deluje pri sestavi tega kompendija v zmislu tozadavnega referata. — 2. Fr. Jamšek: „Kako je učence navajati na pravilno čitanje zemljevida?“. *Teze:* *a)* Ponazorovanje bodi temelj vsemu pouku v čitanju zemljevida. Zato je potrebno, da ima vsaka šola načrt kraja, zemljevid okolice ter kalup hriba in pogorja iz ilovice. *b)* Tolmačenje kartografskih znamenj naj sledi šele ponazorovanju vsaj sledečih zemljepisnih temeljnih pojmov: cesta, potok, reka, obrežje, izvirek, izliv, struga; dolina, grič, gora, pogorje, vznožje, pobočje, vrh, greben, ravnina. *c)* Za ponazorovanje zemljepisnih temeljnih pojmov ni potrebna določna razvrstitev. Taka bi bila tudi težko doseči, ker se vrši ponazorovanje pri izprehodih. *č)* Pouk v čitanju zemljevida se naj podaja sistematično. Učenci se naj seznanijo v 3. šolskem letu vsaj z zmanjšanim merilom, s kartografskimi znamenji za tekoče vode, ceste, ravnine, doline, gore, gorovje in kraje. Učenci morajo tudi znati natanko določiti smer vodnega toka, dolin, cest, gôr in gorovja in iz teh sklepati na kulturne odnošaje obravnane enote. *d)* Drugi, še ne raztolmačeni zemljepisni temeljni pojmi in kartografska znamenja se šele takrat razlagajo, kadar razmere to zahtevajo. *e)* Z znaki za vodovja, ravnine, ceste in kraje se seznanijo učenci v naravi po neposrednem ponazorovanju dotičnih pojmov. Zato se morajo vsa šolska potovanja

izvršiti z načrtom ali zemljevidom v roki. *f)* Znamenja za vzdigo-
vanje in zniževanje tal se tolmačijo v šoli na podlagi geometričnih
teles in kalupov potem, ko so se dotični pojmi pojasnili v naravi.
g) Risanje načrtov v naravi s sodelovanjem učencev utrjuje raz-
umevanje zemljevida. *h)* Učni uspehi se zvišajo s pogostim po-
navljanjem in pridno vajo. — *Dodatni tezi* nadučitelja Ivana Kra-
jnika: 1. Oskrbi se naj zemljevid Brežiškega okraja v povečanem
merilu po Aparnikovem zemljevidu v svrhu tiska pri kakem karto-
grafskem zavodu. Dokler pa ne izide ta zemljevid, naj se poslužuje
učitelj sledečih pripomočkov: *a)* načrta šolske sobe, *b)* načrta šol-
skega poslopja, *c)* načrta šolske okolice in *d)* občine. 2. Za otroke
se naj prirede primerni zemljevidi hektografičnim potom. — 3. V.
Pulko: „Podrobni učni načrti za geometrično oblikoslovje“. *Teze:*
a) Ker pouku v geometričnem oblikoslovju ni odmerjenih posebnih
ur, se naj porabi vsaka priložnost za utrjevanje geometričnih te-
meljnih pojmov. *b)* Zato se mora učna snov tudi omejiti na glavne
oblike in najpriprostejše od teh se odkažejo srednji stopnji. *c)* Iz-
berejo se naj le take oblike, ki imajo zraven formalne tudi prak-
tično vrednost in ne presežajo duševne moči učencev. Izpustiti pa
se ne sme nobena glavnih oblik. *d)* Razumevanje podpirajo pri-
proste, iz učenčeve okolice vzete naloge, iz katerih se izvede pravilo.
d) Učenci naj kolikor mogoče sami delajo in si pojasnijo naloge
s pravičnimi risbami. *e)* Učitelj naj skrbi za priprosta in primerna
nazorila. — 4. J. Knapič: „Pismo staršem“ v zmislu odloka c. kr.
deželnega šolskega sveta za Štajersko. *Teze:* *a)* Uvod. *b)* O vstopu
v šolo. *c)* O šolskem obiskovanju. *d)* Kako naj podpirajo starši
šolo pri vzgoji njihovih otrok. *e)* O šolskih izpriečevalih. *e)* O od-
pustu iz šole.

II. Ljutomerski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik Ivan Dreflak.)

Temé: 1. T. Pušenjak: „Kako je urediti tuokrajni ljudskošolski pouk,
da bode ustrežal željam in potrebam prebivalstva?“ *Teze:* 1. Pre-
bivalstvo našega okraja je z malimi izjemami skoraj izključno
kmetjskega stanu. 2. Kmetijstvo se naj poučuje v prirodopisnih in
prirodoslovnih urah, vendar ne samo teoretično, temveč tudi prak-
tično. 3. Za praktični pouk v kmetijstvu naj bi se nahajala pri
vsaki šoli za to potrebna učila, kakor: *a)* dobro urejen šolski vrt,
b) večje preizkušališče, ki se naj obdeluje na način polja, *c)* mo-
deli raznih kmetijskih orodij. 4. V vsakem okraju bodi vzorna
kmetija; dokler pa teh kmetij ni, naj učitelj svoje učence vodi na
kmetije naprednejših gospodarjev. 5. Računstvo je pomožna veda
kmetovalčeva, zato se naj gojijo posebno hišno-gospodarski, go-
spodinjski, poljedelski, rentabilitetni in podobni računi. Poseben

ozir se naj jemlje tudi na merstveno oblikoslovje. 6. V zemljepisju in zgodovini polagajmo največjo važnost na pouk o narodnem gospodarstvu in na (kmetijsko) kulturno obravnavanih dežel; (statistika pridelkov). 7. Domače narodno petje naj učence navdušuje in zbujaj ljubezen do domače grude. 8. Telovadba pribavljaj gibčnost telesa in lahkotno neprisiljeno kretanje v družbi; težko kmečko delo deluje enostransko na telo ter stori človeka okornega. 9. Pri ročnih delih se naj poseben ozir jemlje na pletenje, šivanje, krpanje. Znaten del časa naj se porabi tudi za pouk v gospodinjstvu. 10. Učitelj naj pri ljudskošolskem pouku vestno vpoštevaj verski čut prebivalstva, zraven pa skuša ublažiti politična nasprotja; kajti versko-politični prepiri močno ovirajo miren gospodarski razvoj in neizmerno škodujejo vplivu in delovanju šole. — (*Dopolnjevalne teze k referatu.*)

a) Ljudsko šolstvo naj se preustroji s posebnim ozirom na socialne razmere ljudstva in sicer bodi pouk tak, da napeljuje otroke k telesnemu delu in zaslužku; budi po raznih zgledih k agrarni štedljivosti; priporoča kmetijske zadruge; opozarja na zaklade gozdov; deluje na odpravo kmečke sebičnosti; na vsestranski zaslužek na domači grudi kot sredstvo proti izseljevanju; goji vljudnost; vnema za zavarovalnice in rajf. posojilnice z ozirom na denarno štedljivost, skupnost in pomoč v bedi ter vnema za poset kmetijskih šol. b) Da bodo deklice enkrat dobre matere in skrbne, umne gospodinje ter da se prepreči beg iz dežele v mesto, uvedejo naj se na deželi gospodarske — potovalne šole za deklice. c) Za preustrojbo ljudskega šolstva našega okraja predlaga in določi vse učiteljstvo glavna in temeljna načela; podrobno snov vseh predmetov za vsako poedino šolsko leto pa izdelajo posebni odseki, oziraje se na dušno stanje otrok in domače kulturne potrebe v zvezi s šolarsko bukvarnico.) — 2. Fr. Cveto: „Prosto spisje v ljudski šoli z ozirom na najnovejšo struje“. *Teze.* 1. Spisje v ljudski šoli se deli v dve skupini: a) v ono, ki se ima pri njem vpoštevati običajna, konvencionalna oblika, t. j. obrtno spisje; b) v ono, ki dopušča glede vsebine in oblike prosto pot in roko. 2. Dosihdob veljajoče metode spisnega pouka so gojile precej enostransko le spomin in reproduktivno delavnost. 3. Uvedba prostega spisja goji in bodri fantazijo in čuvstvovanje, pospešuje produktivnost in navaja k samodelavnosti. 4. Prosto spisje se naj začne že na nižji stopnji s preventivnimi vajami, nadaljuje z rastočimi zahtevami na srednji stopnji, pravi značaj in višek spretnosti pa naj doseže v zadnjih šolskih letih. 5. Predpogoji prostemu spisju so: a) življenja poln celoten pouk; b) zadosten besedni zaklad; c) pozneje najvažnejših slovniških in pravopisnih pravil, razne stilistične predvaje in — spretnost v pisanju;

c) zbujanje otroške fantazije s prisposodobami, po slikah, zlasti pa s tropi in figurami, zajetimi iz narave. 6. Metoda bodi prosta. 7. Prosto spisje se pripravlja s tem, da zbuja v učencu zanimanje in razum za naravo, da ga navajamo k smotrenemu opazovanju pojavov in da nabira lastne izkušnje iz življenja in iz štiva. 8. Spisna tema bodi določna, tesno omejena, konkretna in se naj poda v obliki indirektnega vprašalnega stavka. Pri izbihi tem je dovoljena še posebna prostost; poda se jih obenem večje število, ali pa si jih učenci izmislijo celó sami. 9. V nepresiljenem razgovoru in po primernih vprašanjih se da učencem prilika, da zberó misli, potem pa naj začno takoj pisati. 10. Pišejo naj učenci mnogo in sicer v njim lastnem, otroškem slogu, ki odgovarja načinu njih mišljenja in čustvovanja. 11. Da pride tudi v obrtno spisje več življenja, naj se jemlje povod in snov zanje vedno le iz resničnih slučajev življenja. 12. Proste spise v konceptu naj učenci pod učiteljevim vodstvom popravljajo sami in sicer medsebojno; snažno vpisane naloge pa pregleda učitelj. O priliki splošne (generalne) poprave se naj podajo slovniški in stilistični napotki. 13. Učitelj bodi zlasti v začetku zadovoljen tudi s skromnim delom. 14. Poleg prostega spisja naj se od časa do časa izdelujejo naloge tudi po dosedanjem načinu — zlasti po Schieß-lovi in Schiller-jevi metodi — ter obdeluje snov iz realij, kar ima peteri namen: a) da se jači učencem spomin, b) da se vadi logično razporejati snov, c) da se bogati besedni zaklad, d) da dobi učitelj vpogled, vkolikor je učenec doumel snov in si jo prilastil, in d) usposabljaajo take naloge učenca posredno za prosto spisje. — 3. J. Robič: „Osnova (načrt) vzornega šolskega reda za šole Ljutomerskega političnega okraja (§ 86 š. in u. r.)“. *Teze*: 1. Vedenje šolskih otrok v šoli (pozornost, pazljivost, marljivost, spravljalivost, snažnost, red). 2. Vedenje šolskih otrok zunaj šole (dostojnost, negovanje zdravja, domače štivo, odkritosrčnost, varčnost, veselje do prirode, bogabojenost, domoljubje). 3. Začetek in doba učnega časa (učne ure, počitniški dnevi). 4. Šolsko obiskovanje (opravičevalni izgovori).

III. Mariborski, Slovenjebistriški in Šentlenartski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik Josip Schmoranzler).

Teme: 1. „O uporabi okrajne kulturne karte kot sredstva v uvednje čitanja kart“. — 2. Poročila iz prakse o: a) pouku na prostem, b) prostem spisju, c) risanju, d) telovadbi, e) petju v zmislu novodobnih stremljenj. — 3. „Kaj sem čital v minoletem letu zanimivega v pedagoški literaturi?“

IV. Slovenjegraški, Šoštanjski in Marenberski okraj. (C. kr. okrajni šolski nadzornik Alojzij Schechel).

Teme: 1. Fr. Vrečko: „Prosto spisje v ljudski šoli“. — 2. „Šolski red za šole pol. okraja Slov. Gradec.“ — 3. „Pouk v prosti naravi.“

c) Na Primorskem.

I. Gradiščanski okraj. (Predsednik: c. kr. okrajni šolski nadzornik prof. Franc Finšger.)

Teme: 1. Finšger: „Državni ljudsko-šolski zakon“. — 2. F. Korošec: „Poskus sestave podrobnega učnega načrta za risanje po novi metodi.“ *Teza:* Vsaki šoli v okraju naj se priskrbi podrobni učni načrti za tako risanje in po en izvod od g. poročevalca po naravi izdelanih vzorcev. — 3. F. Simčič: „Kako se doseže samostojnost učencev v računstvu?“ *Teze:* a) Učitelj naj se za pouk skrbno pripravlja. b) Pri učencih je zbuditi sodelovanje. c) Pouk bodi lahko umljiv in tako osnovan, da silí učence k razmišljanju; nadalje nazoren, temeljit in primeren duševnemu obzorju učencev. d) Učna snov bodi urejena po zahtevah psihologije. e) K razpravljanju nove snovi vodi učence po pripravljanih stopnjah. f) Predelana tvarina se mora čestokrat ponavljati. g) Glavna svrha računskemu pouku bodi praktična. h) Na vseh stopnjah naj se pridno neguje ustmeno računanje. i) Uporabne naloge naj se stopnjujejo po vsebini in sklepu. j) Snov za uporabne naloge naj se zajema iz vsakdanjega življenja. k) Uporabne naloge naj se z ozirom na operacijsko izvršitev pridno menjavajo. l) Reševanje uporabnih nalog naj se vadi sistematično. — 4. J. Erzetič: „Kako se naj obravnavajo šolske zamude?“

IV. Poročilo

o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1909.

(Priobčil tajnik *Fr. Gabršek*.)

V devetem društvenem letu je obsegalo odborovo delovanje razen drugih poslov zlasti: 1. razpošiljanje knjig za l. 1908., 2. pridobivanje novih članov in 3. prirejanje knjig za l. 1909.

Društvene knjige za leto 1908. so izšle koncem februarja 1909, in sicer:

1. *Pedagoški Letopis*, VIII. zvezek, uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. 12 tiskanih pol, v 2500 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1908.

2. *Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto*, 2. snopič, spisali Fr. Gabršek, J. Dimnik in Jos. Heric. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. *Nazorni nauk*. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del, 2. snopič. Uredila H. Schreiner in dr. Fran Ilešič.) 4^{5/8} tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnil Drag. Hribar v Ljubljani, 1908.

3. *Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere*. II. Praktični del. Napisal Dragotin Pribil, uredil dr. Fran Ilešič. 5^{5/8} tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1908.

4. *Prosto spisje v ljudski šoli*, 1. snopič. Spisal M. Lichtenwallner, uredil dr. J. Bezjak. 5 tiskanih pol, v 2500 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1908.

5. *Poljudnoznanstvena knjižnica*. I. zvezek. **Skrivnost radioaktivnosti**. Spisal dr. Fran Čadež, uredila H. Schreiner in dr. J. Bezjak. 3 tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1908.

Društvenikom (bilo jih je 1561) so se razposlale knjige dne 3. marca 1909 po dotičnih poverjenikih. Naročila nanje, kakor tudi na prejšnje izdaje, na „Spominske liste“ i. dr. pa so dohajala vse leto. Istočasno so se razposlale knjige tudi časopisom in društvom, ki je Matica z njimi v knjižni zvezi, oziroma ki jim prepušča knjige brezplačno.

Tudi tekom leta so se podarjale knjige društvom in posameznikom. Za podarjene knjige je došlo odboru več zahval.

C. kr. ministristvo za bogočastje in nauk je z razpisom z dne 18. novembra 1908, št. 37.446, rešilo odborovo prošnjo z dne 26. marca 1908, št. 10, za podporo s tem, da je naročilo potom osrednjega ravnateljstva c. kr. šolskoknjizne zaloge na Dunaju po 20 iztisov vsake knjige iz l. 1905., 1906. in 1907. za skupni znesek 608 K. Tekoča letna podpora se ni dovolila. Knjige so se odposlale 27. februarja 1909.

Odborove seje dne 20. marca 1909 ob 6. uri popoldne v pisarnici g. blagajnika v Ljubljani so se udeležili: predsednik Henrik Schreiner, odborniki: Jakob Dimnik, Hinko Druzovič, Franc Gabršek, Josip Mešiček in Andrej Senekovič, odborniški namestnik dr. Fran Hešič in urednik dr. Josip Tomišek.

I. Tajnik prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 29. avgusta 1908, ki se odobri.

II. Tajnik poroča o važnejših tekočih rešitvah, ki se vzamejo na znanje.

III. Blagajnik poroča o računu:

A. Dohodki.

1. Prebitek iz upravne dobe 1906 7	973.47 K
2. Udnina:	
od 1401 uda za 1907 à 4 K	5604.—
od 56 udov „ „ 2 „	112.—
od 76 „ „ 1908 „ 4 „	304.—
od 2 „ „ „ 2 „	4.—
	<hr/>
	6024.— „
3. Za prodane knjige	1263.66 „
4. Darila:	
Posojilnica v Framu	10.—
Hranilnica in posojilnica v Šmarju pri Jelšah	30.—
Posojilnica v Mariboru	50.—
Posojilnica v Framu	10.—
	<hr/>
	100.— „
5. Obresti od naloženega denarja	216.64 „
	<hr/>
Skupaj	8577.77 K

B. Troški.

1. Vnanjim odbornikom potnina k sejam (§ 15. društ. pravil)	119— K
2. Tisk knjig za leto 1908.:	
Hribar, 15.000 „Staršem šolske mfa-dine“	115—
Hribar, „Nazorni nauk“	823—
Učiteljska tiskarna	4864-35
	<u>5802-35</u> „
3. Pisateljske nagrade	2847-50 „
4. Vezava in razpošiljava knjig	646-44 „
5. Upravni troški (nagrada tajniku, blagajniku; tiskovine itd.)	257-55 „
6. Male poštnine	6-12 „
	<u>Skupaj</u> 9678-96 K
	Še ni izplačano 2864-35 „
	<u>V resnici izplačano</u> 6814-61 K

Troški 9678-96 K

Dohodki 8577-77 „

Primanjkljaj 1101-19 K.

IV. Za leto 1909. se namerava izdati:

1. Pedagoški Letopis, IX. zvezek	12 tiskanih pol,
2. Nazorni nauk (konec)	8 „ „
3. Prosto spisje (konec)	5 „ „
4. Šola in dom (konec)	5 „ „
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek	6 „ „
	<u>Skupaj</u> 36 tiskanih pol.

V. Letnina za 1909 se ima plačati do 15. novembra 1909. Takrat je skleniti „Imenik društvenikov“.

VI. Za napravo risb za „Spominski list“ je naprositi akademičnega slikarja Maksimilijana Gasparija v Ljubljani, Komenskega ulica 16.

VII. Odbornik Josip Mešiček predlaga, naj „Šolska Matica“ založi slike naših slavnih mož.

Sklene se, da je vprašati „Učiteljsko tiskarno“ za proračun.

Izdati bi bilo v ugodnem slučaju I. serijo 5 slik.

Kakor je razvidno iz prejšnjih Letopisov, sta stopili društvi „Slovenska Šolska Matica“ v Ljubljani in „Hrvatski pedagoško-književni zbor“ v Zagrebu med seboj v zvezo zamenjavanja svojih knjižnih proizvodov.

Dne 15. junija 1909 je prejel odbor „Slovenske Šolske Matice“ za naših $94 + 1 = 95$ članov „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ à 1 K naslednje hrvaške knjige za l. 1908.:

1. Pedagogijska enciklopedija. Knjiga II., svezka XIII. Uredjuju Stjepan Basariček, Tomislav Ivkanec i Milan Pejnović. U Zagrebu, 1908.

2. Uvod u eksperimentalnu psihologiju. I. dio: Nauka o elementarnim duševnim pojavama. Napisao dr. Pajo R. Radosavljević. (Knjižnica za učitelje. Knjiga XLVI.) U Zagrebu, 1908.

3. Sreća u nesreći. Pripovijest iz Herzeg-Bosne. Za hrvatsku mladež napisao Ivan Klarić. (Knjižnica za mladež. Knjiga XLVII.) U Zagrebu, 1908.

Vse te hrvaške knjige je razposlal odbor „Slovenske Šolske Matice“ dotičnim svojim članom meseca junija 1909 po svojih poverjenikih, oziroma posameznikom (ako je štelo poverjeništvu le po enega naročnika).

Dne 15. junija 1909 je odposlal odbor bratskemu društvu naše knjige za l. 1908. za naznanjenih 10 hrvaških članov „Slovenske Šolske Matice“, za katere je prejel 20 K.

Ob tej priliki vabi odbor iznova slovensko učiteljstvo, da pridno naroča knjige „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ s prinosom 1 K potom „Slovenske Šolske Matice“ in da prilaga še po 10 h za povrnitev upravnih stroškov, ki jih imamo s hrvaškimi knjigami.

Odborove seje dne 7. avgusta 1909 ob 3. uri popoldne v pisarnici g. blagajnika v Ljubljani so se udeležili: predsednik Henrik Schreiner in odborniki: Viktor Bežek, Hinko Druzovič, Franc Gabršek, Josip Mešiček in Andrej Senekovič.

I. Tajnik prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 20. marca 1909, ki se odobri.

II. Tajnik poroča o važnejših tekočih rešitvah, ki se vzamejo na znanje.

Sklene se, da se tudi knjige iz leta 1908. predlože c. kr. ministrstvu za bogočastje in nauk v pregled s prošnjo za stalno letno podporo in za priporočilo vseh dozdanjih knjig.

III. Blagajnik poroča o računskem sklepu za upravno dobo 1907/8:

A. Dohodki.

1. Udnina:

za 1907/8 od 1393 udov à 4 K . . .	5572—
„ „ „ 79 „ „ 2 „ . . .	158—
„ 1908/9 „ 80 „ „ 4 „ . . .	320—
„ „ „ 2 „ „ 2 „ . . .	4—

6054— K

2. Prodane knjige:		
Zaloga šolskih knjig	608—	
Drugo	421·42	
Spominski listi	<u>321·42</u>	
		1350·84 K
3. Darila	51—	*
4. Obresti	313·71	*
5. Ostanek iz l. 1907.	1763·16	*
6. Prehodno	<u>35—</u>	*
Skupaj		<u>9567·71 K</u>

B. Troški.

1. Dostavnina od poštnih nakaznic	5·47	K
2. Upravni troški	575·72	*
3. Potnina	91·70	*
4. Pisateljske nagrade	1790—	*
5. Tiskarne	6241·13	*
6. Prehodno	<u>35—</u>	*
Skupaj		<u>8739·02 K</u>

Dohodki	9567·71	K
Troški	<u>8739·02</u>	*
Prebitek	828·69	K
Vplačila za leto 1909.	<u>324—</u>	*
Čisti prebitek iz l. 1908.	504·69	K

IV. Sklene se končno, da izda društvo za l. 1909. naslednje knjige:

1. Pedagoški Letopis, IX. zvezek, 12 tiskanih pol, v 2500 iztisih.

2. Nazorni nauk za 2. in 3. šolsko leto, 3. snopič, 8 tiskanih pol, v 2500 iztisih.

3. Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli. (Navodilo Lavtarjevim „Računicam za ljudske šole“). Spisal Luka Lavtar. 1. snopič, 7½ tiskane pole, v 2500 iztisih.

4. Prosto spisje v ljudski šoli, 2. snopič, spisal M. Lichtenwallner, 6 tiskanih pol, v 2500 iztisih.

5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. **Zgodovina Slovencev**, 1. snopič, spisal dr. Ljudevit Pivko, 6¾ tiskane pole, v 2500 iztisih.

V. Tiskarne se določijo kakor lani: za „Nazorni nauk“ tiskarna Drag. Hribarja, za ostale knjige „Učiteljska tiskarna“.

VI. Znanprej se namerava izdati:

a) Vales: O kemičnih poizkusih v ljudski šoli (predlagal Henrik Schreiner).

b) Slovstvena zgodovina za šole (predlagal Henrik Schreiner).

c) List staršem — na podstavi šolskega in učnega reda in dotičnih izvršilnih predpisov deželnih šolskih svetov (predlagal Jos. Mešiček, ki bo predložil tudi rokopis).

c) Šolski atlant (predlagal Fr. Gabršek, ki naj o njem poroča v prihodnji odborovi seji).

VII. Ukrene se potrebno zaradi risb za „Spominski list“ in za zbirko slik slavnih mož.

VIII. Sklene se, da je pisateljem brezplačno prepustiti po 10 iztisov njih knjig, oziroma ponatisov dotičnih spisov.

IX. Pomnožilo se bo število poverjeništev. V ta namen se je po okrožnici obrniti do zdanjih poverjenikov, da sami nasvetujejo dotična okrožja in naznanijo nove poverjenike.

X. Četrtni občni zbor „Slovenske Šolske Matice“ bo v torek dne 28. decembra 1909 ob 3. uri popoldne v „Mestnem domu“ v Ljubljani po dnevnem redu, ki ga priobčujemo na koncu tega poročila.

Nove poverjenike so dobili okraji:

1. Sodni okraji Cerknica-Logatec-Lož: Ivan Bezeljak, nadučitelj pri Sv. Vidu.

2. Komen (sodni okraj): Josip Rustija, učitelj v Komnu.

3. Gornja Radgona: Ivan Mihelič, učitelj pri Kapeli.

4. Marenberg (šolski okraj): Anton Hren, nadučitelj na Muti.

5. Maribor (mesto): dr. Ljudevit Pivko, c. kr. učiteljski profesor v Mariboru.

Večkrat med letom so se objavljali v pedagoških listih izpiski iz odborovih sejnih zapisnikov in druga društvena obvestila.

Vabilo
na
četrti občni zbor
„Slovenske Šolske Matice“,

ki bo

v torek, dne 28. decembra 1909 ob 3. uri popoldne
v „Mestnem domu“ v Ljubljani.

Dnevni red.

1. Pozdrav predsednika.
2. Predavanje gospoda profesorja dr. Fr. Ilešiča „o narečju in knjižnem jeziku v ljudski šoli“.
3. Poročilo tajnikovo o društvenem delovanju.
4. Poročilo blagajnikovo o denarni upravi.
5. Pregled in odobrenje letnih računov o društvenem gospodarstvu.
6. Določitev nagrad za knjižna dela za bodočo upravno dobo in nagrad za funkcionarje.
7. Proračun za prihodnja tri leta.
8. Volitev: a) predsednika in osmih odbornikov;
b) treh odborniških namestnikov;
c) treh računskih presojevalcev.
9. Nasveti posameznih članov, ki so se vsaj tri tedne poprej naznanili odboru ter jih je isti poprej odobril in postavil na dnevni red.
Zvečer istega dne bo učiteljski sestanek v prostoru, ki se določi pozneje.

Po treh letih stopa odbor zopet pred društvene člane, da jim poda verno sliko o svojem delovanju v tretji triletni upravni dobi in da sprejme od njih navodila za bodočo dobo. Zato vabi odbor vse p. n. društvenike, da se v obilnem številu udeleže občnega zbora.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1909

Odbor „Slovenske Šolske Matice“.

H. Schreiner,
predsednik.

Fr. Gabršek,
tajnik.

V. „Slovenske Šolske Maticе“ upravni odbor in imenik društvenikov.

(Uredil tajnik *Fr. Gabršek*.)

A. Upravni odbor za triletno upravno dobo 1907—1909.

Predsednik:	Schreiner Henrik.
Podpredsednik:	Bezjak dr. Janko.
Tajnik:	Gabršek Franc.
Blagajnik:	Senekovič Andrej.
Knjižničar:	Dimnik Jakob.
Odborniki:	Bežek Viktor, Druzovič Hinko, Finžgar Franc, Mešiček Josip.
Odborniška namestnika:	Apih Josip, Ilešič dr. Fran.
Računski presojevalci:	Krulec Ivan, Macher Ivan, Svetina dr. Ivan.

B. Imenik društvenikov

za leto 1909.¹

Ustanovniki in letniki.²

I. Koroško.

Poverjenik: **Apih Josip.**

Aichholzer Fran, Malošče. — Akademija slov. bogoslovcev, Celovec.
 — Apih Josip, c. kr. prof., Celovec. — Coriary Anton, učit., Vrba.
 — Dobršek Dragotin, Galicija. — Fajnik Ivo, učit., Tunel. — Herzele Miha, nadučit., Vogrče pri Pliberku. — Koschier Pavel, učit., Velikovec. — Kotnik dr. Fran, c. kr. prof., Celovec. — Kovač Zdravko, Strmec. — Kovačič Anton, c. kr. vadm. učit., Celovec. — Kovačič Jakob, Sv. Primož. — Limpel Valentin, župnik, Čanjče. — Mihl Franc, župnik, Žihpolje. — Mikuluš Mira, Mohliče. — Mörtl Ludovik, nadučit., Podkarnos.
 — Narodna šola, Št. Jakob v R. — Pilgram Janko, mešč. učit., Volšperk. — Piskernik Mira, učit., Črna gora pri Prevaljah. — Pišek Fani, Šmihel. — Podboj Štefan, c. kr. prof., Celovec. — Ražun Matej, župnik, Št. Jakob v R. — Rataj Franc, nadučit., Šmihel. — Serajnik Peter, prov., Št. Peter. — Singer Štefan, župnik, Logaves. — Smodej Franc, urednik, Celovec. — Sket dr. Jakob, prof. v pok., vladni svetnik, Celovec. — Šolske sestre, Št. Jakob v R. — Šolske sestre v Narodni šoli, Velikovec. — Štangl Valentin, obč. tajnik, Šmihel pri Pliberku. — Švikaršič Zdravko, Jezersko. — Vinter Josip, župnik, Šmihel. — Wieser Janez, prošt, Podkarnos. — Zrimšek L., učit. Št. 34.

II. Kranjsko.

1. Šolski okraj Črnomelj.

Poverjenik: **Šetina Franc.**

Šole ljudske: Adlešiče, Čeplje, Dobliče, Dragatuš, Metlika, Petrova vas, Podzemelj (2 iztisa), Radovica, Semič (2 iztisa), Stari trg, Suhorje, Vrh pri Vinici. Št. 14.

¹ Kdor svojega imena ne najde natisnjeneja v svojem okraju, naj zahteva knjige od svojega prejšnjega poverjenika. Znaprej naj blagovolijo gg. poverjeniki sproti naznanjati društvenemu tajniku vse društvenike, ki se preselijo v kako drugo poverjeništvu. — Vsak poverjenik naj naznani svoje društvenike skupno na eni nabiralni polji v abecednem

2. Šolski okraj Kamnik.

Poverjenik: Letnar Lovro.

Albrecht Antonija, učit., Tunjice. — Blaznik Erna, učit., Domžale. — Bole Terezija, učit., Domžale. — Cenčič Jernej, nadučit., Kamnik. — De Toni Ana, učit., Dob. — Dežman Pavla, učit., Mengeš. — Födransperg pl. Izabela, učit., Dol. — Gantar Marija, učit., Brdo. — Gerkman Emilija, učit., Mengeš. — Grom Frančiška, učit., Zg. Tuhinj. — Hiti Matija, nadučit., Dob. — Igljč Kornelij, učit., Sv. Trojica. — Janša Angela, učit., Jarše. — Kenda Angela, učit., Kamnik. — Klančar Avgusta, učit., Kamnik. — Konjar Urh, učit., Motnik. — Kratnar Marija, učit., Kamnik. — Kuhar Franc, učit., Domžale. — Letnar Lovro, nadučit., Mengeš. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kamnik. — Petrovec Tomo, nadučit., Jarše. — Rožič Viljem, učit., Sv. Gotard. — Sirc Peter, učit., Mengeš. — Stepišnik Frančiška, učit., Mengeš. — Šarec Hedviga, učit., Moravče. — Šole ljudske: Brdo, Dob, Dol, Dolsko, Ihan, Jarše, Krašnja, Krtina, Mengeš, Rova, Trzin, Vodice, Zalog. — Šola ljudska uršulinska, Mekinje. — Šolske sestre, Repnje. — Tavželj Josip, učit., Radomlje. — Toman Janko, nadučit., Moravče. — Tramte Ignacij, nadučit., Kamnik. — Zarnik Ana, učit., Moravče. — Zorè Franc, učit., Šmartno. Št. 45.

3. Šolski okraj Kočevje.

a) *Kočevje-Ribnica-Velike Lašiče.*

Poverjenik: Štefančič Franc.

Bergant Joško, učit.-voditelj, Turjak. — Betriani Teodor, učit., Ribnica. — Blahna Marija, učit.-voditeljica, Ribnica. — Bojc Štefanija, učit., Ribnica. — Cvar Andrej, učit.-voditelj, Vel. Poljane. — Fink Konrad, učit., Vel. Lašiče. — Klun Nežika, učit., Fara vas. — Koprivec Alojzij, učit.-voditelj, Rob. — Krašovic Ana, učit., Ribnica. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ribnica-Lašiče. — Somrak Ana, učit., Vel. Lašiče. — Šiška Ana, učit., Ribnica. — Šole ljudske: Banjaloka, Dobropolje, Fara vas, Velike Lašiče, Velike Poljane, Ribnica (deška), Ribnica (dekliška), Rob, Turjak. — Štefančič Frančišek, nadučit., Vel. Lašiče. — Štrukelj Ivan, nadučit., Dobropolje. — Tomšič Leopoldina, učit., Ribnica. — Tomšič Štefan, nadučit., Ribnica. — Zupančič Josip, nadučit., Dolenja vas. Št. 26.

redu in s takim naslovom (ime, značaj, kraj) kakor v predstojećem imeniku. — Na oglasila brez plačila se odbor ne ozira.

² Ustanovniki so tiskani z *ležečimi*, letniki z navadnimi črkami. — Letnica pri ustanovnikih pomeni, kdaj je dotičnik pristopil k društvu.

b) *Sodražica*Poverjenik: **Vrbič Mihajl.**

Šole ljudske: Gora, Loški potok, Sodražica, Sv. Gregor. — Vrbič Mihajl, nadučit., Sodražica. Št. 5.

4. Šolski okraj Kranj.

Poverjenik: **Rus Vilibald.***Perne dr. Franc*, c. kr. gimn. profesor v Kranju (1900).

Albrecht Luka, učit., Sv. Ana. — Čiuhla Franc, nadučit., Smlednik. — Ferjan Leopold, učit., Olševek. — Flis Julij, učit., Škofja Loka. — Ivanc Franc, učit., Kranj. — Janežič Janko, c. kr. okr. šolski nadzornik, Kranj. — Jugović Franja, nadučit., Kranj. — Kmet Andrej, nadučit., Cerklje. — Knific Luka, učit., Trstenik. — Kovačič Terezija, učit., Goriče. — Krek Vinko, učit., Trboje. — Krmelj Franc, učit., Šenturška gora. — Lapajne Josip, učit., Cerklje. — Lavrič Pavel, učit., Kovor. — Mally Ana, učit., Primskovo. — Miklavčič Janja, učit., Kranj. — Miklišič Karel, učit., Tržič. — Novak Alojzij, učit., Kranj. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kranj. — Perko Lavrencij, nadučit., Poljane. — Petrovič Ana, učit., Smlednik. — Pezdič Ivan, šolski ravnatelj, Kranj. — Pipan Ivan, nadučit., Trata. — Pokorn Franc, župnik, Besnica. — Rooss Marija, učit., Kranj. — Rus Vilibald, učit., Kranj (2 iztisa). — Sepaher Anton, učit., Tržič. — Stanonik Nikolaj, nadučit., Selca. — Šlamberger Inka, učit., Kranj. — Šola ljudska deška, Kranj. — Šola nunska notranja, Škofja Loka. — Šola nunska vnanja, Škofja Loka. — Šole ljudske: Dražgoše, Duplje, Goriče, Kokra, Križe, Malenski vrh, Mavčiče, Naklo, Predoslje, Primskovo, Reteče, Škofja Loka (deška), Št. Jurij, Tržič, Voklo. — Učit. društvo za kranjski šolski okraj. — Zaplotnik Ignacij, mestni kaplan, Kranj. Št. 1 + 50 = 51.

5. Šolski okraj Krško.

Poverjenik: **Stiasny Ljudevit.***Pedagoško društvo v Krškem* (1901).

Adlešič Jurij, nadučit., Krško. — Brezovar Matija, učit., Št. Rupert. — Demšar Ivan, nadučit., Šmarjeta. — Gantar Ivan, učit., Št. Jernej. — Grailland Franc, učit., Kostanjevica. — Magerl Ivan, strokovni učit., Krško. — Pavčič Anton, nadučit., Kostanjevica. — Pirnat Ivan, nadučit., Mokronog. — Račič Marija, učit., Boštanj. — Romih dr. Tomaž, ravnatelj meščanske šole, Krško. — Roštaher Karel, učit., Kostanjevica. — Rozman

Florijan, učit., Krško. — Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šolski nadzornik, Krško. — Škulj Andrej, nadučit., Tržišče. — Šola meščanska, Krško. — Šole ljudske: Boštanj, Bučka, Bušeča vas, Cerklje (2 iztisa), Čatež, Črneča vas, Dobovec, Kostanjevica, Krško, Mokronog, Radeče, Raka, Studenec, Svibno, Škocijan (2 iztisa), Šmarjeta, Št. Janž, Št. Jernej, Št. Jurij, Št. Rupert, Tržišče, Velika Dolina, Veliki Podlog, Veliki trn, Zameško. — Tratar Josip, učit., Mokronog. Št. 1 + 43 = 44.

6. Šolski okraj Litija.

Poverjenik: **Andoljšek Bernard.**

Okrajna učiteljska knjižnica, Litija. — Slanc Fran, veleposestnik in župan, Litija. — Šole ljudske: Izlake, Kresnice, Litija, Prežganje, Polica, Sveta gora, Sv. Križ, Št. Lambert, Št. Vid, Toplice, Veliki gaber, Zagorje, Žaljna. Št. 15.

7. Šolski okraj Ljubljana (mesto).

Poverjenik: **Gabršek Franc.**

Hribar Ivan, župan, državni poslanec itd. v Ljubljani (1902). — *Šola ljudska na Karolinski zemlji* (1902).

Belé Ivan, učit. — Bernot Ivan, c. kr. strok. učit. — Bezjak dr. Janko, šolski svetnik, c. kr. gimn. prof. in ravnatelj namestnik. — Bonač Ivan, knjigovez. — Breindl Hermina, učit. — Bulovec Mihael, špiritual in katehet. — C. kr. I. državna gimnazija. — Črnivec Anton, c. kr. učit. ravnatelj. — Detela dr. Franc, c. kr. vladni svatnik, c. kr. gimn. ravnatelj v pok. — Dimnik Ivan, učiteljiščnik. — Dimnik Jakob, nadučit. — Furlan Jakob, učit. — Gabršek Franc, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Gorjup Pavel, učit. — Grm Franc, voditelj gluhonemnice. — Hubad Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Ilesič dr. Fran, c. kr. učit. prof. — Jeglič Janko Nep., nadučit. — Jelenc Luka, učit. — Jerina Marija, voditeljica II. mestnega otroškega vrtca. — Juvančič Friderik, c. kr. real. prof. — Kalan Andrej, prelat, kanonik in šol. voditelj v Marijanišču. — Kecelj Alojzij, učit. — Kilar Ana, učit. — Knjižnica c. kr. II. državne gimnazije. — Knjižnica c. kr. moškega učiteljišča. — Knjižnica c. kr. ženskega učiteljišča. — Krulec Ivan, c. kr. vadn. učit. — Kržič Anton, kanonik, c. kr. učit. prof., član c. kr. dež. šolskega sveta. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učit. prof. — Lederhas Ludovik, c. kr. gimn. prof. — Lenarčič Anton, c. kr. vadn. učit. — Lesar dr. Josip, kanonik, ravnatelj bogosl. semenišča, član c. kr. dež. šolskega sveta. — Levec Frančišek, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Lokovšek Pavel, c. kr.

gimn. prof. — Macher Ivan, ravnatelj mest. deklinškega liceja. — Marinček Franc, učit. — Marout Marija, nadučit. — Mestna višja deklinška šola — Mlakar Janko, katehet. — Novak Franc, c. kr. gimn. prof. — Okrajna učit. knjižnica. — Orožen Franc, c. kr. učit. prof. — Pajk Milan, c. kr. real. prof. — Pavčič Josip, učit. — Perušek Rajko, c. kr. gimn. prof. — Pichler Roza, učit., Grosuplje. — Pirc Avgust, učit. — Požar dr. Lovro, c. kr. gimn. ravnatelj. — Pretnar Jakob, učit. — Rapè Andrej, učit. — Reich Anton, blagajniški ravnatelj. — Renzenberg pl. Pavla, c. kr. vadn. učit. — Režek Juraj, učit. — Sadar Vendelin, učit. — Senekovič Andrej, c. kr. vladni svetnik, c. kr. gimn. ravnatelj v pok. itd. — Simon Gregorčičeva knjižnica. — Simon Karel, učit. — Smerdelj Anton, učit. — Smrekar Ivan, katehet. — Stroj Alojzij, semeniški špiritual. — Svetina dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Šerc Marija, učit. — Šola v Lichtenthurničnem sirotišču. — Šola v Marijanišču. — Šola mestna nemška deklinška ljudska. — Šola mestna nemška deška ljudska. — Šola mestna slovenska deklinška osemrazredna. — Šola I. mestna deška ljudska. — Šola II. mestna deška ljudska osemrazredna. — Šola III. mestna deška ljudska. — Šola Salezijancev na Rakovniku. — Šola vnanja uršulinska ljudska in meščanska. — Štritof Anton, c. kr. gimn. prof. — Tavčar Alojzij, c. kr. real. prof. — Teršan Jakob, c. kr. gimn. prof. — Tertnik dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Tomišek dr. Josip, c. kr. gimn. prof. — Učiteljišče uršulinsko. — Ustanovni zavod za gluhoneme. — Vajda Franc, c. kr. gimn. prof. — Verbič Josip, c. kr. učit. prof. — Vodeb Jakob A., šolski svetnik, c. kr. učit. prof. v pok. — Vrhovnik Ivan, mestni župnik. — Waschte Avgust, učit. — Wessner Marija, nadzorovalna dama na mestnem deklinškem liceju. — Wider Karel, učit. — Zemme Frančiška, učit. — Zupančič Vita, učit. v gluhonemnici. — Žerjav Ema, učit. — Žmavc dr. Jakob, c. kr. gimn. prof.

Št. 2 + 91 = 93.

8. Šolski okraj Ljubljanska okolica.

Poverjenik: Žirovnik Janko.

Antončič Marija, učit., Borovnica. — Kavčič Franc, nadučit., D. M. v Polju. — Lavtižar Franc, nadučit., Šmartin pod Šmarno goro. — Lunder Frančiška, učit., Vič. — Okrajna učiteljska knjižnica Ljubljanske okolice. — Rebol Franc, prof. v zavodih sv. Stanislava, Št. Vid nad Ljubljano. — Škofovi zavodi, Št. Vid nad Ljubljano. — Šole ljudske: Borovnica, Brezovica, Horjul, Ig-Studenec, Preserje, Preska (2 iztisa), Rudnik, Sostro, Škocijan pri Turjaku, Šmarje, Šmartin, Št. Peter, Spodnja Šiška, Vič. — Trošt Franc Ks., nadučit., Ig-Studenec. — Žibert Anton, nadučit., Ježica. — Žirovnik Janko, nadučit., Borovnica.

Št. 25.

9. Šolski okraj Logatec.

a) *Sodni okrajj Cerknica, Logatec, Lož.*Poverjenik: **Bezeljak Ivan.**

Bezeljak Ivan, nadučit., Sv. Vid. — Flere Franc, nadučit., Rovte. — Garvas Janko, nadučit., Hotedršica. — Legat Stanko, nadučit., Dol. Logatec. — Repič Peter, nadučit., Unec. — Okrajna učiteljska knjižnica, Gor. Logatec. — Šole ljudske: Babino polje, Begunje, Bloke, Cerknica, Dolenji Logatec, Gorenji Logatec, Grahovo, Hotedršica, Igavas, Planina, Rakek, Rovte, Stari trg, Sv. Trojica, Sv. Vid, Unec, Vrh. Št. 23.

b) *Sodni okraj Idrija.*Poverjenik: **Novak Josip.**

Baebler Baltazar, c. kr. real. prof., Idrija. — Bajec Janko, nadučit., Sp. Idrija. — Bajželj Ivan, c. kr. učit. telovadbe, Idrija. — Buh Pavla, c. kr. učit., Idrija. — Burnik Karolina, c. kr. učit., Idrija. — Gangl Engelbert, učit. na real. pripravnicu in dež. poslanec, Idrija. — Gostiša Rafael, c. kr. učit., Idrija. — Jurjevčič Marija, učit., Črni vrh. — Kavčič Marija, c. kr. ravnateljica, Idrija. — Krapš Josipina, c. kr. učit., Idrija. — Lapajne Marija, c. kr. učit., Idrija. — Mencej dr. Josip, c. kr. real. prof., Idrija. — Močnik Marija, učit., Žiri. — Nardin Julij, c. kr. real. prof., Idrija. — Novak Josip, c. kr. učit., Idrija. — Novak Otmar, c. kr. učit., Idrija. — Novak Rajko, c. kr. učit., Idrija. — Pirč Matija, c. kr. real. prof., Idrija. — Pleskovič Rudolf, c. kr. učit., Idrija. — Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Realka c. kr. državna, Idrija. — Rupnik Marija, c. kr. učit., Idrija. — Šabec Avguštín, c. kr. učit., Idrija. — Šilc Pavel, nadučit., Žiri. — Šola Franc Ferdinandova, Gore. — Šola ljudska c. kr. rudniška dekliška, Idrija. — Šola ljudska c. kr. rudniška deška, Idrija. — Šole ljudske: Črni vrh, Godovič, Ledine, Spod. Idrija, Vojsko, Zavratec. — Šusteršič Josipina, učit., Sp. Idrija. — Tauses Julija, c. kr. učit., Idrija. — Tratnik Franc, nadučit., Črni vrh. Št. 36.

10. Šolski okraj Novo mesto.

Poverjenik: **Tuk Josip.**

Ažman dr. Ciril, c. kr. gimn. prof., Novo mesto. — Barle Marija, učit., Prečna. — Cirman Anton, nadučit., Dobrnič. — Gebauer Viljem, nadučit., Šmihel. — Grahor Alojzij, učit., Zvirče. — Hrovat Urban, poslovodja Krajca nasl., Novo mesto. — Knjižnica c. kr. višje gimnazije, Novo mesto. —

Kutnar Ivan, nadučit., Žužemberk. — Lapajne Anton, učit. na kmetijski šoli na Grmu. — Matko Martin, nadučit., Toplice. — Maselj Ivan, c. kr. gimn. prof., Novo mesto. — Mikuž Valentin, nadučit., Prečna. — Mlakar Franc, nadučit., Št. Peter. — Okrajna učit. knjižnica, Novo mesto. — Šole ljudske: Ajdovec, Bela cerkev, Brusnice, Dobrnič, Dvor, Hinje, Novo mesto dekliška, Novo mesto deška, Orehovica, Podgrad, Selo, Soteska, Stopiče, Šmihel dekliška, Šmihel deška, Šmihel pri Žužemberku, Št. Lovrenc, Št. Peter, Toplice, Trebnje, Valta vas, Žužemberk. — Turk Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Novo mesto. — Vidic Valentina, učit., Hinje. — Vidmar Anton, nadučit., Čatež. — Vrhovec Stanko, šol. voditelj, Hinje. — Zure Angela, učit., Prečna. Št. 41.

11. Šolski okraj Postojna.

a) *Sodni okraj Ilirska Bistrica.*

Poverjenik: **Zarnik Martin.**

Bisail Bibijana, učit., Trnovo. — Kržišnik dr. Josip M., dekan, Trnovo. — Lampret Fortunat, učit., Trnovo (2 iztisa). — Ravnikar Jernej, nadučit. in dež. poslanec, Trnovo. — Šola deška, Trnovo. — Šolske sestre de N. D., Trnovo. — Zarnik Martin, nadučit. v pok., Trnovo. Št. 8.

b) *Sodna okraja Postojna in Senožeče.*

Poverjenik: **Thuma Ivan.**

Ažman Andrej, katehet na mešč. šoli, Postojna. — Ažman Gabrijele, učit., Postojna. — Brinar Josip, ravnatelj mešč. šole, Postojna. — Brus Vincencij, nadučit., Budanje. — Burger Alojzij, hoteljer in posestnik, Postojna. — Carli Marija, učit., Studeno. — Carnelli Amalija, učit., Hrenovice. — Čenčič Julij, nadučit., Vreme. — Čitalnica v Postojni. — Dovgan Marija, učit., Zagorje. — Fegic Bogomir, nadučit., Studeno. — Grad Ivan, nadučit., Košana. — Hlebec Karel, učit., Ubeljsko. — Horvat Rudolf, nadučit., Zagorje. — Jelenc Roza, učit., Št. Peter. — Justin Rajko, nadučit., Trnje. — Juvanec Ferdo, šol. voditelj, Postojna. — Kalan Evgenija, učit., Postojna. — Kalan Miha, nadučit., Sv. Peter. — Kalin Julija, učit., Vreme. — Kenič Andrej, učit., Ostrožno brdo. — Kobal Josip, nadučit., Grahovo. — Kočevar Ana, učit., Postojna. — Kopač Leopold, učit., Postojna. — Kuttin Franc, trgovec in posestnik, Postojna. — Kunasz Klotilda, učit., Suhorje. — Lampe Pavla, učit., Hruševje. — Lapajne Evgenija, učit., Senožeče. — Lenasi Karel, župnik, Košana. — Lipovec Josip, učit., Bukovje. — Maver Frančišek, učit., Nadanje selo. — Meščanska šola v Postojni. — Miselj Ema, učit., Košana. — Okrajna učiteljska knjižnica,

Postojna. — Paternost Henrik, nadučit., Senožeče. — Petteros Marija, učit., Postojna. — Pikel Gregor, župan, posestnik in trgovec, Postojna. — Prešern Ivana, učit., Slavina. — Starman Franc, učit., Matenja vas. — Stritar Albin, mešč. učit., Postojna. — Šole ljudske: Dolenja vas, Hrenovice, Hruševje, Kač, Matenja vas, Nadanje selo, Orehek, Ostrožno brdo, Št. Peter, Postojna, Senožeče, Slavina, Suhorje, Trnje, Ubeljsko, Vreme. — Thuma Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Postojna. — Verbič Franc, nadučit., Slavina. — Vilhar Pavla, učit., Kač. — Zaletel Vincencij, učit., Postojna. Št. 60.

c) *Sodni okraj Vipava.*

Poverjenik: **Skala Anton.**

Borštner Ljudmila, učit., Vipava. — Grum Franc, učit., Vipava. — Mercina Franc, učit., Vipava. — Mercina Ivan, učit., Lože. — Punčuh Franc, nadučit., Vrhpolje. — Skala Anton, nadučit., Vipava. — Suša Justina, učit., Vipava. — Šole ljudske: Budanje, Erzelj, Goče, Lozice, Planina, Podraga, Slap, Št. Vid, Ustja, Vipava. — Uršič Marija, učit., Vrhpolje. — Uršič Viktorija, učit., Podkraj. — Vadnjal Leopoldina, učit., Lozice. Št. 20.

12. Šolski okraj Radovljica.

Poverjenik: **Zavr Valentin.**

Droll Katarina, učit.-voditeljica, Zasip. — Grčar Andrej, nadučit., Radovljica. — Kranjec-Legat Zora, učit., Rateče. — Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Oman Ernestina, učit., Begunje. — Pogačnik Franjica, učit., Ribno. — Sterle Terezija, učit., Gorje. — Šole ljudske: Begunje, Bled, Bohinjska Bela, Breznica, Dobrava pri Javorniku, Dobrava pri Kropi, Dovje, Gorje, Jesenice, Lesce, Leše, Ljubno, Mošnje, Radovljica, Rateče, Ribno, Srednja vas. — Zavr Valentin, nadučit., Begunje. — Ženska kaznilnica, Begunje. — Žirovnik Josip, nadučit., Gorje. Št. 27.

III. Primorsko.

A) Goriško.

1. Šolski okraj Gorica (mesto).

Poverjenik: **Plohl Franc.**

Tuma dr. Henrik, odvetnik in deželni poslanec v Gorici (1901).
Berbuč Ivan, c. kr. prof. v pok., dež. poslanec in odbornik. — Cizel Josip, c. kr. učit. prof. — Čitalnica goriška. — Dominko Viljem, predsednik

Vinarske zadruge. — Dovgan Ana, učit. na Šolskem Domu. — Fistravec Josip, c. kr. učit. prof. — Fras Anton, šol. svetnik, c. kr. prof. v pok. — Gabršček Andrej, tiskarnar in knjigotržec, dež. poslanec. — Gilčvir Drago, veleposestnik, pis. ravnatelj. — Gregorčič dr. Anton, bogosl. prof., dež. in državni poslanec itd. — Gvaiz Anton, c. kr. učit. prof., akademični slikar. — Ipavec Andrej, c. kr. gimn. prof. — Kandidatinje na c. kr. učiteljsišču v Gorici: IV. tečaja: Dugar Marija, Fiegel Rožica, Kancler Antonija, Krelbel Natalija, Lenarčič Ema, Lutman Valerija, Marušič Valburga, Molar Frančiška, Požar Ljudmila, Soban Josipina, Srebrnič Marija, Škarpa Antonija. III. tečaja: Malič Justina, Stegu Angela. II. tečaja: Gosak Roza, Rozman Marja. I. tečaja: Kraševc Vida, Urh Cvetka. — Kandidatje na c. kr. moškem učiteljsišču v Gorici: Benčič Ivan, Bernetič Franc, Bertok Aleks, Beuk Franc, Birska Jožef, Bravničar Alojzij, Brezovšček Avgust, Cernatič Jožef, Fakin Vincencij, Furlanič Angel, Gerdol Julij, Hvala Anton, Jug Ignacij, Klanjšček Mirko, Klavora Adolf, Martinc Franc, Paljk Leopold, Pečenko Danijel, Perko Miroslav, Radinja Anton, Rijavec Anton, Rustja Karel, Sardoč Adam, Sivec Franc, Stegovec Ivan, Ščuka Franc, Štrukelj Maks, Winkler Alfred, Vuga Slavko, Žagar Ferdinand. — Knjižnica bogoslovnice. — Knjižnica c. kr. gimnazije. — Knjižnica c. kr. realke. — Knjižnica Šolskega Doma. — Knjižnica študijska. — Knjižnica c. kr. učiteljsišča. — Kokošar Ivan, župnik pri Sv. Ignaciju. — Komac Adolf, c. kr. vadm. učit. — Koršič Lavoslava, c. kr. vadm. učit. — Kos dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Košnik Ivan, c. kr. real. prof. — Križnič Štefan, šolski svetnik, c. kr. dež. šolski nadzornik, učit. ravnatelj itd. — Lazar Marija, učit. — Makuc Eliza, učit.-voditeljica na Šol. Domu. — Marija Avgustina, v zavodu De Notre Dame. — Mastnak Martin, c. kr. gimn. prof. — Mašera Franc, c. kr. učit. prof. — Mercina Ivan, c. kr. vadm. učit. — Mlekuž Tomaž, empirik. — Narodna Prosveta v Gorici. — Markiza Obizzi Teodora, učit. — Orešec Franc, voditelj c. kr. pripravnice. — Ozvald dr. Karel, c. kr. gimn. prof. — Pirjevec Irma, c. kr. vadm. učit. — Plohl Franc, šolski svetnik, c. kr. prof. v pok. — Povšič Franc, c. kr. gimn. prof. — Don Reščič Ivan, učit. na gluho-nemnici. — Rutar Matija, c. kr. sodni svetnik. — Schaup Ema, c. kr. vadm. učit. — Sivec Franc, c. kr. vadm. učit. — Šantel Anton, šolski svetnik, c. kr. prof. v pok. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v pok. — Širca Ernest, c. kr. vadm. učit. — Tabaj Andrej, katehet na c. kr. vadnici. — Toman Ema, c. kr. vadm. učit. — Treo dr. Dragotin, odvetnik v Gorici. — Vazzaz Ludovik, c. kr. gimn. prof. — Zorn dr. Hilarij, c. kr. real. prof., član c. kr. dež. šolskega sveta. — Zupančič Jakob, c. kr. real. prof. — Žigon dr. Franc, bogosl. prof. — Žilih Josip, c. kr. real. prof. — Žnideršič Franc, c. kr. gimn. prof.

2. Šolska okraja Gorica (okolica) in Gradišče.

Poverjenik: **Finžgar Franc.**

Baša Franc, nadučitelj v Črničah (1907). — *C. kr. okrajni šolski svet* za goriško okolico (1900). — *Doljak Kristina*, učiteljica v Solkanu (1902). — *Finžgar Franc*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Gorici (1900). — *Kersnik-Rott Leopoldina*, učiteljica v Pevmi (1902). — *Križman Ignacij*, nadučitelj v Dornbergu (1900). — *Poniž Ambrož*, nadučitelj v pok. v Rihembergu (1902). — *Prinčič Edvard*, nadučitelj v Pevmi (1902). — *Urbanič Alojzij*, nadučitelj v Mirnu (1904). — *Vizintin Rudolf*, nadučitelj v Renčah (1900). — *Zorn Franc*, učitelj v Dol. Vrtovinu (1907). — *Žnidarčič Rudolf*, učitelj v Dornbergu (1907).

Bajt Franc, nadučit., Solkan. — Bajt Rožica, učit., Škrilje. — Balič Josip, učit., Vrh pri Rubijah. — Bandel Vinko, učit., Vrh pri Kanalu. — Bavcon Alojzija, učit., Šempeter. — Belč Anton, nadučit., Osek. — Benič Mavricij, učit., Št. Maver. — Benko Alojzij, učit., Dol. Branica. — Bercé Josip, učit., Čepovan. — Bežek Viktor, c. kr. učit. ravnatelj, Gorica. — Bitežnik Josip, učit., Ločnik. — Bizjak Rožica, učit., Dornberg. — Blažica Ernesta, učit., Grgar. — Bratina Karel, učit., Vel. Žablje. — Brezigar Josip, učit., Doberdob. — Bric Josip, učit., Rihemberg. — Budal Josip, nadučit., Podgora. — Cej Marija, učit., Bilje. — Cenčič Davorin, nadučit., Št. Ferjan. — Čibej Edmund, nadučit., Dol pri Ajdovščini. — Čopi Josip, nadučit., Cerovo. — Delak Pavla, učit., Renče. — Faganelli Anton, učit., Dol pri Opatjem selu. — Ferlat Anton, učit., Rupa. — Filipič Karel, učit., Kal. — Furlani Leopold, nadučit., Št. Andrež. — Gabrijelčič Franc, učit., Ložice. — Gašperin Rudolf, nadučit., Devin. — Golja Franc, učit., Zalošče. — Gorjup Alojzij, učit., Gabrje na Vip. — Gorjup Rihard, učit., Avče. — Gradnik Rajko, nadučit., Kozana. — Gregorič Vinko, nadučit., Opatje selo. — Gulin Alojzija, učit., Šmartin. — Gulin Ljudmila, učit., Rihemberg. — Jelšek Amalija, učit., Dornberg. — Jug Ana, učit., Solkan. — Jug Josipa, učit., Sovodnje. — Jug Tomaž, nadučit. v pok., Solkan. — Kavs Janko, nadučit., Šmarje. — Kazačura Ljudmila, učit., Medana. — Klančič Emilija, učit., Podgora. — Klavora Hinko, nadučit., Gorenje polje. — Korošec Fortunat, učit., Fojana. — Kosec Josip, župnik, Kamnje. — Krajnik Franja, učit., Kanal. — Križman Franc, nadučit., Šempas. — Krnac Anton, učit., Vipolže. — Kumar Rudolf, nadučit., Šmartin. — Kunc Ivan, nadučit., Ročinj. — Kuntih Maks, učit., Solkan. — Lasič Josip, učit., Vrtojba. — Leban Franc, učit., Trnovo. — Leban Karolina, učit., Kanal. — Lukančič Tomaž, učit., Gabrije pri Sovodnjah. — Majcen Alojzij, kaplan, Črniče. — Medvešek Ljudmila, učit., Sv. Križ. — Merljak Franc, nadučit., Batuje. — Mermolja Franc, učit., Dobravlje. — Mlekuž Anton, nadučit., Čepovan.

— Možina Anton, učit., Brje. — Mrevlje Gabrijela, učit., Sv. Križ. — Musič Anton, nadučit., Bukovica. — Nemic Peter, učit., Renče. — Orel Rihard, učit., Višnjevik. — Pavletič Franc, učit., Podsabotin. — Pavlica Urh, nadučit., Rihemberg. — Pavlin Leopold, nadučit., Sovodnje. — Persič Adolf, učit., Voglarji. — Pipan Terezija, učit., Ročinj. — Plesničar Pavel, nadučit., Ajdovščina. — Plesničar Zofija, učit., Bukovica. — Poberaj Alojzija, učit. ž. r. del, Št. Tomaž. — Poberaj Josip, učit., Cerovo. — Podgornik Filip, učit., Gor. Tribuša. — Podgornik Franc, učit., Lokovec. — Praprotnik Edvard, učit., Miren. — Prinčič Ana, učit., Kozana. — Rajer Albert, učit., Tevče. — Reja Leopold, učit., Vrata. — Rojic Jakob, učit., Gradišče. — Sedej Josipina, učit., Vrtojba. — Simčič Ferdo, učit., Biljana. — Skočir Ernesta, učit., Lokavec. — Srebernič Jožefa, učit., Črniče. — Stergar Franc, učit., Deskle. — Strel Jadviga, učit., Vogrsko. — Strel Otilija, učit., Šmarje. — Šturm Alojzija, učit., Št. Ferjan. — Šusteršič Angela, učit., Rihemberg. — Šušmelj Josip, učit., Ravnica. — Tomažič Andrej Ivan, nadučit., Lokavec. — Tomažič Viljem, učit., Srednje. — Toroš Alojzij, učit., Kožbana. — Tušar Anton, učit., Podlaka. — Urbančič Josip, nadučit., Bilje. — Verč Alojzij, nadučit., Kanal. — Vergna Ida, učit., Št. Andrež. — Vilhar Zofija, učit., Miren. — Vodopivec Anton Alfred, nadučit., Grgar. — Vodopivec Janko, nadučit., Kamnje. — Vrčon Mihael, učit., Oslica. — Zajc Josip, učit., Lig. — Zgonik Viktor, učit., Št. Tomaž. — Zorn Ivan, nadučit., Vrtojba. — Zorzut Anton, nadučit., Medana. Št. 12 + 106 = 118.

3. Šolski okraj Sežana.

a) Sodni okraj Komen.

Poverjenik: **Rustja Josip.**

Okrajna učiteljska knjižnica v Komnu (1904).

Fakin Anton ml., nadučit., Kostanjevica. — Grahli Ivan, nadučit., Štanjel. — Ingerl Erna, učit., Komen. — Ipavic Peter, učit., Sveto. — Kaučič Marija, učit., Pliskovica. — Leban Anton, nadučit., Komen. — Ličar Franja, učit., Štanjel. — Macarol Alojzij, nadučit., Šempolaj. — Macarol Anton, nadučit., Gorjansko. — Medič Pavel, učit., Gabrovica. — Peternel Olga, učit., Komen. — Rustja Josip, učit., Komen. — Sila Luka, učit., Vojščica. — Slokar Angela, učit., Gorjansko. — Stipanič Francika, učit., Gorjansko. — Stres Feliks, učit., Škrbina. — Šinigoj Jožef, učit., Sesljan. — Škof Viktor, učit., Kobjeglava. — Štrekelj Josip, učit., Komen. — Trpin Antonija, učit., Šempolaj. Št. 1 + 20 = 21.

b) *Sodni okraj Sežana.*Poverjenik: **Kante Matko.***Okrajna učiteljska knjižnica v Sežani (1902).*

Arko Lavoslav, nadučit., Lokev. — Bajec Alojzij, c. kr. voditelj pripravljavnice. — Bano Ivan, nadučit., Divača. — Baša Anton, šol. voditelj, Kazlje. — Bekar Alojzij, šol. voditelj, Štorje. — Benko Ivan, šol. voditelj, Štjak. — Berginec Anton, šol. ravnatelj, Sežana. — Bollé Frančišek, šol. voditelj, Misliče. — Caharija Ivan, šol. voditelj, Barka. — Černe Frančišek, učit., Tomaj. — Elizabetišče, zasebna dekleška šola, Tomaj. — Ęppich Balbina, učit., Divača. — Fakin Anton, nadučit., Repentabor. — Furlan Albin, učit., Repentabor. — Gaspari Jožica, učit., Repentabor. — Gregoretič Anton, šol. voditelj, Rodik. — Hreščak Alojzij, učit., Lokev. — Kante Matko, c. kr. okr. šolski nadzornik, Sežana. — Katnik Cecilija, učit., Nabrežina. — Kenda Ferdo, šol. voditelj, Devinščina. — Kenda Marija, učit., Devinščina. — Kosovel Anton, nadučit., Tomaj. — Legiša Hinko, šol. voditelj, Škoflje. — Ličar Pavla, učit., Brestovica. — Macarol Ana, učit., Povir. — Macarol Jožef, učit., Nabrežina. — Mahorčič Jožef, šol. voditelj, Štomaž. — Mervič Anton, šol. voditelj, Povir. — Neimenovan. — Orel Franjica, učit., Zgonik. — Pahor Jožef, učit., Zgonik. — Peček Avguštín, šol. voditelj, Branica. — Poljšak Albert, šol. voditelj, Avber. — Ravbar Jožef, nadučit., Zgonik. — Šonc Alojzij, šol. voditelj, Kopriva. — Štrekelj Albin, šol. voditelj, Škocjan. — Tance Avgust, učit., Nabrežina. — Terčon Valentin, učit., Nabrežina. — Tomšič Frančišek, nadučit., Nabrežina. — Tomšič Jožef, šol. voditelj, Skopo. — Turšič Hermina, učit., Dutovlje. — Vendramin Frančišek, nadučit., Dutovlje. — Vodopivec Frančišek, nadučit., Brestovica. — Zaharija Silvester, učit., Povir. — Žagar Milena, učit., Lokev. — Živec Franjica, učit., Dutovlje. Št. 1+ 46 = 47.

4. Šolski okraj Tolmin.

a) *Sodni okraj Bovec.*Poverjenik: **Bratina Kristijan.**

Bratina Kristijan, nadučit., Bovec. — Dominko Albert, nadučit., Čezsoča. — Koch Izidor, učit., Čezsoča. — Logar Miroslav, učit., Soča. — Mavrič Frančišek, učit., Bovec. — Mlekuž Ana, učit., Bovec. — Mozetič Mirko, učit., Bovec. — Perin Ana, učit.-voditeljica, Plužna. — Trebše Andrej, nadučit., Srpenica. — Uršič Frančišek, nadučit., Žaga. — Velikonja Jožef, učit.-voditelj, Strmec. Št. 11.

b) *Sodni okraj Cerkno.*Poverjenik: **Stres Anton.**

Černe Blaž, učit.-voditelj, Otalež. — Gerželj Albina, učit., Cerkno. — Gerželj Janko, učit., Cerkno. — Katnik Zdravko, učit.-voditelj, Novaki. — Mahnič Ivan, učit.-voditelj, Police-Vrhl. — Mesar Ljudmila, učit.-voditeljica, Reka-Straža. — Močnik Josip, učit.-voditelj, Orehek. — Mozetič Ivanka, učit., Cerkno. — Perko Rudolf, učit.-voditelj, Jageršče. — Peternelj Franc, učit.-voditelj, Šebrelje. — Rusijan Ambrozij, učit., Lazec. — Stres Anton, nadučit., Cerkno (2 iztisa). — Trdan Stanko, učit.-voditelj, Ravne. Št. 14.

c) *Sodni okraj Kobarid.*Poverjenik: **Bogataj Franc.**

Bensa Andrej, učit.-voditelj, Borjana. — Bogataj Franc, nadučit., Kobarid. — Bogataj Vilma, učit., Kobarid. — Črnigoj Alojzij, učit., Drežnica. — Gruntar Milan, učit.-voditelj, Vrsno. — Ivančič Albert, učit.-voditelj, Kamno. — Ivančič Ivan, učit.-voditelj, Kred. — Komavli Štefanija, učit.-voditeljica, Trnovo. — Kogoj Julij, učit.-voditelj, Staro selo. — Miklavič Albin, učit.-voditelj, Smast. — Miklavič Franc, učit.-voditelj, Livek. — Miklavič Olga, učit.-voditeljica, Idrsko. — Silič Justina, učit.-voditeljica, Drežnica. — Stres Frančiška, učit., Kobarid. — Trebše Ivan, nadučit., Sedlo. — Zavrtanek Ljudmila, učit.-voditeljica, Sužid. Št. 16.

č) *Sodni okraj Tolmin.*Poverjenik: **Kašca Franc.**

Hranilnica in posojilnica v Tolminu (1905). — *Kenda Matija*, nadučitelj v Volčah (1903). — *Kutin Anton*, voditelj c. kr. pripravnice v Tolminu (1902). — *Lasič Andrej*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Tolminu (1903). — *Okrajna učiteljska knjižnica* v Tolminu (1903).

Čičigoj Marija, učit., Pečine. — Hmelak Pavla, učit.-voditeljica, Poljubinj. — Jevšček Gizela, učit.-voditeljica, Sela. — Kalan Emil, učit., Tolmin. — Matelič Ivan, učit., Huda južina. — Mikuž Matej, učit.-voditelj, Grahovo. — Oblesčak Marija, učit., Tolmin. — Paganelj Florijan, učit., Tolmin. — Pavliček Berta, učit., Tolmin. — Perni Marica, učit., Grahovo. — Podgornik Mirko, učit.-voditelj, Čadrg. — Povsič Dragica, učit.-voditeljica, Breginj. — Rakovšček Josip, nadučit., Sv. Lucija. — Satler Andrej, učit.-voditelj, Ljubinj. — Sedej Anica, učit., Tolmin. — Vuga Viktor, učit., Idrija pri Bači. Št. 5 + 16 = 21.

B) Istra.**1. Šolski okraj Koper (mesto in okolica).**Poverjenik: **Dominco Henrik.**

Bertok Josip, nadučit., Lazaret. — Bertok Josip, nadučit., Škofije. — Cerut Silvester, nadučit., Truške. — Dominco Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik, Koper. — Jakopec Franc, učit., Boršt. — Juh Ivan, učit.-voditelj, Kubed. — Majer Valerija, učit., Sv. Anton. — Mikuluž Gabrijela, učit., Šmarje. — Orel Franc, nadučit., Korte. — Pucelj Alojzij, učit., Predloka. — Rudež Herman, učit., Lanišče. — Semič Valentin, učit.-voditelj, Movraž. — Tul Anton, nadučit., Šmarje. — Valentič Josip, nadučit., Sv. Anton.

Št. 14.

2. Šolski okraj Volosko.a) *Kastav.*Poverjenik: **Jurinčić Bruno.***Kotarska učiteljska knjižnica v Kastvu (1904).*

Baf Fran, nadučit., Kastav. — Jurinčić Bruno, učit., Kastav. — Kinkela Marija, učit., Kastav. — Knjižnica c. kr. učiteljske škole, Kastav. — Ryšlavý Ante, c. kr. vadm. učit., Kastav. — Saršon Rudolf, c. kr. vadm. učit., Kastav.

Št. 1 + 6 = 7.

b) *okraj.*Poverjenica: **Thaller Erna.**

Baša Andrej, učit.-voditelj, Golac. — Ferjančič Fran, nadučit., Predloka. — Ivanović Anton, učit., Tatre. — Jereb Fran, šol.-voditelj, Ospo. — Kabaj Ljudevít, učit., Slivje. — Leonardis Gregor, nadučit., Krvavi potok. — Marčelja Anton, učit., Materija. — Maslo Anton, nadučit., Ricmanje. — Omahen Iva, učit., Hrušica. — Podgornik Katlica, učit., Klanec. — Šiškovic Štefan, nadučit., Hrpelje. — Thaller Erna, učit., Hrpelje. — Urbančič Anton, nadučit., Boļjunec. — Žagar Mijo, nadučit., Klanec.

Št. 14.

C) Trst z okolico.Poverjenik: **Neckermann Ivan.**

a) *Barkovlje*: Humplik Marija, učit. — Samec Ivan, učit. — Scheimer Ana, učit. — Starc Ferdinand, nadučit. — Španger Alojzij, učit.

b) *Bazovica*: Godina Marija, učit. — Gorkič Josip, nadučit. — Sancin Avrelka, učit. — Vodopivec Ernst, učit.

c) *Sveti Ivan*: Daneu Ivan, nadučit. — Germek Anton, učit. — Kosovel Rafael, učit. — Košir Valerija, učit. — Peternel Emilija, učit. — Sabadin Ivanka, učit. — Sancin Fran, učit. — Setničar Angela, učit. — Vatovec Josipina, učit. — Trobec Vinko, učit.

č) *Katinara*: Čok Josip, učit. — Valentič Ciril, nadučit

d) *Sveti Križ*: Bole Viktorija, učit. — Križman Nazarij, učit. — Pakiž Emil, nadučit.

e) *Opčine*: Ferluga Štipe, nadučit. — Logar Emilija, učit. — Piščanc Josipina, učit. — Sancin Ivanka, učit. — Sorč Josip, učit.

f) *Prosek*: Cibic Fran, učit. — Furlan Davorin, učit. — Koren Josip, nadučit. — Leban Henrik, c. kr. učit. na pripr. — Martelanc Amalija, učit. — Martelanc Fran, nadučit. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Posega Josipina, učit. — Sosič Edvard, učit.

g) *Rojan*: Čok Irma, učit., — Fonda Fran, učit. — Grbec Ivan, učit., Kraševic Ivan, učit. — Noeth Irma, učit. — Pertot Josip, učit. — Posega Ida, učit. — Sedeučič Ljudmila, učit. — Švagelj Marija, učit. — Učiteljsko društvo za Trst in okolico.

h) *Škedenj*: Abram Ema, učit. — Cenčur Pavla, učit. — Godina Andrej, učit. — Gregorič Marija, učit. — Kleinmayr pl. Ferd., učit. — Sedeučič Olga, učit. — Stubel Vojteh, učit.

i) *Trebče*: Pakiž Antonija, učit.

j) *Trst (mesto)*: I. Zavodi Družbe sv. Cirila in Metoda: Čok Andrej učit. — Delkin Josipina, učit. — Engelman Vinko, c. kr. učit. — Goli Amalija, učit. — Mahkota Karel, c. kr. učit. — Šeme Anton, c. kr. učit. — Širok Andrej, nadučit. — Šolska knjižnica deške šole. — Šolska knjižnica deklishe šole. — Šolske sestre. — Zamejic Ema, učit. — II. C. kr. pripravnica za srednje šole: Arhar Just, c. kr. učit. — Pretnar Miroslav, c. kr. učit. in voditelj. — III. Drugi člani: Furlani Ivan, c. kr. učit. — Knjižnica c. kr. drž. gimnazije. — Matejčić Fran, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Dr. Merhar Ivan, c. kr. prof. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit. Št. 74.

IV. Stajersko.

1. Šolski okraj Brežice.

Poverjenik: Knapič Janko.

Arnšek Rudolf, učit., Videm. — Bračič Hermina, učit., Dobova. — Černej Ivan, učit., Globoko. — Černelč Franc, nadučit., Artiče. — Gajšek Simon, nadučit., Dobova. — Gomilšek Ljudmila, učit., Videm. — Jurko Mira, učit., Artiče. — Knapič Janko, nadučit., Videm. — Lunder Hermina, učit., Kapele. — Novak Vincencija, učit., Globoko. — Okorn Vinko, učit.,

Bizeljsko. — Pavlovič Ivan, učit., Videm. — Pečnik Josip, nadučit., Kapela. — Piller Jenny, učit., Videm. — Supan Ignacij, učit., Brežice. — Šolska knjižnica, Videm. — Šolska knjižnica, Pišce. — Tomič Avgust, učit., Globoko. — Tominc Blaž, nadučit., Globoko. — Tramšek Mavro, nadučit., Sromlje. Št. 20.

2. Šolski okraj Celje (mesto in okolica).

Poverjenik: **Krajnc Franc.**

Južnoštajerska hranilnica v Celju (1905). — Posojilnica v Celju (1902).

Brinar Franc, nadučit., Gotovlje. — Cvar Terezija, učit., Dramlje. — Černej Ljudevit, šol. voditelj, Griže. — Čitalnica celjska. — Dolar dr. Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Eksel Feliks, učit., Vojnik. — Fon Ivan, c. kr. gimn. prof., Celje. — Gosak Jože, pom. učit. za celjski okraj, Celje. — Gradišnik Armin, nadučit., Celje. — Hribernik Franc, učit., Teharje. — Jošt Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Jošt Franjo, ravnatelj „Zadružne zveze“, Celje. — Klemenčič Jožef, nadučit., Galicija. — Klub naprednih akademikov, Celje. — Kordiš Terezija, učit., Žalec. — Kosi Nikica, učit., Teharje. — Kotnik Josip, učit., Sv. Jošt na Kozjaku. — Krajnc Franjo, učit., Celje. — Kvac Ivan, nadučit., Št. Martin v Rožnem dolu. — Kveder Karel, učit., Št. Jurij ob juž. železnici. — Petriček Anton, nadučit., Žalec. — Pirkovič Ljudevit, učit., Ljubečno. — Pristovšek Franc, učit., Žalec. — Samostojni c. kr. gimn. razredi, Celje. — Slanc Ernest, nadučit., Pletrovče. — Strigl Anton, učit., Frankolovo. — Sulhač Anica, učit., Griže. — Supanek Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Celje. — Šah Lovro, nadučit., Teharje. — Šolske sestre, Celje. — Tajnik Marica, učit., Št. Peter v Savinski dolini. — Učiteljska knjižnica, Griže. — Učiteljsko društvo za celjski okraj, Celje. — Valenčič Josip, učit., Celje. — Vizjak Karel, nadučit., Ljubečno. — Voglar Franc, učit., Celje. — Vrečer Rajko, učit., Žalec. — Wudler Rudolf, učit., Griže. — Zevnik Julij, učit., Dramlje. Št. 2 + 39 = 41.

3. Šolski okraj Gornja Radgona.

a) *Gornja Radgona.*

Poverjenik: **Mihalič Ivan.**

Gorički dr. Josip, zdravnik. — Kren Josipina, učit. — Mihalič Ivan, učit., Kapela. — Strelec dr. I. Št. 4.

b) *Okraj.*Poverjenica: **Petovar Terezija.**

Šola ljudska pri Sv. Duhu na Stari gori blizu Sv. Jurija na Ščavnici (1901, vpisal v Hrašovec Fran, c. kr. okrajni sodnik v pok. v Gradcu.)

Bernard Erlinda, učit., Sv. Jurij. — Cepuder Vladimir, kaplan, Kapela. — Cihova Anica, učit., Sv. Duh. — Farkaš Jože, trgovec, Sv. Jurij. — Koemut Micika, učit., Sv. Jurij. — Korošec Jože, učit., Negova. — Kosí Jože, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Lev, zdravnik, Sv. Jurij. — Mahorčič Hermína, učit., Kapela. — Mihalič Jože, nadučit., Sv. Jurij. — Petovar Terezija, učit., Kapela. — Pirc Katarina, učit., Kapela. — Šola ljudska, Kapela. — Vreča Milan, nadučit., Negova. — Zencovich Ema, učit., Sv. Jurij. 1 + 15 = 16.

4. Šolski okraj Gornji grad.

Poverjenik: **Kocbek Franc.**

Ježovnik Antonija, učit., Mozirje. — Klemenčič Ivan, nadučit., Rečica. — Kocbek Franc, nadučit., Gornji grad. — Korban Josip, učit., Gornji grad. — Okrajna učiteljska knjižnica, Gornji grad. — Plaper Ljudmila, učit., Mozirje. — Pospel Vera, učit., Gornji grad. — Sotlar Martin, učit., Ljubno. — Strmecki Ignacij, učit., Sv. Frančišek. — Šijanec Ignacij, učit., Gornji grad. — Šole ljudske: Bočna, Sv. Frančišek, Gorica, Gornji grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nova Štifta, Rečica, Šmartno, Šmihel. — Terčak Josip, nadučit., Sv. Frančišek. Št. 22.

5. Gradec.

Poverjenik: **Hauptmann Franc.**

Cízel Miško, c. kr. učit., Karlav. — Hauptmann Franc, c. kr. šolski svetnik, c. kr. učit. prof. — Kaspert Anton, c. kr. prof. na I. drž. gimn. — Kokalj Anton, strokovni učit. v pok., Voitsberg. — Murko dr. Matija, c. kr. vseučil. prof. — Serajnik Domicijan, nadučit. v pok. — Štrekelj dr. Karel, c. kr. vseučil. prof. Št. 7.

6. Šolski okraj Konjice.

Poverjenik: **Kožuh Mirko.**

Čast Janko, nadučitelj v Špitaliču (1906). — *Posojilnica v Konjicah* (1903).

Brumen Anton, nadučit., Čadramlje. — Bobič Ferdo, nadučit., Stranice. — Fabiani Adela, učit., Zreče. — Jurko Rado, nadučit., Tepanje.

— Kerhlanko Franc, učit., Čadramlje. — Koser Rudolf, učit., Vitanje. — Kožuh Mirko, učit., Konjice. — Krajni šolski svet, Prihova. — Mravljak Karel, učit., Čadramlje. — Pavlič Mara, učit., Tepanje. — Pirnat Emilija učit., Konjice. — Preželj Ivana, učit., Zreče. — Pukmeister Jakob, nadučit., Kebelj. — Ravbar Ivan, šol. vodja, Črešnjice. — Schell Henrik, nadučit., Zreče. — Serajnik Beno, učit., Konjice. — Serajnik Lovro, nadučit., Prihova. — Stegenšek Josipina, učit., Špitalič. — Tribnik Ljubica, učit., Zreče. — Učiteljsko društvo za konjiški okraj. — Žgajner Matko, nadučit., Sv. Kunigunda. Št. 2 + 21 = 23.

7. Šolski okraj Kozje.

Poverjenik: **Moric Emerik.**

Gradišnik Anton, nadučit., Polje. — Grmovšek Mihael, nadučit., Pištanj. — Lovrec Franc, nadučit., Podčetrtek. — Moric Emerik, nadučit., Sv. Peter pod Sv. gorami. — Nešima Aleksander, učit., Pištanj. — Pečnik Alojzij, nadučit., Buča. — Potočnik Anton, učit., Podsreda. — Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Staufer Franc, učit., Pištanj. — Šket Andrej, nadučit., Podsreda. — Šket Marijana, učit., Olimlje. — Šolsko vodstvo, Podčetrtek. — Viher Franc, učit., Dobje. Št. 13.

8. Šolski okraj Laško.

a) *Desni savinjski breg.*

Poverjenik: **Vodušek Gustav.**

Arzenšek Marija, učit., Trbovlje. — Cimperšek Leopold, učit., Trbovlje. — Gnus Anton, nadučit., Dol. — Lebar Franc, učit., Hrastnik. — Plavšak Robert, učit., Trbovlje. — Rieger Hildegarda, učit., Trbovlje-Vode. — Roš Josip, učit., Dol. — Roš Miloš, učit., Hrastnik. — Šola ljudska (dekliška), Trbovlje-Vode. — Šola ljudska (deška), Trbovlje-Vode. — Šole ljudske: Dol (2 iztisa), Gornja Rečica, Sv. Jedert, Sv. Katarina, Sv. Marjeta, Trbovlje, Turje. — Topolovšek Josip, šol. voditelj, Turje. — Tory Angela, učit., Trbovlje-Vode. — Velkavrh Josip, učit., Trbovlje-Vode. — Veternik Anton, župnik, Dol. — Vodušek Gustav, šol. ravnatelj in c. kr. okr. šolski nadzornik, Trbovlje. — Wessner Ana, učit., Trbovlje-Vode. Št. 24.

b) *Levi savinjski breg.*

Poverjenik: **Kavčič Matej.**

Četina Ivan, nadučit., Laško. — Drstvenšek Jožefa, učit., Št. Rupert. — Pestevšek Riko, učit., Laško. — Petrovič Simon, učit.-voditelj, Sv. Miklavž.

— Rott Lea, učit., Jurklošter. — Starec Svitko, šol. voditelj, Sv. Kancijan. — Šole ljudske: Jurklošter, Loka, Lokavec, Razbor, Sv. Miklavž. — Vrtovec Ciril, učit., Lokavec. — Zupančič Franc, nadučit., Št. Rupert. Št. 13.

9. Šolski okraj Sv. Lenart.

Poverjenik: **Klemenčič Josip.**

Berlic Henrijeta, učit., Sv. Trojica. — From Vekoslav, učit., Sv. Benedikt. — Ješovnik Simon, nadučit., Sv. Rupert. — Klemenčič Josip, učit., Sv. Trojica. — Kopič Jakob, nadučit., Sv. Lenart. — Kovačič Jakob, učit., Sv. Trojica. — Kovačič Mirko, učit., Selnica. — Krajnc Franc, nadučit., Sv. Barbara. — Krener Rudolf, kaplan, Sv. Rupert. — Kristl Alojzij, učit., Sv. Barbara. — Majhen Ivan, učit., Sv. Rupert. — Maurič Jožef, nadučit., Sv. Trojica. — Pavlin Peter, nadučit., Sv. Jurij. — Scheligo Irma, učit., Sv. Rupert. — Schweiger Katarina, učit., Sv. Barbara. — Schweigler Marica, učit., Sv. Barbara. — Šijanec Franc, nadučit., Sv. Anton. — Škrjanec Feliks, učit., Sv. Rupert. — Trošt Zmaga, učit., Sv. Anton. — Urek Ivan, učit., Sv. Lenart. — Vogrinec Anton, učit., Sv. Anton. — Wutt Josipina, učit., Sv. Lenart. — Zabukošek Anton, učit., Sv. Lenart. — Železnik Oroslav, učit., Sv. Jurij. Št. 24.

10. Šolski okraj Ljutomer.

Poverjenik: **Zacherl Franc.**

Chloupek dr. Karel, zdravnik, Ljutomer. — Cilenšek Fran, učit., Sv. Križ. — Colnarič Alojzija, učit., Veržej. — Cvahte Simon, nadučit., Mala Nedelja. — Cvetko Fran, nadučit., Vučja ves. — Čeh Fran, učit., Ljutomer. — Herzog Anton, nadučit., Sv. Križ. — Herzog Antonija, učit., Cezanjevci. — Herzog Leonida, učit., Ljutomer. — Heyne Josipina, učit., Sv. Križ. — Ivančič-Deu Nina, učit., Ljutomer. — Jandl Fanica, učit., Mala Nedelja. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kocuvan Mara, učit., Cven. — Kryl Ivan, real. učit., Ljutomer. — Lah Avguštin, učit., Sv. Duh. — Lebar Marica, učit., Sv. Tomaž. — Mavrič Karel, učit., Sv. Križ. — Mihalič-Kaučič Matilda, učit., Ljutomer. — Mursa-Bračko Marija, učit., Cven. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljutomer. — Prelog Janko, učit., Mala Nedelja. — Pušenjak Toma, nadučit., Cven. — Robič Ev. Janez, šol. ravnatelj, Ljutomer. — Ros Marija, učit., Mala Nedelja. — Schneider Franc, nadučit., Cezanjevci. — Škamlec Ognjeslav, kaplan, Ljutomer. — Šole ljudske: Cezanjevci, Cven, Mala Nedelja, Sv. Križ, Stara cesta, Veržej, Vučja ves. — Šprager Ferd., nadučit., Veržej. — Tomažič Ivan, nadučit., Stara cesta. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj. — Velnar Marica, učit., Sv. Bolfenk. — Wessner Josipina, učit., Ljutomer. — Zacherl Fran, učit., Ljutomer. Št. 40.

11. Šolski okraj Marenberg.

Poverjenik: Hren Anton.

Krajni šolski svet, Trbonje. — Hren Anton, nadučit., Muta. — Pokeržnik Ferdinand, učit., Trbonje. — Robič Ivan, učit., Vuhred. — Stibler Janez, učit.-voditelj, Sv. Anton na Pohorju. — Šinigoj Franc, učit.-voditelj, Št. Jernej. — Šolska knjižnica, Ribnica na Pohorju. — Učiteljska knjižnica, Vuzenica. — Vidmer Ivana, učit., Vuzenica. Št. 9.

12. Šolski okraj Maribor (mesto).

Poverjenik: Pivko dr. Ljudevit.

Turner dr. Pavel, posestnik v Mariboru (1900). — *Vreže Ivan*, c. kr. profesor in knez.-škof. svetnik v Mariboru (1903).

Bahovec Vekoslav, c. kr. poštni kontrolor. — Druzovič Hinko, c. kr. glasb. učit. — Firbas dr. Franc, c. kr. notar. — Glowacki Julij, c. kr. gimn. ravnatelj in član c. kr. dež. šolskega sveta. — Gojenci c. kr. učiteljska (28 izt.). — Gojenke zasebnega žen. učiteljska šol. sester (31 izt.). — Hohnjec dr. Josip, prof. bog. — Jerovšek dr. Anton, c. kr. rea. prof. — Kac dr. Viktor, zobozdravnik. — Koprivnik Ivan, c. kr. učit. prof. v pok. — Koprivšek Leopold, c. kr. gimn. prof. v pok. — Korošec dr. Anton, drž. poslanec. — Kovačič dr. Franc, prof. bogosl. — Lavtar Luka, c. kr. učit. prof. — Marin Stanko, c. kr. vada. učit. — Matek Blaž, c. kr. gimn. prof. — Medved dr. Anton, c. kr. gimn. prof. — Pečovnik dr. Adolf, c. kr. gimn. prof. — Pivko dr. Ljudevit, c. kr. učit. prof. — Poljanec dr. Leopold, c. kr. gimn. prof. — Rabuza Anton, c. kr. gimn. prof. — Rapoc Marija, učit., Markovci. — Rosina dr. Franc, odvetnik. — Schmoranz Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Schreiner Henrik, c. kr. učit. ravnatelj. — Schreiner Stanka, učit. — Šijanec Miro, c. kr. vada. učit. — Šorn dr. Josip, c. kr. gimn. prof. — Učiteljske c. kr. v Mariboru (2 izt.). — Vales Alfonzij, prof. na dež. žensk. učiteljsku. — Verstovšek dr. Karel, c. kr. gimn. prof. — Zavod šolskih sester v Mariboru. Št. 2 + 90 = 92.

13. Šolski okraj Maribor (okolica).

a) *Desni dravski breg*.

Poverjenik: Stani Tomislav.

Šola ljudska v Framu (1905, vpisala Posojilnica v Framu).

Ambrusch Ana, učit., Ruše. — Gröbflinger Ignacij, nadučit., Puščava. — Jug Vinko, nadučit., Podova. — Lasbacher Jožef, nadučit., Ruše. —

Lesjak Davorin, učit., Ruše. — Leskovšek Andrej, učit., Puščava. — Lichtenwallner Matija, učit., Ruše. — Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh na Ostrem vrhu. — Pestevšek Karel, nadučit., Slivnica. — Schatz Jožef, učit., Sv. Lovrenc nad Mariborom. — Skrbinšek Ljudmila, učit., Sv. Marjeta na Dravskem polju. — Skrbinšek Nace, učit.-voditelj, Planica. — Stani Tomislav, učit., Ruše. — Zevnik Terezija, učit., Slivnica. — Živko Avguštin, učit., Slivnica. 1 + 15 = 16.

b) *Levi dravski breg.*

Poverjenik: **Pučelik Friderik.**

Černko Jernej, učit., Sv. Marjeta ob Pesnici. — Hauptman Avguštin, nadučit., Sv. Križ. — Hauptman Filip, učit., Svičina. — Janžekovič Matko, učit., Karčovine. — Jenko Helena, učit., Sv. Jakob v Slov. goricah. — Krajnc N., kaplan, Hoče. — Krajni šolski svet, Sv. Jakob v Slov. goricah. — Lichtenwallner Franc, učit., Karčovine. — Mencin Rudolf, učit., Št. Peter. — Pernat Slava, učit., Sv. Jakob v Slov. goricah. — Puc Frančiška, učit., Št. Jurij ob Pesnici. — Pučelik Miroslav, učit., Karčovine. — Regoršek Ema, učit., Št. Jurij ob Pesnici. — Robnik Ivan, učit., Sv. Križ. — Spritzei Janez, nadučit., Sv. Marjeta ob Pesnici. — Stupca Antonija, učit., Karčovine. — Šola pri Sv. Marjeti ob Pesnici. — Šolske sestre, Sv. Peter pri Mariboru. — Vodenik Simon, nadučit., Št. Jurij ob Pesnici. — Zinauer Friderik, učit., Sv. Jakob v Slov. goricah. Št. 20.

14. Šolski okraj Ormož.

Poverjenik: **Rajšp Josip.**

Aht Aleksander, učit., Sv. Tomaž. — Bezjak Simon, nadučit., Sv. Tomaž. — Cajnko Franc, nadučit., Sv. Bolfenk. — Gabršček Lucija, učit., Vel. Nedelja. — Großmann Karolina, učit., Svetinje. — Jerše Milko, učit., Ormož (okolica). — Karbaš Franc, učit., Sv. Miklavž. — Kosi Anton, učit., Središče. — Pinterič Dragotin, učit., Sv. Miklavž. — Podgorelec Marica, učit., Sv. Tomaž. — Poplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž. — Porekar Anton, nadučit., Hum. — Posega Marica, učit., Sv. Miklavž. — Potrato Micika, učit., Hum. — Preindl Radoslav, učit., Vel. Nedelja. — Rajšp Josip, nadučit., Ormož (okolica). — Rosina Adolf, učit., Ormož (okolica). — Serajnik Domicijan, učit., Ormož (okolica). — Šalamun Martin, nadučit., Sv. Miklavž. — Šijanec Ludovik, nadučit., Svetinje. — Trstenjak Ana, učit., Sv. Miklavž. — Valentinčič Julija, učit., Hum. — Vobič Ciril, učit., Runeč. — Žolnir Ivan, nadučit., Vel. Nedelja. Št. 21.

15. Šolski okraj Ptuj.

a) *Desni dravski breg.*

Poverjenik: Šorn Franc.

Klemenčič Ivan, učitelj na Ptujski gori (1902).

Bezjak Anica, učit., Sv. Vid. — Bučar Alojzij, učit., Sv. Lovrenc na Dravskem polju. — Čenčič Josip, učit., Sv. Barbara. — Dostal Alojzija, učit., Ptujška gora. — Duller Marica, učit., Sv. Vid. — Gobec Marta, učit., Št. Janž. — Golob Josip, učit., Št. Janž. — Herič Matija, nadučit., Cirkovce. — Hrovatin Ema, učit., Št. Janž. — Kahl Irena, učit., Hajdina. — Kavčič Peter, nadučit., Nova cerkev. — Klanjšček Anton, učit., Hajdina. — Kocmut Marica, učit., Majšperg. — Kocmut Rudolf, učit., Sela. — Krajni šol. svet, Sv. Andraž v Leskovcu. — Lapajne Svetka, učit., Cirkovce. — Lovrec Josip, nadučit., Majšperg. — Lukežič Avgust, učit., Cirkovce. — Milčinski Angela, učit., Hajdina. — Osenjak Minka, učit., Sv. Lovrenc na Dravskem polju. — Pesek Anton, šol. voditelj, Naraplje. — Planer Dragotin, učit., Cirkovce. — Pleško Marija, učit., Sv. Duš. — Reich Ivan, nadučit., Št. Janž. — Sel Ivan, učit., Sv. Lovrenc na Dravskem polju. — Šorn Franc, nadučit., Sv. Lovrenc na Dravskem polju. — Wesiak Josip, nadučit., Hajdina.

Št. 1 + 27 = 28.

b) *Levi dravski breg.*

Poverjenik: Kajnih Valentin.

Belšak Jozefina, učit., Sv. Bolfank. — Bratanič Franciška, učit., Sv. Lovrenc v Slov. gor. — Bratkovič Kazimir, notar, Ptuj. — Dreflak Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Ptuj. — Farkaš Ivan, nadučit., Sv. Lovrenc v Slov. gor. — Furlan Minka, učit., Dornava. — Gorup Josip, učit., Polenšak. — Hauptman Ivan, nadučit., Sv. Vid. — Horvat dr. Tomaž, odvetnik, Ptuj. — Hranilno in posojilno društvo Ptuj. — Jaklič Pavla, učit., Sv. Marko. — Jurtela dr. Franc, odvetnik, Ptuj. — Kajnih Valentin, učit., Ptujška okolica. — Kaukler Ivan, nadučit., Ptujška okolica. — Kolarič Anton, dež. prof. veronauka, Ptuj. — Komljanec dr. Josip, dež. profesor, Ptuj. — Kotzmut Ivan, nadučit., Sv. Urban. — Kukovič Anton, nadučit., Polenšak. — Lešnik Janko, učit., Vurberg. — Luknar Marija, učit., Ptujška okolica. — Machnitsch Adela, učit., Ptujška okolica. — Malenšek Alojzij, učit., Sv. Andraž v Slov. gor. — Marinič Friderik, nadučit., Sv. Bolfank. — Pintarič Marica, učit., Sv. Andraž v Slov. gor. — Pirch Klotilda, učit., Sv. Urban. — Pollak Franc, magister farm., Ptuj. — Požegar Mila, učit., Sv. Urban. — Schreiner Anka, učit., Ptujška okolica. — Serajnik Olga, učit., Sv. Lorenc v Slov. gor. — strelec Ivan, nadučit., Sv. Andraž v Slov. gor.

— Svoboda Ivanka, učit., Dornava. — Šola ljudska, Sv. Andraž. — Šola ljudska, Ptujška okolica. — Trstenjak Marija, učit., Ptujška okolica. — Vabič Natalija, učit., Sv. Marko. — Učiteljsko društvo za ptujski okraj. — Vauhnik Mihael, nadučit., Sv. Marko. — Wankmüller Albin, učit., Ptuj. — Weinhardt Teodor, nadučit., Dornava. — Zelenik Josip, ravnatelj posojilnice, Ptuj. — Žihar Franc, nadučit., Vurberg. — Žunkovič Janko, nadučit., Sv. Marjeta. Št. 42.

16. Šolski okraj Rogatec.

Poverjenik: **Vezjak Franc.**

Čokl Ignacij, učit.-voditelj, Sv. Rok pri Rogatcu. — Glinšek Ivan, učit., Sv. Jurij pri Rogatcu. — Sekirnik Simon, nadučit., Sv. Jurij pri Rogatcu. — Sotošek Martin, nadučit., Žetale. — Vezjak Franc, učit., Sv. Križ. — Zrimšek Fran, učit., Žetale. Št. 6.

17. Šolski okraj Sevnica.

Poverjenik: **Mešiček Josip.**

Drnovšek Franc, učit., Sevnica. — Jamšek Franc, nadučit., Rajhenburg. — Jankovič Peter, učit., Rajhenburg. — Mešiček Josip, nadučit., Sevnica. — Piuk Amalija, učit., Rajhenburg. — Potočnik Ludovik, nadučit., Sv. Anton. — Rauter Franc, nadučit., Planina. — Rismal Melhijor, učit., Rajhenburg. — Scheligo Štefanija, učit., Rajhenburg. — Schubert Angela, učit., Rajhenburg. — Srebernič Franc, nadučit., Zabukovje. Št. 11.

18. Šolski okraj Slovenska Bistrica.

Poverjenik: **Polanec Gregor.**

Hribernik Agica, učit., Črešnjevce. — Kokl Jožef, nadučit., Studence. — Lercher Marija, učit., Slov. Bistrica. — Polanec Gregor, nadučit., Črešnjevce. — Sabati Jožef, nadučit., Zg. Polskava. — Schreiner Ljudmila, učit., Slov. Bistrica. — Šole ljudske: Laporje, Sp. Polskava, Studence. — Tomažič Ivan, nadučit., Sp. Polskava. — Wester Ana, učit., Sp. Polskava. Št. 11.

19. Šolski okraj Slovenji Gradec.

Poverjenik: **Vrečko Franc.**

Arnečič Alojzij, šol. voditelj, Pameče. — Barle Karel, učit., Sv. Martin. — Cajnko Avgust, šol. voditelj, Razbor. — Čížek Alojzij, mestni župnik,

Slovenji Gradec. — Duller Emilija, učit., Sv. Martin. — Gröbllinger Ditmar, okraj. pom. učit., Slovenji Gradec. — Grum Franjica, učit., Sv. Florijan. — Kafun Ignacij, nadučit., Št. Ilj pri Turjaku. — Korže Ivan, učit., Slovenji Gradec (okolica). — Krohne Josip, župnik, Razbor. — Mithans Minka, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Pečnik Franc, župnik, Podgorje. — Peitler Josip, šol. voditelj, Sv. Miklavž. — Rozman Franc, nadučit. v p. in velepos., Št. Ilj pri Turjaku. — Runovc Albina, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Schechel Alojzij, c. kr. okr. šolski nadzornik, Slovenji Gradec. — Šalamun Šimen, nadučit., Sv. Martin. — Šmid Matija, nadučit., Podgorje. — Šmid Matilda, učit., Podgorje. — Trobej Janez, učit., Slovenji Gradec (okolica). — Vrečko Franc, nadučit., Slovenji Gradec (okolica). Št. 21.

20. Šolski okraj Šmarje.

Poverjenik: **Šumer Hinko.**

Brišnik Ana, učit., Sv. Štefan. — Cociancig Karla, učit., Loka. — Debelak Dora, učit., Sv. Vid. — Debelak Ivan, učit., Šmarje. — Dobnik Josip, nadučit., Ponikva (2 iztisa). — Ferlinc Franc, učit., Šmarje. — Flere Pavel, nadučit., Sv. Štefan. — Fünk Otilija, učit., Sv. Peter. — Hotschewar Leopoldina, učit., Šmarje. — Jaktič Angelika, učit., Sladka gora. — Kotnik Janez, učit., Sv. Štefan. — Kregar Marija, učit., Ponikva. — Kurbus Tomaž, nadučit., Slivnica. — Lecker Tilka, učit., Slivnica. — Pihak Hugon, nadučit., Sladka gora. — Pogačnik Franc, učit., Sv. Vid. — Purkhart Josip, nadučit., Zibika. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Šoli ljudski: Grobelno, Sv. Štefan. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zavašnik Albina, učit., Sv. Peter. — Zidar Franc, nadučit., Lemberg. — Zupančič Ivana, učit., Šmarje. — Zopf Franc, nadučit., Pristava. Št. 26.

21. Šolski okraj Šoštanj.

Poverjenik: **Koropec Ivan.**

Armič Jože, učit., Velenje. — Bregant Henrik, šol. vodja, Plešivec. — Brencce Berta, učit., Velenje. — Cink Slavka, učit., St. Andraž. — Fister Julči, učit., Šmartno ob Paki. — Jankovič Alojzij, nadučit., Št. Ilj. — Jurkovič Milica, učit., Šoštanj. — Koropec Ivan, učit., Šoštanj. — Kosar Agneza, učit., Skale. — Košutnik Silvester, šol. vodja, Topolščica. — Krajnc Jože, učit., Šmartno ob Paki. — Krajni šolski svet, Šoštanj. — Krošelj Franc, kaplan, Šoštanj. — Lukman Ivan, učit., Šoštanj. — Okrajno učiteljsko društvo, Šoštanj. — Puc Mira, učit., Šmartno ob Paki. — Skaza Franc, učit., Velenje. — Smolnikar Ivan, šol. vodja, Zavodnje. — Tajnik Miloš, učit., Šoštanj. — Trobej Alojzij, nadučit., Šoštanj. Št. 20.

22. Šolski okraj Vransko.

Poverjenik: Zotter Ivan.

Farčnik Anton, nadučit., Polzela. — Jakše Ivan, učit., Vransko. — Ješovnik Marija, učit., Braslovče. — Jezovšek Mela, učit., Vransko. — Koderman Josipina, učit., Polzela. — Kolšek Bebi, učit., Vransko. — Korošec Dragotin, šol. voditelj, Reka. — Kramar Ivan, učit., Braslovče. — Kramar Ivan, učit., Vransko. — Loparnik Peter, učit., Polzela. — Marschitz Karel, nadučit., Letuš. — Meglič Berta, učit., Braslovče. — Miklič Minka, učit., Gomilsko. — Piano Poldi, učit., Št. Pavel. — Stupan Marija, učit., Št. Jurij ob Taboru. — Šole ljudske: Braslovče, Orla vas, Št. Pavel. — Tušak Rađivoj, učit., Polzela. — Zotter Ivan, nadučit., Gomilsko. Št. 20.

V. Razni kraji.

Dunaj.

Poverjenik: odbor akad. društva „Slovenije“.

Krek dr. Bogumil, advokat, Dunaj. — „Slovenija“, akad. društvo. Št. 2.

Skupno število društvenikov.

I. Koroško	— ustanovnih	34 letnih	skupaj	34
II. Kranjsko	4	529	"	533
III. Primorsko:				
A) Goriško	20	331	"	351
B) Istra	1	34	"	35
C) Trst z okolico	—	74	"	74
IV. Štajersko	9	584	"	593
V. Razni kraji	—	2	"	2
Skupaj	34 ustanovnih	1588 letnih	skupaj	1622

Lani je štela „Slovenska Šolska Matica“ 1561 članov, torej se je število letos pomnožilo za 61 članov.

C. Imenik umrlih ustanovnikov.

1. *Krek dr. Gregor*, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v pok. itd. v Ljubljani (1901, umrl dne 2. avgusta 1905).

2. *Strmšek Vekoslav*, nadučitelj v Št. Petru na Medvedjem selu (1900, umrl dne 6. septembra 1907).

3. *Ciperle Josip*, meščanski učitelj na Dunaju (1900, umrl dne 21. novembra 1908).

Č. Imenik članov „Slov. šolske Matice“, ki so plačali polovico letnine, t. j. po 1 K za knjige „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ v Zagrebu za leto 1909.

Ljubljana: Ilesič dr. Fran, c. kr. učit. prof. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Šola mestna slovenska dekliška osemrazredna. — Šola II. mestna deška ljudska osemrazredna. — Šola III. mestna deška ljudska. — Zupančič Vita, učit. v gluhonemnici. Št. 6.

Idrija: Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Realka c. kr. državna, Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učit., Idrija. Št. 3.

Radovljica: Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Šole ljudske: Begunje, Dobrava, Dovje, Lesce. Št. 5.

Gorica: Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v pok., Gorica. Št. 1.

Kobarid: Miklavčič Albin, učit.-voditelj, Smast. Št. 1.

Volosko: Ferjančič Fran, nadučit., Predloka. — Leonardis Gregor, nadučit., Krvavi potok. — Ivanovič Anton, učit., Tatre. — Marčelja Anton, učit., Materija. — Maslo Anton, nadučit., Ricmanje. — Omahen Iva, učit., Hrušica. — Šiškovič Štefan, nadučit., Hrpelje. — Thaller Erna učit., Hrpelje. — Urbančič Anton, nadučit., Boljunec. — Žagar Mijo, nadučit., Klanec. Št. 10.

Trst: Fonda Fran, učit., Rojan. — Germek Anton, učit., Sv. Ivan. — Grbec Ivan, učit., Rojan. — Kraševic Ivan, učit., Rojan. — Leban Henrik, c. kr. učit., Prosek. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Prosek. — Pertot Josip, učit., Rojan. — Sancin Fran, učit., Sv. Ivan. — Stubel Vojteh, učit., Škedenj. — Učiteljsko društvo za Trst in okolico, Rojan. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit., Trst. Št. 11.

Brežice: Supan Ignacij, učit., Brežice. Št. 1.

Celje: Černej Ljudevit, šol. voditelj, Griže. — Čitalnica celjska. — Klub naprednih akademikov, Celje. — Krajnc Franc, učit., Celje. — Suhač Anica, učit., Griže. — Šolske sestre, Celje. — Valenčič Josip, učit., Celje. — Wudler Rudolf, učit., Griže. Št. 8.

Gornji grad: Šola ljudska, Gorica pri Gornjem gradu. Št. 1.

Gornja Radgona: Cepuder Vladko, kaplan, Kapela. — Kosí Jože, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Lev, zdravnik, Sv. Jurij. — Mihalič Jožef, nadučit., Sv. Jurij. — Šola ljudska, Kapela. Št. 5.

Konjice: Časl Janko, nadučit., Špitalič. — Kožuh Mirko, učit., Konjice. — Ravbar Ivan, šol. voditelj, Črešnjice. Št. 3.

Kozje: Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Viher Franc, učit., Dobje. Št. 2.

Laško: Vrtovec Ciril, učit., Lokavec. Št. 1.

Sv. Lenart: From Vekoslav, učit., Sv. Benedikt v Slov. gor. — Klemenčič Josip, učit., Sv. Trojica v Slov. gor. — Kovačič Jakob, učit., Sv. Trojica v Slov. gor. Št. 3.

Ljutomer: Cvetko Fran, nadučit., Vučja ves. — Jandl Franica, učit., Mala Nedelja. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kryl Ivan, real. učit., Ljutomer. — Lah Avgust, učit., Sv. Duh. — Lebar Marija, učit., Sv. Tomaž. — Mavrič Karel, učit., Sv. Križ. — Pušenjak Toma, nadučit., Cven. — Schneider Fran, nadučit., Cezanjevci. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj. — Wessner Josipina, učit., Ljutomer. — Zacherl Fran, učit., Ljutomer. Št. 12.

Maribor (mesto): Pivko dr. Ljudevit, c. kr. učit. prof., Maribor. Šmoranz Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Maribor. Št. 2.

Maribor (desni dravski breg): Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh na Ostrem vrhu. Št. 1.

Maribor (levi dravski breg): Skrbinšek Nace, učit.-voditelj, Planica. Št. 1.

Ormož: Podplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž. — Serajnik Domicijan, učit., Ormož (okolica). Št. 2.

Ptuj (desni dravski breg): Pesek Anton, šol. voditelj, Naraplje. — Planer Dragotin, učit., Cirkovce. Št. 2.

Šmarje: Debelak Dora, učit., Sv. Vid. — Ferline Franc, učit., Šmarje. — Flere Pavel, nadučit., Sv. Štefan. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zidar Franc, nadučit., Lemberg. Št. 6.

Skupaj 87.

VI. Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Maticе“.

1901.

Prodajalna cena.

1. **Pedagoški Letopis**, I. zvezek¹ K 1-60
2. Ilešič dr. Fr., **O pouku slovenskega jezika**. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga „ 2—
3. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 1. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2—

1902.

1. **Pedagoški Letopis**, II. zvezek¹ K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, I. del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih „ 2-40
3. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 2. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2-20

1903.

1. **Pedagoški Letopis**, III. zvezek¹ K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 1. snopič: Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki za občę ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu „ 2-40
3. Schreiner H., **Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja**. Nauk o formalnih stopnjah „ 2—
4. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 3. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2-20

¹ Razprodano.

1904.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis , IV. zvezek	K 3—
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom , II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki
za občę ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josinovem-Ganglovem Drugem berilu	2-40
3. Apih J., Zgodovinska učna snov za ljudske šole , 4. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.)	2-20

1905.

1. Pedagoški Letopis , V. zvezek	K 2-50
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom , II. del, 3. snopič:
(Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki
za občę ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josinovem-Ganglovem Drugem berilu	2—
3. Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto , I. snopič.
(Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni
nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.)	2—
4. Apih J. in Potočnik dr. M., Zgodovinska učna snov za ljudske šole , 5. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.)	2-20

1906.

1. Pedagoški Letopis , VI. zvezek	K 3—
2. Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli , 1. snopič. (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] I. del.)	2-20
3. Družovič Hinko, Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli . (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] II. del.)	2-50
4. Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto , 2. snopič (konec I. dela). (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.)	2—
5. Potočnik dr. Matevž, Zgodovinska učna snov za ljudske šole , 6. snopič (konec). (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.)	2—

1907.

1. Pedagoški Letopis , VII. zvezek	K 3—
2. Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli , 2. snopič (konec). (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] I. del.)	3—

3. Černej Ljudevit, Stupca A. in Schreiner Ljudmila, **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 1. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) K 2—
4. Pfibil Dragotin, **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, I. Teoretični del „ 2—

1908.

1. **Pedagoški Letopis**, VIII. zvezek K 2-50
2. Gabršek Fr., Dimnik J. in Heric Jos., **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 2. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2—
3. Pfibil Dragotin, **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, II. Praktični del „ 2—
4. Lichtenwallner M., **Prosto spisje v ljudski šoli**, 1. snopič „ 2—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, I. zvezek. (Čadež dr. Fran, **Skrivnost radioaktivnosti**) „ 1-50

1909.

1. **Pedagoški Letopis**, IX. zvezek K 2-50
2. **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 3. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2-50
3. Lavtar Luka, **Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli**, 1. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar“.) — (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] III. del.) „ 2-50
4. Lichtenwallner M., **Prosto spisje v ljudski šoli**, 2. snopič „ 2—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. (Pivko dr. Ljudevit, **Zgodovina Slovencev**, 1. snopič.) „ 2—

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, ki jih je (razen razprodanih Pedagoških Letopisov, I., II. in III. zv.) še veliko v zalogi, se oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) dobivajo člani in učiteljiščeniki za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) določeno prodajalno ceno.

Posebej je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“:

1. **Navodilo k I. zvezku „Računice za obče ljudske šole**, sestavil A. Črnivec“. — Priredili A. Črnivec, dr. Fr. Ilešič in J. Janežič. V Ljubljani, 1902. Po znižani ceni K 1—
2. **Spominski list za učence**, oziroma učenke, 1905 „—12
3. **Javen telovadni nastop za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole**, sestavil in ilustroval I. Kren, poslovenil I. Bajželj. V Ljubljani, 1906. (Ponatisk iz „Pedagoškega Letopisa“, VI. zv., 1906.) „—60
4. **Staršem šolske mladine**, nemški spisal H. Trunk, slovenski priredil J. Dimnik. V Ljubljani, 1907 „—02

Odbor.

VII. Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za leto 1909. petero knjig, ki so:

1. **Pedagoški Letopis**, IX. zvezek;
2. **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 3. snopič;
3. **Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli**, 1. snopič;
4. **Prosto spise v ljudski šoli**, 2. snopič;
4. **Poljudnoznanstvena knjižnica**, II. zvezek. *Zgodovina Slovencev*, 1. snopič.

Te knjige prejmejo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so priložene nabiralne pole za l. 1910.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru vsaj do 31. julija 1910, in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj in kraj) kakor v predstoječem imeniku.

Na naročbo brez denarja se odbor ne ozira.

Upravništvu, oziroma tajništvu ali odboru namenjene stvari naj se pošiljajo pod tajnikovim naslovom, denarne stvari pa na blagajnika.

V Ljubljani, meseca decembra 1910.

Odbor.